

ספר חק לישראל

פרשת חוקת

מן חמשה חומשי תורה

עם מ"ב פירושים. מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים.

נזמט על חמש מצלות עיר פירושים חדשים להגליא אשר לא בא עור כבושם חזק פלוקס מגדולי מפרשים וחקיקה זו יתנוג סבור, ולעל מ"י תכבדו חתקנו גם מ"י ע"ש (יעקב) וזאם חקט ליעקבן וזקט ברזים ספרענעניקן האמין).

(כא) על ספר שרי השירים יקוב בשם שרי שלמה.
(כב) על ספר רות יקוב בשם יחוס דוד.
(כג) על ספר איכה יקוב בשם קינות ירמיהו.
(כד) על ספר קבלת יקוב בשם הבלי העולם.
(כה) על ספר אסתר יקוב בשם מצר והדם.
(כו) לקומים יקרים על ח"ס מגדלים אנשי שם.
(כז) משלים ערבים וקנינים על כל הח"י.
(כח) תרגום שני על מצלת אסתר.
(כט) פרשנון הכתב על התרגום שני בתקן נלא.
(ל) העיקר ע"ש סה"גוט שני בחופות וקנינים.
(לא) גרסם במקו כל כך סדר התחלה וכו'.
(לב) גם חוסטנו קצור היטיב הנצרכים לתפלה.
(לג) נביאים עם מרש"י ומצורת דוד.
(לד) כתובים עם מרש"י ומצורת דוד.
(לה) המשניות עם ברטנורא ועיקר חול"ש בנדרים סכר עם חפוטת וקנינים.
(לו) נמ"א עם מרש"י והתקנה ע"ש ועם אוהר רבוי חפוטת.
(לז) הרה"כה פסוקה עם התקנה ע"ש.
(לח) המוסר עם התקנה ע"ש.
(לט) למחרים ללוטר ככל וזו דר"רי"ג מצות באשר חקנו הקנינים.
(מ) ארורות חיים מהרא"ש ז"ל.
(מא) הארורות חיים וכל גיקס גם ללשון ע"ש.
(מב) אגרת הרמב"ן ללבונו"ל נקטק גם הוא ג"ל"מ

(א) תורה גרסמה בשלמות עם המצרות וחסי מצלות עם העסקים.
(ב) תרגום על התורה.
(ג) מ"י רש"י בשלמות ועם מ"י רש"י יסן.
(ד) מ"י שפתי חכמים תורע ללוטר תורה.
(ה) מ"י הרשבים ז"ל כנר רש"י ז"ל.
(ו) מ"י בעל המורים סרבונו בעל ארבעה מורים.
(ז) מ"י דעת זקנים בעל"י החוסמות ז"ל.
(ח) תולדות אר"ן סורא מקם כל פסוק בש"ס.
(ט) מצני המצות למר"ם חזוני ז"ל גרסמו במנים החוסים ע"ש המפוקים.
(י) מעמי הקרבנות כרך, חרש ונלא, גאמרו מגדולי המפרשים ז"ל.
(יא) דיני הקרבנות בקנה.
(יב) הדפמרות עם לקומים ומש"ים.
(יג) עניני המדרה פירוש על מקומו אשר גם הוא נאקט מגדולי המפרשים כמוב טעם ורעת.
(יד) ענין המדרה על ג"ש לפני כל סורה.
(טו) מתי"ן ע"ש על התורה תיא כמעט התקנה הדישה בבוב טעם וכן בהחפוטת.
(טז) ליקוטים יקרים ע"ש סהמפרים תקנינים בשמותם למטה (ותו מחסטים בסמ"ס).
(יז) משלי חכמים נקנינים הוסיכום לב חקיקא למוטר (ו"דג"ג ז"ל, על התורה והמפרות.
(יח) ספר הדר"א עם ספר הישר וחרו נקטק על ע"ש (יעקב) ואל ווסקן זאמם עם אוז גיניקן מן וועלם בעקאמנג כיו חייבם.
(יט) מצות השם על תרי"ג מצות (אויף ע"ש) ועיקר סענטיש ואל ווסקן דו מצות נואמם באם זאמם גיבאטין.
(כ) זמט מנלות עם מרש"י (במקף כל כך סהמקטש גרסמה המנהה חשייבה לברך הוואו), וזלת זה

מיט אלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא, מוסר, הלכה, איבערזעצט אויף א לייכטע אידישע שפראך, מיט שיינע ליכטיגע אותיות און קלארען דרוק.

הוצאת אמונה — 388 8812

חק לישראל

ספר

במדבר

מן

המשה חומשי תורה

עם מ"ב פירושים. מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים.

- (א) נוספו על חמש מגלות עוד פירושים חדשים להפליא אשר לא בא עוד כבושם תוה מלוךס מגדולי מפרשים והקראו בו יתענג מאד. ולפי מ"ה העברי העתיקו גם מ"ה ע"ס (יעדער חזם וועס ליינענן וועט נרוים פערעניגען האבין).
- (בא) על ספר שיר השירים נקוב בשם שירי שלמה.
- (כב) על ספר רות נקוב בשם יהוש דוד.
- (כג) על ספר איכה נקוב בשם קינות ירמיה.
- (כד) על ספר קהלת נקוב בשם הבלו העולם.
- (כה) על ספר אסתר נקוב בשם מור והדם.
- (כו) לקומים יקרים על ה"מ מגדולים אנשי שם.
- (כז) משלים ערבים ונעמים על כל הו"ה
- (כח) תרגום שני על מגלת אסתר
- (כט) פתשגן הכתב על תרגום שני בתקון נפלא.
- (ל) העתק ע"מ מהתרגום שני בהוספות ותקונים.
- (לא) גרסם כסוף כל כך סדר התעלה וכו'.
- (לב) גם הוספנו קצורי הימים הנצרכים לתפלה.
- (לג) נביאים עם פרש"י ומצורת דוד
- (לד) כתובים עם פרש"י ומצורת דוד.
- (לה) המשניות עם ברמנורא ועיקר תו"ש כגרסם מכבר עם הוספות ותקונים.
- (לו) גמרא עם פרש"י והעתקה ע"ס ועם איזה רבורי הוספות.
- (לז) ההלכה פסוקה עם העתקה ע"ס.
- (לח) המוסר עם ההעתיקה ע"ס.
- (לט) למהדרים ללמוד בכל יום התרי"ג מצות כאשר חקנו הקדמונים.
- (כ) ארורות חיים סהרא"ש ז"ל.
- (כא) הארורות חיים הגיל נעתק גם ללשח ע"ס.
- (כב) אגרת הרמב"ם ז"ל לבנו ז"ל נעתק גם הלא ע"ס.

- (א) תורה גרסמה בשלמות עם הפטרות והמש מגלות עם הפעמים.
- (ב) תרגום על התורה
- (ג) מ"ה רש"י בשלמות ועם מ"ה רש"י ישן.
- (ד) מ"ה שפתי חכמים הנודע ללומדי תורה.
- (ה) מ"ה הרשב"ם ז"ל נכד רש"י ז"ל.
- (ו) מ"ה בעל הטורים סרבינו בעל ארבעה טורים.
- (ז) מ"ה דעת זקנים סבעלי התוספות ז"ל.
- (ח) תולדות אהרן מראה מקום כל פסוק בש"ס.
- (ט) מגני המצות למתרג"ם האגוז ז"ל גרסמו בפנים החומש ע"ס הפסוקים.
- (י) מעמי הקרבנות כדרך חדש ונפלא נאספו מגדולי המפרשים ז"ל.
- (יא) דיני הקרבנות בקצרה
- (יב) ההפטרות עם לקומים ומשלים.
- (יג) עניני המדרה פירוש על מקומו אשר גם הוא נאסף מגדולי המפרשים כמוב טעם ודעה.
- (יד) ענין המדרה על ע"ס לפני כל מדרה.
- (טו) הג"י ע"מ על התורה הוא כמעט העתקה חדשה כמוב טעם וכן בהתמורה.
- (טז) ליקומים יקרים ע"ס מהמפרים הנקובים בשמותם למטה (יותר מחמשים במספר).
- (יז) משלי חכמים העמים המושכים לב הקורא למור וליראת ה'. על התורה והפטרות.
- (יח) ספר פדר"א עם ספר השם יחדו נעתק על ע"ס (יעדער זאל וויסען וואס עם איז גייען פון וועלט בעשאפינג ביז היינט).
- (יט) מצות השם על תרי"ג מצות (אויף ע"ס) יעדער מענטש זאל וויסען די מצות וואס גאט גיבאפט.
- (כ) חמש מגלות עם פירוש"י (כמון כל כך מהחומש גרסמה המגלה השייכה לכרך ההוא). וזולת זה

ואלה המפרים שמהם נאספו הפירושים החדשים והלקומים היקרים

(א) הלשך הקדוש (ב) ארזות הל' (ג) הספד (ד) השל"ס הקדוש (ה) לוח המייס הקדוש (ו) זיכר הקדוש (ז) לוי יקר (ח) כהל ע"ס
 חיים (ט) ריזר הזכ"ל (י) יתקום רהבני (יא) יתקום המוטוי (יב) פי לריק (יג) חקן עזרה (יד) קדושה לוי (טו) ספיקי יכודס
 (טז) ידני כהמז (יז) נשכ"ל (יח) נדעש כרה יש' מודש מנהממ"כ (טח) חסדית ויתות כל' כסל כזורים (כ) הכגוס ירושלמי (כג) גלי
 נזיל (כד) הרנוס ויתכן (כה) תיקונים (כו) מדרש אלמיה (כז) עברי לורס (כח) קוקאגסי (כט) עירור נפשים (ל) גייס נפשים (לא) עירור נפשים (לב)
 (לג) חקן מדרס (לד) מדרס אלמיה (לה) ווס ערך מכ' עירור נפשים (לו) כירי הפגם מכה"ש (לט) מפרס לבי עשה"ל
 (לז) לפרס מפרסם ע"ס ט"ס ט' עולה הכדש (מ) שפע יעקב (מא) נחמד יעני' (מב) חללום חיים ועוד ועוד חסל על אפסר למוסס כי
 זכרס ט"ס כ' קרונס ארובים כונס כזורים מעדירי כחורס קדושים אשר כלכן ספר לוטר חורסות יזכר ע"ס חסל חו"ה אכרס
 ג' סוף מעני יגלא לוי הדותים קטם כדעל וטופרת ק"נעס נקבלו סם נלסרד ולסדר כחורס וסססרית דברי סנילויס וכנסוט
 פסר כנס קרש קדשים מערוס חמד נתנו פסר קנל סכל סכס פיני ערד סוף כחורסו.

ברכות הפטרה

קודם קריאת הפטרה יברך

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר
בנביאים טובים ורצה בדבריהם הנאמרים
באמת: ברוך אתה יי הבורח בתורה ובמשה
עבדו וב ישראל עמו ובנביאי האמת וצדק:

ואחר קריאת הפטרה יברך

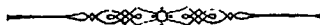
ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם צור כל העולמים צדיק
בכל הדורות האל הנאמן האומר ועושה המדבר
ומקים שכל דבריו אמת וצדק:

נאמן אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריך ודבר אחד
מדבריך אחור לא ישוב ריקם כי אל מלך נאמן
ורחמן אתה: ברוך אתה יי האל הנאמן בכל דבריו:

רחם על ציון כי היא בית חיינו ולערוכת נפש תושביע
במחנה בימינו: ברוך אתה יי משמח ציון בבניה:
שמחנו יי אלהינו באלהינו באלהינו הנביא עבדך. ובמלכות בית
דוד משיחך. במחנה יבא ויגל לבנו. על פסא
לא ישב זר ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם
קדשה נשבעת לו שלא יכפה נרו לעולם ועד: ברוך אתה
יי מגן דוד:

על התורה ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת
הזה שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה לכבוד
ולתפארת:

על הכל יי אלהינו אנתנו מודים לך ומברכים אותך ותברך
שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי
מקדש השבת:

תפלה לאומרה קודם קריאת התורה

לשם יחוד קודשא כריך הוא ושכינתיה ברחילו ורחימו ליחדא שם י"ה ביהודא שלים בשם כל ישראל ולאקמא שכינתא מעפרא הריני קורא בתורה שהיא כנגד תפארת דועיר אנפין שבו נ' כלים רג' בחיות נפש רוח נשמה יהו"ה כלי החיצון דנפש. י' יהו יהוה כלי אמצעי דרוח. יוד הא ואו הא כלי פנימי דנשמה. ובחינת אורות מקיפים שהם יחידה חיה יהו"ה בנקודת חולם לעשות לה מרכבה. ויהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי שתוכך את רוחי ותפשי שיהיו ראויים לעורר מיין תהאין ע"י קריאת התורה הזאת ואל יעכב שום חטא ועון והרהור רע את קריאת התורה הזאת. ויהי נועם ארני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו.

יחינו לט"כ ימים כאלמתיים כט"ז בשבוע ד' מדי יום בימים ולא יוליא שום סם מפיו רק יחינו כנ"ל:

מוסר וויא נייטיג עם איז צוא מאהן תשובה צו יעדער צייט

אונ עם קען נאך אַמאהל זיין אַעבירה אויף דרייניגער וועט ווערין ביי אויף זיין פאטער אונ מוּסער אָדער אויף אַתלמיד חכם. אָדער נאך אַנדערע עבירות וואס קען קוקען פון פּעס. ווערט גאר פון זיין תשובה קער עבירות וויא פריער. דריבער ווען דער מענטש מוהט תשובה אונ פאסט, דעם טאג וואס ער פאסט דארף ער זיין מיט גרויס גיידעריגקייט ביי זיך אונ זאל זיין געהיט גיט צו טאהן איין עבירה, דיא תשובה זאל קיין פעלער האבן. אָשר לאַ עלה עליה עול, ער זאל זעהן דיא תשובה זאל גיט זיין בייא איהם אַמאָ, גאר אַלע אַכין וואס ער וועט טאהן וועגן תשובה, זאל ער טאהן מיט שמחה גלייך ווי ער וואלט פארדינט פיל געלט, ווארום מיט זיין תשובה מאכט ער זיין זיין נשמה פון עבירות, אונ וועט זוכה זיין צו עולם הבא וואס איין שעה עולם הבא איז פייערער וויא דאס גאנצע בעקטע לעבן פון עולם הזה, וואס דארף שוין דער מענטש אַבעקערע שמחה ווי אז ער איז זוכה צו טאהן תשובה. אונ אַלע ספרות וואס, ער איז זיך ספרים ביי דיא תשובה דארף ער טאהן מיט די גרעסטע שמחה. וְגַהֲתָם אוהב אל אַלְעֵי הַבְּתוּן וְגו', נאָכדעם וויא דיא תורה האט געשטעמט פון תשובה, זאָנט אונ דיא תורה דער מענטש וואס וויל טאהן תשובה זאל ער זיין צו אַתלמיד חכם וואס איז אַנרויסער צדיק פון איהם וועט ער לערנען וויא צו טאהן תשובה. דער ספר עסק הַתְּלָה דער ציילט עם איז אַמאהל גינען אַנרויסער צדיק רבי משה די ליאון, וואס ריין זייגע צדקות האט, ער זוכה גינען אז אויף איהם האט גערוהט דיא שביבה, אונ וויא דער בעל הַתְּלָה זאָנט וְבַמְרָא גָדֹל זו גלוי שביבה, ווא דיא שביבה איז פאלט אויף דעם מענטש אַנרויסע מרדא, דריבער איז גינען יעדער

זאת חקת התורה וגו' דיא פרשה פון פרך אדוקה לערינט אונז פיל ערליי מוסר, ווארום בייא דעם מענטש איז דיא צוויי ערליי מוסמות, איין מוסמה וואס דער גוף ווערט מוסא, אויב ער רירט אן אמת אדער אשרץ אדער אנבלה, אדער אסצורע, אונ נאך אַעלכע מוסמות. עם איז דיא נאך מוסמות וואס זענען מוסמא דיא נשמה, דאס זענען דיא עבירות וואס דער מענטש מוהט זיין זענען מוסמא דיא נשמה, אונ אזוי וויא נאמקנה אונ דיא פרך אדוקה רייניגען דעם גוף פון זיינע מוסמות, אזוי תשובה רייניגט דיא נשמה פון אידעע מוסמות, אונ דריבער ווערין דיא עבירות גערופין פרך אדוקה, ווארום דיא יודין מיט זייערע עבירות ווערין געגליקען צו אקה, ווי דער פסוק זאָנט (ו' חושע ד') כי כפרה סברה כפר ישראל. אזוי ווי אזוילדע קוה אַמלויפט פון איר בעל הבית, אזוי זענען דיא יודין אַמלואפין פון הקב"ה. אדוקה ארויסע, דיא עבירות ווערין גערופין רויס, זאָנט אונ דיא תורה דער מענטש וואס זיין גוף איז מוסא גינארין פון אמת אונ ער וויל רייניגען דעם גוף מיט די פרך אדוקה, זאל ער זיך דערמאנען צו רייניגען דיא נשמה פון אידעע מוסמות, דיא פרך אדוקה דערמאנט דעם מענטש אז ער איז מוסא פון עבירות וואס זיי ווערין גערופין רויס אונ זענען געגליקען צו אקה. תמימה, אַנאַנצע מינגט קען דיא תשובה זאל זיין אַנאַנצע, ער זאל טאהן תשובה אויף אַלע זייגע עבירות, וויא מיר בעטן אַלע טאג וְהִחַיֵּנוּ בְּחַשְׁבֵּה שְׁמָחָ לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ צוּרֵיךָ קַעֲרִין צו זיך מיט אַנאַנצע תשובה, אויף אַלע עבירות. אין ביה סום, אין דיא תשובה זאל קיין פעלער זיין, קמשל ער פאסט אַמאָ, אונ ווען אַמענטש פאסט איז די נאמור ער זאל זיין ביי, אויב ער ווערט ביי אונ קרינט מיט מענטשין.

לענין תשובה ויראת שמים

זיבוען מאהל. אלע זיבוען מעג פון דער נואה זאל
 ער געבין צדקה. גישט וויא אנדערע מענטשן
 וואס זיבוען צדקה איין מאהל אין דער וואך.
 נאר פרייקאג אדער צוויי מאהל אין דער וואך
 קאנמאג אונ דאנערשטאג. אבער דער בעל
 השוכה זאל געבין צדקה אלע טאג. ושרף את
 הפרה לעניו, דאס מיינט מען, ער זאל פאר-
 ברענען די האות פון זיין גוף. וואס דער גוף וויל
 מאהן וואס זיינע אויגן זעהען. פרה איז דער
 שייטש מעדערין. ווארום די האות פון גוף ווערן
 אלע מאהל פארברענערט, וואס מער דער
 מענטש האט. מער וויל ער האבן. זאל ער די
 פאנה אנועק טארפן פון יוד וועט ער קעגען
 טאהן תשובה. את עורה ואת בשרה ואת דמה.
 ער זאל פאר ברענען די פעל און די פלייש און
 דיא בלוט. דאס מיינט מען ער זאל פארברענען
 דרייא זאכן. ער זאל גיט טאהן אונזלעכע צבירות
 ווי ער האט גיטאהן. און ער זאל גיט ריידן
 אונזלעכע שלעכטע רייד וויא ער האט גרעט.
 און ער זאל גיט טראכטן אונזלעכע טראכטונג
 וויא ער האט גיטראכט ודאס טאהן איז אוויא
 ווי דיא פער. אווי וויא די פעל זעהן אלע. און
 וואס דער מענטש טוהט זעהן אויך אלע. דאס
 ריידן איז אווי ווי דיא פלייש. אווי ווי די פלייש
 קען מען נאר אן סאפען אבער מען זעהט גיט.
 אווי דאס ריידן זעהט מען גיט. דיא ווערמער
 וואס גייען ארויס פון כויל זעהט מען גיט. נאר
 דיא אויערן פון מענטש קעגען זייא אן סאפען.
 דאס טראכטונג פון מענטש איז אווי וויא דאס
 בלוט. אווי ווי די בלוט איז געהאלטן אינגווייניג
 און קיינער זעהט זיא גיט. אווי וואס דער מענטש
 טראכט איז געהאלטן אינגווייניג אין מענטש
 און קיינער זעהט דאס גיט. על פרשה ישרוף.
 אז דער מענטש וועט זיך דערקאנען אז פון אים
 וועט ווערן מיט אונ. ער. דריבער וועט ער
 אנועק ווארפן אלע צבירות ולקח חפזו. גז אור אוב
 ישני תלפת וחסדף לא הוה שבת חפדי דער פהן דאס
 מיינט מען דער צדיק זאל נעמען אפענענבוים.
 דאס מיינט מען ער זאל לערנען מיט דעם בעל
 השוכה תורה. דיא תורה ווערט גערופן אבוים
 וויא עס שטייט אין פסוק גז מים היא לפניהם
 דיא תורה אין אבוים פון לעבין צו דיא מענטשן
 וואס האלטן זיא. וואס זעגען קנייס וואס עס
 שטייט אין די תורה. און ווי אווי זאל ער לערנען
 תורה מיט דעם בעל השוכה. ער זאל איהם
 פריער דערקלערן די גרויסקייט פון די תורה.
 אז דער וואס לערנט תורה איז גרויס בייא
 הקב"ה. אווי וויא דער פגענע בוים איז דער

רשע וואס איז גיווען נאר פיר איילן ווייט פון
 דעם צדיק. איז אויף איהם גיפאלן אנרויסע
 שרעק און האט געמוזט פאלן פאר זיינע פיס
 און בעטן פון איהם ער זאל אים געבן תשובה
 אויף זיינע זינד. אכאהל האט גיטראפן עס איז
 געאנגען גיט ווייט פון דעם צדיק רבי משה
 אנרויסער גביר וואס ער איז גיווען אנרויסער
 רשע. וואס ער האט גיטאהן אלע געשעע
 צבירות פון דיא תורה. פלוצלונג איז אויף אים
 געפאלן אנרויסע שרעק און איז געפאלן פאר
 דיא פיס פון דעם צדיק און האט גיבעטן בייא
 איהם ער זאל איהם זאגן און לערנען ווי אוויא
 ער זאל טאהן תשובה. דער צדיק האט פאר-
 זיבערט דעם גביר אז ער וועט טאהן אאמחה
 תשובה וועט מען איהם מוחל זיין אלע זינד וואס
 ער האט גיטאהן. נאר מיט אהנאי ער זאל קומען
 אלע טאג אין זיין בית הקדרש לערנען תורה.
 אין אציט שפעטער איז געקומען די צייט וואס
 דער צדיק רבי משה די ליאון האט געדארפט
 שטארבן האט דער גביר געוויינט פאר איהם
 און דאס איהם גיבעטן ער זאל אים מיט נעמען
 מיט זיך. דער גביר האט גיאנגט צום צדיק אווי
 לאנג ווי דער רבי לעבט. וועגן זיין מורא פאר
 דעם רבי האב איך מורא צו זינדנען. און איצט
 אז דער רבי וועט שוין גיט זיין האב איך מורא
 טאמער וועל איך טוישער זינדנען. האט דער
 צדיק אים גיבעטן דיא האנט אז ער זאל איהם
 באלד מיט נעמען. דער צדיק איז גיטארבן
 מארגן איז דער גביר אויך גיטארבן. זעהן
 מיר דער מענטש וואס וויל טאהן תשובה זאל
 זיך בהעפטן צו אצדיק. וועט ער זיך שעמען
 פאר דעם צדיק צו זינדנען און וועט טאהן
 תשובה. דריבער זאנט דער פסוק ער זאל געבין
 דיא פרה ארוקה ודאס מיינט מען דיא תשובה
 צו אלעזר הכהן וואס ער וועט זיין דער פהן
 גדול נאקדעם ווי אהרן וועט שטארבן. און ער
 וועט איהם לערנען ווי צו טאהן תשובה. און
 אלעזר הכהן זאל גימען תרבה באצבעו. דמה
 מיינט מען געלט. דער צדיק זאל געמען פון
 בעל השוכה געלט אויף צדקה. און דיא צדקה
 וואס ער וועט נעמען זאל ער צו טיילן צו דיא
 ארעמע קוסים וואס לערנען אין דיא קפי
 קדרשם. און דאס מיינט מען ויהיה אל נכח פני
 אהל מועד. ער זאל שפריטצען דאס געלט. ער
 זאל געבין דיא צדקה. צו דיא מענטשן וואס
 זענען אין דעם געזאלט פון פארזאמלונג אין בית
 הקדרש. וואס דארטן ווערן פארזאמלט דיא
 מענטשן וואס לערנען תורה. שבע פעמים.

דער דאקטאר געהיילט ביז ער האט איהם געוונד
געמאכט, און דאס אלץ האט דער דאקטאר
גיטארן אומוקום אן געלט, פארשטייען מיר אז
דער מענטש וועט דאנקען דעם דאקטאר נייל ער
האט איהם דערהאלטן ביזא זיין לעבן, אפילו
דער דאקטאר האט איהם געמאכט גרויסע יסורים
דיא יסורים זענען אָבער גיווען פון זיין טובה
ווענין, און דער דאנק וועט זיין מיט אַקט און
מיט שמחה, זעהן מיר אז אַמענטש דאָנקט אזוי
פיל דעם דאקטאר פאר דעם דעטונג פון זיין גוף,
אפילו דער דעטונג איז גיווען מיט יסורים און
ער איז איצט נויטער גיט זיךער מיט זיין לעבן
אפילו אויף איין מינוט, און שטארבן מוז מען,
וויפיל דארף שוין דער מענטש דאנקען הקב"ה
אז ער האט איהם גירעטעט זיין נשמה, זיא זאל
לעבן אייביג אין גן עדן מיט דעם גרעסטן פֿער
געניגען, אפילו ער האט זיא גירעטעט דורך
יסורים ווי דער דאקטאר, פון דעטונגען דארף
ער לויבן גאט מיט שמחה, זענען דיא גירות פון
דיא תורה צו מטהר זיין דיא מענטשין וואס זענען
טמא פון עבירות, וויא איז אָבער פארקערט אז
אַמענטש האלט זיך פאר אַצדיק ער זאגט ער האט
גאר גיט געווינדריגט, און אז הקב"ה פריינגט אויף
איהם יסורים איז ער ביז אויף גאט, און ער רעט
שלעכטע רייד אויף גאט אָדער ער זאגט אז הקב"ה
גיט גאר גיט אַכטונג אויף דער וועלט, די וועלט
פירט זיך אליין וויא אייגעם טרעפט אָדער אין
וועלכען מזל ער איז גיבארין, און דאס איז גיט
פון גאט געקומען אויף איהם, זענען די יסורים
איהם מטמא, ווארנס דורך די יסורים ווערט ער
אַרשע און לייקונג די השגחה פון הקב"ה אויף
דיא וועלט, זעהן מיר אז דיא פרה אַדוקה, דאס
זענען די גירות פון די תורה, פון הקב"ה, זענען
מטהר דעם מענטש וואס האלט זיך פאר טמא,
פאר אוינדינער, און ער מוהט תשובה און ווערט
אַצדיק, און וויא זענען מטמא דעם מענטש וואס
האלט זיך פאר אַשהור, פאר אַצדיק, און פון די
יסורים קען ער ווערין אַרשע און ווערין אין אַקט
טמא, דריבער דארף יעדער מענטש וויסען אז
אַלץ וואס גאט מיהט מיט איהם איז גאר ווענין
דיא טובה פון דיא נשמה זיינע און זאל אויף אַלץ
לויבן גאט מיט שמחה וועט איהם גיט זיין אויף
עולם הזה און עולם הבא:

גרעסער בודים אין וואלד, אזוי דער וואס לערנט
תורה איז גרעסער בייא הקב"ה וויא דיא אַלע
מענטשין וואס לערנען גיט תורה, און אז דער
בעל תשובה לערנט שוין תורה, נאך מען איהם
לערנען ער זאל זיין בייא זיך אזוי גירעריג וויא
דער גרא וואס הייקט אוב, וישגי הולעת, און
אזוי ווי דער וואקעם, און די גירעריקייט וואס
דער מענטש איז בייא זיך גירעריג דאס פריינגט
דעם מענטש צו יראת שמים און צו תשובה און
צו אַלע גוטע מדה, און דריבער שטייט גיט אין
פסוק וזת חקת הפרה גאר עם שטייט זאת חקת
התורה, צו נוייון אז דער עיקר פון דיא פרה
אַדוקה איז גאר ווענין דיא תורה, פון דיא פרה
אַדוקה וועט דער מענטש לערנען אמוסר ער
זאל ווערין פרום און טאהן תשובה, און דער
עיקר פון תשובה איז ער זאל לערנען תורה, ווי
דיא נקרא זאגט דאס ליכטיגקייט פון דיא תורה
פריינגט דעם מענטש וואס לערנט דיא תורה
ער זאל ווערין פרום, גאך אמוסר האט די תורה
געמיינט מיט דיא פרה אַדוקה וואס זיא מאכט
טהור ריין די מענטשין וואס זענען טמא און זיא
איז מטמא דיא מענטשין וואס זענען טהור, דיא
טומאה מיט דיא טהרה מיינט מען ווענין דיא
נשמה, דיא טומאה וואס דיא נשמה איז טמא
פון עבירות, און דיא טהרה וואס דיא נשמה איז
ריין פון עבירות, אויף דעם פסוק וזת חקת התורה
זאגט דער פרנס דא גרת ארמיא דאס זענען דיא
גירות וואס הקב"ה איז גאר אויף אַמענטש אפילו
דיא גירות וואס הקב"ה איז גאר אויף אַמענטש,
און דער מענטש האט צרות און יסורים, דאס איז
אויף פון זיין טובה ווענין, ער זאל טאהן תשובה
וואס זיא איז פארקלעקט גינארין פון זיינע זינד,
דריבער זאגט די נקרא יעדער מענטש מוז ראנקען
הקב"ה פאר דיא שלעכטע מיט שמחה אזוי וויא
ער דאנקט פאר דיא גוטע מיט שמחה, דאס איז
קייסר ווי איינער איז געפאלן און האט צוגראכין
אהאנט אָדער אפוס, און פון דעם האט דער
מענטש געקומען אַרויסע היץ קראנקייט, און
דער דאקטאר זאגט מען מוז איהם אַראפ געקען
דיא זאגט אָדער דיא פוס, און ווען גיט וועט ער
שטארבן, און דער דאקטאר האט אזוי גיטאהן,
און די זאגע צייט פון זיין קראנקייט האט איהם

חקת יום א תורה

אונקלוס

להמשיך בתה"ד ד"א יהודה נפשי ית יהו יהודה רוח יוד הא ואו הא נשכה יהודה חיה חיה ויחיה ו דמלוי יו"ד אלשם בין שבעשית בניקוד חולם:

יט א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־
אָהֲרֹן לֵאמֹר: ב זֹאת חֻקַּת
הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוְּהַ יְהוָה לְאֹמֶר דְּבַר

א ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר: ב דא גזירת אוריתא דפקיד יי למימר מליל ת"א זאת חקת הטורה. ויפט ב מה זכמים יד מנחום ים מולין כד:

כעל השורים
(ב) זאת חקת הטורה. ויפט ב מה זכמים יד מנחום ים מולין כד: זאת חקת הטורה. ויפט ב מה זכמים יד מנחום ים מולין כד: זאת חקת הטורה. ויפט ב מה זכמים יד מנחום ים מולין כד:

(ג) זאת חקת הטורה. ויפט ב מה זכמים יד מנחום ים מולין כד: זאת חקת הטורה. ויפט ב מה זכמים יד מנחום ים מולין כד: זאת חקת הטורה. ויפט ב מה זכמים יד מנחום ים מולין כד:

כאן כתיב זאת חקת הטורה קשה ל"ל כתיבוי ויוד סמסין ארומה

ויכתיב והחמית כמעשו לוח אף הקלס שבקלות לגדולה ויחשב. כמו הכתוב אם יפול על גבד פסחן חזינו נדמה ויכתיב הקלול. מש"כ כגדד משי הכהם הקטן ילכד ונגלה בעליל. והסע הפכה מקפדה על עון העגל והעגל כפי הכלות הפשוטי ה"א עבירה ונדולה כללו שכדו פ"ו. אלל ככר נמנו מעוס הרלכ"ט והכדור והכרכלל שלל ה"א פ"ו. חק קעל ככדור שוכן נעוים" (שכדור ה"א שוכן על סוכה של סעגל), וה"כ לא ה"א סעמט" (ה"א גדול. ופי זה נאמר שאלל ארלל קדום" ה"א סוכה סעמט גדול לכך מעלה וקדושתו. מש"כ אלל ישראל, וה"כ ה"א סעגל נדמות מעשה סעגל" ומעמט סוכוים, כי אלל הסעגל הוא סוכו ארלכס כלל סעגל" ככדור שוכן נעוים, מש"כ אלל ארלכס הוא סעגל. לכן סוכה ארלכס ה"א סוכה של סעגל, ומעמט סעגל" ומעמט סוכוים כי סעמט" קלס ית כס סעמט" ארלכס מעמט" על ים והסוכוים לכך מעמט" סעמט" על יום [ד"ש]:

פרוש להורה ארלים

(א) וידבר יי און נאמ האמ גייעמ צו משה און צו אהרן לאמר ויי זאלין זאגין צו די ישראל:

(ב) זאת חקת התורה דאם איז דאם גינעץ פון דער תורה אפי' ציה ה' נאמ האמ גיהייסין זאגין נאמ האמ אפי' געהייסין זאגין אז דיא מצוה פון פרה אדומה איז אחוק וטארום דער לשון מיט דיא עובדי פוכבים ומגלות לאכין פון דיא ישראל און פרעגין וואס פאר איין מעם האמ דיא מצוה דרום האמ דיא תורה געשריבן חקת עם איז איין גינעץ חקב"ה האמ דאם גור גינעץ און מיר האבין קיין רשות נישט צוא קלערין דעם מעם פון דער זאך. איצט וועט שטיין אז נאמ האמ גיהייסין זאגין צו דיא ישראל די דינים פון פרה אדומה דבר בידר צו

רשב"ם

(ב) זאת חקת הטורה. ויפט ב מה זכמים יד מנחום ים מולין כד: זאת חקת הטורה. ויפט ב מה זכמים יד מנחום ים מולין כד: זאת חקת הטורה. ויפט ב מה זכמים יד מנחום ים מולין כד:

א דק"ל למה כתיב מלת חקת הטורה שיהיה דודאי חקת או הטורה למד למוד לא קשה לרשי"א דכא סוכה סעמט" כתיב כמיה כמו זאת חקת הספסח וכמו אל סמסין: גם עלת כתיב כמו זאת חקת הטורה וזאת חקת הטורה אלל עניני פרה

(ג) זאת חקת הטורה אשר לוח ה' נאמר. הקשו סמס"ט ה"א כי לו נכתוב זאת חקת הטורה, וזמ"ל נאמר חקת הטורה. וע"ז כתיב ויכל לומר דרום ויכדור כל סעמט"ט הוא ללמד וללמד להחמית, לא שילמד הארץ די לו נכתוב את עלת זמ"ל להשגות על אחרים, רק הטיק הכתובים גם על העיני, וכן אמר הכתוב: ויניח ידו מלל כפי חסיה וגי, וה"כ ויכל ה"א שכן הוא ה"א הסעגל, וזאת חקת הטורה, וזאת חקת הטורה אפי' ה"א נאמר לחמית, ללמד דרך ה"א, לא שיהיה די לו אם חכמי נבדו ארלכס ח"א, רק שיהיה גם על ארלכס ללמד חסיה ועלות: ויקחו אלל סוכה ארלכס המעבד וגו'. כמדומה חמית"ה חמית"ה ויכל לחוק מעמט"ט פ"כ הדומה מעמט"ה ומעמט"ה סוכוים, וסעגל"ה נאמר דכסה ככר נעמט"ה ויש ענינים אשר הם מנויים אלל חקת הטורה ופסוח, ויש ענינים אשר להסמון אין מול כלל רק אלל סעגל

ליקוטים על התורה

(כ) זאת חקת התורה וגו'. די גפרא זאמס אפענקש זאל ניש זאמין אפי' ויול ניש סמין חזיר ונייל גם איז מיאוסו נאר ער זאל זאגין אפי' ויול עמין חזיר נאר אפי' עם ניש ויול נאם האמ גינעץ פון זאל ניש סמין, ביי דיא פרה אדומה זאגין אזוי ביי אלע תקימו האם תקב"ה גינעץ אפי' דער מעמט"ט סוכה די חקת זאל ער זאגין אפי' פון די חקת ויול נאם האמ גינעץ פון זאל ניש סמין, ביי דער פייטש זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר. נאם האמ גינעץ פון זאל זאגין זאת חקת התורה די חקת איז פון די חקת: אפי' אין בה מום וגו' דער אול חמית"ה פרייטש אלע זאמין פון דיא פרה אדומה ונייט אפי' דיא דינים וואס די יודין דארפן גע"ה שמשק וינרין פאר די זינד פון עגל, קעלשענס וואס די קרה דארפן זיין וואס אפילו צוויי האר שווארצע אדער ווייטע מאכין פסול די קרה און אפילו דיא תענדער און דיא קלארן דארפן זיין רויט, און רויט ווייט אפי' דינים. און וואס אפי' איהר איז נאך נישט גינעץ אפי' דאס ווייט די יודין האבין אפי' זיך

משלי חכמים

(כ) זאת חקת התורה וגו'. שלמה המלך האם גינעץ פון כל זך נסתייב חקתה, אפי' זאמין האב אפי' געפרוקט מיט חקמה, אפדתי אפי' חקתה. אפי' האב גינעץ דיא פרה אדומה וועל אפי' אפי' ווייסן מיט חקמה, היא דארקת מסיני, און זיא איז נישט פון מיר אפי' ווייט זיא גיט, דארפן מיר ווייסן אין אפיק פאר וואס אפי' נאם גינעץ חקמה צוא שלמה אפי' דיא נאמק חקמה און אפי' די פרה אדומה גיט, לקיטל אפי' אפי' ויפארטין אין אווייט"ה סוכה האנדלן סוכה איז ער

געקומען אין אגרושע שפאם ווען עם איז געקומען דיא צייט פון מסינא האם דער סוחר געזוכט ארעסטראציט אפי' זיין גסין מסינא, האם ער גינעץ אגרושע רעספאראציט זינער אשיינע, וויא ער איז געקומען צוא די מיר ועמט ער עם איז געשרייען. אין דיא שוכב געקומען קען אלע ערליי שפייזן וואס מען וויינעט צו גסין, דער סוחר איז אריין געקומען: און די רעספאראציט און זאמס צום בעל הבית ער ויול מען: און איהם געבין גסין איין פערסיל נאנדו געבראסן, זאמס דער

עם בני ישראל ויסבון
 לך תורתא סמוקתא
 שלמתא די לית בה
 מוקיא דלא סליק עליה
 נירא : ג ותתגון יתה
 לאלעור הפגא ויפיק
 את בני ישראל ויסבון
 לך תורתא סמוקתא
 שלמתא די לית בה
 מוקיא דלא סליק עליה
 נירא : ג ותתגון יתה
 לאלעור הפגא ויפיק
 אתה אל-אלעור הפגא והוציא

ת"א דבר אל בני ישראל : מ"ו כג :
 ויקחו אליה . יומא ג : סרס ארומס . מנייה כט : אשר אין כס מוס : אשר לא עלה עליה על : שס : ומחס סחס .
 יומא מצ זכמים די : וסולא סחס : יומא מצ סרס ס"ו :

רשב"ם

התורה : פרה ארומה . צוה לקחת לעשות תורת
 שרתהו של אדם כי ימות באהל להשרה בו גוגע

שפתי חכמים

חקת לתורה . ע"כ ל"ל שהחזק היה סוף לשני כאלו אמר שהחזק
 הואט של כרה חזק וכל הוה דומיא דמקוסי והוכיח דהסס אינו
 סעוך חוקים לתורה ואפי"ג לכל המורה כלל היה גזירת השלך
 האל כל להוריש שאין כזה טעם כלל רק המורה ואולי קבלה חף
 שאין טעם לכל דומם לביטול חסו סמי"ו ומתקן לפי שהסגן
 כו"ו ופי"ה גבי כל מדון נמי כתיב וזאת חקת החזק . ופי"ו
 דהסס נמי קאי אלספר סרה דכתיב חף נמי לכה ויחטא . ופי"ו
 להכשיך מן החיבור הטעון ענינה לכלי מחכות לרין לומר דגס
 סחס שלא חזק וכל המורה סעיל כל סחס דמי מקוס . כ"א"ס : ב ופי"ו
 למה נקט סוף מן חזק ופי"ו טעם יום ופי"ו טעם יום ופי"ו טעם יום
 מלות שאין כזה טעם כנון כללים או שאר דברים ויכולא כזה . ופי"ו
 ענינה ישרי להודי ולספר סרה מספר הסמלים וספור שטחא אלס
 ג ר"ל למה כתיב חזק ופי"ו טעם יום ופי"ו טעם יום ופי"ו טעם יום
 שני חס שלא כתיב סוף מן חזק ופי"ו טעם יום ופי"ו טעם יום ופי"ו
 סרה ו כמדבר סוף מתקן משה לכה כמשה לכתיב סוף מן חזק
 סוף לתיבס לרבה משה של עשה וזכר מקדשן וזהו ופי"ו טעם יום
 כתיב חזק ופי"ו טעם יום ופי"ו טעם יום ופי"ו טעם יום ופי"ו
 כללה חס כתיב חזק ופי"ו טעם יום ופי"ו טעם יום ופי"ו טעם יום
 סיחס ספולה וזכר סוף וכתב חזק ופי"ו טעם יום ופי"ו טעם יום
 סרה מיעוט סלך ופי"ו טעם יום ופי"ו טעם יום ופי"ו טעם יום

בעל השורים

למחוקים כס : סרס ארומס . נגימ' זכ' מל מון עגל : לא עלה
 עליה על . על כתיב סרס שפי' לא משכס כעול אלא עלה

רש"י

יש בה ב לפיכך כתב בה חקה גזירה הוא מלמי אין לך
 רשות להרהר אחריה : ויקחו אליך . (כמדבר רבה)
 לעולם הוא נקרא על שמך ג פרה עששה משה ב כמדבר :
 ארומה חביבה . סהחא תימיה כאלדמיות ה שחס היו
 כה שמי עשרות שמורות ו פסולה : (ג) אלעור . (ספרו)
 מדרש כו"ל דהאי קראל קמי כדה יחחסא סטיבולה קאי ספך
 דסטיבולה עמשה סוף מן חזק ופי"ו טעם יום ופי"ו טעם יום
 למה נקט סוף מן חזק ופי"ו טעם יום ופי"ו טעם יום ופי"ו טעם יום
 מלות שאין כזה טעם כנון כללים או שאר דברים ויכולא כזה . ופי"ו
 ענינה ישרי להודי ולספר סרה מספר הסמלים וספור שטחא אלס
 ג ר"ל למה כתיב חזק ופי"ו טעם יום ופי"ו טעם יום ופי"ו טעם יום
 שני חס שלא כתיב סוף מן חזק ופי"ו טעם יום ופי"ו טעם יום ופי"ו
 סרה ו כמדבר סוף מתקן משה לכה כמשה לכתיב סוף מן חזק
 סוף לתיבס לרבה משה של עשה וזכר מקדשן וזהו ופי"ו טעם יום
 כתיב חזק ופי"ו טעם יום ופי"ו טעם יום ופי"ו טעם יום ופי"ו
 כללה חס כתיב חזק ופי"ו טעם יום ופי"ו טעם יום ופי"ו טעם יום
 סיחס ספולה וזכר סוף וכתב חזק ופי"ו טעם יום ופי"ו טעם יום
 סרה מיעוט סלך ופי"ו טעם יום ופי"ו טעם יום ופי"ו טעם יום

פירוש לתורת אלהים

די וידין ויקחו איהו אונ ויי זאלין געקען צו דיר פרה
 אקוה ארוסה חסיפה אונאן רויטע או עם געפינט
 זיך אין איהר גענוייה שווארצע האר אין זיא פסול
 אשר אין עם זאל אין איהר גיש זיין אפעלער אשר לא
 עקל עם איז אויף איהר גיש אויפגעגאנגען גיין יאך
 דאס הייסט קען האט מיט איהר גיין קאהל
 געארבייט : (ג) ויתם אונ איהר זאלט זיא געקין צו
 אלעור הפגא והוציא אונ ער זאל זיא ארויס ציהען

משלי חכמים

או געבראטענע גענדו וועט איהר דא גיש געקופען , דאס
 געליבע איז גיווען ביי שלמה חקביה האט גינעבען חסמה צו
 שלמה גענין אלע וידין , וועלכער יוד זאגער וועלכער ענטש
 עס וועט עפעס פרעגן בייא שלמה זאל שלמה וויסען זוא
 ענפערין דריבער דעם שלמה גענואס די נאנצע תורה , וועלכע
 שאלה קען וועט איהם פרעגן אין די תורה זאל ער וויסען צו
 ענפערן איז ביי שלמה גיווען וואנענער פאר וואס גוייס קל
 גיש מיט חקמה רעם געגן פון דיא פרה אדוקה , אפמער וועט
 איינער קופען צו איהם פרעגן אפמס אויף פרה אדוקה וועט
 ער דאך גיש וויסען צו ענפערן נאר באפט וועט קיינער גיש

מצות השם

ויקחו אליך פרה אדוקה וגו' דאס איז אפצוה עשהו צו מאכין
 אפרה אדוקה , דיא מצוה איז גיווען אין ארץ ישראל
 ווען דער בית המקדש איז גיווען :

בעל הבית געבראטענע גענדו איז ביי מיר גיטא , זאגס דער
 סוחר צום בעל הבית אויף דיא מיר איך דאך געשריבען דיא
 געקויפטע קען אפליי עפענווארג וואס קען וויל , זאגס
 דער בעל הבית צום סוחר בייא אונג אונג אונג אונג אונג
 קען זאל גיש עסין געבראטענע גענדו , אונ קיינער קען דאס
 גיש אונ קיינער קופט גיש פרעגן בייא מיר אויף געבראטענע
 גענדו צוא וואס זאל איך בראטן גענדו , אבער אויפער דיא
 געבראטענע גענדו געקויפט איהר ביי מיר אלע ערליי עסיגן
 נואר אונ אויף די מיר ביי דער גייס איז געשריבען געבראטענע
 גענדו פאר קען גיש עסין , האט איהר שאין געבראטען וויסען

(כ) [שלו] : פשה קס) לנשוח פרה לדומס פרה סחיס אסריס מוכן
 ומועון לפי שילכך חלני לטבית טומאס עט שנלמר זלס
 מהס המורס וגו' דכר וגו' ויקחו אליך סרה לדומס וגו' ויססה
 לפדס בני ישראל וגו' :

אַתָּה אֶרֶץ־מְחֹוץ לַמַּחְנֶה וְשַׁחַט
 אַתָּה לְפָנָיו: י וְקָח אֶלְעֶזֶר הַכֹּהֵן
 מִדְּמָה בְּאֶצְבָּעוֹ וְהָזָה אֶל־נֹכַח
 פְּנֵי אֹהֶל־מוֹעֵד מִדְּמָה שִׁבְעַ
 פַּעַמִּים: ה וְשָׂרָף אֶת־הַפָּרָה
 לְעֵינָיו אֶת־עֵרָה וְאֶת־בְּשָׂרָהּ
 וְאֶת־דְּמָהּ עַל־פְּרִשֵׁי יִשְׂרָאֵל: י וְקָח
 הַכֹּהֵן עֵץ אֶרֶץ וְאֹזֹב וְשָׁנִי תוֹקַעַת

יְתָה לְמִצְרָא לְמִשְׁרִיתָא
 וְיִבּוֹס יְתָה קְדָמוּהִי:
 י וְיִסַּב אֶלְעֶזֶר כְּהֵנָּא
 מִדְּמָה בְּאֶצְבָּעֵיהּ וְיָדִי
 לְקַבֵּיל אִפִּי מִשְׁכַּן וְיִנְא
 מִדְּמָה שִׁבְעַ זְמָנִין:
 ה וְיִקְדֵי יַת תּוֹרָתָא
 לְעֵינֵיהּ יַת מִשְׁכַּה וְיַת
 בְּשָׂרָהּ וְיַת דְּמָה עַל
 אוֹכְלָהּ יִקְרִי: י וְיִסַּב
 כְּהֵנָּא אֶעָא דְאַרְזָא
 וְאוֹזֹבָא וְצִבְעַ זְהוּרִי

ת"א כל ממון למחנה . יומא סה
 זכמים קב קין : ובחסא סה . יומא
 יומא ב עמנותו כו : ובקף סה
 זכמים ג . יומא ג . זכמים קין : יומא עג :

מכ עג זכמים קין חוהין יא כד לב: ולקח אלעזר הכהן . יומא עג : וסוס . זכמים קין : כל יכס . יומא ב עמנותו כו : ובקף סה
 ספרה למינו . זכמים ג . קין עמנותו ז . טולין יא : על פרסה . זכמים קין : ולקח סכסן . יומא עג :

בעל המזורים רשבים נושא ומאוהל (ה) לעיניו . של אהרן: שפתי חכמים

מלכותו ז כסנין : אל מחוץ למחנה . (יומא סה, ספרי)
 חוץ לשלש חז ממנות: ושחט אותה לפניו . (יומא
 מכ) זר שוחט ש ומלעזר רואה: (ד) אל נוכח פני
 אהל מועד . כמזרחו י של ירושלים ומתכוין ומראה
 פתחו של היכל בשעת כוחת הדם (יומא כח) :

ז ס' דל"ג נחמוך ונחמה כל כסנין אלה מלכות כסנין ל"ג כסנין
 של ל"ג דהיינו אלעזר ונקל כסנין שחט סוס ל"ג סעס סוס
 זכ ממנותו לפעוד עבדים וסס שמי' מלכות כסנין ל"ג דוקא
 פרכ : זו מלכות כסנין אכל פרוה לחכות י"ט (יומא עכ) שנעשה
 פ"י ל"ג מלכו כדכרס"י כסמיוך ולכך כתיב ונחמה סוסה ד"ל
 אלוהי יפסח ולעזר דהיינו סנין אכל חמרה ונחמה פ"י כסניס
 גדולים : וילקין ממון למחנה דכסנ עממון למחנה דכתיב
 כסנמה מלכות וסס מוכה כסניס דממון ללכל ממנות אייכי
 כדכתיב דוד יבש ממון למחנה וגו' ל"ג שישב כד שרן
 אלוהי למינו ל"ג אלה חכס שוחט ומלס ס' ס' מי סוס סוסס
 לשחט סוסס חון לשלש עמנות כדכרס"י לעיל . ועל יא קול
 לכוזם וסס כן סלרן שייך נוכח פני אהל מועד . ומסנין
 לא יפירי סקלס נוכח פני אהל מועד ממס אלה טומד כו' :

זכמים קב קין : ובחסא סה . יומא
 יומא ב עמנותו כו : ובקף סה
 זכמים ג . יומא ג . זכמים קין : יומא עג :

ליקומים על התורה

איית דעם עגל און אהרן האם דאך גבראמאס דעם עגל ,
 דריבער האם מען די פרה אדוקה געבנין צו אלעזר גיט צו
 אהרן , גיט זאל גיט דערמאנעם ווערן דורך אהרן דיא וינד פון
 עגל , און די אנדערע פרה' וידמות ווען אהרן האם שרין גיט
 גילעכט הארם גימקענס סאכין די פרה אדוקה וועלעכער כותן עס
 האם גינאולס אכטן גדול אדער אפראמסר כותן : וישחט
 אותה לפניו . איבער האם געדארפטן דיא פרה אדוקה פאר
 אהרן , אלעזר האם געדארפט ווערן דער פונקטש שעקס
 די פרה אדוקה , דער בלי יקר שרייבט ווייל סיר וערן הקב"ה
 האם געהייסן געבן די פרה אדוקה צו אלעזר , און ווען משה
 ברענו און גינעוין אין היפעל און ער האם גיערעך ווי הקב"ה
 זאגט אלעזר מיין ווען זאגט די פרה אדוקה דורך אלס ויין
 צוויי האם משה גינאולס דער אלעזר זאל פון איהם
 מ'בארתו , ווייל דער ווארם אלעזר און דער מיישטש אלי ער
 מיין זאם זאל סיר העלפן ווייל ווען גיט דיא היף פון הקב"ה
 וואלס

משלי חכמים
 די יודין נאם האם געהייסן זאגן די פרה אדוקה איז אהקה
 און אפסם נאר נאם האם אוי נטר גינען און סיר מארין : אר
 גיט קליינן און גיט פרענין ווענין די פרה אדוקה צו וואס
 האם הקב"ה געדארפט זאגן צוא שלככה דעם בינס פון פרה
 שיקען צוא שלמה פרענין אפסם אויף פרה אדוקה ווארם
 הקב"ה האם פארבאטן מען זאל גיט פרענין אפסם אויף פרה
 אדוקה וויא רש"י זאגט פאר וואס שפייט זאה חקת התורה
 לאמר , ווייל די פללקער און דער שטן דעצענען דיא וידין
 אונטערענין וואס און דער פעם פון די פרה אדוקה , ענטפערן

וְרַמְיִלְגוּ יְקִידַת הַתּוֹרָה: וְהַשְׁלִיךְ אֶל־הַתּוֹךְ שְׂרַפְתָּ הַפָּרָה:

פירוש לתורת אלהים

ליקומים על התורה

והשליך אונ ער זאל ארביין ווארפין אל הוד שרפת תפחה אין דעם פאר ברענונג פון דער קוה : אל ער , ער זאל בעסן גאט זאל העלפן די יודן זאלן פארן פירוש אדוקה אונ גאט זאל וויא מוחל ניין די יודן פון גגל : אונ ער זאל אפסאדן דאס שפארטן פון די יודן וואס עס איז אויף וויא גנור גינארין דורך דיא זינד פון גגל :

משלי חכמים

אדוקה , אונ שלמה אליין צוא וואס האט זיך געדארפט וואגן דערין ער האט דאך גיזעהן אז אין די תורה שפיים זאת חקת התורה , דריבער האט נאכדעם שלמה אליין מודה גיזעהן אז דעם פלגס פון פרה אדוקה האט עפען איהם ניס געדארפט ואנין וואריום עמוק עמוק דער פלגס פון פרה אדוקה איז גאנץ פלג סי ופצאנן , ווער וועט געפינען אשאלה צוא קוסינן פריענין :

נביאים שופטים יא

תרגום

לחמשך מנה רזא צבאות נפש צב צבא צבאו צבאות רוח יהודה נשטה הנצח אדני נשטה ההוד יהודה מיה יהודה הנצח יהודה מיה יהודה דהוד אל שם בין שבטשטה :

א ויפתח גלעד היה גבור חיל והוא בן־אשה זונה ויורד גלעד את־יפתח : יותלד אשת־גלעד לו בנים ויגדלו בני־האשה ויגרשו את־יפתח ויאמרו לו לא־תנחל בבית־אבנו פי בן־אשה אחרת אתה : ויברח יפתח מפני אחיו וישב בארץ טוב ויתלקמו אל־יפתח אנשים ריקים ויצאו עמו : ויהי מימים וילחמו בני־עמון עס־ישראל : יהיה כאשר־נלחמו בני־עמון עס־ישראל וילכו זקני גלעד לקחת את־יפתח מארץ טוב : ויאמרו ליפתח לכה והייתה לנו לקצין ונלחמה בבני עמון : פד אחיו קרבא בני עמון עם ישראל ואזלו סבי גלעד למדבר ית יפתח מארע טוב : ו ואקרו ליפתח איהא ויהי קנא לקבא ונגיח קרבא בבני עמון :

מצודת דוד

(6) ויולד גלעד , כ"ל פס שטמו סיחה וזה מ"מ היה הכבוד כבוד גלעד חסד יפתח ולא אחר הולידו : (ב) ופתח חסד יפתח לו שטמו סכסוכה חליו : ויגרשו : בתוקף ובחלנות : פי אשה אחרת . חסו על כבוד חביבם ולא זכרו שם וזה : (ג) ויהי מימים וילחמו בני עמון עס־ישראל וילכו זקני גלעד לקחת את־יפתח מארץ טוב : (ד) ויאמרו ליפתח לכה והייתה לנו לקצין ונלחמה בבני עמון : דע פירוש עברי חסידש געפינט מען בייא דער הפסרה פון דער וואך :

כתובים תהלים ג

לחמשך מיכוד ומלכות דייא שין דלת יוד נפש שין שין דלת יוד רוח יאהרוונהי נשטה דיסור א אר ארנ ארני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשטה דמלכות יו דה וו חיה יהודה דיסור יהודה מיה יהודה דמלכות אל שם בין שבטשטה :

א הו ש ב ת א ל כ ז א מ ז מ ו ר ל ד ו ד ב ב ר ח ו מ פ נ י ו א א ב ש ל ו מ ב נ ו : = יהנה מה־במיעקיה מן קדם אבשלום

רש"י

(6) מומור לדוד בברתו וגו' . יס מדרשים רבים : (6) מומור : הפסלה היא ארצה צומחה לדוד . של דוד כי סוף ארצה : צמחה : ונשט אז צמחיק סימור למלכות :

פירוש עברי מיימש

(א) מומור לדוד בברתו מפני אבשלום בני דעם קפימל איז אנטלאפן פאר זיין וזהו אבשלום אונ ער איז קאט דוד געוונען נאכדעם וויא ער גירעפעט גינארין פון איהם : (ב) מה רבו צרי גאמ :

רְבוּ צְרִי רַבִּים קָמִים עָלַי : ג רַבִּים אֲמַרִים לְנַפְשִׁי אֵין
 יִשׁוּעָתָה לֹא בְּאֵלֵהֶם מִלָּה : ד וְאַתָּה יְהוָה מִגֵּן בְּעַדִי כְּבוֹדִי
 וּמְרִים רֵאשִׁי : ה קוֹלִי אֲלֵי־יְהוָה אֶקְרָא וְיִעַנֵּנִי מִהַר קִדְשׁוֹ
 מִלָּה : ו אֲנִי שָׁכַבְתִּי וְאִישָׁנָה הִקְיֹצְתִי כִּי יְהוָה יִסְמְכֵנִי :
 וּמְרִים רֵישִׁי : ז קְלִי קָמָם וְיִ אֲצַלֵּי יִקְבֹּל צְלוֹתִי מִן מוֹר בַּיִת מִקְרִישָׁה לְעַלְמוֹן : ו אֲנָא שְׁבִיבַת וְדַמְקִית
 אֲתַעְרִית מִטַּל דְּנֵי קִמְיָה וְחֵי :

מְצוּרַת רוּר

רִשִׁי

אֲמַר הַסְּתַלָּה הִסִּיל בְּחֹמְרָה : (ב) מִס רְבוּ לִי . עַד טַחָף כְּנִי
 קָם עָלַי : רַבִּים . כְּנִי אֲרִם גְּדוּלִים כְּשִׁמְעִי וְדוֹאֵן וְאֲחִיסוּסֵל :
 (ג) לְנַפְשִׁי . מִל נַפְשִׁי אֲזַכְּרוּ עַדָּר מוֹלֵם לֹא יִסִּיחַ לוֹ חֲמוּסָה מִהַ
 וְאֶפְלַס סֶחַל לְנִסּוּל לֹא יוֹסִיף לְקוֹס : (ד) וְחַסֵּה ה' . אֶכַּל לֹא כֵן
 סוּל ה' אֲחַס מִגֵּן כְּבֹדִי וְחֹמְרָה כְּבוֹדִי וְעִמֵּם לְרֵאשִׁי כִּי אֲחֹזֵר
 לְמַלְכוּתִי : (ה) קוֹלִי . כְּשֶׁתְּקַלֵּל הַקּוֹל אֶל ה' יִדְעִמֵּנִי כִּי יִעַנֵּנִי
 מִהַר קִדְשׁוֹ וְסִיל לִיּוֹן מְקוֹס שְׂכִיבֹתִי : (ו) אֲנִי שָׁכַבְתִּי . כְּכַלִּי
 טַחָפֵי ה' יִסְמְכֵנִי :

שׁוֹכֵךְ וְכֹרֵם מִגְּדוּל סַלְמַר : סִקְלוּמִי . רַל כְּפַתְמִי לְעַרִי כְּזַכְרִי
 יִסְמְכֵנִי :

פִּירוּשׁ עֲבְרֵי מִימֵשׁ

אֹנ מִיט וְיִיעֵר נְבוֹרָה אֹנ גְּבוּרָה , אֹנ
 גְּרוּים נְעַמְאֻכְט מִיין כְּבוֹד אֹנ דּוּא הָאָסְט אוּיפ־נְעִי
 הוּיבִין מִיין קֶאפ גְּעִין וְיִיא , אוּך זַאל גִּיט דֶאָרְפִין
 אַיִנְגֵיגִין מִיין קֶאפ גְּעִין וְיִיא גִיט פֶאר וְיִיעֵר חֻקְמָה
 אֹנ גִיט פֶאר וְיִיעֵר נְבוֹרָה , אֹנ גְּעִין דִּי מְעַנְמִשִׁין
 וְנֶאָם הָאָבִין גִינְאָם אֹז גֶאָט וְנֶעַם מִיר גִיט הַעֲלֵפִין :
 (ה) קוֹלִי אֵיל ה' אֶקְרָא אֹז הָאָב נֶאָר גִירוּפִין מִיט
 מִיין שְׂמִימֵע צו גֶאָט וְעִינֵי סַחַר קִרְשִׁי הָאָט מִיר גֶאָט
 גִיעַנְטְפֶערט פֿון זִיין הִיילִיגֶען בֶּאָרְג . פֿון דַעם
 הִימְעֵל מִלָּה אֹנ אֹזִי אִיז גִינְוֶען אַיִיבִיג כִּיז אִיזְט .
 אֹנ אֹזִי וְנֶעַם זִיין וְיִימְעֵר אוּיף אַיִיבִיג , אֹנ דַעַר
 מְעַנְמִשׁ וְנֶאָם הָאָט קִיין פֶעַר־וִיכֶערוּגֶג אוּיף גֶאָט ,
 נֶאָר עַר הַעֲלֵפִט זִיך מִיט מְעַנְמִשְׁלִיכֶע הִילֶף , דַעַר
 מְעַנְמִשׁ הָאָט אַיִיבִיג צו טֶראַכְמִין אֹנ צו זֶאָרְגִין .
 אֹנ אִפִּילוּ בִי נֶאָכְט קֶען עַר גִיט שְׁלֵאפִין . אָבְעַר
 אוּך וְנֶאָם מִיין פֶעַר־וִיכֶערוּגֶג אִיז אוּיף הַקְּבִיבָה : (ו) אֲנִי
 שָׁכַבְתִּי וְאִישָׁנָה אוּך הָאָב מִיך נֶאָר גִילִיגְט בִיין אוּך
 שׁוֹי גִישְׁלֶאפִין הַקְּיֹצְתִי אֹנ וְנֶען אוּך הָאָב מִיך
 אוּיפ־גִינוּאָכְט פֿון שְׁלֵאפֶה . בִיין אוּך אוּך גִינְוֶען רַחֲמֵיג
 וְיִייל אוּך הָאָב גִינוּוֶאָכְט בִּי ה' יִסְמְכֵנִי גֶאָט וְנֶעַם מִיך
 אֲנֵלְעֶהֱעֵן , שְׂמִימֵעֵן :

בְּרַמְנוּרָא

שֶׁלש אֲרִצוֹת לִשְׁבִיעִית . חֲלוֹקוֹת לְעֵינֵי דִין שְׁבִיעִית :
 כָּל שֶׁהַחֲזִיק עוֹלָי בְּכָל . עוֹרָא וְסִיעִתוֹ כְּשֶׁעָל
 מִכְּבָל : לֹא נֶאֱכַל וְלֹא נֶעֱבַד . שְׁעִבּוֹת הַחֲרֹץ הֵיחָא
 חֲסוּרָה כְּשְׁבִיעִית וְחַס נֶעֱבַד וְגַלְגַל חֲסוּר לֹא־כּוֹל מִחֲזוֹן
 גְּדוּלִים פִּי"א וְעִיקָר לֹא נֶאֱכַל לִחְתֵּי שְׁבִיעִית כֹּל כִּי־עוֹר
 וְלֹא נֶעֱבַד כְּשְׁבִיעִית : מְכוּיב וְעַד הִגְדֵר וְעַד אִמְנָה . כּוּיב מִשׁוּךְ כִּלְפֵי הַאֲפֹן לְלַד מוֹרָה וְרַעוּתָה וְיִזְלָה מִעֲבוֹ שׁוֹשְׁכַת

יוֹם אַ מְשַׁנָּה שְׁבִיעִית מִרְק ו

כִּי חֲמַטֵי דְחַסֵד דְעַלְמוֹת יִזְכֵר אֵלֶּף לְמַד אֵלֶּף לְמַד
 שֶׁלש אֲרִצוֹת לִשְׁבִיעִית כָּל שֶׁהַחֲזִיק עוֹלָי בְּכָל
 מִרְאָץ יִשְׂרָאֵל וְעַד כּוּיב לֹא נֶאֱכַל וְלֹא
 נֶעֱבַד וְכָל שֶׁהַחֲזִיק עוֹלָי מְצָרִים מְכוּיב וְעַד
 וְלֹא נֶעֱבַד כְּשְׁבִיעִית : מְכוּיב וְעַד הִגְדֵר וְעַד אִמְנָה . כּוּיב מִשׁוּךְ כִּלְפֵי הַאֲפֹן לְלַד מוֹרָה וְרַעוּתָה וְיִזְלָה מִעֲבוֹ שׁוֹשְׁכַת

מִרְק ו אַ שְׁלֵשׁ אֲרִצוֹת לִשְׁבִיעִית אֲרִץ יִשְׂרָאֵל אִיז גְּעַר-
 מִיִּילֵם אֵין דְרִיִי מִיִּיל גְּעִין דִּי דִינִים
 פֿון שְׁבִיעִית קִל שְׁחִיבִי עוֹלָי בְּכָל מִרְאָץ יִשְׂרָאֵל וְעַד כּוּיב .
 לֹא נֶאֱכַל וְלֹא נֶעֱבַד דִּי אֲלַע שְׂקִימָם וְנֶאָם דִּי וְדִין הָאָבִין
 צו גִינוּסְעֵן וְנֶען וְיִי וְעַנְעֵן אוּיף גִינְאָנְעֵן פֿון קְבִל

ברכונה של א"י במקושו לפניה מורחית ואזכה רעושה מאוכה כלפי לפון והולכת מד כובד ורעושה אחרת מחוכה מעט כלפי מורה ובה הנהר האמור כאן, ואלו השתי רעושו' ככשו' עולי מורים ולא ככשוס עולי בכל: ועד אמנה. הוא הר ההר (ה) הכבוד בגבולי הארץ כפרשת מפני תחלו לכס הר ההר מתרמינין ידושו' טורי אמנס והוא ככשוס של א"י ללד מרדב אלל הים הגדול וגס זו לא ככשו עולי בכל הלכך נאכל לאהר הבישור לאידך לישאל חס ענדב

הנהר ועד אמנה נאכל [6] אבל לא נעבד. מן הנהר ומאמנה ולפנים נאכל ועבד: ב עושיין בתלוש בסוריא אבל לא במחובר [7] דשין וזורין ודורכין ומעמרין אבל לא קוצרין ולא בוצרין ולא מוסקין. כלל אמר רבי עקיבא כל שבוצע בו מותר בא"י עושיין אותו בסוריא: ב בצלים שירדו עליהם גשמים וצמחו אם היו העלין שרדו שחורין [ג] אמורין. הוריקו הרי אלו מותרין: רבי חנינאי בן אנטיגנוס אומר אם יכרלין להחליש בעלין שרדו אמורין. וכנגד כן מוציא שביעית מזה לארץ וכן מתחלת טורי אמנס ולפניה ללד ההר קרוי לפניה: ב סוריא. אחר נהיבס ואחר טובה שככס דוד ואינו כא"י לכל דבר מפני שככסה קודם שככס א"י כולה

(6) ז"ל ס"ט י"ט מי שקובל חמסס ויאלו חמסס י"ט מי שקובל חמסס וי"ט וי"ט חמסס רומן למסקו פארי מרלס חמסס (7) ד"ס ז' וכן פ"ט"ו ע"כ שפ"טס ט"ז ס"ס: [6] אלל לא כ"ו. ודוקא ככשוכל אלל כחלוס טוקין כמו ככוריה דככשוין ודלח"ס א"כ לחני ד' הללוס לפכטיס ד"ס לסוילס דין לפ"טס, ס"ק"טס וס"כ"ט: [3] דקין כ"ו. שלל סכוד ס"ס עוסיס ופוד דכריס סכוד ככניסס ככניסס דכריס סככיהלס וילי ידכסל סכמל, פו"ט: [ג] לסוילס. עוסיס גדוילס שפכטיס וילכלס ככדכסל שפכטיס, א"ג אסוילס ס"ט"ו. בלכילס

וכקלת דיניס פסחוס כא"י ונקלתן כח"ל: עושיס בתלוש. אפי' אלל הכסודיס ואלו כא"י תנן לל תבור ולא תסון ענה: אבל לא במחובר. כגון חסיקה קלירס וכלירס ודוקא ככשו חלל ככשוקר אפי' בחרץ מותר דתניא כח"ל מן השמור אי אהר בולר אלל אהר בולר מן המוסקר וסעמו דגזור ככוריא ככשובר כדי שלל יהא עימיחיס חת א"י והולכיס ומתקטסיס ככוריא וכתלוס החיור כדי שיתללו העניס סכ"ל קלת ריוח ככוריא שיהא קרובה להס ולא יטרכו ללאת מח"ל: כל שבוצע בו מותר בא"י. מדאורייתא כגון תלוס חס"ג דמדרכגן אסור בלל סניי: עושיס אותו בסוריא. י"ט אורחיס וילכו לריך לשנות א"י ה"ק ולס ככיוולל בו מותר בחרץ ככשוקר עוסיס ככוריא אפי' ככשובר אלל ככשובר אסור מדרכגן בחרץ אפי' ככשוקר: ג בצלים שירדו עליהם גשמים. בללס של שטיס שכככסו לשביעית וירדו מליכס גשמיס וממו: אם השחורין העלין. ידוע שגדלו והפסו ואלו גדולי שביעית ומכעליס העיקר חס"פ שהיא מרובה אלל אם הוריקו העלין אז הולכיס וכמסין ואלו מארעא קא רבו: אם יכרלין לתלוש בעלין. דרך כלליס ככנגמריס וילוחן מעמון מן הארץ ועהין וילחל ואלו העלין חוקיס וככשוו כהן יכול ליתלס הכלליס מן הארץ או ודאי גדלו ככשיעית: וכנגד כן למוציא שביעית מותרין. ללו ככלליס של שביעית שילחו למולאי שביעית מיירי דלל

ועד הנהר ועד אמנה. נאכל אבל לא נעבד. און דיא אלע שקטעט נואם די יודין האבין צו גינאקון ועין זיי ועין אויף גינאנגען פון מצרים. פון קייב ביו דעם טייך פרת און ביו אקנה, אויב קען האמ גינארבייס אום שביעית קען האמ געצאקערט און געוויקט און עס איז גינאקסין קעגן קען דאס עסין, אקער אריינזען אום שביעית קאר קען גיט פן הנהר יסאמנה ופנים. נאכל נעבד. פון דעם טייך און פון אקנה און נויטער (צו חוץ לארץ) קעגן קען עסין אום שביעית און קען אקבעטין אין דיא קעלדער אקערין און ווייזן: ב עושיין בתלוש בסוריא קען קעגן אין סוריא העלפען אריינזען אין דיא אפגישינטיקע תבואה פון קעלד אבל לא ככשובר אקער גיט ביי די תבואה נואם איז נאך באהעפט צום קעלד דשיס קען קעגן דרעשען די תבואה הרים און ווינדשופפען דיא תבואה הירכים און פקעטען דיא וויינקטויגען ויסקרים און פינקלאך סאכין פון די אפ גישטיקע תבואה אבל לא קוצרין. ולא בוצרין. ולא מוסקין אקער שניידען תבואה פון קעלד און שניידען וויינקטויגען פון בוים און בייקען איילבירמין פון בוים קאר קען גיט אום שביעית בלי איין פלל האמ רבי עקיבא גינאנט גל שפדיצא בו מטר בחרץ ישראל. עושיין אותו בסוריא אלץ נואם מן התורה קעגן קען אין ארץ ישראל נאר סודרגון איז אסור קעגן קען אין סוריא אפילו

קוצרין אויף: ג בצלים שירדו עליהם גשמים ציבעלע נואם וענען נויים גינארין דעם ועקסמין יאהר און נענען גינען אין דער ערד ביו אין ויבעטין יאהר און עס איז אויף זייא גינאנגען רעגין דעם ויבעטין יאהר וצחי און עס קען זיין אז זיי נענען צו גינאקסין אום שביעית, איז דער סיקון אס היז העלין שללס שחורין אסורין אויב דיא בלעקער וענען שווארץ קאר קען די ציבעלע אנדערש גיט עסין נאר אזוי וויא פירות שביעית קען כחו די ציבעלע ספקרין זיין. ווארום דיא בלעקער וענען געוויס צו גינאקסין אום שביעית און נענען ככמל דעם עיקר פרי נואם ער איז פון ועקסמין יאהר הוריקו הרי אלו מותרין און אויב דיא בלעקער וענען קעל איז אסיקון אז זייא נואקסין שוין גיט פון דער ערד איז נאך אין דיא ציבעלע נאר נישא פון שביעית, קעגן קען דיא ציבעלע עסין אזוי וויא אלע פירות פון ועקסמין יאהר, רבי חנינאי בן אנטיגנוס ואנטם אם יכרלין להחליש בעלין שללס אסורין אויב דיא בלעקער פון דיא ציבעלע וענען שפארק אז קען נעמס אן די בלעקער קען קען ארייס ציהען דיא ציבעלע פון דער ערד, איז אסיקון אז זייא נואקסין ואלץ איצט אום שביעית אריבער האבין די גאנצע ציבעלע דעם פון שביעית, אקער אז די בלעקער פון די ציבעלע וענען גיט שפארק

מקילים בזה כולי האי שגדלו היתר כל שהוא יעלו את האכור אלא סיפא נמי מיירי בגללים של שנית עסקין בשנית וחזר ונעטן בשביעית ולאחר שגדלו מסע בשביעית עקרו וחזר ונעטן בשמינית ומתוך שזכר גדלו בשנית לא הוסיפו כ"כ מסע בשביעית ולאכור וכשהזרו והוסיפו מסע בשמינית חזר וזכר היתר וכפל ליסור המועט שנס של שנית מסיס לבטלו אחר שסוף גדולו היתר, ואין הלכה כדבי מנינא בן אנטונינוס: ד' משיעשה כיוצא בו. ממה שנועד במגילת

שביעית יש גדל כיוצא בזה דתלין ביה לי נמי מפני שרבה היתר על האכור ומתבטל(ב): ה הבכיר. מקום שמהר לכבד פירומיו יותר משאר מקומות: ה הותר האפל. דתלין שממקום הבכיר הניאוס: במוצאי שביעית מדי. לפי שהו

מותרין: ד' מאיפתי מותר אדם ליקח ירק במוצאי שביעית משיעשה כיוצא בו. עשה הבכיר הותר [ד] האפל. רבי התיר ליקח ירק במוצאי שביעית מיד: ה' ה מוציאין שמן שרפה ופירות שביעית מהארץ לחוצה לארץ. אמר ר' שמעוני בפירוש שמוציאין לסוריא, ואין מוציאין לחוצה לארץ: ו' אין מביאין תו ומה מחו"ל לארץ. אמר ר' שמעון שמעתי בפירוש שבביאין מסוריא ואין מחו"ל:

מביאוס ירק מחו"ל והיה רבה על ירק שבא". ואני שמעתי העסק לפי ששנים או בשלשה ימים עושה כיוצא בו: ד' השבין ומהל. שכן על תרומה מלאה מתוך שלשרפה עומד קרי ליה שכן שרפה ומעלה פשו לשרפה בלחץ כלאשכחן בקדשים פסולים שכן נשרפים במקומן וכן פירות שביעית לריכין ביעור בלחץ דלתיב בלחץ תהיה כל תבואתה, ואין הלכה כ"כ שמעון: ו' אין מביאין תרומה מחו"ל לארץ. לפי שהתרומה כהנים מחזירים חסריה לבית הברית מיהו רבין שנה יהיו כהנים מרפסין אחריה ויאלו חולה ללחץ להוציא את התרומה (ג) ואין הלכה כ"כ:

אויב פון אקטען יאהר עשה הבכיר היתר האפל אויב אין דעם ארמ וואס, עם ווערט פריא צייטיג פירות איז שוין ארץ גינאקסען ירק אין דעם אקטען יאהר קעג מען שוין קויפען ירק אפילו אין דעם ארמ וואס אין ארמ נים אויף גינאקסען. אונ קען זאגט נים מן הספם איז די ירק פון שביעית נאר קען זאגט אז די ירק האט מען גיבראקט פון דעם ארמ וואס איז צייטיג גינאריין אין דעם אקטען יאהר רבי התיר ליקח ירק במוצאי שביעית מדי רבי איז מחזיר צו קויפען ירק אין מוצאי שביעית פאלד אין אנהייב אקטען יאהר ווייל כיר זאגין געוויס האט מען דיא ירק געבריינגט פון חוץה לארץ: ח' אין מוציאין שמן שרפה ופירות שביעית מהארץ לחוצה לארץ אייל פון תרומה וואס איז קטא גינאריין ווייל מען דארף די אייל פאר גערענען אונ קען קאר די שרפהו מוז מען דיא אייל פאר ברענען אין ארץ ישראל, אונ קען קאר נים ארויס פירין די אייל אין חוץ לארץ, אונ פירות שביעית מוז מען אויך עסקין נאר אין ארץ ישראל אונ נים אין חוץ לארץ אפר רבי שמעון שמעתי בפירוש שמוציאין לסוריא. ואין מוציאין לחוצה לארץ האט רבי שמעון גיזאגט איך האב גיהערט בפירוש אז אין סוריא קען מען פאר ברענען אייל פון תרומה וואס איז קטא גינאריין נאר אין חוץ לארץ קען קאר נים: ו' אין מביאין תרומה מחוצה לארץ לארץ קען קאר נים בריינגען תרומה פון חוץ לארץ אין ארץ ישראל אפר רבי שמעון שמעתי בפירוש שביאין מסוריא ואין מביאין מחוצה לארץ האט רבי שמעון גיזאגט איך האב גיהערט בפירוש אז פון סוריא קעג מען בריינגען תרומה אין ארץ ישראל נאר פון חוץ לארץ קען נים בריינגען אין ארץ ישראל:

אונ אז מען געמט אן די ברעמער רייסען זיי זיך אפ אונ קען קען נים ארויס ציהען די ציגעלע אין אקטען אז וויא וואקסין שוין נים, זענען זיי דאך נים צו גינאקסען אום שביעית, איז בייא וויא ניקא דער דין שביעית זינגר פון מוצאי שביעית שותין אונ אויף דעם אויפן מוצאי שביעית איז מותר. דריינו די ציגעלעס זענען גינאקסין אין זעקסען יאהר אינ מען האט וויא אויס גערסען אין דעם זעקסען יאהר אונ צוריק איין גיפלאנצט אין דעם זיבעטן יאהר אונ זיי זענען אביקעל צו גינאקסען אין זיבעטן יאהר, אונ נאכדעם האט ער וויא אויס גריסען אין זיבעטן יאהר אונ האט וויא צוריק איין גיפלאנצט אין אקטען יאהר, איז דער דין אויב דיא ברעמער זענען שטארק אין מען געמט אן די ברעמער קען מען ארויס ציהען די ציגעלעס אין דאך אקטען אז וויא האבין גינאקסען דעם אקטען יאהר אויך, דאריבער זענען וויא מותר, ווייל דעם זעקסען יאהר זענען וויא גינאקסען פרימר אונ דעם אקטען יאהר ברימר זענען וויא סכמל דעם איסור פון זיבעטן יאהר, אפער אז מען געמט אן דיא ברעמער ארויס צו ציהען רייסען זיך דיא אפ ברעמער איז דאך א סיסן אז וויא האבין דעם אקטען יאהר נים גינאקסען, איז דער איסור פון זיבעטן יאהר וויא סכמל דעם הימר פון זעקסען יאהר אונ וויא האבין דעם דין וויא פירות שביעית: ד' מאיפתי כומר אדם ליקח ירק במוצאי שביעית: ווען מען אקענטש קויפין ירק מוצאי שביעית (דעם אקטען יאהר) אונ מען האט נים סוריא קאמער איז דאס גינאקסען אין זיבעטן יאהר משיעשה כיוצא בו ווען עס איז שוין אויף גינאקסען דעם אקטען יאהר אזעלכע גרויסע ירק וויא דיא וואס, ער קויפט, זאגט מען מן הספם זענען די ירק וואס, ער קויפט

אש"ך לעיל במנרא שמו
 פון זומן סיכרל עושין ללוטו
 פון עוקס נאכט וספסם
 דנקן . וס"ל וכל נאכט
 עשין וספסל עושין ללוטו של
 מקום עוקס . וס"ל דמיירי
 וכל עשין ללוטו חבל פון
 עושין ללוטו כל כך דרעם
 לדיקס עוקס , וע"ל דכל
 לים חסל דלקמן סבל לפסם סם
 עין עושין ופון עושין וכל
 עשין ופון עושין כי סודי
 ניסו :

כלנ ס' כלה כלי כסילין דחסד דמלכות דכ"ה : אלף למד
 ת"ו ואספת דנגך מה ת"ל לפי שנאמר לא ימוש
 ספר התורה הזה מפיו יכול דברים ככתבן
 ת"ל ואספת דנגך הנהג בהן מנהג דרך ארץ דברי
 ר' ישמעאל , ר"ש בן יוחאי אימרו אפשר אדם תורש
 בשעת חרישה וזרע בשעת זריעה וקוצר בשעת
 קצירה ודש בשעת דרישה וזורה בשעת תורה
 מה תהא עליה אלא בזמן שישראל עושים רצונו
 של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים , שנאמר
 ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו' , ובזמן שאין ישראל

דברים ככתבן . של
 יעסוק בדרך חרץ :
 הנהג בהם . עס דברי
 מורה : מנהג דרך ארץ .
 שלם תכל לידו לורך הניזות
 סופך לכלל מדברי מורה :
 אפשר . במהם , אפשר
 כדכרי : ביומי ניסן . ימי
 הקציר , ביומי חסרי לריכת

עושים רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי עצמן שזכר ואספת דנגך . ולא עוד אלא שמלאכת
 אחר' נעשית על ידו שנא' ועבדת את אויביך וגו' , אמר אביי הרכה עשו כר' ישמעאל ועלחה בידן ,
 כר' שמעון בן יוחאי ולא עלחה בידן , אמר להו רבא לרבנן כסמיה מינייכו ביומי ניסן וכיומי
 תשרי לא תתחוזו קמאי כי היכי דלא תסרדו במונויכי כולה שהא . אמר רבה בר בר חנה א"ר

תנו רבנן דיא רבנן האבין גילערינן עם שמיים
 אין פסוק ויפסד דנגך דוא זאלטם פארזאמלען
 דינע קארין מה תלמוד לומר צו וואס דארף דער
 פסוק זאנן קען זאל פארזאמלען דיא קארין .
 געוים וועלכער מעקמל עם האם קארין וועט
 ער זיי גיט לאזין לינען אויף דעם פעלד נאר ער
 וועט זיי פאר זאמלען אין אשפיידלעך לפי שנאמר
 לא ימוש ספר התורה הזה מפיו נוייל עם שמיים
 אין פסוק די בייך פון די תורה זאל גיט אפ גיטאן
 ווערין פון דיין מויל יסוד דברים ככתבן וזאלט איה
 מיינען עם זאל ויין ווי עם איינגעשריבען , ועדער
 מענטש זאל לערנען תורה פאן אונז נאכט אונז זאל
 איין מינוט גיט אויפגהערין פון לערנען תלמוד לומר
 ואספת דנגך ויפסד דער פסוק דו זאלטם פארזאמלען
 דינע קארין היינט בנן סנהד דרך ארץ זאלטם פירען
 מיט די תורה דאס לעבונג פון דער וועלט איה .
 זאלטם ארבעטן פאר דיין גוף אין דיא צייט
 וואס קען דארף ארבעטן פאר דעם גוף , אונ
 ווען דוא וועסט האבן צייט זאלטם ארבעטן
 פאר די נשקה דברי רבי ישמעאל אזוי זאגט רבי
 ישמעאל רבי שמעון בן יוחאי אימרו רבי ישמעון בן
 יוחאי זאגט אפשר אדם תורש בשעת חרישה וזרע בשעת
 זריעה ווי אזוי קען דס ויין זאמעלש וועט זאמעלש ווען
 קען דארף אקערן אונז וועט זינען ווען קען דארף
 זינען וקוצר בשעת קצירה אונז ער וועט שניידן דיא
 תבואה ווען קען דארף זיי שניידן ווי בשעת דרישה
 אונז ער וועט דרעשען די תבואה ווען קען דארף
 דרעשען וזורה בשעת תורה אונז ער וועט נארפין די
 תבואה אין שיער ווען עם וועט ויין וזויגט תורה
 מה תהא עליה וואס וועט זיין מיט דיא תורה , ווען
 וועט ער לערנען תורה אלא בזמן שישראל עושים רצונו
 של מקום נאר ווען די יידן מוהקען דעם ווילען פון
 זאמל מלאכתן נעשית על ידי אחרים ווערט ווינער ארבעט
 גיטאן דורך אנדערע מענטשן שנאמר וזארום
 עם שמיים אין פסוק ויפסד זרים ורעו צאנכם וכן נכר
 אברך פערמקע מענטשן פון די פעלדער וועלן

הגמות והכנין : דרך יוחנן משום רבי יהודה ברבי אלעאי בא וראה מרקסמן . לך עשרי שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים, דורות החל והגביל : אין המבל הראשונים עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי זו וזו חייב במעשר . מן המורה : דורות האחרונים שעשו מלאכתן פני הבית . פתח כניסה ויליאה חלל חגיגת קבע אסור לחלו מדרגת : אלעאי בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים, דורות הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך מרקסמן כדי לחייב במעשר . דורות האחרונים מכניסין פירותיהן דרך גנות , דרך חצרות , דרך קרפופות , כדי לפטרן מן המעשר , דא"ר ינאי אין המבל מהחייב במעשר עד שיראה פני הבית , שנאמר בערתי הקדש מן הבית . ור' יוחנן אמר אפילו חצר קיבעת , שנאמר ואכלו בשעריך ושבעו :

שייכלער , קען זאל דארפין געבין מעשר פון די פירות דורות האחרונים ככניסים פירותיהם דרך גנות דרך תצרות דרך קרפופות כדי לפטרן מן המעשר אָבער די שפעטערדיגע דורות בריינגען אריין זייערע פירות אין די שפייכלערס דורך די דעבר דורך די הויפן ואיבער די וועגן דורך די זיידע פלאם צער ארוםציאמקע . זיי זאלין גיט דארפין געבין מעשר פון די פירות דורך רבי ינאי ווארום רבי ינאי האט גיט אים פון הסכסך בתמיב פגפגט עד דאראת פני הבית די אויבנישע שריתת הבואה ווערין אנדערש גיט מחויב קען זאל פון זיי געבין מעשר סיידין זיי זענען אריין געקומען אין שטוב דורך דיא סיר שאמר בערתי הקדש מן הבית ווארום עם שמיים אין פסוק איך האב אויסגעקראמט די הייליגקייט פון שטוב . איך האב געגעבען דיא תרומה און מעשר פון דיא הבואה וואס איך האב אריין גענומען אין שטוב . רבי יוחנן אמר אפילו חצר קובעת רבי יוחנן זאגט אפילו קען האט די הבואה אריין גענומען נאר אין הויף און גיט אין שטוב . דארף מען שוין פון זיי געבין מעשר , אויב זיי זענען נאר אריין געקומען דורך דעם טויער שאמר ויבאו בשעריך ויבאו ווארום עם שמיים אין פסוק זינא זיין . דער פסוק מיינט דער פהן און דער לוי זאלין עסן דיא תרומה און דיא מעשר פון דיא הבואה וואס זענען אריין געגאנגען אין הויף דורך דיא טויערין :

זוהר (חקת דף ק"ב ע"ב) ח"ה דאצילות יוד ה"א ו"א ה"א

וגתתם אותה אל אלעזר . מנחה כסנן ואוקמיא . מ"ט ליה ולא לאכרן . אלא חקרן אשכנח דמטרוניתא ועוד דהקרי לא אחי מסכרד טעור חלל (קען צ) מסכרד קדוש ובגין דלח אחייא לטערה לא אחייביב ליה . כל מלה דהאי כעש כ"ה כסוסי וכו' והא (עו צ) אחמר . מ"ט בגין דהוי שבע שני משמה וכת שבע אחקרי וע"ד כל עובדיו שבע . מ"ח כל מאי דלחעביד מהאי פרה בגין דלכאה ולא לקדשא יאע"ל דלחתיביב כסנן הוא לא שחיט ולא שריף בגין דלא ישתכח לוינא דסעוריו וכ"ס חקרן דלזויה דכרנא שליט יתיר דלא כען ללשכתהא תמן וללזומתא תמן . האי פרה כיון דלחעביד אפר כעי למשדו בה סך הוי זשויב ושני תולעת והא חלין דאחמרי . ואסף איש עטור לוי קדוש . והיטת מחוון למחנה כמקום סטור דהא טעור לא חקרי אלא מן סטרה דמסכב בקדמיתא רוח דכללא האי דכתיב למי נדה מעלת היא בגין דכל דייקן תחלין וכל חיוון לחמו מסכרד דמסכבא כד איכר יקח מסכרד אחרת ויחיתב דלוינא , כד"ל (ישעיה נד) מלאה כל החדש סמך מחלב כלין כלכו מהערי ומסחלקי ושרון בעלמא כיון דעבדי האי עובדא דלתתא וכל האי דלוינא דהאי פרה ורמאן עלה עז ארו וגי' . כדון אחתלס חילאל דלהון ובעל אחר (תת לישראל י"ט) ח"ד

דשרתן תכבדו ותחלבו וערקין מיה דהאי חילל לדהון תתויה כגונאל דא לנבייהו כדון לא שרתן כנ"ג וחתרני . וע"ד חתקרי מי נדה מיה לדכאה כד עלמא שארי בדינה וספרה מסאכא תחפסט בעלמא הכא תחלילין כל זניי מסאכי וכל זניי דכיו וזנין כד עומאה וטהרה כללא עלאה לדורייתא ותוקמה חכרייא:

הלכה פסוקה

יוסף לחה

מוסר

הרמב"ם הלכות פרה אדומה פרק א .

(א) מצות פרה אדומה שתהיה בת שלש שנים או בת ארבע . ואם היתה זקנה כשרה אלא שאין ממתינים לה שסא תשהר וחפסל . ואין לוקחים עגלה ומגדלים איתה . שנאמר ויקחו אליך פרה ולא עגלה . לא כצואר אלא עגלה פוסקין עליה דמים ותהיה אצל בעליה עד שתגדיל והעשה פרה . ולוקחים אותה מתרומת הלשכה ; (ב) זה שנאמר בתורה חמיטה חמיטה בארמית לא חמיטת קומה , שלא אם היתה נגמט כשרה כצאר הקישים . זה בה שתי שעוות לבנות או שחורות בתוך גומא אחת או בתוך שתי

מספר חסידים סימן צו צו צו . אל יסן שלום לרבו כדרך שנותנים חכמים זה לזה , ולא יחוד שלום כדרך שמהיירין שלום , אלף טוהה לשניו בירלס וכבוד וטומט שלט ענין רבי ומורי ; מעשה בחכם אחד שהיה לבנו בלל יבנה יופה מגדלו מן הטעום ושלטו וסכרו עלי יתח משלמים יום בלל הטעום , וכשתם פולחובו מקדכו והכובו ונלעפלו מזה על הרבה , וכל בחלום פנינו ללמד וסגור לו עפני כספייתי וזהה ספרים כעמקים קרויים לה סימיו וזכרם יחד עם דמי ספרים ומלניסם ; אהוב אל שבתה וטוהה אל עם כרך . סירוב סוכו ליכר סמא אלס אומר דכז או כל אפסא או אלך לבנות או לבלות דכז או כל אשטע דכז זה נעיסות זמירות או אלך לבייל סמא

(א) מצות פרה אדומה שתהיה בת שלש שנים או בת ארבע היא מצוה איו דיא פרה אדומה ואל אלמ ויין דרייא יאהר אדער פיר יאהר . ואם היתה זקנה כשרה אויב זיא איו עלטער פון פיר יאהר איו זיא אויך קשר אלא שאין ממתנין לה נאר מען ווארט ניט ביו זיא וועט אהט ווערין שפא משחרר וחפסל סאמער וועט אירע האר שווארן ווערין וועט זיא ויין פסול ואין לוקחין עגלה ומגדלים איתה אונ מען סאר ניט קויפין ארויטע קאלב אונ מען ואל זיא האדענען ביו זיא וועט ווערין אקוה שנאמר ווארום עם שמייט אין פסוק ויקחו אליך פרה ולא עגלה נאם האט גיאנאט צו משה דוא אלוסט ואגין צו דיא יודין זייא אריוטע נעמען לא דיר ארויטע קוה , אבער ניט ארויטע קאלב לא מצאו אלא עגלה אז מען האט אבער ניט געפונען ארויטע קוה , מען האט נאר געפונען ארויטע קאלב פוסקין עליה דמים ואל מען בעדינגען מיט דעם בעל הבהמה פון די קאלב וויפיל מען ואל איהם נעקבין פאר איהר ותהיה אצל בעליה עד שתגדיל ותעשה פרה אונ די קאלב ואל נאה ויין בייא איהר בעל הכית ביו זיא וועט גרויס ווערין אונ זיא וועט ויין אקוה ולקוחין אותה ספורות הלשכה אונ דאס נעלט צו קויפין דיא קוה נעמט מען פון דיא געלט וואס ליגט אין דיא קוה אפטיקט פון בית המקדש אויף קרבנות צו קויפין ; (ב) זה שנאמר בהגדה סמיכה וואם עם שמייט אין דיא תורה דיא קוה ואל ויין נאנץ חמיטה בארמית מיינט מען זיא ואל ויין נאנץ מיט רויטקייט , עם ואל ניט ויין אויף איהר אנדערע האר וואס איו ניט רויט לא חמיטת קומט מען קיינט ניט זיא ואל ויין נאנץ אין דיא הייך אלא אם היתה נגמט כשרה כצאר הקישים נאר אפילו די קוה איו קליין גידיעני איו זיא אויך קשר אזוי וזיא עם איו דער דין בייא אלע קרבנות היי בה שתי שיערות לבנות או שחורות בתוך גומא אחת אויב אויף דיא קוה איו נא צנויי האר ווייטע אדער שווארצע וואס די ביידיע

אל יתן שלום לרבו כדרך שהימים חברים זה לזה אפוקמא סאר ניט נעקבין שלום צו ויין רבי אזוי וזיא חברים גיבען שלום איינער צום אנדערין ולא יחור שלום כדרך שמהיירין שלום אונ אויב דער רבי האט איהם גיבען שלום ואל ער ניט צוריק געבין שלום וזיא ער ניט צוריק שלום צו ויין חכם אלא שוחט לפני בריאה וכבוד ווארט שלום עליך רבי ומורי נאר ער ואל זיך איינבייגן פאר ויין רבי מיט מורא אונ מיט קבוד אונ ואל ואגין שלום עליה רבי ומורי ופרידען ואל ויין אויף דיר מיון רבי אונ מיון לערנערן מעשה בחכם אחד שצוה לבנו שלא יהנה יתח סביא מן הטעום עם האט אפאל גיטראפין אלמך וואס גיבאנט ויין וזהו ער ואל פיל הנאה האבין פון די וועלט ואלא עבוד עלי ויתח משלמים יום בלא מתינת אונ עם ואל ניט ארויכער גיין בייא אים דרייסיג טאג אן אפגענות , נאר איין קאל אין דרייסיג טעג ואל ער פאסטין , אזוי ואל ער שמענין דינ מאן וכשתת חציאיהו סקברו והכדו והצמירו סאר על ויהר אונ ווען דער למדן איו גישמארבין האט מען אים ארויס גענומען פון ויין קבר אונ מען האט אים גישלאגין , האבין דיא קינדער גיהאט גרויס צער פון דעם וזא בחלום בלילה לאחד ביי נאכט איו ער גיקומען צו חלום צו איינעם ואסר לי אונ ער האט גיאנאט צו אים איה וועל דיר ואגין פאר וואס מען האט מיה גישלאגין אפסן כשהייתי רואה ספרים נהפכים קרדיים לא הייתי קושרם חזר עם דמי ספרים ומצניעם ווייל איה האב פיל מאל גינעהן אלשע ספרים אפ גיטעקעט צוריקענע אונ איה האב זיי ניט צו ואמען גיבונדין מיט דיא סאנארען אונ בעהאלמין אהוב את השכחא ושנא את מי ככה האב ליב דעם ווארט , קאר קער , אונ האב פיינט דעם ווארט , וואס מען דאס שארדין סאן פירוש אהוב ליכר שפא אם אומר דבר זה או אשכח את אלה לעשות או לאות דבר זה או אשפט דבר זה גיביות ומירות או אלה לפעול שפא בלא לגורם לי לביי חסא

גומות והן מונחות זו על זו פסולת: (ג) היו בה שתי שערות עיקרן מאדים וראשן משהיר עיקרן משהיר וראשן מאדים, הכל הולך אחר העיקר, וגו' במספרים את ראשן הכשהיר ואינו חושש משום גיזה בקדשים שאין כוננת לגו:

האר נואקסין פון איין גריבעל או בחוץ שתי נטיות והן מונחות זו על זו פסולת אדרע זייא נואקסען אין צווייא גריבלאה, געדער האר נואקסט פון אפגעזונדער גריבעל, נאר זיי זענען איין האר נעבן אנדערין, און זייא ליגען איינס אויף דאס אנדערע, און עס זעהט אים ווי זיי נואלטיין גינען פון איין גריבעל איז די קוה פסול: (ג) היו בה שתי שערות עיקרן מאדים וראשן משהיר אויב אויף די קוה איז דא צוויי האר אונטען בייא דעם נוארציל זענען זיי גינען רוים, און דיא שפיטצען זענען גינען שטוארץ, אדער פארקערט איז גינען עיקרן פשהיר וראשן מאדים אונטען בייא דעם נוארציל זענען זייא גינען שטוארץ און דיא שפיטצען זענען גינען רוים הכל הולך אחר העיקר גימט קען אלץ נאך דעם נוארציל, אויב דער נוארציל פון די האר איז רוים איז קשר, און אויב דער נוארציל פון די האר איז שטוארץ איז פסול נוארצען פון די האר זענען רוים און די שפיטצען זענען שטוארץ, זאל קען אפשערין די שטוארצע שפיטצען מיט אשעריל ביו צו די רויםען ואינו חושש משום גיזה בקדשים און ער זאל גיט מורא האבן פאר דעם איסור וואס קען קאר גיט שערין דיא האר פון אקרען שאין כוננת לגו ווארום ער מיינט גיט צו שערין ווייל ער דארף דיא האר, ער וויל נאר די קוה זאל זיין קשר:

אמענקומט ואל ליב האבן צו זאגן מאמר אז איך וועל זאגן די זאך, אדער איך וועל קאן די זאך, אדער איך וועל גיין זעהן די זאך, אדער איך וועל גיין הערין דאס שיינע זינגען, אדער איך וועל גיין שפאצירען, מאמער וועל איך קומען דורך דעם צו אעבירה זשאן לופר כי מה כבוד לספר חידושים ולשמע דברי חכאי בשריות לבי ולא אבא לדי חסא און זאלסט פיינט האבין צו זאגן וואס קען דען שארין סאך או קען הערם אדער קען שמועסט פון גימט אדער קען הערם נארשיקייט, איך וועל גיט קומען זענען דעם צו אעבירה, אזוי זאל אמענקומט גיט זאגן, ווארום דער זיך דרע האט שוין זיגע עצות ווי אזוי ער וועט אים צריין פירען צו אעבירה:

חקת יום ב תורה
 להמשיך פת"ח ד"א יהוה נפשי יה יהוה יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה יחידה ד' וטלוי יוד"א אל שם ב"ן שבעשה בניקוד חולם:

וּכְבֹּס בְגָדָיו הַבְּהֵן וְרַחֵן בְּשָׂרוֹ
 בְּמִים וְאַחַר יָבֵא אֶל־הַמִּחְנֶה וְטָמֵא
 הַבְּהֵן עַד־הָעֶרֶב: ׀ וְהִשְׁתַּף אֶת־הַ
 יְכֶסֶם בְּגָדָיו בְּמִים וְרַחֵן בְּשָׂרוֹ
 בְּמִים וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב: ׀ וְאַקְרָא ׀

ת"א וכתם בגדיו הכהן. ס: ומחר יבא אל המחנה ויכבס בגדיו במים וירחץ את בשרו במים עד הערב: ׀ והשתף את הבנה עד הערב במים וירחץ את בשרו במים עד הערב: ׀ ויאקרא ׀ בעל המורים
 (פ) וספק. ג', כהן, ויחך וספק כמלכות, וספק נדחי ישראל. סמלכות אמקס למח וכסם שמשל ספקס פסוקס כן סמלס סלדוקיס גס כן מססרס, וספק נדחי ישראל רש"י
 (ז) אל המחנה. למחנה סכינה שאין עמה משולח חון לפתי מחנות אלף זכ ב ובעל קרי ומלורע: וממא הכהן עד הערב. סרסכו ודרסוהו ועמלה עד הערב ל ומחר טעמנט זס עמסס סכיס: ל דק"ל דקדקס משעט אמר פירוש לתורת אלהים
 (ח) ויאפי און אריינער קענקש זאל איין וואקלען דאס אש פון דער פרה והגים און ער זאל דאס אש

כ' אש' טעם עם מוסר במחנה לויס ק"ו עמס פלמו סמוחר במחנה לויס סחי טעמס על יוסף סיו עם מוסס ועמס במחנה לויס סיה סכרי לוי סיס כל סני מ סמסס סרסס טעמחר במחנה לויס וסס כן מה דכסי וססר יבא כל סכיסם בגדיו מוסר לכל למחנה סכיסם סכל עדין סול

איש מהור את אפר הפרה והנית
 מחוץ למחנה במקום מהור והיתה
 לעדת בני ישראל למשמרת למי
 נדה חטאת הוא: וכבס האסף
 את אפר הפרה את בגדיו וטמא
 ער הערב והיתה לבני ישראל
 ולגר הגר בתוכם לחקת עולם:

קמא דתורתא וינע
 סברא למשריתא באתר
 דכי ותי לבושאת דבני
 ישראל למטרא למי
 אדיותא חטאתא היא:
 וינפע דכניש ית
 קמא דתורתא ית
 לבושודי ויהי מסאב עד
 רמשאותיה לבני ישראל
 ולגירויא דיתגירון
 ביניהון לקיים עלם:

שפתי חכמים

עמט עד הפיר וכי שירן זס טיבה מוהכ לכל נעמס:
 שריב בשסס סססוואט עליו וזה אפי' אכילת נעמס און
 לו לכול אם לא הפיריב שמשו כ"ס שלל יכנס נעמס
 שריב אם לא הפיריב שמשו, לכן לירך למרס סמקאל כו':
 מ דחנן ספיר ג' דפריס (דף פו) ונחום' פירשו סג'
 חלקים כע"ס שס רש"י ז"ל. והכ"ס כסב וי"ל סהחלוק
 שחמו שחלקים לשלם חלקים הוא קבלה ביום כי אף
 על פי שאמר סבי חתלה וספי אפי' סבי וכו' סור וספר
 והיסס לעדה סבי יבראל וגו' כירי להודיע מם וישס
 כס כסנחמס במקום עובד וסס' ה' שפמר ויטה לבני
 ישראל ונגר סגר וגו' כל להודיע שיסל דין זס סונג ע"ס
 סספר סוס סמיר, עכ"ל: ג לא חטאת כשמשו ספל מם סייחם
 עסקים: ס ו"ס והלא סיו עסקיו עמס, וי"ל זס עסכיל
 אסוכס כסלס, וי"ע כקדשים שכלס לכפרה כן סלס: כל
 לסכ ע' סלריך ואין סוס סכסל סלרס עמס, מלמס:

רש"י

יח אל המטה: (ט) הניח מחוץ למחנה. (פרה
 פרק ו) לשלם חלקים מ מתחלקת, אחד נתן סבר
 המשקה, ואחד מתחלק לכל המשמרות, ואחד נתן כחיל.
 זה של משמרות היה חוץ לעזרה ליעול ממנו בני
 העזירות וכל הכריזים להטרה. וזה עברה המשקה כהניס
 גדולים לפרות אחרות מקדשין הימנה. וזה שחיל נתון
 למשמרת מזרות הכחוב, שאמר ויטה לעדה בני ישראל
 למשמרת: למי נדה. למי זכיה, כמו (איכה ג) וידו אבן
 צי, (זכריה ב) לידות את קרנות הגוים, לשון זריקה:
 חטאת היא. לשון חטוי ג כשטטו. ולפי הלכותיו קראה
 הכחוב חטאת לומר שהיא כקדשים להאמר מ כגלה:

פירוש לתורה אלהים

(ו) וכבס און דער וואס נועט איין זאמלן דאס אש
 פון דער פרה זאל וואשן זיין יניע קליידער ופסא און
 ער זאל זיין טמא ביז דעם אביבם ויהיה און דיא
 פרה זאל זיין צו די ודין זילגר און צו דעם גר וואס
 וואנמ צווישן זיין לחקה עולם צו אגינעץ אויף אייביג:

ליבין אויסין וייניג פון דער סחנה אויף אריין ארט
 ויהיה אונעס וועט זיין צו דער עדה ישראל למשמרת
 צו אהיטונג לפי גיה צו שפריינגעדיגע וואקער ווי
 וויקער נועט שקיין אין דער פרשה חטאת היא דאס
 איז זאנא וואס קען בייניגמ דער קיוב אדער חטאת
 היא דאס איז אזוי ווי קרשים עם איז אסור בהנאה:

נביאים שופטים יא

לחמשה מנ"ה דו"א צבאות נפש צ צב צבא צבאות רוח יהודה נשמה דגנח ארני נשמה דהוד יהודה חיה
 יהודה דגנח יהודה חיה יהודה אל שם ב"ן שבעשתי:

תרגום

וואמר ופקח לקבי גלעד
 הלא אהון קניהון יהי
 וקריבונני מביית אבא וקא
 דין אהיהון קותי פעון פד
 עקת לבון: ג וואקרו סבי
 גלעד ליפתח דבון דעון
 פקנא ליהוד ויהוד עקנא
 ותגיס קרבא דבני עמון
 ותיחי לגא לריש לבלי יתבי
 גלעד: ג וואמר ויפתח לקבי גלעד אם קתיבין אהון ותי

וואמר ופקח לקבי גלעד
 אותה ותגרשוני מבית אבי ומדוע באתם אלי עתה
 פאשר צר לכם: ג וואמרו זקני גלעד אל יפתח
 לכן עתה שבנו אליה והלכת עמנו ונלחמת בבני
 עמון והיית לנו לראש לכל ישרי גלעד: ג וואמר
 יפתח אל זקני גלעד אם משיבים אתם אותי להקחם

לאנחא

מצודת דוד

כיון שבאו עמם סלך בפלמניו לסלוח סכעס גדולם
 ומכס פירס כל"ה סיס עפני סדקס סיס די לשלם חתנין:
 וסלכס. כלסר חלך עמון: לבני יושבי נגדס. כ"ל לל
 לנו סכלס לבד כ"ל ללס: (ג) אס וישביס. כ"ל אס

(6) והגרשוני. עוקמס למחי נגדס אוח: ויעזב וגו'.
 כ"ל אס חטמיו שגלמח כחמח על הכספ ל"כ
 נחס חמכס פד כס ויעזב חלחס עמס כלסר לל ללס
 ולא עוקדס וכלס מזס סטריין חל"כס כמקומס עומס:
 ועפני סדקס סכסס: (ב) כ"ל לכל חמטוב וכלס

בבני עמון ונתן יהוה אותם לפני אנכי אלהיה לכם
קראש: **ד ויאמרו וקניגלעד אל-יפתח יהוה**
יהיה שמע פינותינו אם-לא כדברך בן געשה:
 יהי קהיר פיגנא אם לא כפהגך בן געביר:

מצורת דוד

יומך הדכל ופלך למלחמה ונתן סי וגו' אז אנכי עשמי
 אהיה לכם לראש מלך הדון וכל עדין חין זה הכנעה
 ומיהב בזה סחמרו להמשיל אחי המלחמה כי כולכי
 אם אהיה מגולה לא חטוי עוד להמשיל אחי ואם אלנה
 דעם פירוש עברי סייטס געפינט מען בייא דער הפסודה פון דער וואך .

כתובים תהלים מג

להמשיק מיסוד וסלכות דו"א עין דלת יוד נפש שין דלת שין דלת יוד וזה יאהודנהו נשמה דיסוד א אד
 ארנ ארני נפש ארני רוח אלה דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וזו היה יחידה דיסוד יתרה היה יהודהשלכות
 אל עם בן שבעשה:

א שפטני אלהים וריבה ריבי מגוי לא חסיד מאיש מרמה
ועולה תפלטני: **ב כיר-אתה ואלהי מעוזי למה זנחוני**
למה-קדר אתהלך בלחץ אויב: **ג שלח-אורך ואמתך**
המה ינחוני יביאוני אל-הר-קדשה ואל-משכנותיך:
ד ואבואה ואל-מזבח אלהים אל-אל שמחת גילי ואורך
בכבוד אלהים אלהי:

נהורף והימנותך הינון וברונגי יעלון יתי למור בית מוקדשא ומדרשי בית שבתך: ד ויאיעול
 קרקא קורקניה למדבר בני אלהי די מגיה חרות בעהי ואודי קרקא בלגורא יי אלהי:

מצורת דוד

(6) ספסטי . ספוט משפטי לניקום נקמתי: מאלי . מכל
 אוש ממס וגו': (7) למס וגחמי . למס עונמתי
 ביד הככרים ולמה אלך בחצר כעבור לחן הככרים: (8) שלח
 אויך ואתך . ר"ל סכר יי וסלמח סכעסחן לסכרי אוסי

פירוש ע"מ

(א) שפטני אלהים דוד הקלך האם גזאנמ פאר
 הקב"ד, איה קען גיט משפטין מייגע
 שזנאים . דריבער קעט איה דיר מיון משפט
 וואס איה דארף זייא משפטין . אונ איה קען גיט .
 זאלסטו זייא משפטין וריבה ריבי אונ קריג דיה מיט
 זיי מיון קריג וואס איה דארף מיה מיט זיי קריגען
 מגוי לא חסיד אונ פאר וואס קען איה זיי גיט משפטין
 אונ קען מיה גיט קריגען מיט זיי . ערשטיגס ווייל
 זיי זענען אנאנצע פאלק פיל מענטשין . אונ זיי
 ווילען גיט טאן חסד . זיי ווילען גיט זוכען אויף
 מיר אזכות זיי זאלין מיה גירעכט מאכין מייש מרמה
 זעליה תפלטני איין מענטש איז דא וואס ער איז פאלש
 אונ טוט אונרעכט . דאס איז אחרתופל וואלט איה
 זועלן דו זאלסט מיה מאכין אנקריגען פון דעם
 מענטש: (ב) כי אשה אלתי עמתי למס ונחמי ווארום דו
 ביזט דאך דער גאט וואס דוא האקט מיר אייביג
 גישטארקט . פאר וואס זאלסטו מיה היינט האבין
 פאר לאזט למס קודר אחרתופל בלחץ אויב פאר וואס זאל
 איה גיין פאר שווארצט פאר פינקשערט אונ צוא
 געדריקט פון דעם פייער: (ג) שלח אורך ואמתך שיק

שמחה

(ב) ר"ל ואין לו נטיים לה נמורה ולא למעבר אלא נטיים מחצו ומש זכו ודבר סמכות נכחשו בכל אלו אלוהי ואלף ברי"ו וטווי"ט: (ג) ולא השליש על חמור ספרד ולחור חמיר סעבר לה מקריב קרבן רש"י: (ג) ר"ל קודם סילנה דהקטן כפס"ק דשבת משלשין את הפסח כחמור עם השכם וכו' ר"ע ט"ו ט"ז ט"ח ללנותו כליט שבת: (ד) ר"ל סביב שחושב וטו"ר שלא לשמו"ח כמקור כנון דלמור כו' מוס' ספ"ד דב"מ: (ה) להכריז סגי'א דמתימין דת"א וסדר מדרג' דהא יקרא רישא ששקטו שלא לשמו כו' צפרים לה דל"ג לן אם הקדים לשמו או שלא לשמו א"כ רישא ששקטו כפסח וקובל שלא לשמו וכו' רש"י כי מפרש לשמו לא עקר ליה ט"ז דכדעבד ללית קמ"ל או לשמו

המיד נשחט. חמיר של בין הערבים נשחט כל שאר ימות השנה: בשמנה ומחצה. דזמן סמיסת התמיד מתי ינטו לללי ערב שהיא משט שעות ומחלה ולמעלה שהחמה טוטה למעבר שחמי שש והיא שבת היא עומדת בחלמט הרקיע ואין כל טוטה אלא כל כל אדם

כיו חלמטי דנמורה דמלכות דילוכי אלהים

חמיר נשחט בשמנה ומחצה וקרב במ' ומחצה. בערבי פסחים נשחט בשבע ומחצה וקרב בשמנה ומחצה, בין בחור בין בשבת. חל ערבי פסחים והיותו בערב שבת. נשחט בשבע ומחצה וקרב בשבע ומחצה והפסח אחריו: ב הפסח ששחמו שלא לשמו וקבל והלך וורק שלא לשמו או לשמו ושלא לשמו או שלא לשמו ולשמו פסח. כיצד לשמו ושלא לשמו ולשמו. לשם שלמים ולשם שלמים. שלא לשמו ולשמו, לשם שלמים הערבים נלמדי ואפי' בשבת שאין

קרביו נדרים ונדבות מאחרים וזמן סמיסת חמיר של בין הערבים משום סרך נדרים ונדבות דחול ובערב פסח שפסח קרב אחר חמיר של בין הערבים מקדמין לה עשה אהת ועבדין לה כשבת ומחלה: חל להיות בערב שבת. דאיכא נמי אליית הפסח דלא יהיה שבת וזכר לללותו מצעוד יום (ג) מקדמין ליה ומותיבין ליה ארבייה סביה כשהב בשם ומחלה וקרב כשבת ומחלה גמר הקרבנות כשבת ומחלה ששחמו: ב ששחמו שלא לשמו. כנון ששחמו לגס שלמים או קבל הדם כמזבח או כולך הדם למזבח או זרק דם ע"ג המזבח שלא לשמו כגד' עבודות הללו המהפכה (ד) וסולת הוצח: או לשמו ושלא לשמו. כנון ששחמו לשמו וקבל הדם שלא לשמו: או שלא לשמו. הך סופא השמעין דמהפכים מעבודה לעבודה (ה) שאל חשב בשבת עבודה זו על חכמתה פרוק ה' א' חמיר נשחט בשמנה ומחצה דער קרבן חמיר

פון פארין נאכט ווערט גישאקטין אלע טאג האלב דרייא נאך האלפין טאג וקרב בחשעה ופחצה אונ מקריב איז מען אים האלב פיר נאך האלפין טאג בערבי פסחים ערב פסח וואס מען זאךט שעקטין דעם קרבן פסח נאך דעם חמיר, ווערש דער חמיר פארער גישאקטין נשחט בשבע ומחצה ווערט ער גישאקטין האלב צווייא נאך האלפין טאג וקרב בשמנה ומחצה אונ מקריב איז מען איהם האלב דרייא בין בחול בין בשבת סיי ערב פסח איז אום דער וואקין אונ סיי ערב פסח איז אום שבת חל ערבי פסחים להיות בערב שבת אויב ערב פסח איז ערב שבת ופרייאנן נשחט בשבע ומחצה ווערט דער חמיר גישאקטין האלב איינס וקרב בשבע ומחצה אונ מען איז איהם מקריב האלב צוויי והפסח אחריו מען דעם קרבן פסח איז מען מקריב נאך דעם חמיר ווייל דער קרבן פסח אחריו גיבאקטין ווערין פאר שבת איידער עם ווערט נאכט: ב הפסח ששחמו שלא לשמו או ער האט גישאקטין דעם קרבן פסח גיט פאר אקרבן פסח נאר ער האט געמראכט ער שעקט אקרבן שלמים וקבל אדער ווען ער האט גינאקטין דיא בלוט אין פירוש עברי מיימט פירוש דוד הבלה אז איך וועל זוכה זיין צו קומען צוריק צום מזבח פון הקבדה, וועל איך זיין פרייליך אינגווייניג אין הארצין אונ אויטווייניג אלע וועלן זעהן מיין אינגווייניקטע פרייליך קייט, דאס הייסט שחמת גילי, די אויטווייניקטע פרייליכקייט וואס זיא וועט קומען פון אינגווייניג פון הארצין ווארד בגנור אלהים אלהי אונ איך וועל זיך

לויבין מיט אפיריל, איך וועל שפילען מיט דעם פיריל מיין הארץ זאל פרייליך ווערין זיך צו לויבן. אפילו דוא האסט מיר געמשפט מיט מרת הרין, וואס דו הייסט אלהים, דער מרת הרין איז אדער אלהי, גיטאן גיטאריין פון מיין גאם, איז דאס געווען פון מיין מטה וועגין:

ושל"ט וכן כן וכן כך הי"ט ל"ט דסמחא דקמח"ק לט"ט
 חמ"ט דמ"ט דמ"ט דמ"ט דמ"ט דמ"ט דמ"ט דמ"ט דמ"ט
 וטעם כ"ט דמ"ט דמ"ט דמ"ט דמ"ט דמ"ט דמ"ט דמ"ט
 ס"ט דמ"ט דמ"ט דמ"ט דמ"ט דמ"ט דמ"ט דמ"ט
 דמ"ט דמ"ט דמ"ט דמ"ט דמ"ט דמ"ט דמ"ט

ולשם פסח: ג שחמו שלא לאוכליו ושלא למנויו.
 לערלים ולממאים פסול. לאוכליו ושלא לאוכליו
 [א] למנויו ושלא למנויו ולמולרים ולערלים לממאי
 ולמורורים כשר. שחמו קודם חצות פסח, משום
 שנאמר בין הערבים. שחמו [ב] קודם לתמיד
 כשר. ובלבד שיהא אחד ממרס בדמו עד שיהרוק
 דם התמיד ואם נזרק כשר: ד' השוחט את הפסח
 על החמץ עובר בלא"ה. רבי יהודה אומר אף

הס' פסול. דלפי חלו כתיב הראוי לחלו: שלא
 למנויו. נתנו עליו חבורה זו ושחמו להס' חבורה
 אחרת: לערלים. לישראלים שמתו מחמת מילה
 והיו פסולים לחלו פסח. דכתיב וכל ערל לא יחלו בו
 לאוכליו ושלא לאוכליו כשר. ולא דמי ללשמו ושלא
 יהיה בגופו של קרבן חלל לאוכליו ושלא לאוכליו אין
 ממנו: ממרס בדמו. שלא יקרוס כדי שיהא רחוי לזריקה: וואו ורק קודם לתמיד כשר. חמ"ט דמ"ט
 מאורח לתמיד משום דכתיב ביה בערב וכן
 כלומר וכשעת שחיטה היה חמץ ברשות השוחט או א' מבני
 תעשה. ללא חמץ על חמץ דם זבחי ואין הזבח נפסל (ח): אף התמיד. על בין הערבים דפרי פסחים ששחמו

וואם הייסט צו זיין גאמען און גיט צו זיין גאמען
 ל"ט פסח וישם שלשים ע"ד האם גיטאהן אייגע
 פון די פיר עבודות צום גאמען קרבן פסח און צום
 גאמען שלמים שלא לשמו ולשמו וואס הייסט גיט צו
 זיין גאמען און צו זיין גאמען ל"ט שלשים וישם פסח
 ע"ד האם גיטאהן אייגע פון די פיר עבודות צום
 גאמען שלמים און צום גאמען פסח: ג שחמו שלא
 לאוכליו ע"ד האם גיטאהן דעם קרבן פסח פאר
 אונזערע מינשטשין וואס קענען איהם גיט עסן.
 און מער מענטשן וועגן גיט גיטאלט אויף דעם
 קרבן פסח שלא למנויו אדער ע"ד האם גיטאהן
 דעם קרבן פסח פאר אונזערע מענטשן וואס
 וועגן גיט גיטאלט גיטאהן אויף איהם לערלים
 אדער ע"ד האם גיטאהן דעם קרבן פסח פאר
 אונזערע מענטשן וואס וועגן גיט גיטאלט ווייל
 זייערע פריער וועגן גיטאהן דורך דעם מל
 זיין. און ווייט פארן גיט עסן דעם קרבן פסח
 ולממאי אדער ע"ד האם גיטאהן דעם קרבן פסח
 פאר אונזערע מענטשן וואס וועגן גיט פסח און
 פארן גיט עסן דעם קרבן פסח פסול איז דער
 קרבן פסח פסול לאוכליו ושלא לאוכליו אז אויף דעם
 קרבן פסח וועגן גיט וועגן גיטאלט מענטשן וואס
 קענען איהם עסן און מענטשן וואס קענען אים
 גיט עסן. און ע"ד האם איהם גיטאהן פאר די
 אלע מענטשנים וועגן גיטאלט למנויו אדער ע"ד
 האם גיטאהן דעם קרבן פסח פאר אלע
 מענטשן וואס וועגן גיט איהם גיטאלט און
 פאר אונזערע מענטשן וואס וועגן גיט גיטאלט
 אויף איהם לערלים אדער ע"ד האם גיטאהן
 דעם קרבן פסח פאר גיטאלט מענטשן און פאר

גיט גיטאלט מענטשן לממאי ולמורורים אדער ע"ד
 האם גיטאהן דעם קרבן פסח פאר אונזערע
 מענטשן וואס וועגן גיט פסח און פאר אונזערע
 מענטשן וואס וועגן גיט פסח און פאר אונזערע
 פסח כשר שחמו קודם חצות פסול אז ע"ד האם גיטאהן
 מין דעם קרבן פסח ערב פסח פאר האלבין טאג
 אז ע"ד פסול משום שנאמר בין הערבים ווייל אין דיא
 תורה שמיים קען זאל שעקטין דעם קרבן פסח
 צווישן די אהבין דאס אין גאך האלבין טאג
 שריש קודם לתמיד כשר אז ע"ד האם גיטאהן דעם
 קרבן פסח ערב פסח גאך האלבין טאג נאר
 איידער קען האם גיטאהן דעם תמיד פון פארן
 נאכט. אין דער קרבן פסח כשר ובלבד שיהא אחד
 מפרס בדמו נאר איידער זאל מיטשן דיא בלוט פון
 קרבן פסח ויא זאל גישט פאר גליווערש ווערין
 ע"ד שיהרוק דם תמיד ביו מען וועט שעקטין דעם קרבן
 תמיד און קען וועט שפרייטען זייער בלוט נאכ-
 דעם שפרייט מען די בלוט פון קרבן פסח וואס נזק
 כשר און אויב דיא בלוט פון קרבן פסח איז
 גישפרייט גיטאהן איידער מען האם גיטאהן
 דעם תמיד אין אויף פשר: ד' השוחט את הפסח על
 החמץ אז דער וואס שעקט דעם קרבן פסח האם
 ביי זיך אין שטוב חמץ. אדער איינער פון דיא
 מענטשן וואס וועגן גיטאלט אויף דעם קרבן
 פסח האם ביי זיך אין שטוב חמץ ערב בלא תעשה
 איז ע"ד עובר אויף זלאו און דער קרבן פסח איז
 כשר. רבי יהודה זאגט אף תמיד אפילו דער וואס
 האם גיטאהן דעם תמיד פון ערב פסח פארן
 נאכט האם גיטאהן ביי זיך אין שטוב חמץ. אין

עפ"כ דזנה קרויה רחמנא: (ט) ר"ל וז"ל הכי או מקריב האמונית דריתק דס פ"י רש"י דלמכרי דמכילתא מ"ס זכתי ודמקריב ידמיין דמנמל דמסמכין לה שחטו ללא ידן מלב כל שיטת דעמודה בלא כחוכרה הלנה וסני נמי כחוכרה חסן לכ"ט ידמיין הכי וז"ל הלכך נלמד כן דמ"ק: (י) דגמל, וז"ל

התמיד. ר"ש אומר הפסח ב"ד לשמו חייב ושלא לשמו פמור. ושאר [ג] כל הובחים בין לשמן ובין שלא לשמו פמור. ובמועד לשמו פמור שלא לשמו חייב. ושאר כל הובחים בין לשמן ובין שלא לשמן חייב. חוץ מן החמאת ששחטה שלא לשמה: ה' הפסח נשחט בשלשה כיתות, שנאמר ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל, קהל, ועדה, וישראל. נכנסה בת הראשונה נתמלאת העודה. נעלו דלתות העודה, תקעו והריעו והקעו. הכהנים עומדים שורות שורות, ובידיהם ביזי

דגמ' דק"ל סמך כשכל ימות הפסח פלגים היו וכל ידיו פלגים וז' דלפי' לשמו היא מייב דכ' פלגים שחטן שלש דהיינו לבס פסח חייב, ומזין דגמל דככל כגון סניו הכהנים סמלי מס ודמיין ל"ס"ט דחמית סמך פסח קאז: (י"ג) רש"י, אכל כרישא בין פסח בין שאר זכחים לומר דן (בזמן דלילכא זכח דהיינו כ"ד דלילכא פסח לא מחייב אשאר זכחים וזכמן דלילכא זכח כגון פמור הפסח מחייב אשאר זכחים אם שחטן על חמץ: ובמועד. בתוך הפסח אם לשמו שחטו לפסח על החמץ: מלא שחטו דפסח לא צומט לשמו פסול והוא לה שחטה שחטה רחוי: שלא לשמו. אלא לשם פלגים: חייב. ולהכי קאז' (יא) והוא לה שחטה רחוי מחייב מסוס לא שחטן בכדי לאו דלא יראה ולא ימלא (יב): ושאר כל הובחים. שזכחו בתוך המועד על חמץ: בין לשמן בין שלא לשמן חייב. דקרא אשאר זכחים נמי אחר: חוץ מן החמאת ששחטה שלא לשמה. דפסולה היא מסוס דלתיב כשחית מעלת היא היא ולא השחטת שלא לשמה: ד' הפסח נשחט בשלש כיתות. (כין שהצדור מרובים) בין שהצדור מועטים ויכולים כלם לשחטו בזכח אחת מזה למחלק לשלשה חרות זו אחר זו: שנא' ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל קהל ועדה וישראל. הרי ג'

על חמץ שחיה חמץ צרות צרות חשטו או המקריב (ט) עובר בלאו דדרים זכתי המיוחד (י) והוא התמיד, ואין הלכה כרבי יהודה: ר"ש אומר הפסח ב"ד. שחטו על חמץ: לשמו חייב. מסוס לא שחטו על חמץ דפסח כשר הוא ושחטה רחוי הוא וזמה שחטה: שלא לשמו פמור. דפסול הוא ושחטה שחטה רחוי הוא ולאו שמה שחטה: ושאר כל הובחים ושחטו ב"ד אחר חרות על חמץ: בין לשמן בין שלא לשמן פמור. ואע"פ שכתבין סין כדתן כל הובחים שזכחו שלא לשמן כשרים וכו', אע"פ פטור דכ"ז זכתי וזכתי פטורים לא שחטן על חמץ דס זכתי לא זכחה על חמץ דס זכתי ולמלאי הכלחא פלגיניהו רחמנא ולא כתב זכתי בחד קרא והכל במשפט

דלפי' לשמו היא מייב דכ' פלגים שחטן שלש דהיינו לבס פסח חייב, ומזין דגמל דככל כגון סניו הכהנים סמלי מס ודמיין ל"ס"ט דחמית סמך פסח קאז: (י"ג) רש"י, אכל כרישא בין פסח בין שאר זכחים לומר דן (בזמן דלילכא זכח דהיינו כ"ד דלילכא פסח לא מחייב אשאר זכחים וזכמן דלילכא זכח כגון פמור הפסח מחייב אשאר זכחים אם שחטן על חמץ: ובמועד. בתוך הפסח אם לשמו שחטו לפסח על החמץ: מלא שחטו דפסח לא צומט לשמו פסול והוא לה שחטה שחטה רחוי: שלא לשמו. אלא לשם פלגים: חייב. ולהכי קאז' (יא) והוא לה שחטה רחוי מחייב מסוס לא שחטן בכדי לאו דלא יראה ולא ימלא (יב): ושאר כל הובחים. שזכחו בתוך המועד על חמץ: בין לשמן בין שלא לשמן חייב. דקרא אשאר זכחים נמי אחר: חוץ מן החמאת ששחטה שלא לשמה. דפסולה היא מסוס דלתיב כשחית מעלת היא היא ולא השחטת שלא לשמה: ד' הפסח נשחט בשלש כיתות. (כין שהצדור מרובים) בין שהצדור מועטים ויכולים כלם לשחטו בזכח אחת מזה למחלק לשלשה חרות זו אחר זו: שנא' ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל קהל ועדה וישראל. הרי ג'

שמוכח המין הייב אינו ער עובר אויף דעם לאו פון לא

שמוכח המין הייב אינו ער עובר אויף דעם לאו פון לא תשחט על חמץ און אויף דעם לאו לא יראה לה חמץ וישראל כל חובחים און אצ"ע אנדערע קרבנות אז ער שעכט אום יום טוב פסח און האט ביי ידן אין שמוכח חמץ בין לשמן סיי ער האט זיי גישאכטין צו זייער נאכטן זיין שלא לשמן און סייא ניט צו זייער נאכטן חייב איז ער עובר אויף דעם לאו לא תשחט על חמץ אויסקער דעם לאו לא יראה לה חמץ חייב זון החמאת ששחט שלא לשמה נאר אקרבן חמאת אז ער האט אים גישאכטין ניט צו זיין נאכטן וערב פסח אדרער אים פסח און האט גיהאט ביי ידן אין שמוכח חמץ איז ער ניט עובר אויף דעם לאו לא תשחט על חמץ ונייל דער קרבן איז פסול: ה' הפסח נשחט בשלש כיתות, ערב פסח ווען מען רארף שעכטין דעם קרבן פסח ווערין די יודין וואס זענען אין ירושלים נעטיילט אין דריי טייל געמישט ויארט עס איז געזאגט אין די תורה ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל דוא גאנצע פערוואמילטע יודישע פאלק קהל פערוואמילטע ועדה גימיינדע וישראל און יודין. איז דריי טייל נכנסה בת הראשונה אז די ערשטע טייל יודין זענען אריין געגאנגען אין די עדה נחלאת הקדה איז פול גיזארין די עדה נעלה ברתות הקדה האט מען פאר געראסן דוא מירין פון דוא עדה הקדי הקדי הייט וקחש און מען האט גיבלאזין תקיעה תרועה הקיעה הקיעה הכהנים עומדים שורות שורות דוא כהנים זענען גישטאנען ציילן ציילן ובידיהם

ער אויף עובר אויף אלא. רבי שמעון זאגט הפסח בארבה עטר אז מען שעכט דעם קרבן פסח דעם פערזענטיגן פאג וערב פסח) לשמו צו זיין נאכטן ופאר אקרבן פסח און דער שוחט אדרער אייבער פון די מענטשין וואס זענען גיווען גיצייילט אויף דעם קרבן פסח האט גיהאט ביי ידן אין שמוכח חמץ חייב איז ער עובר אויף אלא אלא לשמו פמור אקבער אז ער שעכט דעם קרבן פסח ניט צום נאכטן פסח נאר פאר שלמים, איז דאך דער קרבן פסח פסול, און ער האט ביי ידן אין שמוכח חמץ איז ער ניט עובר אויף אלא וישראל כל החובחים און אצ"ע אנדערע קרבנות וואס מען האט גישאכט מין ערב פסח נאר הארבין פאג און ער האט גיהאט ביי ידן אין שמוכח חמץ בין לשמן סייא מען האט זיי גישאכטין צו זייער נאכטן זיין שלא לשמן און סייא ניט צו זייער נאכטן חייב איז ער עובר אויף דעם לאו לא תשחט על חמץ ונייל דער קרבן איז פסול, דריבער פסח איז ער ניט עובר אויף דעם לאו פון לא יראה לה חמץ וישראל כל חובחים און אצ"ע אנדערע קרבנות אז ער שעכט אום יום טוב פסח און האט ביי ידן אין שמוכח חמץ בין לשמן סיי ער האט זיי גישאכטין צו זייער נאכטן זיין שלא לשמן און סייא ניט צו זייער נאכטן חייב איז ער עובר אויף דעם לאו לא תשחט על חמץ אויסקער דעם לאו לא יראה לה חמץ חייב זון החמאת ששחט שלא לשמה נאר אקרבן חמאת אז ער האט אים גישאכטין ניט צו זיין נאכטן וערב פסח אדרער אים פסח און האט גיהאט ביי ידן אין שמוכח חמץ איז ער ניט עובר אויף דעם לאו לא תשחט על חמץ ונייל דער קרבן איז פסול: ה' הפסח נשחט בשלש כיתות, ערב פסח ווען מען רארף שעכטין דעם קרבן פסח ווערין די יודין וואס זענען אין ירושלים נעטיילט אין דריי טייל געמישט ויארט עס איז געזאגט אין די תורה ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל דוא גאנצע פערוואמילטע יודישע פאלק קהל פערוואמילטע ועדה גימיינדע וישראל און יודין. איז דריי טייל נכנסה בת הראשונה אז די ערשטע טייל יודין זענען אריין געגאנגען אין די עדה נחלאת הקדה איז פול גיזארין די עדה נעלה ברתות הקדה האט מען פאר געראסן דוא מירין פון דוא עדה הקדי הקדי הייט וקחש און מען האט גיבלאזין תקיעה תרועה הקיעה הקיעה הכהנים עומדים שורות שורות דוא כהנים זענען גישטאנען ציילן ציילן ובידיהם

כתות: בויקי. כפות (יג) גדולות לקבל בהם הדם: שורה שכולה כסף כסף. דכ"י שמיר עטי: ולא היו לבזיכים שולים. רחזיכ היו מלמעלה ותחתיהן מדיס כדי שלא יוכנס על הקרקע: שמא ינחום.

לא סי' כן עומס דלא יראה אינו די"ד דכל שבעה כתיב גביה, ס"ג: (יג) חכמים כף אחת ביביל מדל: ז' יקבע: סיביו יקבע גזירות אכלו הסוטים ונכזבים תקיפטי מלכותו יוכ' גזיני קרבה יסי: (יד) מואל הפלג: כ"י: (כ) סכלל. במדל (דף ק"ו) כתיבס שבתיבס חקנו סיבו חזיניס סכ"ו על כל סרק וסרק וכל זרס מלל מכל עילין ולכנסוליס אומיסיס אומס פל גאורלס [ו] מלל מלשו. לל גמרו פסס

הכהנים יושב על הקרקע עד שקבל דם אחר מחמת שהם מרובים וישכחום: ויקרוש הדם. ולא יהיה רחוי לזרוק: ו' שחמ וישראל. אם יראה שהשמיטה כשרה בזר ככל הקרבנות: וקבל הכהן. הדם כזוך (יד) שמקבלה וזולך מלוח כהונה:

כסף ובוזיכו זהב, שורה שכולה כסף כסף, ושורה שכולה זהב והב. לא היו מעורבין ולא היו לבזיכין שוליים שמא ינחום [ד] ויקרש הדם: [ו] שחמ וישראל וקבל הכהן, גוהנו לחברו וחברו לחברו, ומקבל את המלא ומחזיר את הריקן. כהן הקרוב אצל המזבח וזרקו וזיקה אחת כנגד היסוד: ז' יצתה כת ראשונה ונכנס כת שנייה. יצתה שנייה ונכנסה שלישית. כמעשה הראשונה כמעשה השנייה והשלישית. קראו אתה[ה]הלל אם גמרו שנו, ואם שנו שלש. אע"פ [ו] שלא שלש מימיהם. רבי יהודה אומר מימיהם של כת שלישית לא הגיעו לאהבתי כי ישמע ה' מפני

גוהנו לחברו. שהרי כשורה הם עומדים: וחברו לחברו. ה' קמ"ל דכרוב עם הדרת מלך: ומקבל את המלא. מעד הטובן התלה וחס"כ מחזיר את הריקן אבל איפכא מחזיר את הריקן בריבא לא דכ"י מושיע ליה האי מיד כשי לקבלי דלחי מעטירין על המלוח: וזיקה אחת. כזוך עלמו ולא מתנה בלאבט שאין לך קרבן שענין אלבט אלא העלת לזכד דכתיב בלאבט: כנגד היסוד. גרוחות שבזבוח שסיסוד תהתיבן וזרקו לזקופטו כל מונח והוא נופל ליסוד ולפי שאין היסוד מקיף את המזבח אלא את הכפון ואת המערב ואוכל כדרוס אמה וכמורה אמה אחת כמו שמפורס בשם מדות לך הנורך לומר כנגד היסוד: ז' קראו את ההלל. כל השלש כתות: אם גמרו שנו. כשהיו מתחילים לבנות היו מחמילים לקרות ולס רבו הפסחים וגממד זמן שמיטתו על שגמרו ועדיין רבים לשחוט הזוהיס וקוריס שניה ולס קרלו עניה ועדיין לא גמרו שמיטת הפסחים על אוחו מלכות הזוהיס וקורין שלישית וכן כה עניה ושלשית: אף ע"פ שבעולם לא שלשו. שהכהנים היו רבים וזריון: לא הגיעו לאהבתי. אפי' פעם

בויכי כסף ובוזי יתב און אין ויערע הענט האבין ויי גיהאלמין גרויסק לעפיל פון זילבער אונ פון גאלר שורה שכולה כסף כסף איין שורה האט גיהאלמין אלע גלייך זילבערנע לעפיל ושורה שכולה זהב זהב און איין שורה האט גיהאלמין אלע גלייך גאלדענע לעפיל לא היו מסתכים ויאי זענען גיט גינען אויס געבושט זילבערנע מיט גאלדענע אין איין שורה ולא היו גלייזין שלים די לעפלען האבין גיט גיהאט ארעק מען זאל ויאי קענען אוועק שפעליו נאר ויי זענען גינען אונקען שפיציג שמא גיטאקער זעלען די כהנים אונקע שפעליו די לעפיל מיט די בלוט ויקרשהים וועט די בלוט פאר גלייווערין, וועט מען זיא גיט קענען שפריינגען. אָבער אז דיא כהנים טוהין האלמען דיא לעפיל אין האנט וועלן ויי משיין די בלוט זיא זאל גיט גלייווערין: ו' שחמ וישראל אויב אישראל וייל שעקמין דעם קרבן פסח מעג ער זגלל כהנו און אפלו קעמט צו דיא בלוט אין דער לעפיל וואס ער האלט אין האנט נחטו לחברו ער גיט די לעפיל בלוט צו זיין חבר דער דער וואס שטייט נעבן איהם ויחבר לחברו און זיין חבר גיט די לעפיל בלוט ויימאער צו זיין חבר וואס אוי גיט איינער צום אנדערען כיו צו דעם פון וואס שטייט בייא דעם וימקבל את הפלא פריער נעמט דער כהן די פולע לעפיל מיט בלוט וסחזיר את הריקן דער נאך גיט ער אויס אוועק די ליידיגע לעפיל וואס ער האלט כהן הקרוב אצל הכהנים דער כהן וואס שטייט בייא דעם מִזְבֵּחַ וזיקו וזיקה אתה שפריצט פון די בלוט אין שפריץ מיט דעם געקין וגיט מיט דעם פינגער אויף דעם

מִזְבֵּחַ בְּגֵד הַיָּסוֹד אויף דעם אָרֶם פון מִזְבֵּחַ וואו אונקען איז דא דער קבאל וואס גיט אונקער די ערד ודאס איז נאניץ צפון ויט און נאניץ מערב ויט און איין אייל פון מערב אין דרום און איין אייל פון צפון אין מזרח: ז' יצתה כת ראשונה איז ארויס גינאנגען פון די עזרה די ערשטע טייל יודין ויכנסה כת שנייה איז אריין גינאנגען אין די עזרה די אנדערע טייל יודין און האבין גישאקמין וייערע פסחים יצתה שנייה פון דיא אנדערע טייל יודין זענען ארויס גינאנגען פון דיא עזרה ויכנסה שלישית איז אריין גינאנגען דיא דריטע טייל אין דיא עזרה שעקמין וייערע פסחים כמעשה הראשונה אזוי ויאי מען האט גימאקן בייא די ערשטע טייל כף פשח השנית והשלישית אזוי האט מען גימאקן בייא דיא צווייטע טייל און בייא דיא דריטע טייל קראו את החלל אלע דריי פחות ווען ויאי האבין גישאקמין דיא פסחים האבין ויאי גינאנט הלל אם גמרו אויב ויי האבין אף גינאנט הלל און עם איז נאך גינען פסחים צו שעקמין שנו האבין ויאי נאך אקאהל גינאנט הלל וואס שט און אויב ויאי האבין אף גינאנט נאך אקאהל הלל און עם איז נאך גינען פסחים צו שעקמין שלש האבין ויי גאנט אדרמין קאהל הלל אף על פי שלא שלשו פניהם אפילו עם איז קיין קאהל גיט אויס גינאנגען מען זאל זאגין דריי קאהל הלל, ווייל דיא כהנים האבין געשווינד פערמיג גימאקט דיא פסחים. רבי יהודה זאגט שמיטה של פת שלישית פון אייביג ווען דיא דריטע טייל יודין זענען אריין גינאנגען אין דיא עזרה שעקמין וייערע פסחים און ויאי האבין אָנְהִיָּיבִין

הוא דהנה א"ר יהודה ח"ו שעקביא בן מהללאל נהגדה שאין עורה ננעלת על כל אדם בישראל בחכמה וביראת חטא כעקביא בן מהללאל. אבוי מרתץ למעמיה ורבה מרתץ למעמיה, אבוי מרתץ למעמיה אין בעורה משה בשעה שננעלת על כל אדם בישראל בחכמה וביראת חטא כעקביא בן מהללאל, רבא מרתץ למעמיה אין בעורה בשעה שנועלין אותה על כל ישראל בחכמה וביראת חטא כעקביא בן מהללאל. ת"ר מעולם לא נהמקך אדם בעורה חוץ מפסח אחר שהיה בימי הלל שנתמקך בו זקן אחד והיו קורין אותו פסח מעוכין ואו מעובין. ת"ר פעם אחת ביקש אנריפס המלך ליהן עיניו באוכלי ישראל, א"ל לכה ג' תן עיניך בפסחים, נמל כוליא מכל אחת ונמצאו שם פסחים כיוצאי ממצרים חוץ כממא ושהיה בדרך החוקה, ואין לך כל פסח ופסח שלא נמנו עליו יותר מ' בני אדם והיו קורין אותו פסח מעוכין. נמל כוליא הא בעיא אקמורי דהדר מקמורי לה והכתוב

הם ושלום וכו'. נמסכה עליות תן ד' דכריס העיר עקביא בן מהללאל וכו' וקמתי תסם הוא היה קומר אין מתקין לא את הניירות ולא את המשותרת אמרו לו מעשה בכרכמית פסחה שהיתה בירושל' והסקוה שמעיה ואבטליון אמר להם דומא הסקוה דומין לה היו אותן שהסקוה ונדוכו א"ר יהודה ח"ו שעקביא נחגדה שאין עורה ננעלת וכו' כשאינה ננעלת על כל אדם כע"פ שהסקוה גדול ורב ואין כס אחד בחכמה וביראת חטא כעקביא: פסח מעוכין. ע"ש שמתמן: פסח מעובין. ע"ש שהטס

וואם זאל ויין אזוי אהקם אונ אזוי פרום ווי עקביא בן מהללאל והאם מען דיא עורה פארשלאסין. ניש ניא איז אליין פארשלאסין גיווארין) מני רבנן די רבנן האבין גילערניט פועלם לא נחמקך אדם בעורה ותיז מפסח אחד שהיה בימי הלל עם האם קיין קאהל גימראין אקמנש זאל דערדריקט גוערין אין די עורה. נאר בייא איין קרבן פסח וואם איז גיווען אין די צייט פון הלל שנתמכו בו זקן אחד האם מען דערדריקט איין אלטין מאן ויהי קורין אותו פסח מעוכין מען האם גערופין דעם קרבן פסח דער דערדריקט מען קרבן פסח מני רבנן די האבין גילערניט פעם אחת נקט אנריפס הפלך ליפו עיני באוכלי ישראל דער מלך אנריפס האם אמאל גיוואלמט וויסען דעם צאל פון די יודין אסר לה לבחן גדול מן ענינה בפסחים אנריפס האם גיוואנט צום כהן גדול ער זאל ציילין די פסחים נמל כוליא ככל אחת האם דער כהן גדול גינמקען אנורול ואקלייגע קישקעלען פון יעדער קרבן פסח אונ האם אנועק גיליגט, נאקדעם האם מען געציילט די קישקעלעך ונמצאו שם ששים רבוא ויין בליות ויא גיווען זעקס קאל הונדערט שטיוענד פאר קישקעלעך ודאס איז איין מיליאן מיט צוויי קאהל הונדערט שטיוענד פסחים כפלים כיוצאי מצרים צוויי קאהל אזוי פיל ווי די יודין זענען גיווען ווען זיי זענען ארויס גינאנגען פון מצרים חוץ סממא ושהיה בדרך חקתה אויסקער די מענטשן וואם זענען גיווען קסא אונ וואם זענען גיווען אין אווייטע ווען וואם זיי האבין נאך ניש געמאכט דעם קרבן פסח וזיילן כל פסח ופסח שלא נמנו עליו יותר משע"ה בני אדם אונ אויף יעדער קרבן פסח איז גיווען געציילט מעהר וויא זעהן מענטשן. זענען גיווען צו אן אקען יודין מעהר וויא צוויי קעלעך מיליאן, אונ ביי דעם קרבן פסח האם מען צו פירעטין דעם אלטין מאן ויהי קורין אותו פסח מעוכין דעם קרבן פסח האם מען גירופין דער צופירעטענער קרבן פסח. פירענט די נקרא נמל כוליא דער כהן גדול האם גינמקען אנורול ווא

נס געוויס וועלען דיא מויערען זיך צו מאקען מיט אזוי אצאהל מענטשן אז עם זאל ויין גענוג אויף רביי מויל רבא אפר נועלין מנו ולא סככין אנטא רבא זאנט מיר האבען גילערונט גועלין, מיר אליין פארשליקען דיא עורה, אונ מען פארלאזט זיך ניש אויף אנס רייבער זעהם מען עם זאלען ניש אריין גיין צו פיר מענטשן מיט איין קאהל, נאר עם זאל צו טיילט ווערן אויף רבייא מויל, פירענט דיא נקרא ויהי דהן דאס וואס מיר האבען גילערונט אפר רבי יהודה חס ושלום שעקביא בן מהללאל נחמקך רבי יהודה האם געוואנט חס ושלום אז עקביא בן מהללאל האם מען מחרים גיווען שאין עורה ננעלת על כל אדם בישראל בחכמה וביראת חטא כעקביא בן מהללאל ווען דיא עורה איז פארשלאסען געווארין ערב פסח אויף אלע יודען איז ניש גיווען איין יוד וואס זאל ויין אזוי אהקם אזוי אנרא שמיס (אפרוקער) וויא עקביא בן מהללאל, שטייט דאך דא אז דיא עורה איז פארשלאסען געווארין פון זיך, אקלרן מיט אנס איז דאך אקשויא אויף רבא, זענפערט דיא נקרא אבין מתיז לפעמיה ורבא סתבן לפעמיה אבני וועט זענפערין וויא ער האלט אונ רבא זועט זענפערין וויא ער האלט אבין מתיז לפעמיה אבני וועט זענפערין ווי ער האלט אין בערה בשעה שננעלת על כל אדם בישראל בחכמה וביראת חטא כעקביא בן מהללאל ווען דיא יודין האבען זיך פאראומלט ערב פסח אין דיא עורה אונ דיא גיורה איז פארשלאסען געווארען האם זיך ניש געפונן נאך איינער אזוי א חקם אונ אפרוקער ווי עקביא בן מהללאל וואו דיא עורה פארשלאסין געווארין פון זיך אליין, מיט אנס רבא כהן לפעמיה רבא וועט זענפערין וויא ער האלט אן בערה בשעה לינולין אותה על כל אדם בישראל בחכמה וביראת חטא כעקביא בן מהללאל ווען דיא יודין האבין זיך פארר ואמילט ערב פסח אין די עורה אונ מען האם די עורה פארשלאסין האם זיך ניש געפונען איין יוד

והכתיב והקמירו שלא יערב חלביו של זה בזה
 דהדר מקמיר להו חרא ורהניא והקמירם
 שהיא כולו כאחד אלא הפיסה בעלמא דשקיל
 מנייהו עד דיהבו ליה מידי אחרניא :

רכ: והקמירו. משמע לנדס שלא יערב חלביו של קרבן
 זה בחלביו של קרבן אחר: שהיא כולו כאחד. כל
 החימוזין של קרבן: תפיסה בעלמא. מופס כוליא
 ונוראה לשלית והוא טמא פול או חכן כנגדס:

בטי אפסירי די גירין בארף קען דאך פארברענען
 אויף דעם קופב, ענטפערט די גמרא דהדר פפשייר
 לוי נאך דעם ציילין האט, ער די ירען פארברענט
 אויף דעם קופב, פערענט די גמרא והכתיב והקמירו
 שלא יערב חלביו של זה בזה עם שמיים דאך אין פסוק
 והקמירו, ער נאר איהם פארברענען אויף דעם
 קופב. דער פסוק לערינט אונז אז קען נאר גיט
 אויסמישען די חלב פון עפליגע קרבנות צו ואפען.
 נאר קען נאל פארברענען די חלב פון יעדער קרבן
 באונדער, און די גירין ווערן דאך פארברענט
 מיט די חלב צו ואפען. בארף קען דאך פארברע-
 נען די גירין פון יעדער קרבן פסח באונדער,
 און דר פסח פארברענט די גירין פון אלע פסחים צו
 ואפען ענטפערט די גמרא דהדר פפשייר לוי חרא חרא נאך
 דעם ציילין האט ער פארברענט די גירין איינציג-

וויים, פערענט די גמרא והניא והקמירם שהיא כולו כאחד
 קיר האבין דאך גילערניט עם שמיים אין פסוק
 והקמירם, ער נאל זיי פארברענען אויף דעם קופב,
 דאס מיינט קען עם נאל פארברענט ווערן דיא
 גאנצע חלב מיט איין קאל, און איינע פארברענט
 קען דאך די חלב בייפלאכטוויים, פריער האט קען
 פארברענט די חלב פון די פסחים נאכדעם פאר-
 ברענט קען די גירין פון די פסחים, די גירין בארף
 קען דאך פארברענען מיט אלע חלב צו ואפען,
 ענטפערט די גמרא אלא תפיסה בעלמא דשקיל מנייהו עד
 דיהבו ליה מידי אחרניא דער פסח גירין האט נאר געד-
 נוקען אין האנט די גירין אויף איין מינוט ביי קען
 האט איהם גינעפין איין אנדער ואך פאר אצייקין
 צום ציילין און דיא גירין האט ער באלד צוריק
 געלייגט געפין יענע חלב:

וזהר הקת דף קמב ע"ב. ט"ס דלילנות יור הא ואו הא

ת"ח וזאת דוכאן לתקשרה נרורא דהיי אינון זכאן למחמי ביקרא דמלכא עלאה קדישא כד"א (תהלים
 כז) לנזות כנגס יי' ולנכר בהיכלו ואינון מדוריהון תיור ועלאה מכל אינון מלחין קדישין וכל
 דרגין דלהן דהא יהוה ארתא (ס"א תהוה) עלאה לא זכאן עלאין ותמאין למחמי ליה ה"ה (ישעיה סד)
 עין לא ראתה אלהים וזלתי וני' ואינון דלא זכאן לסלקא כ"כ כאינון (ס"א דוכחא וכו') לכייתא אית
 לון לתתא כפוס אורמיהו ואלין לא זכאן לסלקא להווא אחר ולמחמי כמה דתמאן אינון דלעילא ואלין קיימי
 בקיומא דעזן תתאה ולא יתיר. ואי תימא מלן עדן תתאה אלל דא עדן דלקרי חכמה תתאה ודא קיימא
 על גז דכארעא וזשנמותא דהאי עדן עליה (ולא יתיר) ואלין קיימי כהאי גז. ואתהוון מעדן דא. תאי
 בין עדן תתאה לעלאה כיתרון האור מן החשך. עדן תתאה לקרי עדנא עובא. עדן עלאה לקרי עדן
 דכר. עליה כתיב עין לא ראתה אלהים וזלתי. האי עדן תתאה לקרי גז לעדן דלעילא והאי גז לקרי
 עדן גזן לתתא ואלין דמשמחי בגז תתאה אמהוון מהאי עדן דלעילא בכל שבת ושבת ובכל ירחא וירחא
 ה"ה (ס"ד) ויהי מדי חודש כדגשו ומדי שבת כשכחו. ועל אלין אמר שלמה מן ההיים אשר הם
 חיים עבדה דהא אלין כדגשא עלאה יתיר מנייהו מלן אינון שכבר מתו וקבילו עובא תרי זמני ואלין
 לקרין כסף מווקק דעאל לנורא זמנין ותרין וגסיק מניה וזהמא ואתכרר ואתנני. (קהלת ד) ועוב משניהם
 אח אשר עדן לא היה יהוה כהווא רוחא דקאים לעילא ואתעכב לנתתא לתתא דהאי קאים בקיומיה וליה ליה
 לקבלא עובא וזית ליה מוונא מההוא מוונא עלאה דלעילא לעילא טב מכלהו מלן דלא אתפרס ולא
 אתגלייא וכל מלוי כסתומא אינון דא הוא זכאה חסידא דנער פקודי אורייתא וקיים לון וזשנדל כאורייתא
 יתמא וליני דא אתמחיד ואתהני כדגשא עלאה על כל שאר בני נשא וזכאו אתמחידן (ס"א אתקדן)
 מהוסה דהאי:

הלכות פסוקה

יוסף להק

מוסר

הרמב"ם הלכות פסוקה ארומה פרק א.
 (א) צריך שיבאר מן המאמרים כרי שינמול בזוג שכל
 שצרה שאינו נזושה בזוג הוי היא כאלו אינה

לא תחמד אשה כתיב בלא ו עם שמיים אין פסוק
 זולקטם גיט גלוקטין דאם ווייב פון דיין חקר,
 און דער נוארט לא תחמד אשה איז אגאזי. קען
 נאל לייגען לא תחמד רוא ואלקטם גיט מאכרע וז
 דיין חקרים ווייב זאל דיק גלוקטין אוקרה שלא
 לישא עצמו כדי שישאר בניני אשת רשעי רבנים אכתו ויפיו
 בלבה דאם איז א אגאזא ער זאל זיך גיט שייך מאכין
 וועגן דעם ער זאל גיפעלין זיין חקרים ווייב און

(א) צריך שיבאר מן המאמרים כדי שינמול בזוג אויב היא
 האר איז גינען אונגען רויט און הויבין
 שנוארץ. בארף קען אפ שערין פון הויבין היא
 שנוארצע שטיקלאך האר און דיא רויסק האר
 נאל גלייבין און דיא קוד איז קשר, דאס איז נאר
 אז עם גלייבם פון דיא רויסק אין דיא הייה קען
 זאל דאס גענען אן געקען מיט אשעריל און
 אפגעשרין. אז קען זאל נועלין אפגעשרין שכל שעה

קרי לה סתם, אזהרה שלא יבטח להסירה ופסד דמינו
 שטח יגדלו פתחים וכו' כך חטף כלומר לא תהמר להסיר
 כספן להחרים, וכל מהבס מווי פתיח כ"ש מלשח ט"ש
 כדי שיהיה מווי שכינה :
 אם כלם מווי לידך שלא יבטחו לסתם ומתן סתם וכו' וכו'
 יסב"ס שכינה מווי לידך למסורה :
 לא יקלטע אדם קונטרס על הספר לפני בהספד יש לו
 קדוש, וכו' שסמך לסדוק פלוו ולאסו פלוו במלך סנו *

עד ויקם אריון בריינגען זיין שיינקייט צו איהר
 אין הארצין ויא אל איהם ליב האבין לא תהיה חסד
 לאשת רעה דוא ואלקט גיט גלוסקען צו זיין הרב'ס
 נוייב ועד קרי לא תחמד ואלקט נאך אקאהל ליינגען
 לא תחמד ואלקט גיט מאבין אנדערע קענקישין
 זאלין גלוסקמין זיין חבד'ס נוייב אהרה שלא ישבח אשה
 יפה בפני חברו דאס איז א אנגאג קמשל ראובן ואל
 גיט לויבין דוא שיינקייט פון שמעון'ס נוייב פאר
 לוי שפא יגדור אהרה תהיה בך חסא מאקער וועט לוי
 נועלין מונה זיין מיט שמעון'ס נוייב, וועט דוא
 עבירה זיין אויף דיר, נוייל דורך דיר נועלין ביידיע
 זינדיגען גלמ'ס לא תחמד אשת רעה לאחרים דוא ואלקט
 גיט מאבין אז חסד'ס קענקישין זאלין גלוסקמין
 זיין חבד'ס נוייב ולא תהנה מווי פתיח דוא ואלקט גיט
 דין חבד'ס נוייב פון דוא שיינקייט פון א אשה וואס
 הנאה האבין סאן וכל שכן מאסא איש פון א אשה וואס
 האט מאן ואלקטו געוויס קיין הנאה האבין פון
 איהר שיינקייט פון שפתיה מווי השכינה אז וועסט
 זיין אפגעוויס פון הנאה האבין פון עבירות,
 נעקטו וזכה זיין הנאה צו האבין פון די שיינקייט
 פון די שכינה אם באת מציה לידך שיא בנותי אויב עם
 איז צו דיר געקומען אמנה צו סאך פלוצלונג,
 וואס דוא האסט נאר גיט געטראכט וועגן איהר
 השבת והתן שבת ויודיה שאנה אויב לידך לישותה
 גאט וואס ער האט דיר צו געשיקט די מציה דוא
 הספר קען סאך גיט לייגן אפאפיר אויף אספר
 קדושה ווייל יעדער ספר איז הייליג וכל שכן אספר
 סאך קען געוויס גיט אפילו בחלק שבו אפילו אויף

שאנינו נוספה בוג ווארום יעדער האר וואס איז
 אזוי נידעריג וואס קען קען איהר גיט אן נעמען
 מיט אשעריל אפ צו שערין תרי היא כאילו אינה איז
 גלייך ווי עס איז קיין האר דא לפיכך אם היי בת ב
 שרות לבנות או שחרות שאינו נלקמין בוג תרי זו כשרה
 דריבער אויב אויף ריא קנה איז דא צווייטא האר
 נוייסע אנדער שווארצע נאר זייא ועגען אזויא
 גידעריג אז קען קען זייא גיט אן נעמען מיט
 אשעריל אפ צו שערין זייא, איז גלייך וויא דוא
 האר וואלט נאר גיט גיווען אונ די קנה איז קשר :
 (ב) היי גרניה או ספליה שהורים יעד אויב דוא הערנער
 אדער זיאל קלאען פון דוא רוימע קנה ועגען
 שווארצן, דוא ער זייא אפשניידין גלגל העין והשנים
 והלשון אין כראיהן פוסלין בפרה דוא אויגן אונ די ציין
 אונ דער צונג פון דוא פרה ארוסה אפילו זייא
 האבין זיין אנדער קאליער פון אלע קיה פון
 דעקטונגענין איז ווא גיט פסול : (ג) היתה בה יבלת
 וחתכה אויב אויף די רוימע קנה איז גיווען אוואר
 ציל ואבדראווקען אונ קען האט דאס אפגע
 שנימען אף על פי שצמח במקומה שער ארום פסולה אפילו
 אויף דעם ארט פון די בראוואוקע וואקסט רוימע
 האר פון דעקטונגענין איז די פרה אדוקה פסול :

ואלקטו דיה פרייען אונ זאקט געבין אלוויב צו
 זאקט איהר מקנים זיין לא ישפס אדם קונטרס על
 קען זאל דעם פאפיר לינגרען מפני שהספר יש לו
 לסדוק עליו ראשו אונ קעמען דעם קאפ אויף אספר
 דעם ליידיגען ארט פון ספר סאך קען אויך גיט :

חקת יום ג תורה אונקלוס

לחמשך סת'ת דוא יהודה נפש י יה יהו יהודה. רוח יוד האורא הא. נשמה יודיה חיה יהודה הימלי יה הא לש כין
 שבעשה בניקוד חולם :

וא דיקרב במיתא לכל יא הנזע במת לכל נפש אדם
 נפשא דאנשא ויהי וממא שבעת ימים : י הוא יתחמא
 יב הוא ידי עלוהי ביומא
 ה"א סגס ענה. טור סג ע"ו לו חוליו עכ :

רש"י
 (יב) הוא יתחמא בו. כלפי הכרה ע נס ח הוקי : ע ר"ל דכליל כס ל' קכה דסס קס אפסס. ל"ש כלפי
 פירוש לתורה אלוים

(יא) הנזע בסת דער וואס רירש אן אמיט לייב פון
 אפעקש ופמא זאל ער זיין אומריין זיגען סאג :

בו ביום השלישי וביום השביעי
 יטהר ואם לא יתחטא ביום
 השלישי וביום השביעי לא יטהר:
 כל הנגע במת בנפש האדם
 אשר ימות ולא יתחטא את משכן
 יהיה טמא ונכרתה הנפש ההוא
 משראל כי מי נדה לא זרק עליו
 טמא יהיה עוד טמאתו בו :

תליתאה וביום א
 שביעאה ידפי ואם לא
 ידי עלוהי ביום א
 תליתאה וביום א
 שביעאה לא ידפי :
 י כל דיקרב במיתא
 בגנפשא דאנשא די ימות
 ולא ידי עלוהי ית
 משכנא דיי סאב
 וישתיצי אנשא ההוא
 משראל ארי מי אדיותא
 לא אודריקו עלוהי
 מסאב יהיעוד סאובתיה

רשב"ם

(ג) עוד טומאתו בו . אף על פי שטבל :

רש"י

(ג) במת בנפש . ואי זה מת של נפש האדם להווא
 נפש כהמה פ שאין טומאתה לריכה הואה [ולא טומאת
 שבעה], ד"א נכפש זו רביעית דס צ (חולין מז) : את
 משכן ה' טמא . אס כנכס ק לעזרה אפי' בעתיה
 בלא הוואת שליבי ושביעי : עוד טמאתו בו . אף

כ"ל דקאי אהאי וספי ל' זכר סא : פ כ"ל כיון שכתוב
 בעת ששעה סהוא יבא ושמן שהוא פי' על בעת לומר
 כל הנוגע במת אלוהי מת של נפש אדם כו' . ואף ע"פ
 דלגיל ג"כ כתיב במת לכל נפש האדם , י"ל דלגיל כתיב
 בעת לכל נפש וסוי כללו כתיב בעת של כל נפש האדם
 דסוי סיכוי לגמ' דכ"ל ד' רפי וישנה לני אחס של מי
 אחס וגם כלמ' ד למנדך ליקבט וסוי של סנדך על יעקב
 אכל כל מלת מת ונלה נכס שמיסס מס אוס כ"מ ונלה
 עס כ"מ שאלתריה לך אמר שמיסס כ' ליס דעוקס מילת הנוגע כק עס במת ל"ס שהוא פי' על בעת : צ הילא מן המת שהנוגע
 בו יטמא טומאת בעתה ולכך כוסיס ג' ו' ולפי זה יסיס שימוש הכ"מ כמשמנו ל"ס ד"א כו' , ולפי ד"א קסא כ"ל א' כנכס כו'
 כיון שאין כנכס כ"מ ר' למלס בעת ל"ס גם לנכס סרלשין : ק משוס דמשמע כשסוף כעמל ספא חת משכן י' ולמה יסא המשכן
 ספא אס הוא ספא ומסרן דמייכרי כשכעמל וס"כ נכנס לעזרת קודם שיחטט . וס"מ סיה לו למרס אס נכנס למשכן כו' וי"ל דא"כ
 סוי בעמע דוקא ספא ססוף ספא לו אסור נכס אס אכל בעמע סהכס מותר ליכנס בס והס זכ אסור ליקרב עס אף בעמע סהכס .
 ומס ספירס דאילו כסבילס אין להקשות דילמא דוקא בלא טבילס יש אסור בכניסו בעזרה . כס"י סלמנו מעכס ל"ס וסולך מוד
 טומאתו כו' כ"ל מדכתיב מוד וסמחחו זו מעמע ספירס סלמנו קלח טומאתה זו חלל כעדיין קלח טומאתה עליו סלל סוס ספירס ג'
 זו א"כ מעמע אף כסטכל ככר אסור ליכנס סס . א"כ מדכתיב כי מי נדה לא זרק עליו וגו' ש"מ דמייכרי סטכל

ליקוטים על התורה

ויב דקאי ותחטא בו ביום השלישי וגו' . פאר וואס דארף מען
 שפריצטען אויף דעם ספא דעם דריקטען סאג אונ
 דעם ויבעטין סאג ווארום די גמרא זאגט די ערשטע דרייא
 סאג מן דעם סתנשטיקס שפארבין ווייס דער אכל פון זיך
 אליין ווייל דיא נשמה פון דעם פת שרועתס , נאך אויף
 דיא ווייל דריבער גייט גיט פת אויפס פון זיינע
 געדאנקען , פון נאך דעם דריקטען סאג וואס דיא נשמה איז
 שרין דערנויפטערס פון די וויילע גייט שרין דער פת ביסלאכר
 גיין ארויס פון זיינע געדאנקען ווייס ער שרין גיט סיידן ער
 הערס פון סקעמדיס סקעמדיס אז ווייא זיינען פריקטען דעם פת
 בייבס ער אן נאך אפאהל בוא וויינען , אונ נאך ויבען סאג
 דערנויפטערס זיך די נשמה פון דעם פת פיל ווייס פון דיא
 וועלט ענדיגס זיך דאס וויינען , דריבער זאל מען שפריצטען
 אויף דעם ספא דעם ערשטע מאהל דעם דריקטען סאג ווייל
 דאמאלס הייבען אן זיינע געדאנקען ביין צוא ווערען פון דעם
 פת , אונ דאס אנדערע מאהל דעם ויבעטין סאג וואס אזוי איז
 גיבליבן דער די ביי אלע סתנשטיקס וואס מען יס סא פון אמתו :

פירוש לתורת אלהים

זאל אויף איהם שפריינגען פון דעם אש ביום
 השלישי אין דעם דריקטען סאג וואס ער איז טמא
 גינארין וביום השביעי אונ אין דעם ויבעטין סאג
 זאל מען אויף איהם שפריינגען , אז מען
 וועט אזוי סאג יסדן וועט ער גיין ביין וואס יתחטא
 אונ אן ער וועט זיך גיט רייניגען אין דעם דריטן
 סאג אונ אין דעם ויבעטין סאג לא יסדן וועט
 ער גיט ריין ויין : (ג) כל הנגע אישליכער וואס
 וועט אן רירין אטוירט לייב פון אקענקש וואס ער
 וועט שפארבין ולא יתחטא אונ ער וועט זיך גיט
 רייניגען אונ וועט אריין גיין אין דער עזרה אפילו
 ער האט זיך גיטקלח נאר מען האט אויף איהם
 גיט געשפריצט פון די וואסער מיט די אש פון די
 פרה אדוקה אית משלן : סמא האט ער סמא גינארין
 דעם שבען פון נאט ונכרתה הנפש אונ : ואל באר
 שנישין ווערען פון נאט גנפש פון דיא ישכאל די ווארום
 עס איז אויף איהם גיט געשפריצט גינארין דיא וואסער מיט דיא אש ספא ית ער זאל ויין סמא
 סד מסאתו בו עם איז נאך דיא טוקאה אין איהם ביי וואנען מען זאל שפריצטען אויף איהם דיא

בית : יי דא אורייתא אינש אריימות במשכנא קל דעלי למשכנא וכל די במשכנא יהי מסאב שבועא יומין : וכל מן דחסף פתיח דלית מגופת שניע מקר עלויה מסאב הוא :

יד זאת התורה אדם כפי ימות באהל כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים : וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא :

בעל המורים

(יון) פתוח : ד' כנס', וכל כלי פתוח, שרשי פתוח אלי מים, קבר פתוח גרוטס, אשפתו כקבר פתוח, היינו אשפתו ד' מדוס ככלי חרס יקב ככונס עשקס כסבל מלקדס צו מי חטמס, והיינו כלי פתוח אלו: כלל מן חטמס שטינו חסוב כלי, ועדיין כלי הוא כענין זכיס, יקב ככונס קסן כלוף (מי' הוא פתוח מורכיס) דכיינו מין קטניוס סר כ' סח: למען זכיס ססס סיו זכיס כענין קבול אינו מקבל טומאס, והיינו שרשי פתוח אלו מים, ועדיין כלי הוא לענין זכיס, זכיס ככונס זכיס טסור פתוח כלי חרס הטוער לזימס, והיינו פתוח גרוטס דחמס אכילס בכזיס, ועדיין כלי הוא לענויס, יקב ככונס רכון טסור פתוח, והיינו אשפתו כקבר פתוח, כלומר כשקב ככונס פתוח ככונס: כענין זכיס וזין טס' כלי פתוח מוד :

רש"י

כל פי טעמל : (יד) כל הבא אל האהל, כבוד שהמחר כחכונס : (טו) וכל כלי פתוח, (סס כח) ככלי חרס הכתוב מדבר שאין מקבל טומאה ש מגבו אלא מחכונס לפיכך אס' חין מגופת כמדיחא פתולה עליו יפה כחכונס טמא הוא אס' יס למיד פתיל עליו טהור : פתיל, לשון מחוכר כלשון עברי וכן (בראשי' ל) נפתולי אלהים נפתלתי נחכברתי עם ת אחותי :

שפתי חכמים

דמי לא טבל כליל ולא רחן כמיס ולא זקב עליו אלא מ"ב מימי' אש"ס טעמל: ר' לטסקין שאל חאמר סהסל טעמל לעולם אף שילא עממי סהס דסכרס סוד דממאי יטמא סח אינו טוגע וטוסא עמי טומאה כשנמא אס סמס כהכל נעמס כהלו כל סהכל מלל טומאה כיון שאין סיומאס כלוס סוד אינו טומא כוקמס וטוסל סוינס טמאסמט כהכל אכל כשאמס כלוס סוד טמאסמט כהכל וסבס אל סהסל כהלו נעס כטומאס סהס טמאסמט וק"ל: ש' כיון טעמינו כס' טעמי דכלי חרס: חיינו טמאסמט מנבו אלא מאיכרי לסיכר כו' : ת ולס טמאסר וסל טעמינו כס' וילא סיו' נסמולי אלסיס נסמלי טמאס נסחכרסו כו', ולמי טמאסו ל' טקס וסחמולו כו', ודוק ועוד יוש' לפרס כ' מם ססו' לעיל ולמי מפרסו ל' טקס כו' סיו' על נסמולי אלסיס אכל נסמלי כהכל סוד טעמינו כס' וילא סיו' נסמולי אלסיס נסמלי טמאס נסחכרסו כו' : ת ולס טמאסר וסל טעמינו כס' וילא סיו' נסמולי אלסיס נסמלי טמאס נסחכרסו כו' :

כן סרוק טיכס נסחכרסו למיד פתיל חכוריס מלס חמקוס כ' כהן טיכס לפי סיכוסו של נמחס כן סרוק כיון זכיס לל סכירס ל' נסמולי אלסיס אכל נסמלי כהכל סוד טעמינו כס' וילא סיו' נסמולי אלסיס נסמלי טמאס נסחכרסו כו' :

פירוש לתורת אלהים

וואקער מיט דעם אש : (יד) זאת התורה דאס וואס ווייטער וועט שטיין אין דאס לערנבונג אונ דיא דינים אים פון אקענעמטש וואס, ער וועט שפארין אין אנציעלעם כל הבא אל האוהל אימליקער וואס קוקט אין דעם גיצעלעם וואס דער סת לינט דארט זקל אונ אלע נאכין וואס וועט זיין אין גיצעלעם יסמא זאל סמא זיין זיבין סמא : (טו) וכל אונ אלע אויף איהם אונ דיא כלי לינט אין שטוב מיט דעם שמעקט פון איין ערדנע כלי וואס זיא ווערט ליט סמא פון אויסווייניג נאר פון אינווייניג דרום אז דיא דעק איז גיט כהעפט איז גלייך וויא זיא איז אפין ווערט זיא סמא פון אינווייניג אקער אז די דעק איז יוא כהעפט איז זיא מחרור :

ליקושים על התורה

(טו) וכל כלי פתוח וגו' אלע קברים וואס וועלן געקענט ווערן צו תחיית המתים וועלן די פתים זיין סמא ביו באש וועט אויף זיין שפריצען די ריינע וואקער וויא עס שפייט אין סמא ווקתו געליבם סים סחרורס גאס זאגס איד וועל אויף אייך שפריצען ריינע וואקער וועט איר זיין ווערן (ומסמול נדה) :

אפענע בליס וואס דיא דעק איז גיט כהעפט אויף איהם אונ דיא כלי לינט אין שטוב מיט דעם שמעקט פון איין ערדנע כלי וואס זיא ווערט ליט סמא פון אויסווייניג נאר פון אינווייניג דרום אז דיא דעק איז גיט כהעפט איז גלייך וויא זיא איז אפין ווערט זיא סמא פון אינווייניג אקער אז די דעק איז יוא כהעפט איז זיא מחרור :

מצות השם

(יד) [מח] [מעס קסל] ג'ון ולהנסג ככל דיני טומאס מם כמו טלומס חמורס סמל' זלס חמורס לזס כי יעוס כהכל כל סכס כל אהס וכל אטר כהכל יסמא :

זלס חמורס אדער כי ימות באהל וגו' וואס איז אצוית עשהו דאס זענען די דינים פון סמא וואס קען ווערס סמא פון אמת, אז קען רירס אן אמת ווערס קען סמא זינען קעג, אונ אז קען קוקס אריין אין אשטוב וואס אין אשטוב איז דא שמת, ווערס קען איד סמא, זיבין סמא, אייב דער סענישט

וואס האט אקענעריקס דעם סת האם ער אקענעריקס כלים אדער קסינווארג אדער זיין אקער סענישט ווערס אלץ סמא זיא כלים אונ דאס קסינווארג אונ דער סענישט ווערס סמא זינען קעג זלייך ווי ער זאלין וואלס אקענעריקס דעם חת :

לחמשיך מנח' דר"א צבאות נמש' צ צב צבא צבאות רוח יהוה : משפ' הנצח ארני נשמה רוחי יהוה חיה יחידה
דנצחיה יהוה חיה יחידה רוחי אל שם ב"ן שבעשיה :

א ויךך יפתח עס זוקני גלעד וישמו העם אותו
עליהם לראש ולקצין וידבר יפתח את כל דבריו
לפני יהוה במצפה : ב וישלח יפתח מלאכים אל-
מלך בני-עמון לאמר מה-ללי וךך פי-באת אלי
להלחם בארצי : ג ויאמר מלך בני-עמון אל-מלאכי
יפתח פי-לחם ישראל את-ארצי בעלותו ממצרים
מארנון ועד-היבק ועד-הירדן ועתה השיבה אתהן
בשלום : ד ויוסף עוד יפתח וישלח מלאכים אל-מלך
בני עמון : ה ויאמר לו פה אמר יפתח לא-לקח
ישראל את-ארץ מואב ואת-ארץ בני עמון :
בשלום : ד ואוסף עוד יפתח ושלח אנדיו לוח מלכא דגני עמון : ה ואמר ליה פדנן אמר יפתח לא
נסים ישראל ית ארעא דמואב וית ארעא בני עמון :

א וואל יפתח עם סבי גלעד
ובניאו עמא ימיה עליהון
לרש ולרשא ופדר יפתח
ית כל פתגמוהי קדם יי
במצפא : ב ושלח יפתח
אנדיו לוח מלכא דגני
עמון לסיקר סה לי וךך
ארי אבימא לוחי לאקחא
קרנא בארעי : ג ויאמר
מלכא דגני עמון לאנדיו
יפתח ארי נסים ישראל
ית ארעי בסקפיה ממצרים
מארנוא ועד הירדן ועתה
יבדנא ויבנן אתיב יהוה
בשלום : ד ואוסף עוד יפתח ושלח אנדיו לוח מלכא דגני עמון : ה ואמר ליה פדנן אמר יפתח לא
נסים ישראל ית ארעא דמואב וית ארעא בני עמון :

רש"י

מצורת דוד

(ב) וישמו גוי' עיד שפלוהי נכא' מרס פלסח למלחמה :
לח כל דבריו דכרי פלחיו ותקונו : ולפי ה' כי שם
נקבלו רבים פישראלי ומשכינה שרם על כוב טור (ועל שבמלחם
גלעד יושפע כל פתגמיה פלחיו עליו לוח קבוסו למקום קבוס
וכן נקבלו שם סגלסו כנכסו וכן כימי שמואל כשהלך לח שאלו) : (ג) מה לי וךך ר"ל מהו סויסו והסגלה אשר כימי
מה לי עיך ועל כך עלי ופי' שמתרו ללחם מלה סדכ כעלמו : (ד) בשלום מכלי צריכה ומלחמה : (ה) לח לחך מואב גוי' :
ר"ל לשם סמנו סויסו חיה מואב על מואב ופלוס כפת שלקחם ישראל לח חיה עוד אלס' , וכלש' יפרש במקראות שלמחיו :

(ה) את כל דבריו . התנאי שביניהם : במצפה . במקום
שנלחמו כולם והשכינה שם :

תרגום

כתובים עג

לחמשיך מסיד ומלכות דר"א שוין דלת יוד נפש שוין שוין דלת שוין דלת יוד רוח יאהדונוהי נשמה דיסוד א אד
אדנ ארני נמש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו דו וו דו חיה יחידה דיסוד יתנה חיה יחידה דמלכות אל
שם ב"ן שבעשיה :

א ונאחשבה לדעת זאת עמל הוא בעיני : ב עד-אבוא
אל-מקדשי-אל אביגה לאחריהם : ג אף בחלקות תשית
למו הפתח למשואות : ד אף היו לעמה כרגע כפו תמו
מן-בלהות : ה בחלום מהקיץ אדני בעיר ו צלמם תבוה :
שויתא להון קריתיהוין לשהווא : ד היקבין הון לצרו כשעמא בלו אשהיצון סן אחרגשון : ה היה
קלקא סן גבר ומתער יי ליום ריגא רבא קאתער יתרון סן בית קבורתהון דרגו דמותהון חבסר :

א ונאחשבה לדעת ית
ליעות הוא בעיני : ב עד
וסן פורקנאי דאיתי לוח
מקדשי אלקא אחבנן
לסופיהון : ג כרם בקקליא
רש"י

מצורת דוד

(ב) ונאחשבה . אהסכר כמחשבהי נרעס ולסנין לח זמח על
כי נרעס בעיני סודכר סוה הוה עמל ונל משפט יוסר :
(ג) עד אבוא . לא סכתי דכרי ס' עד אכר בלחי אל סמ' דש
לל כסניס סמחודדים שם כמיון סחמס וזח פיסס בלחי
ושדע עליו יעטוי וסניס לחאכריס כרשעס שרנינה טובס :
(ד) אף בלהות . כל טובח סמס שך לחטלוס נעול מעס מעס
סוב ספעו לבטן חלקיק דרכס שיעמדו שר לכול כמחכה
ספרות ונל יסיה לחס זכות סמ לסגן : (ד) אף . כל רואיס
יתמכו עליס ויעמדו שך נשעס שמתס כרגע וכלו מן סלרות
סמכסיליס : (ה) בחלום . כמו חלום סממס סיקוליס חלף והלך
לו כן יכל ספלוס : בעיר . במקום רואיס ס' : ונלס דעווסס :
שחריעו עליה סס נחכוה ללס דמוסה וכשרפו כל אשסי סמחריב :

רש"י

פירוש עברי מיימש

(א) ונאחשבה לדעת זאת עמל הוא בעיני . אף האב גע'
סראכט דאס צוא וויקען , אף ואל וויסן דעם
פירונג פון הקב"ה ווארום אין טייגע אויגען ונאך
מיין טיינונג און דער פירונג גיט ריקטיג : (ב) עד

[6] סתקבל כו'. וכי משא גיטת ליה ולא חזק מתרשע ואפי"ג דבעל וכו' כד ש"ס שניה ע"ה ל'קבל הוא חס"ה אמרי' דלרס ידוע שאינו יכול לנשות לקבוע ומכר ונתן למס סוכה והסתקבל וסוקר למ קאמר. ומכאן [7] סתקבל. כגמ' דקידושין (זמ"ג) ושלח מלמד שהסאס טובה שליח ופדסי' קרי ציט ושלחם בלא עסקי ס"ה [8] לסיק דו' כיון דלמדין אין יכול לחזור פון לו תקנה לחזור סל"כ אמר סכנכו' כ"כ וינין חו"כ [7] חזרו. כ"ז מלא טיבס סכס ליהס שארס מתרשע ליהס מדעת הפננרס וכוה חינו ורסה טיהא ס"ה פד טיניס ליהס כ"ש"י [8] סתקבל. וכוה חזר ואמר קבלתי. כ"ש"י [9] כתי כו'. ולא סוה כל כמ טיניס פל דכר דכר בלא וכחמנא אמר דכר ולא חזי דכר דכל כה לרסה כמ טיניס ליהווא כרחה טסה. חו"ס' [10] קבל סכסין מניין חתימס השדיס חסחופים פל כ"ס סל"כ וטיון חו"ס' (6) וזכתי ה"ל נלמחי ל"ט טיניס בן ז"ל מפיס דלפ"ס ש"ס גיטת ליהס כ"ס סכס' דלמדין לא ידענא כ"ד ויזענא ס"ס לו לסכסין נכנסו וליהבאו ויזענא לס' [9] סל"כ ס' כו'.

האומר התקבל. אם רצה לחזור יחזור. דגם מוב הוא לה ואין חנין לרדם שלא מדעתו: לא יחזור. דכיון דחיהו שותפיה עליה הרי הוא כידה ונתגרסה מיד בקבלתו של זה: אף האומרת מול לי גיטתי. לטון קבלה הוא, והלכה כרשב"ג: לטון ב צריכה. להביא לפנינו:

כלי אשתי דת"ס דמלכות דירצה צבאות

האומר [6] התקבל גם זה לאשהי או הולך גם זה לאשהי, אם רצה לחזור יחזור, האשה שאמרה [7] התקבל לי גיטי, אם רצה לחזור לא יחזור. [8] לפיכך אם אמר לו הבעל אי אפשי שתקבל לה, אלא הולך ותן לה, אם רצה לחזור [9] יחזור. רשב"ג אומר אף האומרת מול לי גיטי [10] התקבל לי גיטי צריכה שתי [11] כתי עדים. שנים שאומרים בפנינו אמרה, ושנים שאומרים בפנינו [12] קבל וקער. [13] אפילו הן הראשונים עומס ראו כשקבלו:

מור מסירה כפנינו רק שיאמר סליחה שקבלו כפני כסיס, מור ס"ה מסירה דלפ"ס ש"ס גיטת ליהס כ"ס סכס' דלמדין לא ידענא כ"ד ויזענא ס"ס לו לסכסין נכנסו וליהבאו ויזענא לס' [9] סל"כ ס' כו'.

פירוק האומר התקבל גם זה לאשתי אטאם זאנמ צוא איינעס נעם דעם גם אונ זאלקס אים זוכה זיין פאר מיין ווייבס וועגן אי אדער ער זאנמ צו איהם הילך גם זה לאשתי סראג דעם גם צו מיין ווייב אם רצה לחזור אויב דער מאן וויל חרקה האבין פון דעם גם איינער דער גם איז געקויפען צו דיא נוייב אין האנט יחוד קען ער חרקה האבין האשה שאמרה התקבל לי גיטי אנוייב האנט גיזאנט צו איינעס נעם אטאם פון מיין מאן אונ זאלקס זוכה זיין דעם גם פון מייןעס וועגן, אונ דער מאן האט גיגעבין דעם גם צו איהר שליח אם רצה לחזור אויב דער מאן וויל נאכדעם חרקה האבין לא יחוד קען ער גיט חרקה האבין. ווייל באלד ווי דער שליח האט גענומען פון מאן דעם גם איז שוין דאס ווייב גגמ גיזאנרין ל'קד דריבער אם אפי' לו הבעל אויב דער מאן האט גיזאנט צום שליח אי אפשי שתקבל לי איד וויל גיט דוא זאלקס געקען פון איינעטוועגן דעם גם. איד וויל גיט דוא זאלקס שוין זוכה זיין דעם גם פון איינעטוועגן אלא הילך וזקו' לה נאר סראג דעם גם צו איהר אונ גיב איהר

דעם גם אין האנט, אונ אז ויא וועט האבין דעם גם אין האנט דאמאלס זאל ויא גגמ ווערין, אונ דער שליח האט אזוי גיטאון, איז ער שוין גיט איהר שליח נאר זיין שליח, דריבער אם רצה לחזור אויב דער מאן וויל חרקה האבין פון גם איינער דער גם איז געקויפען צו איהר אין האנט יחוד קען ער חרקה האבין. רבן שפען רבן גליאלי זאנמ אף האומרת מול לי גיטי אפילו ויא זאנמ גיט צום שליח דעם נוארמ התקבל נאר דעם נוארמ מול, נעם, איז אויך דער רין באלד ווי דער גם קומט צום שליח אין האנט ווערט ויא גגמ אם רצה לחזור לא יחוד אונ אויב דער מאן וויל חרקה האבין פון גם נאכדעם וויא ער האט איהם גיגעבין צום שליח קען ער גיט חרקה האבין: ב האשה שאמרה התקבל לי גיטי אנוייב האט גיזאנט צו אשליח נעם פון מינעס וועגן מיין גם פון מיין מאן צריכה שפתי שדיס דארף איז גיבינגען צוויי פאר עדות שנים שאמרים בפנינו איהר איהר עדות זאלין זאנן מיר האבין גיגעבט ווי ויא האט גיזאנט צום שליח ער זאל געקען פון איינעטוועגן דעם גם שנים

פירוש עברי מיימט

אין איין אויגענבליק זענען וויא וויקס גענוארין, ס"ה פ"ו ב' בלתי, וויא זענען פארלעגנרס גענוארין דורך דיא שרעק וואס הקב"ה האט גיגעבין אויף וויא: (ה) פלגים פקחין, אזוי ווי עם חלומת איינעם ביי נאכט, אונ ער נואכט אויף אין דער פריה ווערט פון זיין חלום נאר גיט, ארזי בעיר זאלס חתיה, אזוי וועט נאמ פארשעקען זיגערע צורות אין דער זעלביגער שפאט וואס פריער איז גינען גרויס זייער הצלחה, אלע פעקטשין זאלין זעהן זייער ספקלה, אז פון זייער גליק איז צו וויא געקויפען דאס גרעסטע אויגנבליק:

אונ דורך רוח הקדש אבינה לאתיים, וועל איך קענען פארשטיין אונ וויקען דעם סוף פון דיא רשעים, אונ אזוי איז גינען, איד זעה: (ו) אד בחלקות תשית לכו, הקב"ה מוהט מיט דיא רשעים אזוי וויא איינער וואס גיט אויף אארט וואס איז גרייטשיק, הפלגים לפשוטות, אונ גלייטשט זיך אויס אונ פאלט אריין אין אפינקסטע וויקסע גרוב, אונ ווען אויף אקף איז גינען דער רוח הקדש איז פיי אים גינען גלייך וויא ער האט שוין גינען דעם אויגנבליק פון דעם רשע אונ ער וואונערט זיך: (ד) איד חיי לשפה כרנב, וויא אזוי

או אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים, או אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים. גלישי טעמה עד כו וכו' מטרף עמה: היא ואביה. לו היא או אביה היא יס לה יד דהא גדולה היא וזכה נמו זכאי לקבל: אינה מתגרשת. אפי' נקבלת אביה דכתיב ושלחה מיטתו מי שמשלח' ואינה חוזרת יתה זו שמשלח' וחזרה: ג במקום אחר פסול. שהכל מקיף שאלו דלנו ששלחו עמו סם: הרי הוא במקום פלוני. אינו אלא כמראה מקום סם

והן האחרונים, או אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים. ג נערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה. רבי יהודה אומר אין שרי דים וזכות כאחת אלא אביה מקבל את גיטה בלבד. וכל שאינה יכולה [ט] לשמור את גיטה, איהר בוכה וכו' להתגרש: ג קבלת שאמרה התקבל לי גיטי אינונש עד שיגיע גמ לידה. לפיכך אם רצה הבעל לחזור ויחזור, [י] שאין קמן עושה שליח. אבל אם אמר לו אביה צא והתקבל לבתי גיטה, אם רצה לחזור לא יחזור. האומר תן גמ זה לאשתי במקום פלוני, נחננו לה במקום אחר פסול. הרי היא במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר כשר. האשה שאמרה התקבל לי גיטי במקום פלוני וקבלו לה במקום אחר פסול, רבי אלעזר מכשיר. [כ] הבא לי גיטי במקום פלוני והביאו

סד"ט דמתי כשקבל סד"ק לאסר שדודן הדבר שמתן טעמא פשיליח רח סקבל דמספחא הכיל וסאסס כשאי מייבוס פן כיון שיה מנה שלח וליה מתקבלו מיד הכיל ומס"ס הדך מתי וסאס דמזרף ממסא דמזר"ט לדי דמתי לל הישין דמסביר לדי מ"ס מיישין קמ"י, ס"ן: [ט] לשמור. יס מילוף נרססו דוס כידרסס לשמור רש"י וסיסו נרססו משמתי לטוטו ספטוטו, ולנ"י סד"ף וסיסו סמסנע נרססו לרוב וזרקו סנו וססלחו: [י] סלין קטן: וס"ס טיב סל סל גמ מרן ידה סלרבי, וססו"ס: [כ] נ"ט: דמ"ט דמ"ט דמ"ט: דכ"ל נממס ססס, רש"י: דכ"ל נממס ססס, רש"י: [כ] כ"ל לי כ"י. אפי' לכ"ן דכ"ן דליים מתמסס סססס ל"כס קידיס סססס"ו ל"ס מ"ססס סלר, ס"ן:

תמלכה: ר"ל מבשיר. דסבר איהו דמדעתיה מנרס איכא קפידא איהי דכ"ל כרהה מתמסרת (כ) מרלה מקוס

חייב דריבוער אויב דער מאן וויל חרקה האמן פון גמ נאכדעם וויא, ער האט איהם גיגעבן צום שליח קען. ער חרקה האבין שאין קמן עושה שליח נוייל דער נואם איז זינגער ווי צוועלף יאהר קען גיט מאכן אשלים אגל אם אפס לו אביה אגער און איהר פאמער האט גיזאנגט צום שליח אב התקבל לבתי נסה גיאי נעם פאר מין סאקבער איהר גמ פון מאן. אונ דער מאן האט גיגעבין דעם גמ צום שליח אם רצה לחזור אויב דער מאן וויל חרקה האבין פון דעם גמ נאכדעם ווי ער האט איהם שוין גיגעבין צום שליח לא לחזור קען ער גיט חרקה האבין האמר פן גמ זה לאשתי במקום פלוני ווען אייגער האט גיזאנגט צו אשלים גיב דעם גמ צו מין נוייב אויף יענעם ארש ונתנו לה בסקים אחר אונ דער שליח האט איהר גיגעבין דעם גמ אויף איין אנדער ארש פסול איז דער גיב פסול, אגער און ער האט גיזאנגט צום שליח גיב דעם גמ צו מין נוייב הרי גיט בסקים פלוני אונ מין נוייב איז אויף יענעם ארש ונתנו לה במקום אחר אונ דער שליח האט איהר גיגעבין דעם גמ אויף איין אנדער ארש כשר איז דער גמ פשר ווייל דער מאן האט גיט געמיינט נאר אויף דעם ארש זאל ער איהר קעבין דעם גמ, דער מאן האט נאר גיזאנגט דעם שליח אויף וועלכין ארש ער קען זיא טרעפין אונ אויב ער האט איהר גיזאנגט אויף איין אנדער ארש אונ האט איהר דארט גיגעבין דעם גמ איז אויף דער מאן צו פירדין האשה אגמרת התקבל לי גיט בסקים פלוני אאשה האט גיזאנגט צו אשלים נעם פון מיינעם וועגין דעם גמ פון מין מאן אויף יענעם ארש וקבלו לה בסקים אחר אונ דער שליח האט גענאקען דעם גמ פון מאן אויף איין אנדער ארש פסול איז דער גמ פסול ווארום אזויא ווי דער

שאמרס בגיטו קבל וקבע אונ צוויי עדות זאלין זאנין פאר אונז האט דער שליח גענומען דעם גמ פון איהר מאן אונ האט איהם באלד צוריקען ויעין בהער"ב, אונ קען דארף גיט דוקא צווייא פאר עדות, נאר אפילו פן הראשונים יהו האחרונים די צווייא, עדות זענען דיא ערשטע אונ דיא קעצטע פאר דיא ועלביגע צווייא עדות נואם זיא האט געזאגט צום שליח ער זאל נעמען פון איקעט וועגין דעם גמ פון מאן פאר דיא ועלביגע צווייא עדות האט דער מאן געגעבן צום שליח דעם גמ. איז אויף גיט או אחר פן הראשונים אדער איין עדות פון דיא ערשטע פאר וואס מ'ספדק עשה אונ אייגער רעכונט ויה צו זייא ודהיינו ראובן אונ שמעון זענען געווען דיא ערשטע עדות אונ לוי מיט שמעון אדער לוי גיט ראובן זענען דיא קעצטע עדות) איז אויף גיט נערה מייאדקס אנערה נואם איז אלס צוועלף יאהר היט אטאג האט איהר אייגער מקבל גיזען אונ נאכדעם וויל ער זיא גמין היא וואס זיא אדער איהר פאמער מקבלין אה ניהה קענען נעמען איהר גמ אפס רבי יודיה האט רבי יהודה גיזאנגט אין שמי ימים וזכת פאחת צווייא העטם קענען גיט וזכה זיין צו זאמען אלא אביה מקבל אה ניהה נכד נאר איהר פאמער אלזיין קען צו נעמען איהר גמ אונ גיט דיא נערה וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אונ וועלכע אשה עם קען גיט היטין איהר גמ איהה יכולה להתגרש קען זיא גיט גיבט ווערין אפילו דער פאמער נעקט צו פון איקעט וועגין דעם גמ: ג קבלת שאמרה התקבל לי גיטי אקלייגע אשה פאר צוועלף יאהר האט געזאנגט צו אשלים נעם פון מיינעקטוועגין מין גמ אינו גמ ער שיינט גמ ליה ווערט זיא גיט נגמ כיו דער גמ קוקט צו איהר אין האנט למיכך אם רצה תבעל לחזור

היא לו, ואין הלכה כר"א: ד' הבא לי גישי אוכלת בתרומה. אם אשת כן היא: עד שיגיע גשם לידה. לאחוז מקום, שכן אמרה לה תהא שלוחי אלף גס (ג): ור' אליעזר אומר מיד, משימש מחללה ור"ל לטעמיה דמכשיר דמקבלו

למקום אחר דמראה מקום היא ולמשעת קבלה חוגרשה לה לפיכך משעה שפירש מלפניה אסורה שמה (מלאו חוץ לעיר וקבלו הימנו (ז) ואין הלכה כר"א: ה כתבו אגרת כו'. שהגע קרוי אגרת שכן כתיב זו ואגרת שנוקין: פטרות לא אמר כלום. ללא לטון פטור וחובה שמיית: להקל מעליה מוחיב שמיית: פרכסוה. לטון עשיית דרכים

כמו מויליטוס לפרנסה וכו' הלכך לא ידעינן אי דרכי הגם הוא שלא תהא זקוקה ליבם אי דרכי מלכות וכמות הוא: כנימוס. חקוק, ולא ידעינן אי חוק געט אי חוק מוזן וכמות וכן כראוי: היוצא בקולר. ליהרג בדין המלכות: ואמר בתבא. ח"פ"ט שלא חמר תנו: ויתבנו ויתנו. ולא פריש: המפרש לים והיוצא בשיירא. לתדרכות: המסוכן. חולה (ה), והלכה כר' שמעון שזורי: ו ואמר כל השומע את קולי. ופירש

[ג] מיר. שמה קבלו ככר ואמ"נ דל"ל אוקי אשה נחמקם שלא נחגישה ומחלה הוא דוח דהמטירו כמעט משום דחוקה שלח טועס שליחותי אפ"ל ד"ל ביד הלכה למשום שאל לא יפן או סתכל גש כו' תוס': (ג) כגמלא פריך ויזין שקבלו ב"א הכי הוי גיטא כולל והמטו כרישא התקבל כו' ויקבל

לה ממקום אחר כבשר: ד' הבא לי גמי אוכלת בתרומה, עד שיגיע גמי לידה. התקבל לי גמי אסורה לאכול בתרומה [ג] מיר. התקבל לי גמי במקום פלוני, אוכלת בתרומה עד שיגיע גמי לאחוז מקום. רבי אליעזר אומר מיד: ה האומר כתבו, [מ] גם וחתנו לאשתי, גרשוה כתבו אגרת ותנו לה, הרי אלו יכתבו ויתנו. פטורה פרנסה עשו לה כנימוס. עשו לה כראוי לא אמר כלום. בראשונה היו אומרים היוצא בקולר ואמר כתבו גם לאשתי. הרי אלו יכתבו ויתנו, חזרו לומר אף המפרש והיוצא בשיירא. רבי שמעון שזורי אומר אף המסוכן: ו מי שהיה מושלך כבוד ואמר כל השומע את קולי יכתוב גם לאשתי. הרי אלו

לקרות בסך כתיבות אשה גט ועדלא כבד מולט כמסוכן (ה) ועדלא כבד מולט כמסוכן כנימוס. חקוק, ולא ידעינן אי חוק געט אי חוק מוזן וכמות וכן כראוי: היוצא בקולר. ליהרג בדין המלכות: ואמר בתבא. ח"פ"ט שלא חמר תנו: ויתבנו ויתנו. ולא פריש: המפרש לים והיוצא בשיירא. לתדרכות: המסוכן. חולה (ה), והלכה כר' שמעון שזורי: ו ואמר כל השומע את קולי. ופירש

שליח יעמט דעם גט ווערט שוין דיא אשה יגמט, איז זיא דאך גיט יגמט גיזוארין אויף דעם ארם וואס זיא האט גיזואלט, רבי אליעזר מכשיר זאגט דער גט איז פשר הבא לי גמי במקום פלוני אונ אויב זיא זאגט צום שליח פריינג מיר מיין גט פון יענעם ארם היבא לה מקום אחר אונ ער האט איהר גיבראכט דעם גט פון איין אנדער ארם פשר איז דער גט פשר ווארום זיא ווערט דאך גיט יגמט אויף יענעם ארם נאר בייא זיך אין שמוג: ד' הבא לי גמי אאשה זאגט צו אשליח פריינג מיר מיין גט, אויב איהר מאן איז אפהן אוקלח הרוקמה עד שגניע גם לידה מען זיא עקוין הרוקמה ביי דער גט קוקט צו איהר איז האנט התקבל לי גמי אבער אז זיא זאגט צום שליח יעמט פון מייגעמט ווענין מיין גט אסורה לאכול בתרומה פיר קאר זיא גיט עקוין הרוקמה בארר נוייל סאמקער האט דער שליח בארר גיטראפין איהר מאן אונ דער מאן האט געהאט אפערטיגען גט אונ האט איהם שוין גיגעבין דעם שליח איז זיא שוין גיגט גיזוארין התקבל לי גמי פלוגי פלוגי אבער אז זיא זאגט צום שליח יעמט פון מייגעמטענין מיין גט אויף יענעם ארם אוקלח בתרומה מען זיא עסין הרוקמה עד שגניע גם לאחוז מקום ביי דער גט ודאס הייסט דער שליח קוקט צו דעם ארם וואס זיא האט גיזאגט רבי יליעזר אומר מיר רבי אליעזר זאגט וויא דער שליח גייט אנוועק פון דיא אשה קאר זיא גיט עסין הרוקמה, סאמקער האט ער בארר גיטראפען דעם מאן אונ ער האט איהם גיגעבין דעם גט ועיין לעיל פשה ג' פלוגתא דריא התקיים: ד' האמר כתבו גם וחת

לאשתי ווען איינער זאגט צו מענטשין שרייבט אגט אונ גיט אים צו מיין נוייב אדער ער זאגט גרשוה איר זאלט איר גמין, אדער ער זאגט כתבו אגרת שרייבט אברירי ודאס פיינט מען אגמל וחת לה אונ גיט איהר דעם ברירי הרי אלי יכתבו וחתו זאלין זייא שרייבין דעם גט אונ איהר געבין, אבער אז ער זאגט מיט דעם לשון פשייה פפרת איהר אדער ער זאגט פרינסה איהר זאלט איהר טאן וואס זיא דארף אדער ער זאגט עשו לה כנימוס איהר זאלט איהר סאחן וויא דאס גיגען איז אדער ער זאגט גיט לה כראוי איהר זאלט איהר קאר וואס צו איהר גייער לא אפר פלוגי האט ער נאר גיט גיזאגט, גיט מען איהר קיין גט נוייל מען ווייסט גיט וואס ער האט געמיינט מיט דיא לשונות בראשונה הוי אומרים אין אנדרייב האט מען גיזאגט היצא היקל: אז איינער גייט אין קיימען צוא גיהרגת ווערין נוייל איהם קוקט מיהר פון משפט ואמר כתבו גם לאשתי אונ ער האט גיזאגט שרייבט אגמט צו מיין נוייב הרי אלי יכתבו וחתו זאל מען שרייבין אונ גיגען חזרו לומר נאכדעם האט גיט גיזאגט אף משפט אפילו דער מענטש וואס גיט אנוועק אויף אשתי אין יום היוצא בשיירא אונ אז איינער גייט מיט חברים אין דער סדרה. רבי שמעון שזורי זאגט אף המסוכן אפילו אקראמקער וואס ער איז אין אספקנה צו שטארבין אז זייא זאגין מען זאל שרייבין אגמט שרייבט מען אגמט אונ מען גיט איהם צו זיין נוייב: ו מי שגיה מישלך לבור ווען איינער איז גילענין אין אגרוב ואמר כל השומע את קולי יכתוב גם לאשתי אונ ער זאגט ווער גם וועט הערין מיין קול ונויא איה היים שרייבין

שליח יעמט דעם גט ווערט שוין דיא אשה יגמט, איז זיא דאך גיט יגמט גיזוארין אויף דעם ארם וואס זיא האט גיזואלט, רבי אליעזר מכשיר זאגט דער גט איז פשר הבא לי גמי במקום פלוני אונ אויב זיא זאגט צום שליח פריינג מיר מיין גט פון יענעם ארם היבא לה מקום אחר אונ ער האט איהר גיבראכט דעם גט פון איין אנדער ארם פשר איז דער גט פשר ווארום זיא ווערט דאך גיט יגמט אויף יענעם ארם נאר בייא זיך אין שמוג: ד' הבא לי גמי אאשה זאגט צו אשליח פריינג מיר מיין גט, אויב איהר מאן איז אפהן אוקלח הרוקמה עד שגניע גם לידה מען זיא עקוין הרוקמה ביי דער גט קוקט צו איהר איז האנט התקבל לי גמי אבער אז זיא זאגט צום שליח יעמט פון מייגעמט ווענין מיין גט אסורה לאכול בתרומה פיר קאר זיא גיט עקוין הרוקמה בארר נוייל סאמקער האט דער שליח בארר גיטראפין איהר מאן אונ דער מאן האט געהאט אפערטיגען גט אונ האט איהם שוין גיגעבין דעם שליח איז זיא שוין גיגט גיזוארין התקבל לי גמי פלוגי פלוגי אבער אז זיא זאגט צום שליח יעמט פון מייגעמטענין מיין גט אויף יענעם ארם אוקלח בתרומה מען זיא עסין הרוקמה עד שגניע גם לאחוז מקום ביי דער גט ודאס הייסט דער שליח קוקט צו דעם ארם וואס זיא האט גיזאגט רבי יליעזר אומר מיר רבי אליעזר זאגט וויא דער שליח גייט אנוועק פון דיא אשה קאר זיא גיט עסין הרוקמה, סאמקער האט ער בארר גיטראפען דעם מאן אונ ער האט איהם גיגעבין דעם גט ועיין לעיל פשה ג' פלוגתא דריא התקיים: ד' האמר כתבו גם וחת

שמו (ו) וס עירו : רצה לשחק בה . הואיל ולא אמר חנו : מעשה בבריא . מפרש בגמרא דהסורי מחסורי
 הס"ק ולא הכיח סופו על תחלתו הרי זה נס ומעשה נמי בכריה וכו' והלכה כרשב"ג : ז אמר לשנים
 תנו גם לאשתו . אט"ג דלא אמר כתבו ותנו : הרי אלו יכתבו . בעלמא ולא יזכרו לעדו אחר שיכתוב ולו
 לעדים לתתם דלאו כ"ד שנינו לנות על אמרים אלא עדים שנינו וכן הן שנינו וכן לא אמר לנו
 ותנו גם לאשתי אט"ס שהן

לחוק לעשות כ"ד כיון
 דכתיבא אחר ליה כתבו לנו
 כ"ד שנינו אלא עדים :
 אמר לשלושה תנו . ולא
 אמר כתבו : הרי אלו
 יאמרו . לעדים אמרים
 לכתוב ולהתוס וליתן מפני
 שמשאן כ"ד : מביית
 האמורים : משמו של רבי
 עקיבא שיהי תנוס כביית
 האמורים : נומינו לשליח .
 אמרנו לרבי חנינא שנעשה
 שליח כהלכה זו לומר
 כביית המדרש : ילמדו . אם
 אינם יודעים לכתוב ילמדו
 לכתוב עד שיכתובו בעלמא :

יכתבו ויתנו . הבריא שאמר כתבו גם לאשתי רצה
 לשחק בה . מעשה בבריא אחר שאמר כתבו גם
 לאשתי ועלה לאש הגג ונפל ומת . אמר רשב"ג
 אמרו חכמים אים [ג] מעצמו נפל ה"ז גמ , אם
 הרוח דחפתו אינו גמ : ז אמר לשנים תנו גם
 לאשתי , או לשלושה כתבו גם ותנו לאשתי , הרי
 אלו יכתבו ויתנו . אמר לשלושה תנו גם לאשתי
 הרי אלו אמרו לאחרים ויכתבו , מפני שעשאן
 ב"ד , ר"מ . וזו הלכה העלה רבי חנינא איש אונו
 מביית האמורים מקובל אני באומר לשלושה תנו
 גם לאשתי שיאמרו לאחרים ויכתבו מפני שעשאן
 כ"ד . [ס] א"י וסי' נומינו לשליח אנו מקובלין .
 באפילו אמר [ג] לב"ד הגדול שברור שליח תנו
 גם לאשתי שלמדו ויכתבו ויתנו לה . אמר ל' כתבו גם לאשתי , א'
 כתוב וב' חותמין . כלכם כתבו , א' כתוב וכולן חותמין . לפיכך אם
 מת א' מהן ה"ז גם במל :

זי"א זאלין ווערין בית דין אונ פאר זי"א זאל דער
 גם געבענין ווערין דברי רבי מאיר זאזוי זאנאם רבי
 מאיר וזו הלכה העלה אונ דעם דין האם געבריינט
 רבי חנינא איש אונו כביית האמורים פון רבי עקיבא
 ונאם ער אזי גינען אין תפיסה מקובל אני איך האב
 גילערינא דעם דין פון מיין רבי באמר לשלושה תנו
 גם לאשתי או איינער זאנאם צו דריי מענטשן איך
 זאלט געבן זאנאם צו מיין ווייב שאמרו לאחרים ויכתבו
 זאלין זי"א זאנאם צו אנדערע מענטשן זיי זאלין
 שרייבן דעם גם מפני שעשאן בית דין נוטין זיי האם
 זי"א זי"א זאנאם זי"א זאלין זי"א זאלין פאר זיי זאל
 דער גם געבענין ווערין אפר רבי יוסי האם רבי יוסי
 גיזאנאם טיטל לשליח מיר האבין גיזאנאם צום שליח
 צו רבי חנינא אף אנו מקובל מיר האבין אויך
 גילערונא דעם דין פון אונדער רבי שאפילו אמר לבית
 דין הגדול בירושלים אפילו איינער האם גיזאנאם צום
 גרויסען בית דין ונאם אין ירושלים תנו גם לאשתי
 איהר זאלט געבן זאנאם צו מיין ווייב שלמדו ויכתבו
 ויהטו זאלין זי"א זאלין זי"א זאלין זי"א זאלין זי"א זאלין
 זאלין שרייבן דעם גם און זאלין איהר געבן אפר
 לעשרה כתיב גם לאשתי או איינער האם גיזאנאם צו
 צעהן מענטשן שרייבט זאנאם צוא מיין ווייב אפר
 כתב איינער שרייבט דעם גם זשים חותמין אונ צוויי
 חתמין זי"א זאלין ערות פליכט כתיבו אז ער האם
 אפר גיזאנאם צו ריא צעהן איהר זאלט אלע
 שרייבן דעם גם אפר כתב איינער שרייבט דעם
 גם וטלס חותמין אונ אלע חתמין זי"א זאלין זי"א זאלין
 ערות לפיכך אם כתב אפר מן דאריבער אויב איינער
 פון די צעהן זי"א זאלין אפר דער ער האם זי"א זאלין
 געחתמת אויף דעם גם רבי יהו גם נפל איי דער
 גם נפל :

זאנאם פאר מיין ווייב זאל ער שרייבן זאנאם צו מיין
 ווייב אונ ער האם גיזאנאם זיין זאנאם אונ דעם
 זאנאם פון זיין ווייב תרי זאל יכתבו ויהט זאל קען
 שרייבן דעם גם אונ איהר געבן תבריא שאמר כתבו
 גם לאשתי אפר אז אנגעוונקער קענטשן האם גיזאנאם
 שרייבט זאנאם פאר מיין ווייב רצה לשחק בה האם ער
 זאר גיזאנאם זאנאם פון איהר מעשה בבריא אפר ער
 האם גיזאנאם זאנאם זאנאם זאנאם זאנאם זאנאם זאנאם
 גם לאשתי ונאם ער האם גיזאנאם קענטשן שאמר כתבו
 מיין ווייב ועלה לאש הגג ונפל ומת אונ ער אזי ארויף
 גיזאנאם אויף דעם דאך אונ אזי אראפ גיזאלען
 אונ גישטארבן אפר רבי שמעון זון גמליאל האם רבן
 שמעון זון גמליאל גיזאנאם אפר חקמים ריא חקמים
 האבין גיזאנאם אם מעצמו נפל אויב ער האם זי"א זאלין
 אראפ גיזארבן רבי יהו גם אין דאם זאנאם נוארום
 ער האם געטינט איהר צו נטון פאר זיין שטארבן
 זי"א זאל גם דארפן געקען חליצה אדער וועגען
 אנדערע זאנאם זאנאם אפר חותמי אויב ער ווייב האם
 איהם אראפ גישטימען אנו גם אזי דאם קיין גם
 נוארום ער האם דאך גם געוואוסט אז ער וועט
 שטארבן : ז אפר לשנים תנו גם לאשתי אויב זאנאם
 האם גיזאנאם צו צוויי מענטשן איהר זאלט געבן
 זאנאם צו מיין ווייב אזי לשליח אדער ער האם גיזאנאם
 צו דריי מענטשן כתבו גם ויהט לאשתי שרייבט זאנאם
 אונ גם איהם צו מיין ווייב תרי זאל יכתבו ויהט זאלין
 זי"א זאלין שרייבן זאנאם אונ איהר געבן זי"א זאלין
 זי"א זאלין שרייבן אונ זי"א זאלין זי"א זאלין זי"א זאלין
 לשלושה תנו גם לאשתי או זי"א זאלין זי"א זאלין זי"א זאלין
 קענטשן גם זאנאם צו מיין ווייב תרי זאל יכתבו לאחרים
 ויכתבו זאלין די דריי זאנאם צו אנדערע זי"א זאלין זאלין
 שרייבן מפני שעשאן בית דין ווייל ער האם געטיינט

אינה מתגרשת. דכתיב ושלמה מניח מי שמלחה
 וזונה מזונה יאלה זו שמלחה ומזונה, הכי דרשי'
 לה ביבמות כפרק חרש שנסא הלך אפי' ככלת אביה
 אינה מתגרשת: כל שמשמרת דבר אחר מחמת
 גימה. שם אבדה גימה משמרת דבר אחר שאינו דומה
 לו וסבורה שהוא ניטה: דא שומה בעלמא היא. ואין
 לך משלחה ומזונה יותר ממנה דמדלל קמי משמרת
 שטר אחר מכלל דלאו עטר הוא אלא דלל דמי ליה:
 צדור וזורקי. קטן שותנין לו גזור וזורקי וכשותנין לו
 אגוז וטמלו: וזכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים. אם
 יזכה ארס להזירו דכר ע"י אותו קטן שסמר כידו החפץ
 ואחר זכה בחפץ. וזכר לטובי לא זכה אם כה הנותן לחזור
 מזור: חפץ ומחזירו לאחר שעה. כשחובטו אותו
 ממנו: וזכה אף לאחרים. ומדרבנן: דא ודא. שתי
 תקנות אלה דין שיה: מאי אחת היא. שיה לזכות או
 שיה שאל לזכות: ונורדאן. מחטבי וירדעא, מקוס:
 משהתפין במבוי. להיות כל החלרות מועילין לחוט

הלכה סי' כלל כלי חמילין והעד דמלכות דכרסא השחמא
 וכל שאינה יכולה לשמור וכו'. תנו רבנן קמנה
 היודעת לשמור את גמה אינה מתגרשת ושאנה
 יודעת לשמור את גמה אינה מתגרשת, ואינו היא
 קמנה יודעת לשמור את גמה כל שמשמרת נמה
 ודבר אחר, מאי קאמר א"ר יוחנן הכי קאמר כל
 שמשמרת דבר אחר מחמת גמה. מתקיא לה בר
 הונא בר מנחם הא שומה בעלמא דריא. אלא אמר
 איקא כל שמכחנה בידן גמה לדבר אחר. אמר
 רב יהודה א"ר אמי צורן וזורקי אגוז ונוטלו וזכה
 לעצמו ואין זוכה לאחרים חפץ ומחזירו לאחר
 שעה וזכה בין לעצמו בין לאחרים. כי אמריאת
 קמיה דשמואל אמר לי דא ודא אחת היא. מאי
 דא ודא אחת היא אמר רב חסדא אחר זה ואחד
 זה וזכה לעצמו ואין זוכה לאחרים. מתיב רב
 חיננא ונורדאן כיצד משהתפין במבוי מניח את

אָקִינְד אונ קען זאָגט צו אים זיי וזָכָה די זאָך פאר
 יעֶעס קענש וועגן. קען גיט דער קינד וזָכָה
 זיין פאר איין אנדערין. אונ דער וואס האט גיגעבן
 קעג צוריק זעקען פון דעם קינד חפץ ופחזיר
 זאָך שעה אויב קען גיט צו אָקִינְד זאָך אונ קען
 זאָגט צו אים איך גיב דיר דיא זאָך אונ שפּעקער
 זאָלסטו מיר די זאָך צוריק געבן. אונ שפּעקער
 קאָנט קען פון אים די זאָך. אונ ער גיט די זאָך
 אַנוועק צוריק ויזָך בין לעצמו בין לאחרים אויב ער האט
 שוין אזוי פיל פערשפאנד צו וויקען אז קען דארף
 צוריק געבן. קען ער שוין וזָכָה זיין פאר זיך אונ
 קען שוין וזָכָה זיין פאר אנדערע. אויב איינער גיט
 זאָך צו דעם קינד ער זאל דאס וזָכָה זיין פאר זיך.
 איז ער וזָכָה פאר זיך. אונ קען פאר דאס שוין
 פון איהם גיט אַנוועק זעקען. אונ אויב קען האט
 גיגעבן זאָך צו דעם קינד ער זאל די זאָך וזָכָה
 זיין פאר איין אנדער קענש וועגן. האט דער
 קענש שוין וזָכָה גינען דיא זאָך אונ קען פאר
 דאס גיט אַנוועק זעקען פון דעם קינד אונ גיט פון
 דעם קענש כּי אפרימא קמיה דשמואל רב יהודה זאָגט
 ווען איך האב גיזאָגט די זאָך פאר שמואל אפּר לי
 האט שמואל גיזאָגט צוא מיר דא ודא אחת היא דיא
 ביידע זאכין זענען איינס, זענען ביידע גלייך מאי
 דא ודא אחת היא וואס מיינט קען ביידע זאכין זענען
 איינס אפּר רב חסדא אפּר דא ודא זיך וזָכָה לעצמו זיין וזָכָה
 לאחרים רב חסדא זאָגט סיי דאס קינד נוארפּט אַנוועק
 אשפּענדיל אונ נעמט אַנס. אונ סיי קען קאַרנט
 אים זאָך אונ ער גיט זיא שפּעקער צוריק קען
 ער קאר וזָכָה זיין פאר זיך אונ קען גיט וזָכָה זיין
 פאר איין אנדערין מתיב רב חיננא ונורדאן רב חיננא
 פון נורדאן האט גיפּרענט מיר האבין גילערניש
 ביצד משתפין בכבוי נוי אזוי ווערין אלע איינוואואגער
 זוכה גינען פאר זיך, אָקער אז קען גיט זאָך צו

ויעלמו ואמר הרי זו לכל בני המבוי ומוכה להם
 ע"י בנו ובתו הגדולי וע"י עבדו ושפחתו העברים
 היא שפחה הריבוי דמי ואדאיא שתי שערות מאי
 בעיא גביה אלא לאו דלא אתיא שתי שערות
 וקמתי וזכה לאחרים שאני שהופי מבואות דרבנן.
 אמר רב חסדא אישתיק וורדאן. מאי הוה ליה
 למימר. כל דתקון רבנן בעין אדורייתא תקון.
 במלתא דאית ליה עיקר מן התורה אבל מלתא
 דלית ליה עיקר מן התורה לא:

שני שמי סבאות דרבנן וייל די שוחפות אין דעם
 נעסיל האבין נאר די רבנן גיהייסין מאבין. דריבער
 קען אפילו אקונד אויף זוכה ניין פון ניערשטוועגין
 אפר רב חסדא אשתיק וורדאן רב חסדא זאגט וורדאן האט
 געשווינען, אונג האט אויף דעם פירונג נאר גיט
 גיפרענט, זאגט די גמרא פאן מתי לית למיטר וואס
 האט דען וורדאן גיקענט זאגן. ענפערט דיא גמרא
 וורדאן האט גיקענט ענפערין כל דתקון רבנן קצין
 דאייניקת תקון אלע דינים וואס די רבנן האבין גיזאגט
 האבין ניי דאס עמאקט עם זאל ניין פאר גלייכט
 צו די דינים פון די תורה. דריבער אז ביא דעם
 סבוי קען דאס קינד ניין פאר איין אנדערעניג
 וועגן. קען ער זוכה ניין פאר איין אנדערעניג וועגן
 ביי גט אויף זיידן אונג רב חסדא זאגט בי אסרין כל
 דתקון רבנן בעין אדורייתא תקון במלתא דאית ליה עיקר מן התורה
 ווען זאגן מיר אלץ וואס די רבנן האבין גיזאגט
 האבין ניי דאס פאר גלייכט צוא די דינים פון די
 תורה, נאר ביי אנעלעקע דינים וואס דער עיקר דין
 שטייט אין די תורה אבל מלתא דלית ליה עיקר מן התורה
 לא אבער אז די רבנן האבין גיזאגט דינים וואס
 אפילו דער עיקר זאך שטייט אויף גיט אין די
 תורה, די זאבין האבין די רבנן גיט פארגלייבט צו
 די תורה:

פון דעם סבוי ופון דעם נעסילן שוהפים, עם זאל
 ניין גלייך וויא זעלע וואהקען אין איין שטוב אונג
 זאלין קעגין שבת מראגין אין דעם נעסיל מתי את
 תבית ואמר הרי זו לכל בני המבוי איין בעל הבית
 שמעקט אפעסיל ניין אונג זאגט דיא פעסיל ניין
 שיינק איך צו אלע קענטשין נוס ווארגן אין דעם
 נעסיל וזכתי להם על ידי בנו ובתו הגדולים ועל ידי עבדו
 ושפחתו העברים אונג ער זאגט צו ניין וזהו אדער צו
 ניין מאקמער וועלכע זענען שוין גרויסע, אדער ער
 זאגט צו ניין קנעכט אדער צו ניין ריגסט, וואס
 זענען יודישע, ווי זאלין אפגיבויבין דאס פעסיל
 ניין אונג זאלין זאגן איך בין זוכה די פעסיל ניין
 פאר אלע קענטשין וואס וואהקען אין דעם סבוי
 דערער פון זיי זאל האבין אחלק אין דעם פעסיל
 ניין היא שפחה הריבוי דמי ווי אלט איין די יודישע דיגסט
 אי דאמיא שתי שערות אויב זיא האט שוין געבריינגט
 צווייא האר דאס איז אסיכון אז זיא איז שוין אלט
 צוועלף יאהר קיט אטאג פאן בעיא גביה וואס טוהט
 זיא ביי דעם בעל הבית, זיא דארף דאך שוין ניין
 פרייא פון איהם זאל לאו דלא אתיא ב' שערות געוויס
 שמשעקט אז זיא האט נאר גיט געבריינגט צוויי
 האר, איז זיא דאך נאך אקליינע וקנין וזכה לאחרים
 אונג ער לערינט אז די שפחה איז זוכה די ניין פאר
 אנדערע קענטשנים וועגן. ענפערט דיא גמרא

וזהו (חקת דף קכג ע"א) ת"ת דלאילנות יוד הוא ואו הא

יעש משה כאשר זה וגו'. אמאי לעיני כל העדה אלף בנין דהארן הוה רוקימא דעמא ימיר מכלל ולן יימרון דהא
 אחגיד עליה דמשה משיך לאהרן כמלן עד דסליקו לטורא וכל ישראל הוה חמלן בשעתא דלפטיע משה
 לכביש דהארן וחלביס לון אלנעזר. מאי עטמא משה (כ"ח ולא אהרן) אלף משה אלבישיונו לאהרן כד סליק לכהא הה"ד
 וילכז משה את אהרן את בגדיו וכתיב (ויקרא ט) וילכז אותו את המעיל. השתא משה אעדי מניה מה דיהב ליה וקב"ה
 אעדי מניה מה דיהב ליה וחרווייהו אפשיעו ליה לאהרן מכלל ומשה אעדי לכו. וקב"ה נגו. ועד דלפטי משה קב"ה לא
 אעדי. זכאה חולקא דגו'. זכאה חולקאן לזדקייא דקב"ה בעי יבוקימא וקב"ה אהרן קב"ה לאהרן ערשא ומנרתא
 דדהבא דהכרס. ומדידיה נטיל מההוא מנרתא דהוה דליק בכל יומא תרי זמני. ואסתמי פוט מערתא ומתו.
 רבי יודיה אמר פוט מערתא הוה פתיחא דכו ישראל הוה חמלן לאהרן כפיז וכונינא דמנרתא דליק קמיה וערסיה
 נפיק וטויל וענג עולא ערה וכדן ידעו ישראל דהא אהרן מית וחמו דהא אסתלקו עניי כבוד הה"ד ייחאו
 כל העדה כי גוגע אהרן וגו'. זכאה חולקא דגו'. זכאה חולקאן דגו' בית ישראל גוברין וקב"ה וספ דהא רחמיא מכלל
 הוה. רבי שמעון אמר הני תלתא חסין עלאין קדישין אמאי לא התקברו כהאר חד ושיספין אחבדרו חד מכלל
 וחד הכא וחד כהאר אחרא. אלף אית דלמרי כהאר דבעאן ישראל לאסתכחא ביה מית כל חד וחד בנין
 לאהרן עליהו ואשתובן אבל כל חד וחד מית כדקא חוי עליהו. מרים צדקא ביה לטון לדרוס אהרן למטר ימינא
 משה כדקא חוי ליה. אחיד ההוא טורא לעורא דהארן וכביס לקברתה דמרים לגבי ההוא טורא אחר לחרד
 סטרי. ועל דא התקרי הר העברים דהרי פטרי טורא דמעברי ואחר למטרא דא ולמטרא דא. זכאה חולקאן
 לזדקייא בעלמא דין ובעלמא דהתי. ואע"ד דליטון כהאר בעלמא אחרא בעלמא אחרא עלאה וזכותהו קיימא בעלמא דא
 לדרי דין. ובשעתא דיסראל מייבין כתיובתא קמי קב"ה גזרה חתנור עליהו כדן קארי קב"ה לזדקייא דקיימ
 קמיה לעולא ואודע לון ואינון מבטלי ההיא גזרה וחיים קב"ה עליהו וישראל. זכאה חסין אינון לזדקייא דעלייהו כתיב
 (ישעיה נח) ונחך וי' חמיד וגו' :

ועלמנו ככולן: את החבית. שהיין בחוכה לשיחוף
 דסתם שיחוף כיון: מאי בעיא גביה. הרי היא יולאת
 כסמיתין: שהופי מבואות דרבנן. למדלווייתא אין
 איסור להכניס ולהוליא אלף מנרות היתיד לרשות הרבים:
 אשתיק וורדאן. נאלם שלא הכיז תשובה על מירון זה:

ה"מ הלכות פרה ברא א
 (א) כל המזמין המוסלין בקדשים מוסלין בפרה , שא"א
 אשר אין בה מום , היתה יוצאה דופן או מחיר או
 אתנן או טרפה או שרבעת פסולה , שכל המוסלים
 את הקדשים למוכר מוסלין את הפרה , ואע"פ שהיא
 בקדשי ברא הבית הוואיל וקראה הקדוש חטאת , ומותר
 ליקח אותה מן העכו"ם ואין חוששים שחמא ברעה
 העכו"ם שאינו מפסיד בהמתו , ותורה פרה על הקדשים

מספר חסידים סימן כב קג קר .
 אמור להרוב כינס כח שלחן שוליים עליו יתקרב עליו כאלו
 סוכר על הפנים כי השלחן הוא כמזבח שאלו יודע אליו
 זה השלחן אשר לסי' כ' , ומעט זה עכ"ס חסידים השעת
 בראשית ז"ל משוב שנלמד כי תרדך כנסת עליו ותחללו . ומסור
 לכתוב כספר של מוכר פלוני מ"ד כי כך וכך . ומכ"כ ידוע
 מ"ל מכלל שפיר'ס מרדק פס הלוקים לסי' כ' כמות השערה .
 לפי שכוונת שיה' פ"י ילקח ומכנה טרם למכר וגו' ולכך צל
 סיבת מימסר פ"י ילקח לשמטת שיערם ספקה פחה לרוב
 ומעט פ"י ילקח :

(א) כל המזמין המוסלין בקדשים מוסלין בפרה אלע
 פעלעצין וואס מאכין פסול אדוקה צו
 אקררן , מאכין זיי פסול דיא פרה אדוקה שגאמר
 אשר אין בה מום ווארום עס שמיים אין פסוק אין
 דיא פרה אדוקה ואל גיט זיין אפעלער היתה יוצא
 דופן אויב די פרה אדוקה אין גיט גיכארין גיווארין
 גאר קען האט געניגט דעם בויה פון די מוסקער
 אונ קען האט איהר ארויס גענוקען פון בויה , אין
 זיא פסול או מחיר אדער למשל ראובן האט
 געהאט אהונט אונ שמעון האט געהאט די פרה
 אדוקה , האט ראובן גיגעבן צו שמעון דעם
 הונט אונ פאר דעם הונט האט שמעון גיגעבן
 צו ראובן דיא פרה אדוקה , אין זיא פסול או אהנן
 אדער איינער האט גיגעבן דיא פרה אדוקה צו
 אוינה , ווייל ער האט מיט איהר מונה גיווען ,
 אין זיא פסול או טרפה אדער דיא פרה אדוקה
 אין אקראנקע אין זיא פסול או שטרעפט פסולה
 אדער אקענטשע האט מונה גיווען מיט דיא פרה
 אדוקה אין זיא פסול שכל המוסלין את הקדשים למוכר
 ווארום אלע זאכין וואס מאכין פסול דעם קרבן
 קען ואל איהם גיט מקריב זיין אויף דעם מוכר
 פוסלן את הפרה מאכין זיין פסול דיא פרה אדוקה
 ואף על פי שהיא בקדשי ברא הבית אפילו דיא פרה
 אדוקה גיהער גיט צום מוכר גאר זיא אין וזיא
 דיא זאכין וואס קען הייליגט קען ואל פאר גייער
 געלט פארזיכטין דעם בית המקדש פון דעקסט
 וועגין ווערט זיא פסול מיט דיא אלע זאכין וואס
 אקררן ווערט פסול צום מוכר הוואיל וקראה היתב
 חטאת ווייל דער פסוק ורפח דיא פרה אדוקה
 חטאת דרייער האט זיא דעם דין וזיא אחטאת
 ומאמר ליקח אותה מן העכו"ם קען מעג קויפין די פרה
 אדוקה פון אגוי וזין חששין שפא רבקה העכו"ם אונ
 מיר האבין גיט מורא קאמער האט דער גוי מיט
 איהר מונה גיווען שאינו מפסיד בהמתו ווארום דער
 עכו"ם וועט גיט שארין מאכין זיין געלט , ווארום
 דער עכו"ם ווייס אז דיא יודין וועלן ביי איהם
 קויפין דיא פרה אדוקה וועלן זיא איהם געבן
 פאר איהר פרה געלט , אונ אז דיא יודין וועלן
 וויסען אז ער האט מיט איהר מונה גיווען וועלן
 זיא ביי איהם דיא פרה אדוקה גיט קויפין , וועט
 ער דאך שארין האבין פיל געלט , דרייער האט

אסור להרוב קניה על שלחן שאוליים עליו קען קאר גיט
 הרגנן אפיקה אויף דעם מיש וואס קען עקט
 אויף איהם והרובג עליו פאילו הרב על היתב אונ דער
 קענטש וואס היתה אפיקה אויף דעם מיש וואס
 קען עקט אויף איהם אין גלייה וזיא ער וואלט
 געהרגת אפיקה אויף דעם מוכר כי השלחן הוא המוכר
 ווארום דער מיש אין דער מוכר שגאמר יודר אליו זה
 השלחן אשר לפני ה' ווי עס שמיים אין פסוק ער האט
 גיגעט צו מיר דאס אין דער מיש וואס פאר גאט
 וספסם זה עכ"ס חסידים בשעת ברית המין ווייל דער
 מיש וואס קען עקט אויף איהם אין גלייה צום
 מוכר דרייער אין דער מנהג ווען קען געניגטש
 דעקט קען צו דיא מעקערס מיטש שגאמר כי תרדך
 בהפך עליה ותחללה ווייל עס שמיים אין פסוק בייא
 דעם מוכר דיא האט אויפגעהויבן דיון שווערד
 אויף דעם מוכר , האטמו אים געמאכט אונגהיילג .
 די מעקערס זענען דאך אויף שווערדין שארין זיי
 גיט לינען אויף דעם מיש ווייל ער אין גלייה צום
 מוכר , דרייער בארף קען זיי בדעקן ואמר לכתוב
 בספר של תורה פלוני חייב לי בד' וצד קען קאר גיט
 שרייבין פראסקע זאכין אויף אספר ווס אינווייניג
 אין געדריקט אדער געשרייען הורה , דהיינו
 ער זאל שרייבין אויף דעם ספר יענער קענטש
 אין מיר שולדיג אזוי פיל ודער אנדערע זאכין
 דאס קאר קען גיט , עס שמיים אין פסוק ומכ"כ
 גייער מאר די מענטשין וואס זענען ארום הקב"ה
 אונ נאנט צו איהם , זענען זייער שמועסדיג , דער
 ווארט שבערה האט צוויי מיישנין , שער אין דער
 מיישן שמוערעם , אונ שער אין דער מיישן האר
 כפאן שהקב"ה מרדק עס הדריקים אפילו בחנם שבערה פון
 דאזען ווייסין מיר אז הקב"ה רעכניט זיה מיט די
 צדיקים אפילו אויף אעבודה וואס אין דין וזיא
 אהאר , דיא צדיקים ווערין גישטראפט אויף דיא
 וועלט אפילו אויף די קלענסטע עבירה לפי שכונה
 שרת על ידי יצחק ותבשר שרה לאמר ווייל דורך יצחק אין
 געקומען שרה זאל זאגין אליגען , וזיא עס שמיים
 אין פסוק שרה האט געלייקנט אונ האט גיואגט
 איה האב גיט געלאכט לפי דא סבת מיתנה על ידי יצחק
 דרייער אין שרה גישטראבן דורך יצחק בששעה
 ששעת העברה פרה היתה ופחה על ידי יצחק ווען זי האט
 גייערעט אז קען האט געפירט יצחק צו דער עקרה

שהעבד דה פוסלה בה, שגא' אשר לא עלה עליה עול. ובעגלה ערופה אומר אשר לא עונד בה אשר לא מטכה בעול, מה עול האומר בעגלה ערופה עשה שאר עבודות כעול, אף עול האומר בפרה יספול בה שאר עבודות כעול. אלא שהעול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה, ושאר עבודות אין פוסלות אלא בשעת עבודה, כיצד קשר עליה העול אף ע"פ שלא הרש' בה פסולה. הכנסה לרדוש אינה

לעולם יום אחד מס' כי שמע לין מוסיף לו כס והס מוסיף פנליו לו מוכיחיו. ונדול זכות יספ מולר המסנבר על ילכו יוסר משמינו יספ לפי שאינו מקובל לנשים: גדול זכות עמי המעורר חטרה לנפלים יוסר מעטיר וקסה מוסר מסכר ומל פי המעטסה הטובה. חשב לנכות את הדבס ולא יכול סלון שמועמי לו מעלה עליו ככל כלאו מוסר מוסיף מוסיף וידע חלסס ילל את כלס :

ער מורא מונה צו זיין מיט די פרה אדוקה מאקער וועלן. דיא יודין דאס וויקען וועט מען ביי אים גיט קויפן דיא פרה אדוקה יתד פרה על הקלשים דיא פרה אדוקה איז נאך מער וויא אלע קרבנות שהעבודה פוסלת בה אז מען מוהט איין ארבעט מיט דיא פרה אדוקה ווערט זיא פסול שגאמר אשר לא עלה עליה עול ווארום עס שטייט אין פסוק מען ואל געמען אזוי אפדה אדוקה וואס אויף איהר איז קיין יאך ופון אאקער גיט גילענין ובעגלה ערופה אפר אונ בייא דיא עגלה ערופה שטייט אין פסוק אשר לא עבד בה אשר לא מטכה בעול עס איז מיט איר גיט געארבעט גינארין און זיא האט גיט געצויגן דעם יאך פון אקער מה עול האמר בעגלה עשה בה שאר עבודות כעול אזוי ווי מיט די עגלה ערופה מאר גיט האבין גיקאהן גינארין קיין ארבעט אזוי ווי זיא מאר גיט האבין געצויגן דעם יאך פון אקער אף עול האמר בפרה יספול בה שאר עבודות כעול אזויא ביי פרה אדוקה אפילו עס שטייט אין פסוק עס איז אויף איהר גיט ארויף גענאנגען איהר פון אאקער פון דעסמווענין איז דער דין אז מיט די פרה אדוקה איז גיקאהן גינארין איין אנדער ארבעט איז זיא אויף פסול גינארין אלא שהעול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה ושאר עבודות אין פוסלות אלא בשעת עבודה נאר אז מען האט געלייגט דעם יאך פון אקער דיא פרה אדוקה אפילו געארבעט ווערט זיא שוין פסול. און אנדערע ארבעט יערט זיא אנדערש גיט פסול סידרין זיא ארבעט ביצד וויא אזויא קשר עליה העול אף על פי שלא הרש' בה פסולה אויב ער האט צוא געבונדן דעם יאך צו דיא פרה אדוקה אפילו ער האט מיט דיא פרה אדוקה גיט געאקערט פון דעסט ווענין איז דיא פרה אדוקה פסול גינארין גינארה לידש אויב ער האט אריין געפירט דיא פרה אדוקה זיא נאל דרעשין דיא תבואה צו אמצוה, און ער האט אקער גיט געקענט נוייל חתוב כלאו מנה איהר דער פסוק רעכינט אויף איהם צא את חילם און דער מענטש וואס האט מורא פאר פראכטונגען אין הארצין און לערינט הורה און מוהט מצות און מעשים טובים :

איז ארום געפלונין פון איהר די נשמה, און איז גישטארבין דורך יצחק לעולם יום אחד מס' כי שמע לין מוסיף לו כס והס מוסיף פנליו לו מוכיחיו זאל אקענטש אנטלויפן פון אנס, ער זאל זיך גיט שפעלין אין אספקה און זיך פארלאזן נאט וועט מיט איהם מאן אנס. ווארום מאקער וועט הקב"ה מיט איהם גיט וועלן סאהן אנס וואס עושי' לו גס מננין לו מכותיו און אויב מען מוהט מיט איהם אנס רעכינט מען איהם אפ פון דעם זכות פון זינע מצות גדול וכות יתה תיאר הכתנבר על יצרו ויהר משאינו יתה לפי שאינו מקובל לנשים און דער מענטש וואס איז שוין און ער שטארקט זיך ארויף זיין יצר הרע און איז גיט מונה וועט ער האבן קער שכל וויא דער מענטש וואס איז גיט שוין און אויך גיט בונגה. ווארום דעם אקענטש וואס איז גיט שוין און איז גיט מונה, קען זיין נוייל די נוייער האבן זיך גיט גינאלט בהעפטין מיט איהם דריבער האט ער גיט מונה גיווען. אקער אז זייא וואלטין וועלן זיך באהעפטן מיט איהם וואלט ער מיט זיי מונה גיווען. אקער דער מענטש וואס איז שוין און וואלט גיקענט מונה זיין און איז גיט מונה, איז זיין זכות גרויס גדול וכות עני הסחור אברה לבעלים ויהר מעשיר אויב אארעם מאן האט פעעס געפונען געלט אדער אטייערע זאך, און ער גיט דיא אונעק צוא דעם מענטש וואס האט פארלארן, איז זיין זכות גרעסער וויא ארייקער מענטש געפינט און גיט אונעק ויהר עניש הגשיר שאינו סחור ויהר פניו און אויב ארייקער מענטש געפינט און גיט גיט אונעק, איז זיין זכירה גרעסער פון אארעם מאן וואס גיט גיט אונעק וואס ער האט געפונען הכל לפי הטהרה והא השקר וואס מעהר סרהה דער מענטש האט ביי אמצוה, איז גרעסער זיין שכל וכל פי הפהקה הסוכה און וואס הייליגער זינע כחשבות, פראכטונגען זענען גיווען אין די הורה און מצות, איז אקער זיין שכל חשב לנכות את הדבס ולא יכול שאין שמועמי לו איינער האט געטראכט פריינגען פיל מענטשין זייא האבין איהם גיט גינאלט פאלגן סעלה עלי גלייך וויא ער וואלט זייא מונה גיווען ויהר איהם נאט מוהט ער ביידע זאכין ער פראכט הייליגע פראכטונגען אין הארצין און לערינט הורה און מוהט מצות און מעשים טובים :

נפסלת עד שיהוש בה, וכן כל כיוצא בזה. רכב עליה, נשען עליה, נתלה בזנבה, ועבר בה את הנהר, קפל עליה את המיסרה, נתן טליתו עליה, נתן עליה כסות של שקים, פסולה. קשרה במוסרה, אם היתה מוסרת וצרכה שמירה כשרה, ואם לאו פסולה. שכל שמירה שאינה צריכה משווי הוא. עשה לה סנדל שלא תחליק. פירש טליתו עליה כפני הרכיבים כשרה, זה הכלל כל שהוא לצרכה כשרה, שנאמר אשר לא עובד בה שאם כלאכה מאליה או שעלה עליה עול מאליו כשרה, אם לרצונו כשרה, שנאמר אשר לא עובד בה שאם עובד בה לרצונו ה"ו כמי שעבד בה. לסיכך אם שכן עליה עוף כשרה, עלה עליה זכר פסולה. ואין צורך ל מ שהמנוכרת פסולה. הכניסה לרבה ורשה מאליה כשרה. הכניסה כדי שהינק ותירוש פסולה, שהרי עשה רצונו. וכן כל כיוצא בזה:

לְצַרְחָה כְּשֶׁרָח לְצַרְחָה אַחֵר פְּסִילָה דָּאֵם אִיז דְּעַר כְּלִל אֲלַע
 זֶאֱכִיז וְזֵאֵם מְעַן מוֹהֵם מִיֵּם דִּי פְּרָה אֲדוּקָה אִיז
 דָּאֵם דְּאַרְפָּה מְעַן פּוֹן אִיִּדְעוּמְעַנְגִין אִיז זֵיא קְשֶׁר .
 אִיז אִיז מְעַן דְּאַרְפָּה דָּאֵם וְעַנְגִין אִיז אֲנִדְרַעִין אִיז
 זֵיא פְּסוּל גְּנֵשִׁית בְּה מְלֶאכֶה מְאֵלִיָּה אִיז עֵם אִיז
 גִּיטָאן גִּיטָאֲרִין אֲמֶלְאָקָה מִיֵּם דִּי פְּרָה אֲדוּקָה פּוֹן
 זֶיך אֲלִיז עֵם אִיז אַרְזִיפְנַעפְּאֲלִין אֲמִשָּׂא אִיז דִּיא
 פְּרָה אֲדוּקָה . דְּעַר בְּעַל הַבַּיִת הָאֵם גִּיט גְּעוּוֹאֻקֵט
 פּוֹן דִּי מְלֶאכֶה אוּ שְׂעֵלָה עֲלֵיהָ עוֹל מְאֵלִיָּה כְּשֶׁרָח אֲדַרְדַּר
 עֵם אִיז אַרְזִיפָה גְּעַפְּאֲלִין אֲיָאָה פּוֹן אֲאִקְעַר אִיז דִּי
 פְּרָה אֲדוּקָה . אִיז דְּעַר בְּעַל הַבַּיִת הָאֵם גִּיט גְּעַר
 וּוּוֹאֻקֵט . אִיז דִּי פְּרָה אֲדוּקָה קְשֶׁר אֵם לְרִצּוֹן מְסִילָה
 אִיז עֵם אִיז גִּיטָוֵעַן מִיֵּם דְּעַם וּוִילְעַן פּוֹן בְּעַל הַבַּיִת
 אִיז דִּי פְּרָה אֲדוּקָה פְּסוּל שְׂנַאֲמַר וְזֵאֵר עֵם שְׂמִיִּים
 אִיז פְּסוּל אֲשֶׁר לֹא עוֹבֵד בְּה עֵם אִיז גִּיט גִּיטָאן גִּיטָאֲרִין
 מִיֵּם אִיז אֲמֶלְאָקָה . אֲפִילוּ פּוֹן זֶיך אֲלִיז אִיז אִיז
 גִּיט גִּיטָאֲרִין גִּיטָאֲרִין מִיֵּם אִיז אֲמֶלְאָקָה . אִיז זֵיא
 קְשֶׁר שָׂאֵם עוֹבֵד בְּה לְרִצּוֹן אִיז אִיז מִיֵּם אִיז אִיז
 גִּיטָאן גִּיטָאֲרִין אֲמֶלְאָקָה אֲפִילוּ פּוֹן זֶיך אֲלִיז נֶאֱרַ
 עֵם אִיז גִּיטָוֵעַן מִיֵּם אִיז וּוִילְעַן חֲרִי זֶה כְּפֹ שְׂעֵבֵד בְּה
 אִיז גְּלִיִּיך וּוִיא עַר אֲלִיז וְזֵאֵר מִיֵּם אִיז אִיז אֲמֶלְאָקָה
 דִּי מְלֶאכֶה . אִיז דִּי פְּרָה אֲדוּקָה פְּסוּל לְסִיכָה אֵם שְׂבֹן
 עֲלֵיהָ עוֹף כְּשֶׁרָח דְּרִיבְעָר אִיז דְּעַר דִּין אִיז אֲעוּף
 הָאֵם גְּעַרְהֵם אִיז דִּיא פְּרָה אֲדוּקָה אִיז זֵיא קְשֶׁר
 גְּלָה עֲלֵיהָ זֶכֶר פְּסִילָה אִיז אֲזֶקֶר [וְאַאָקֵס] אִיז אַרְזִיפָה
 גְּעַקְוִקְעַן אִיז אִיז אִיז אִיז אִיז אִיז אִיז אִיז אִיז אִיז אִיז
 אִיז זֵיא פְּסוּל וְאִין צִרְחָה לְרִשָּׁה שְׂהַמְעַבְרַת פְּסִילָה אִיז דִּי
 פְּרָה אֲדוּקָה אִיז מְעוּבְרַת אִיז זֵיא גְּעוּוִים פְּסוּל
 הַכְּנִיסָה לְרַבָּה וְרִשָּׁה מְאֵלִיָּה כְּשֶׁרָח אִיז דְּעַר בְּעַל הַבַּיִת
 הָאֵם אֲרִיִּין גְּעַפְּרִיִּט דִּי פְּרָה אֲדוּקָה אִיז אֲשִׁפִּיכָלְעַר
 זֵיא זֵאל דְּרָטִין זִיִּין . אִיז דְּרָטִין אִיז גִּילְעִין אֲמֶלְאָקָה
 גִּיטָאֲרִין שְׂעֵנַע הַבּוּאָה . אִיז דִּיא פְּרָה אֲדוּקָה הָאֵם
 אֲלִיז גִּיטָאֲרִין דִּיא הַבּוּאָה . אִיז זֵיא קְשֶׁר הַכְּנִיסָה
 כְּדִי שְׂהַנִּיק וְתִירֵשׁ פְּסִילָה אִיז עַר הָאֵם אֲרִיִּין גְּעַר
 כְּבִינְגֵם דִּיא פְּרָה אֲדוּקָה זֵיא זֵאל גִּיטָוֵעַן אִיז זֵאל
 דְּרַעֲשִׁין דִּיא הַבּוּאָה אִיז זֵיא פְּסוּל שְׂעֵנַע רִצּוֹן
 וְזֵאֵר עֵם זֵיא הָאֵם גִּיטָאֲרִין זִיִּין וּוִילְעַן זֶכֶר לְכִי כִיּוּצָה בְּה
 אִיז אֲלַע זֵאֵם וְזֵאֵם גִּיטָוֵעַן גִּיטָאֲרִין גִּיטָאֲרִין מִיֵּם
 אִיז אֲגִילְיִיךִין וּוִיא דָּא שְׂמִיִּים . וְעַנְעַן דִּיא דִּינִים
 גְּלִיִּיך . וְעַנְעַן דִּי פְּרָה אֲדוּקָה אִיז קְשֶׁר אֲדַרְדַּר פְּסוּל :

אִיז נִפְסַלְתָּ עַד שִׁדּוּשׁ בְּה וְנִוְעַרְט וּוִיא אֲנִדְרַעֲשׁ
 גִּיט פְּסוּל מִיִּדְרִין עַר דְּרַעֲשׁ מִיֵּם אִיז אִיז וְכֹן כֹּל
 כִּיּוּצָה בְּה אִיז אִיז אִיז דִּין בִּי אֲלַע אֲנִדְרַעֲשׁ
 אֲרַבְעַת אֲנַעֲלֶקַע . דִּי פְּרָה אֲדוּקָה וְנִוְעַרְט אֲנִדְרַעֲשׁ
 גִּיט פְּסוּל מִיִּדְרִין זֵיא הָאֵם שׁוּיִן גְּעַרְבְּעַת רַבֵּן
 עֲלֵיהָ אוּ עַר הָאֵם גְּעַרְמִעַן אִיז דִּיא פְּרָה אֲדוּקָה
 נִשְׁעַן עֲלֵיהָ אֲדַרְדַּר עַר הָאֵם זֶיך אֲנִגְעַלְעַלְנֵם אִיז דִּי
 פְּרָה אֲדוּקָה נִתְלָה בְּנִקְבָה וְעוֹבֵד בְּה אֵת הַקְּדָה אִיז
 אִיז אֲנִיגְעַר הָאֵם גְּעַהֲלִמִין דְּעַם וּוִיִּדְלִיל פּוֹן דִּי פְּרָה
 אֲדוּקָה . אִיז דִּיא פְּרָה אֲדוּקָה אִיז אֲרִיבְעָר
 גְּעַשְׂוֹוֹאֻמְעַן אֲמִיָּיָה . אִיז דִּי דִּיךְ דְּעַם וְזֵיא אִיז
 הָאֵם זֶיך פְּעַקֵט גְּעַהֲלִמִין אִן דְּעַם וּוִיִּדְלִיל אִיז
 עַר אִיז אֲרִיבְעָר גְּעַשְׂוֹוֹאֻמְעַן דְּעַם מִיָּיָה . וּוִיִּלִּיל
 דִּיא פְּרָה אֲדוּקָה הָאֵם אִיז אִיז מִיֵּם גִּיטָלְעַפֵּט
 אִיז עַר דְּעַם וּוּאִקְעַר . אִיז דִּיא פְּרָה אֲדוּקָה פְּסוּל
 קְפַל עֲלֵיהָ אֵת הַמּוֹסְרָה עַר הָאֵם אֲרִיבְעָר וּוִיִּקוּלֵט אִיז
 דִּיא פְּרָה אֲדוּקָה אֲשֶׁרִיךְ נִתְן מְלִיתוּ עֲלֵיהָ אֲדַרְדַּר
 עַר הָאֵם גְּעַלְיִינֵם וּוִיִּין קְלִיִּיד אִיז דִּי פְּרָה אֲדוּקָה
 אִיז דִּיא פְּרָה אֲדוּקָה פְּסוּל נִתְן עֲלֵיהָ כִּבְשֵׁת שֶׁל שָׂקִים
 פְּסִילָה אִיז עַר הָאֵם גְּעַלְיִינֵם אִיז דִּיא פְּרָה
 אֲדוּקָה אֲבִינְטִיל זַעֵק . אִיז דִּיא פְּרָה אֲדוּקָה פְּסוּל
 קְשֶׁרָה בְּמוֹסְרָה אִיז עַר הָאֵם דִּיא פְּרָה אֲדוּקָה צו
 גְּעוּבְדִין מִיֵּם אֲשֶׁרִיךְ צו אֲבוּים אֲדַרְדַּר צו
 אֲנוּאֲמֵט אֵם הָקִיָּה מוֹדוּת וְצִרְכָה שְׂפִירָה אִיז דִּיא
 פְּרָה אֲדוּקָה אִיז גִּיטָוֵעַן וּוִיִּילֵד אִיז מְעַן הָאֵם אִיז
 גְּעַרְבְּעַת הַיִּטִּין זֵיא זֵאל גִּיט אֲנַמְלִיפִין . דְּרִיבְעָר
 הָאֵם מְעַן זֵיא צו גְּעוּבְדִין מִיֵּם אֲשֶׁרִיךְ . אִיז זֵיא
 קְשֶׁר זֵאֵם לֹא פְּסִילָה אִיז אִיז מְעַן וְזֵאֵר אִיז גִּיט
 צו גְּעוּבְדִין וְזֵאֵר זֵיא אִיז גִּיט אֲנַמְלִיפִין . אִיז
 דִּיא פְּרָה אֲדוּקָה פְּסוּל שְׂבֹן שְׂמִירָה שְׂאֵינֵה צִרְכָה מְשׁוּ
 זֵיא אֲלַע וְזֵאֵם גִּיטָוֵעַן לִיָּיִט אִיז דִּיא פְּרָה
 וְזֵיא זֵאל זִיִּין גְּעִיִּים . אִיז מְעַן דְּאַרְפָּה דָּאֵם גֶּאֶר גִּיט
 גִּיטָוֵעַן דִּיא פְּרָה אִיז אִן דִּיא וְזֵאֵר אִיז גְּעִיִּים
 זֵעַנְעַן דִּיא זֵאֵם אִיז דִּיא פְּרָה אֲמִשׁוּי . אִיז דִּיא
 פְּרָה וְנִוְעַרְט פְּסוּל עֲשֵׂה לֶה כְּבִיל שְׂאֵל תְּחַלֵּק אִיז עַר
 הָאֵם גְּעַמְאָקֵט שִׁיךְ אִיז הָאֵם אֲנִיגְיָאֲהֵן דִּי שִׁיךְ
 אִיז דִּיא פְּרָה אֲדוּקָה זֵיא זֵאל זֶיך גִּיט
 אִיז קְשֶׁר מְשׁוּעַן . אִיז דִּיא פְּרָה אֲדוּקָה קְשֶׁר מְשׁוּעַן
 עֲלֵיהָ כְּפִנֵי הַמִּבְרֵיךְ כְּשֶׁרָח אִיז עַר הָאֵם כְּאִדְרַעֲשׁ דִּי
 פְּרָה אֲדוּקָה מִיֵּם אֲקִלִיִּיד דִּי פְּלִיגְעַן וְזֵאל זֵיא גִּיט
 בִּיָּיִט . אִיז דִּיא פְּרָה אֲדוּקָה קְשֶׁר זֶה תְּהִלָּה לְ שִׂיחָה

לחמשיך מלת ד'יא יהודה נפשי ית יהו יהודה רית יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה יחידה ו דמלוי וו אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם :

וְכֹל אִשְׁרֵי יֹנֵעַ עַל-פְּנֵי הַשָּׂדֶה בַּחֲלָל־הָרֵב אוּ בַמֵּת אוּ-בַעֲצֵם אָדָם אוּ בַקֶּבֶר יִטְמֵא שְׁבַעַת יָמִים: וְלָקְחוּ לְטִמְאָה מֵעֵפֶר שְׂרָפַת הַחֲטָאִת וְנָתַן עָלָיו מִיּוֹם חַיִּים אֶרֶץ כְּנָעַן: שְׁנֵי י" וְלָקְחָה אֲזוּב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר וְהִזָּה עַל-הָאֵהָל וְעַל-כְּרֵי הַכְּלָיִם וְעַל-הַנֶּפֶשׁוֹת אֲשֶׁר הִיוּ שֵׁם וְעַל-הַנֶּגַע בַּעֲצֵם אוּ בַחֲלָל אוּ בַמֵּת אוּ בַקֶּבֶר: י" וְהִזָּה הַטָּהוֹר

פו וכל די יקרב על אפי חקלא בקמיל חרבא או במיתא או בגרמא דאנשא או בקברא יהא מסאב שבעא יומין: וינסבון לדמסאב מעפר יקידת חטאתא וימן עלוהי מי מפוע למן: וינסב אזובא ויטבול במיא גבר דכי וידי על משכנא ועל כל מניא ועל נפשחא די הוו תמן ועל דיקרב בגרמא או בקמילא או במיתא או בקברא: י" וידי

ת"א וכל אשר יגע. מוכ כו מולין טב: בחלל חרב. שבת ק"ט פסחים י"ד ט"ט מולין ב: ולקחו פסחים לג. טוסה ט פסחים י"ב: וכל שנגע בפסל. מוכ כו: ויזה הפסול. יומא יד מג מגילה כ יבמות ע"ג מוכ ס"א קידושין כ"ג זבחים י"ז:

רשב"ם

(פו) וכל אשר יגע על פני השדה. כלומר הבא אל האהל שהבת בו טמא בלא נגיעה, אבל אם הבת על פני השדה ולא באהל אינו מטמא אלא במגע:

שפתי חכמים

א טבוב פמנים סס על פני השדה. גולל הוא סוף הטמן על ספתי לכוסי, ולקחו שבעות קרי לה דופק (רש"י במסכתין ס"ק נגמר ס"ד). וי"ט גולל הוא המצבה כדמכ"ב וגללו לה

בעל הפורים (י"ז) אל כל ב' צ' צמ"ג, ונתן עליו מים חיים כל כלי, ולקח ואלה הורק מעלי אל כלי. ש"כ"ך שמה מיומן כלי ואל ש"י"ק"ס אינו מטמא אלא במגע:

רש"י

(עו) על פני השדה. (מולין ע"ב) רבותינו דרשו לרבות גולל ודופק א ופשוטו על פני השדה שאין שם אהל מעמא

דעת זקנים מבעלי הת ספות לכו למי. יגס נקלח טן מיס, שגמל טן מיס ס"א כל כלי כסן עלו ישראל:

פירוש לתורת אלהים

ז"ס וכל אשר יגע אונ אלץ נואם וועט אן רירען על אויף דעם פֿעלד אונ גיט אין אשמוב בחלל הרב אין אָדערשלאַנגענעם פון אשונערד אי אָדער ער נועט אן רירען אמויטין אי אָדער אביין פון אָנענגטי"ט אי אָדער איין קבר: טמא זאל ער טמא זיין זיבין טמא: (י"ח) ולקחו טמא אונ מען זאל געבען צו דעם אום ריינעם מעשר פון דעם אש פון דער פרה אדומה אונ זאל אריין לייגן אין איין פלי וינתן אונ ער זאל געבין אויף דעם אש מים חיים קנועלענדריגע וואסער אל פלי אין דער פלי: (י"ח) ולקח מצות השם מעסכין למנא ועממאן למסור מסוה לטון שגמל טוה וזכו מסור פון דיא פלה אדומה אויף אפמא. דער גמא ווערט פירר אונ דער נואם שפריצט ווערט טמא:

(י"ט) [שט"ג] [עשה סכס] לסיום מימי חיות חסר ספיה סל חממא וגו' ונזה מי סכס יככס עגדו: ונתן הקדוה על הפסא וגו' ונאם איז אפצות עשוה דער דין איז דער מענטש וואס שפריצט די וואסער מיט די אש

עַרְיָתָמָא בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבְיוֹם
הַשְּׁבִיעִי וְחָטְאוּ בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי
וּכְבֹּס בְּגָדָיו וּרְחַץ בַּמַּיִם וּמָהַר
בְּעָרָב : וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִטְמָא וְלֹא
יִתְחַטֵּא וּנְכַרְתָּהּ הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִתּוֹךְ
הַקָּהָל כִּי אֶת־מִקְדָּשׁ יְהוָה טָמְא
מִי נִדְהָ לֹא־זָרֵק עָלָיו טָמֵא הוּא :
כִּי וְהִיתָה לָהֶם לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִזֶּה
מִי־הַנִּדְהָ יִכְבֹּס בְּגָדָיו וְהִנְגַע
בְּמִי הַנִּדְהָ יִטְמָא עַד־הָעָרֶב :

דכתיא על מסאבא ביומא
תליתאה וביומא
שביעאה וידפניה
ביומא שביעאה ויצבע
לבושוהי ויסחי במי
ונדפי ברמשא : כ ובר
די יסתאב ולא ידי
עלוהי וישתיעי אנשא
ההוא מנוקהלא אריית
מקדשא דיי סאיב מי
אדיותא לא אדריקו
עלוהי מסאב הוא :
כא ותהי דהון לקים
עלם ודידי מי אדיותא
יצבע לבושוהי ודיקרב
במי אדיותא יהי
מסאב עד רמשא :

ת"א ויש אשר יטמא : יוכי סא מכות מ עכריג : ונכרתה הנפש : טויוס ע : כי אם מקדש ה' טמא : מכות יד שטופות טז : ומוס מי סנה : יומא יד :

מכלי אל כלי : (כא) בני : (כב) בני הנדה, אך בני נדה, בני יחוס, בני מריבא קדש, בני סירון, אם הסרחתי בני שלג, וכו' מה שדברתי ויחמר לומר אל אשתי הנכח שניין שבה משא לכלל כעם כל לכלל פטוס שבהכ להורות לסם סלכות גינול, וכו' בני מריבא, כיון שבה לכלל מריבא טעם בני נדה : בני סירון לומר שני סירון כפי נדס וזריכיס ארבעים סהם : והיינו דלמדי (כפוס דף סה) לטביל נביות סמא יכדו סוטסין על סוחלין ואין ספחריג דרך זחילס : בני שלג לומר שכינין לטבוח פקוס משלג, כדלחיא בפי' דמכסח פקוס : סטיוו אכשי מדכא על כפי יסמעאל סהיס אומר לסם ללא וסביול שלג וסשו פקוס כחלס :

רש"י
המה שם בנייה : (יט) וחטאו ביום השביעי. (ספרי)
הוא גמר ב סרחו : (כ) ואיש אשר יטמא וגו' :
כא לחמר מקדש למה לחמר ג משכן וכו' כדלחיא
בסבועות (דף עו) : (כא) ובזה מי הנדה (קדה ע
יומא יד) רבותו אחר סמנזה סעור ד וזה כל
ללמד שהטעם מי ה קחלת עמא סומחא חמורה
לקחמ כגדים סעליו משא"כ כגונג וזה שהולילו בלשון
מזה לומר לך שאין ממחילין עד שיהא כהן שיעור
הזאה : והנגוע וגו' יטמא : ואין סעון ו כטוס כגדים :

דקרא ומוס וגו' כל ללמד שהטעם טמא אם טמא כעיסור זאה
יט בו שיעור מוס טמא ויחס כול כושא ל"א למכח וסניגס
שטעט מי סחסל לרין כיוס כגדים טמא"כ כגונג דכסס לא
כגד כלי כגונג בו טמא וס כסמח חכירו כעמחין וכל דיקס סליו דמסחמ סס סליו כסמח חכירו כעמחין ומה שטמא סומא'
סמורה היינו כשטעמא שלג ללוקר כיוס וקוס סעליו מוחין אבל ללוקר כיוס וס ללמד סניגס מוחין סכורין כגונג ויטמא,
פסל"ס : ד"ל כלי כגונג ויטמא סל"ס כלי כגונג דדין ספירל לכלול נונע ויטמא יחד וכלן סליו לא סליו כו' :

פירוש לתורה אל הים
(יט) וחות ספחור לא יטמא אונ ער דער ריינעם קענטש
זאל שפרייטען אויף דעם אוקרייניגען ביום השלישי
אין דעם דריטען טאג און אין דעם זיבעטן טאג
וחסא אונ ער זאל איהם רייניגען אין דעם זיבעטן
טאג, אין דעם זיבעטן טאג ווערט ער קהור ויכס
בגדי אונ ער זאל וואשן זינע קליידער ורחץ במים
אונ ער זאל זיך וואשן אין וואסער ויבדד בגדי
נועם ער ריין זיין אין דעם אָבִיבִים : (כ) ואיש אונ
אקענטש וועט זיין אונ ער זאל וואשן אינ ער
וועט זיך ניש רייניגען דס הייסט מען וועט אויף אים
ניש שפרייטען די וואסר סייג דאש פון דער פרה

סלון, ודופס כוס כפי סרחון : ב כ"ל וכו' דוקא ספחור ביום
ז' אבל יומא מיום סו' און יכול לספר סרחון ק"ו כוס וספס
דלג כל ללשטענין קדש ללא דגמר ספחור ביום ז' ללסוקי
סחוס מו' וכלו ספי סחור סחורו : ג ר"ל אם סלחמ נדי
מקדש ספסור ליכס כעמח ס"ו כעמח דסוס כעמח סחור
כעמח, ומסכן אלו כעמח משכן וכל סלחמ מקדש סחור
על כעמכן סוס סחור כעמח כעמח כעמח ספסחא משא"כ כעמח סלח
נעמח כעמח כעמח וסל סלחמ מקדש סחור סחור סחור סחור
קדושח טולס משא"כ מסכן סלון קדושח קדושח טולס סלח לפי
ספס קמ"ל : ד מרדכיב וסוס ספסור על ספסח ספסח ספסח
סעור דלס ספסח סוס א"כ כעמח סח ספסח סלח לומר סף ע"ס
ספסח ססור סחור : ה משא"כ כעמח ר"ל אל סלח קעל בו מה דרביס
וכס אה"כ כחב ססונג בני נדה יטמא ער ספסור זאכעט אפי'
אם ספסח סח סח ספסח סח ספסח סח ספסח דקדא ומוס וגו' כל ללמד
לרין כיוס כגדים ומה סלחמ נונע כגדים סעליו סלח ללמד
סליו דמסחמ סס סליו כסמח חכירו כעמחין ומה שטמא סומא'
סמורה היינו כשטעמא שלג ללוקר כיוס וקוס סעליו מוחין אבל ללוקר כיוס וס ללמד סניגס מוחין סכורין כגונג ויטמא,
פסל"ס : ד"ל כלי כגונג ויטמא סל"ס כלי כגונג דדין ספירל לכלול נונע ויטמא יחד וכלן סליו לא סליו כו' :

אדוקא אונ ער וועט אריינן גיין אין ביהמ"ק אוקרייני
זאל דאס נפש פון דער רייניגן ווערין פון דעם און
זאמלונג פון די ישראל בי ווארים ער האט מוטמא
גינען דעם מקדש פון נאט מי נדה די שפרענגע
דינע וואסער איז אויף איהם ניט גישפריינגט
גינארין ספא היא איז ער טמא : (כא) ויהיה אונ עם
זאל גיין דים צו גייה לחץ עלם צו אגניען אויף
אייביג ויזה אינ דער וואס שפריינגט סיס דעם
שפריינגענין וואסר יכסס גדידי זאל ער אויך וואשן
זינע קליידער ויבדד אונ דער וואס ריקס אן דעם
שפריינגענין וואסר יטמא זאל ער מוטמא זיין כי אביבם

לחמשך מ'ה ר'א צבאות נמש צ צב צבא צבאו צבאות רח ידוה נשמה רגצה ארני נשמה דודר יתנה חיה יחידה רגצה יתנה חיה יחידה דודר אל שם ב'ן שבעשית:

א כי בעלותם ממצרים וילך ישראל במדבר ער-
יסוסף ויבא קדשה: ב וישלח ישראל מלאכים ו
אל-מלך אדום לאמר אעפרה-נא בארצה ולא
שמע מלך אדום וגם אל-מלך מואב שלח ולא
אבה וישב ישראל בקדש: ג וילך במדבר ויסב
את-ארץ אדום ואת-ארץ מואב ויבא ממוזרח
שמש לארץ מואב ויהגון בעבר ארנון ולא-באו
בגבול מואב כי ארנון גבול מואב: ד וישלח
ישראל מלאכים אל-סיתון מלך-האמרי מלך חשבון
ויאמר לו ישראל נעפרה-נא בארצה ער-מקומי:
ה ולא-האמין סיתון את-ישראל עבר בגבול ויאסף
סיתון את-כל-עמו ויחנו ביהצה וילחם עמ-
ישראל: ו ויתן יהוה אלהי-ישראל את-סיתון
ואת-כר-עמו ביד ישראל ויבוס ויירש ישראל
את-כל-ארץ האמרי וישב הארץ ההיא:

(א) ארי קמסקהון קמקרים
נאוה ישראל קמקרא ער
קא דסוף ואתא קקם:
(ב) ושלח ישראל אנרין
לות מלכא אדום קמיסר
אעבר קעון בארעה ולא שמע
מלכא אדום ואף לות
מלכא מואב שלח ולא
קבל ויסיב ישראל קרקם:
(ג) ואל קמקרא ואקיף ית
ארע אדום ויה ארע מואב
ואתו ממרגה שקשא לארעא
דמואב ושרו בעברא דארנון
ולא עלו בתחום מואב ארי
ארנון תחום מואב: (ד) ושלח
ישראל אנרין לות סיתון
מלכא דאמוראה מלכא
דחשבון ואמר ליה ישראל
דעבר קעון בארעה עד אתרתי:
ה ולא הימין סיתון ית ישראל
לקמער בתחומיה וקנש
סיתון ית כל עמיה ושרו ביהצה ואניח קקרא עם ישראל: ו יוסר יי אלקא דישאל ית
סיתון ית כל עמיה בקרא דישאל וקחונן ורית ישראל ית כל ארע אמוראה יחביב ארעא ההיא:

מצודת דוד

(ג) אסכרס נל. נכוס אל ארן כעסן. (ג) מצודה טמש.
מצוחס של מואב: כי ארנון ונו. ארנון הוא סתחל
גבול מואב וססס חנו כססכר סוס: (ד) מד מוקפי. ארן כעסן
מקום אסר נפן לי ס': (ה) ולא אסעין. כי לכמוסו כס ויכסו אכלו:
דעם פירוש עברי שמיש נעפנים מען בימי דער המפרדה פון דער וואך:

כתובים החלים צא

לחמשך מסוד ומלכות ר'א שון דלת יוד נמש שון שון דלת שון דלת יוד רח יאהרונה נשמה דיסר א אר
ארנ ארני נמש ארני רח אלף דלת נח יוד נשמה דמלכות יו הו וו דו חיה יחידה דיסר יתנה חיה יחידה
דמלכות אל שם ב'ן שבעשית:

א אמר ליהוה מחסי ומצודתי אלהי אבשה-בו: ב כי הוא
יצילך מפח יקוש מדבר היות: ג באברתו ויסף לך ותחת
יפציקה שלמה ברי מפחא ומקלא ממוקא ואתרנשקא: ד בגלל שכנסיה ושלל עלה ותחוח
מצודת דוד

א אסר דוד איסר ליי רוחעני
יקרה חוקפי אלהי אכליה
במיסריה: ג ארום הוא
ותחוח

(ב) אומר לה. אומר מי ין בעבור ס' אסר הוא מחסי ונו:
(ג) כי הוא יצילך. אסר הוא יצילך מסס סליכד ומדכנ
ספעסכ: (ד) ככנסיו וסוכן ויג פנין: אסמיו. חמח

פירוש עברי שמיש
אויסנעשפרייש פון בייגעטונענין דיה צו פאנגען.
דאס קיינט קען הקב"ה וועט דיה רעסטין פון
אלע שלעקסס וואס מענטשן קעגען דיר סאדן.
אונ הקב"ה וועט דיה רעסטין פון דיא היסקעלשע
שקראף. אויב עס וועט זיין אפעקס ואמקפהו
וואס וועט צו ברעכין מענטשן. אקער דיר וועט

(א) אומר לה' מחסי ומצודתי אלהי אבשה בו איה וועל
ואנין פון ווענין הקב"ה וואס ער איז
מיין בעשיצער אונ ער איז מיין פעסטונג ער איז
מיין גאט וואס איה פאר'יקער מיה אויף איהם.
וואס וועל איה ואנין פון וויגעטונענין: (ב) כי הוא
יצילך מפח יקוש מדבר היות ער וועט דיה גענוים
רעסטין פון דיא נעצין וואס מענטשן האבין

ותהיה מלל קביה תתרחין
 קריא ועגילא דתמנותיה :
 ד לא תחל מן דלוחא
 דמוזיק דאולין כלילא
 מן נררא דמלאך מוהא
 דשבי ביקמא : ה מן מוהא די בקבלא מבלך ססיעת
 שידין דמחבלין במיתרא : ו מדבר שקא דקודשא
 יפלן מן סטר שקאלך אלפא וריבבותא מן ימינה דההי לא יקרבו לן לסגין :

בסעמחו היא כלנס וסמחה : (ד) לא מינס . על כו יסוך עיך
 לא תירל מסחד סגדים סביסבי כלנס : ממן . מסחד המעוסף
 כיום כמן : (ה) מלכ . מן המזיק דכר סהולן דסופל : מקסל .
 מן המזיק קטב הסודל נספוס כנס סלסלים : (ו) יסול . סף
 סל כנס סלכר יסול אסמיס כריס מלך ומעיה מ"ע אלין
 לא יגס סלכר סהול ולל ייקן :

מסורת דוד

רש"י

ככספוי : יסך . וסוכך : תחסה . תחסה : צנה וסחרה .
 המסכב את האדם : אמרו . האמת שלו : (ז) מחץ יעוף
 יומם . עד המעופף כמן : (ח) מדבר . מקטב . שמות
 שדים הם : יסודל : יסודל : (י) יסול . מצדך .
 הממהלך : אליר לא יגש . להעיק :

פירוש ע"מ

קובען . אונ ויאי וענען געקובען אויאי וויא עס
 קובט אנאך אין דיא פינסקערע נאכט . אונ דוא
 וועסט קיין מורא האבין פתח יעד ויגס פאר דיא
 פילין וואס פלייען כיי מאג . פאר די אומגליקין
 וואס קומען ווען אלע מענטשין זעהן אונ ווייסן
 אז זיי וועלין קומען : (ה) מדבר באפל ילוד . עס
 זענען דא אנעלכע קראנקשיין וואס נגבגן זיך
 אריין אין דעם מענטש אונ עס גייט אין דעם
 מענטש ארום אלאנגע צייט וואס דער מענטש
 ווייס נאר ניש אז ער איז קראנק . דאס ווערט
 גערופען אדבר (אפעסט) וואס גייט אין דער
 פינסקער . ביי עס ברעכט אויס מיט אקאהל
 אגריסקע קראנקייט פאכט ישוד צעהרס פון דעם
 פארשניידען וואס גייט אין מיטן מאג . אפעסט
 וואס אלע מענטשין זעהן אז ער געסט אונעק
 אונ פארשניידט מויענערער מענטשין . פון דיא
 בייזע זאכן וועט דיר הקב"ה רעמפין : (ו) יסול
 מצדך אלף וריבב סמינה אפילו דיא וועסט זעהן פון
 דיין לינגע ווייס פאלין מויענערער מענטשין אונ
 פון דיין רעכטע ווייס פאלין זעהן מויענערער
 מענטשין . נאלסטו קיין מורא האבין אלד לא יגש
 צו דיר וועט דער אומגליק גיט קובען :

דאס קיין שארין מאכין : (א) באבדיל יעד דך ומח
 כנפיו תחסה אבר איז דער פליגול . כנף זענען דיא
 גרויסע פערערין וואס גייען ארויס ליינגער וויא
 דער גליד . אוי וויא דער אדלער וואס קובט צו
 זיין געסט ווא זיינע קליינע קינדל ליגען שפרייט
 ער אויס זיינע פליגול אונ ברעקט זייא אונ מיט
 דיא פערערין וואס זענען אראפ געווייגן ברעקט
 ער זיי ארום אלע ווייסן אונ וויא בעשעצען זיך
 אין די געסט אוי אין אפאמוב . אויאי וועט
 סביכול ע"פ משל וויא דאס וועקן מיט זיינע פליגול
 אונ אונטער זיינע גרויסע פערערין פון די פליגול
 וועט ער דיר בשיצען צנה וסמחה אסמי אויף דעם
 אמת פון הקב"ה וואס ער איז מקיים וואס ער
 זאגט קען אפענטש זיך פארזיכערין אוי ווי ער
 פארזיכערט זיך צו גיהאלפן ווערין דורך דיא
 צווייגלוי פאנצירען וואס זיי הייסן צנה אונ
 סחרה . וואס מען גייט מיט זייא אין אמלחקה
 צנה איז אפאנציר וואס מען פאשטעלט פאר
 דעם פנים אונ דאס הארץ . אונ סחרה איז
 אפאנציר וואס ברעקט דעם נאנצין קערפער :
 (ה) דיא מורא פפחד לילה דיא וועסט קיין מורא האבין
 פאר דיא ישעקל'יגע זאכן וואס קומען פלוצלונג
 וואס קיינער האט אויף זייא געעכונט זיי זאלין

משנה סנהדרין פ"ט

ברמנורא

כלו אשמיס דלחא דמלכות דילויס א אל

ואלו הן הנשרפין . הבא על אשה וכתה . ובת כהן
 שוינתה . יש בכלל אשה וכתה . בתו ובת

ואלו הן הנשרפין הבא על אשה וכתה . על אשה
 שכבר נשא כתה דהיינו ממותו : ובת כהן . וכן בת
 כהן שזנתה היא כשרפה : יש בכלל אשה וכתה .
 כלומר נאשה ובתה כתיבת שרפה כהדיו ואיש אשר יקח

פאר ברענען יש בכלל אשה ובתה אין דעם דין וואס
 די הורה האט נישטגעלט אז איינער איז מונה מיט
 זיין ווייבס מוסער דארף מען פאר ברענען . מיינמ
 קען אויך בתי זיין סאכטער . אז ער האט מונה

פיר פ א ואלו הן הנשרפין די מענטשין דארף מען
 פאר ברענען הבא על אשה ובתה אז
 איינער האט מונה זינען מיט זיין ווייבס מוסער .
 מיט זיין שוויגער ובת כהן שוינתה אונ אפאכטער
 פון אפנה אז וויא האט מונה זינען דארף מען איר

את אשה ואת אמה וכו' כגא יספרו ומינה ילפינן כולוהו הכך נמי דליתנהו כשרפה: בתו. מאלוסינו דלאו בת אשתו
היא דלקייב עליה משום בת אשתו דהא לאו בת אשתו היא: ובת רות ובת בנו. שהיו לו מאלוסינו: בת
אשתו. בין שהיא חורגת: וחבורה. אף ע"ג דתנא לה רישא כהדיא כהא על אשה כגא דהיא וכל
מדרשא אחיא אידי דתנא כהך כללה אס חמותו ואס חמיו דלתיא מדרשא תני נמי אגב רהיעא חמותו

כדדייבו: וכבש עליו. אלו
רשעו של חבירו ותקפו בתוך
המים שלא יוכל לרמס רשעו:
שיסור. גיריה: השיך. שהיה
הנחש בידו והולידו והניח
שני הנחש לגוף של חבירו:
ד"י מחייב. דסבר ארס נחש
כשינוי עומד ומכיון שהנחש
שני הנחש כבשרו של חבירו
סוי חלוו הרגו והייב: דקא
וחכמים פוטרין. דקא
כרי ארס נחש מנלמו הוא
מקיל הלכך לאו חיהו קטליה אלא נרמא בעלמא הוא (א) ופטור, והלכה כחכמים: ואמרוהו למיתה. אבל
אמרוהו חתלה למי אפי' נרמא פטור: היקל מזה שהיה. וחזרו ואמרוהו לחיים:

ראובן האם אריין גישמיוסין שמעון אין וואקער
אדער אין פייער היכל געלעה משם און שמעון האם
געקענט ארויס גיין פון דעם וואקער אדער פון
דעם פייער. און ער איז ניש ארויס גינאנגען יפה
און ער איז גישמארבן פסיר דארף קען ניש הרגנן
ראובן שיפת בו את הפסל שיפת בו את הנחש אויב ראובן
האם אנגרייציט ארוינט אדער אשלאנג אויף
שמעון. און זיי האבין איהם געקיסן און ער איז
גישמארבן פסיר דארף קען ניש הרגנן ראובן השיך
בו את הנחש אויב ראובן האם גינאמען דעם שלאנג
און האם איהם געקירט צוא שמעון. און האם
גייעניגט דעם שלאנג דיא מויל ביו דיא ציין פון
שלאנג האבין אנגינגען דאס לייב פון שמעון און
אפיים גיטאואנ שמעון איז גישמארבן ביי יתד פסיר ר"י
אנאמען דארף הרגנן ראובן. ווייל רבי יהודה האלמ
דער גיפט פון שלאנג איז ציין די ציין. און וויא
ראובן האם אנגערירט זיין פון שלאנג צו די
לייב פון שמעון. איז שוין ארויס גינאנגען דער
גיפט פון שלאנג אין שמעון און עס האם איהם
גיהרגט. איז גלייך וויא ראובן וואלט אריין גיטאון
דעם גיפט פון שלאנג אין דיא לייב פון שמעון
וחכמים פוטרין און די חכמים זאגן קען דארף ניש
הרגנן ראובן. ווייל דיא חכמים האלמין דער גיפט
פון שלאנג איז ביי אים אין בויד. און דער שלאנג
בריינגט פון זיך אליין דעם גיפט אין דעם מענטש.
האם דאך ניש ראובן גיבראכט דעם גיפט אין
שמעון. נאר דער שלאנג מפה את חביו בון פאן בון
באטריף אז איינער שלאנג איז חקר מיט אשמיין
אדער מיט דעם פויקס ופיהו למיתה און דאקאמורם
האבין גישאצט אז ער וועט שמארבן היכל מפה
שהיה דער נאך איז די קראנקייט גרינגער גיווארין
ולאית מכאן תבדיל דער נאך איז די קראנקייט צוריק
שווער גיווארין יפה און ער איז גישמארבן מיט
דארף

גינען מיט אאשה, און זיא האם פון אים גיבארין
אמאקטער. אויב ער איז מונח מיט די אמאקטער
קומט זייא שרפה ונת בתו און אויב ער האם מיט
די אמאקטער ניש מונח גינען. אויב ער איז מונח
מיט די אמאקטערס אמאקטער. קומט זייא אויך
שרפה ונת בתו אויב ער האם מונח גינען מיט
אאשה. און די אשה האם גיבארין פון אים אווהן.
און דער ווהן האם גיבארין אמאקטער. אויב ער
איז מונח מיט די אמאקטער קומט זייא שרפה ונת
אשתו אויב ער איז מונח מיט זיין ווייבס אמאקטער
פון איהר ערשמען מאן ונת בתו אדער ער איז
מונח מיט איהר מאקטערס אמאקטער פון איהר
ערשמען מאן ונת בתו אדער ער איז מונח מיט
איהר וונט אמאקטער פון איהר ערשמען מאן.
קומט זייא שרפה משהו אז ער איז מונח מיט זיין
שוויגער ואם משהו אדער מיט זיין שווערס מומער
ואם חסי אדער מיט זיין שווערס מומער קומט זיי
שרפה ואלי בו הנהגים און די מענטשין הרגת קען
מיט אשווערד היצח אז איינער הרגת אמעקטשין
הרגת קען איהם מיט אשווערד ואנש ער הנהגת
אויב אנאצעע שפאמט מעקטשין האבין געדינט
עבודה פובכים. הרגת קען זיי מיט אשווערד ויצח
שהיה את רעהו באבן או בברזל אויב ראובן האם
גיהרגת שמעון מיט אשמיין אדער מיט אאייזין
וכבש עליו וכלל חפס אדער ראובן האם איינגיבויגין
דיא קלאפ פון שמעון אין וואקער און האם איהם
ניש גילאמט ארויס געקיסן דעם קאפ ביו שמעון
איז דער פרוקען גיווארין אז לית הויר אדער
ראובן האם איינגיבויגין דיא קאפ פון שמעון אין
פייער וואו יוכל געלעה משם און שמעון האם ניש
געקענט ארויס געקיסן דיא קאפ צוריק פון פייער
יפה און שמעון איז גישמארבן מיט דארף קען
הרגנן ראובן דהיי ליתו המים אז ליתו האר אויב

שרגלים לדבר. שלח מת מחמת מכה זו :
 ב והיה כה להמית על לבו ומת פטור .
 דתתני בעיני סיהא מתכוין למכת מיתה וגם שינוי מכת
 מיתה (ג) : רש"א אפילו נתכוין להרוג את זה .

למי שהיה דמלתא דת"ק
 קאי אהא דקאמר ת"ק
 נתכוין להכות את הגדול והיה
 בה כדי להמית את הגדול
 והלכה על הקטן ומת חייב
 דלא אהא קאי ר"ש פוסק
 מכבש ליה ולמה ליה
 למיהדר לפרושי אפי' נתכוין
 להרוג את זה והרג את זה
 הא בפירוש אמרו ת"ק ומאי
 אפי' אלא ר"ש ארישוי קאי
 נתכוין להרוג את הבהמה
 והרג את האדם פטור הא
 נתכוין להרוג את הבהמה (ג)
 והרג אדם אחר חייב
 ועלה קאמר ר"ש אפי'
 נתכוין להרוג את זה

נלוץ עט' כמטי : [ג] נתכוין כו' . סיה עואד סיה הלל כהמס
 ונתכוין להרוג בהמה והרג אדם פטור מזהו דמי אחריו כיה
 סתכלת עסק כיה סט"ס עקבל עליו סתכלת סתא"ס ודע אפי'
 שטוח בן בריה"ע כן אפי' עושט סטס אכרנטי אפי' ארישוי מיהא
 פטור דשטוח נה יכרנטי , רש"י : [ס] נכפלים : ספלים נה
 מטיב דמקון דקטיל דמי
 כש"י : [ג] ודע על מהמס
 למכת מיתה סתכלת ספק כיה
 סתכוו בו אל סתוק דשטח
 סתן על לבו , רש"י : (ג) וסתרו
 זו עליו סתכלת ודמי כיה
 אכרנטי אפי' סיה דלפיכא
 סתכלת על בן בריה סווי
 מכוין על בן בריה וסת"ל כו'
 וספי דשטק ל"ס למיסא כהדיס
 והרג ודמיקא דליסא דלית
 דר"ש פוסק סתולכו וסתיעמכוין
 על מהמס והלכה לו על נכו .

והלכה לו על הקטן והיה בה כדי להמית את הקטן
 והלכה לו על הגדול והיה בה כדי להמית את הגדול אבל
 נתכוין להכות על מהמני והיה בה כדי להמית על מהמני לה על
 לבו וכת חייב . נתכוין להכות את הגדול והיה בה כדי להמית את הגדול
 והלכה לו על הקטן ומת חייב . ר"ש אומר אפילו נתכוין להרוג את זה והרג
 את זה פטור : ג רוצח שנתערב באחרים כולן פטורין . רבי יהודה אומר
 והרג את זה פטור , והלכה כר"ס : ג רוצח שנתערב באחרים . כגון שנים שהיו עומדים ואלו מן מביניהם והרג עמיסה

אגרויסין מענטש וואלס מען גיט גיקענטס הרגנן
 מיט דעם שלאגין והלכה לה על הקטן אונ די שלעק
 ועענן ארויף גיקומען אויף אקנינד ויהי בה כדי
 להמית את הקטן אונ אקנינד קען הרגנן מיט די
 שלעק וסת אונ דאס קנינד איו סאקע גישטארבין
 פטור דארף מען גיט הרגנן דעם שלאגענד נחפשו
 להכות את הקטן ער האט גיוואלס שלאגין אקנינד
 ויהי בה כדי להמית את הקטן אונ מיט די שלעק האט
 מען גיקענטס הרגנן אקנינד והלכה לה על הגדול אונ די
 שלעק ועענן ארויף גיקומען אויף אגרויסען מענטש
 ולא היה בה כדי להמית את הגדול אונ אגרויסער מענטש
 דארף גיט שטארבין פון די שלעק וסת אונ ער איו
 נא גישטארבין פטור דארף מען גיט הרגנן דעם
 שלאגענד אבל נתכוין להכות על סתני אבער און ער
 האט גיוואלס שלאגין ויהי סתני אקנינד די לענדען
 ויהי בה כדי להמית על סתני אונ און די שלעק וואלסין
 גינאנגען נאר אויף די לענדען . וואלס מען אויף
 גיקענטס שטארבין פון די שלעק והלכה לה על לבו אונ
 די שלעק ועענן גינאנגען אויף ויין הארץ וסת אונ
 ער איו גישטארבין סייב דארף קען הרגנן דעם
 שלאגענד נתכוון להכות את הגדול ער האט גיוואלס
 שלאגין אגרויסין מענטש ויהי בה כדי להמית את
 הגדול אונ מען האט גיקענטס הרגנן אגרויסין
 מענטש מיט די שלעק והלכה לה על הקטן אונ די שלעק
 ועענן ארויף גיקומען אויף אקנינד וסת אונ דאס
 קנינד איו גישטארבין מיט דארף מען הרגנן דעם
 שלאגענד , רבי שמעון ונאמי אפילו נחפשו להמית את זה
 והרג את זה אפילו ער האט גיוואלס הרגנן דעם
 מענטש אונ ער האט גיהרגה איין אגדער מענטש
 פטור דארף מען גיט הרגנן דעם רוצח ויעין כהרעב

בארף מען הרגנן דעם רוצח , רבי תמיהן ונאמי פטור
 מען נאל גיט הרגנן דעם רוצח שגלגלס להדי ווארום
 דאס וואס די קבאקיש איו פריער גישטארבין גיווא'
 רין , וואס אגענווינג און ער איו גיט גישטארבין פון
 ויין שלאגין : ב נתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם
 איינער האט גיוואלס הרגנן אבהמה אונ ער האט
 גיהרגה אמענטש למלס ער האט גיוואלס הרגנן
 אנפל אקנינד , וואס ער קען גיט לעבין ויהי גומלימ
 אונ ער האט גיהרגה איווי אקנינד וואס קען לעבין
 פטור דארף מען גיט הרגנן דעם רוצח נתכוון להכותו
 על מהמני איינער האט גיוואלס שלאגין ויין חכר אויף
 די לענדין אויף די פיס ולא היה בו כדי להמית על מהמני
 אונ אז ער וואלס אים גישלאגין אויף די לענדין
 וואלס מען גיט גיקענטס שטארבין פון דעם שלאגין
 והלכה לו על לבו אונ דער קלאפ איו גינאנגען אויף
 ויין הארץ ויהי בו כדי להמית על לבו אונ אדער קלאפ
 איו גיקומען אויף די הארץ קען מען שוין שטארבין
 פון דעם קלאפ וסת אונ ער איו גישטארבין פטור
 דארף מען גיט הרגנן דעם שלאגענד נחפשו להכות על
 לבו ער האט גיוואלס שלאגין ויין חכר אויף דאס
 הארץ ויהי בה כדי להמית על לבו אונ ווען ער וואלס
 אים סאקע גישלאגין אויף דאס הארץ וואלס מען
 גיקענטס שטארבין פון דעם שלאגין והלכה לו על מהמני
 אונ דאס האט שלאגין איו גיט גיקומען אויף דאס הארץ
 נאר אויף די לענדין ולא היה בה כדי להמית על מהמני
 אונ אז מען שלאגט אויף די לענדין דארף מען גיט
 שטארבין פון אנעלבע שלעק וסת אונ ער איו נא
 גישטארבין פטור דארף מען גיט הרגנן דעם שלאגין
 געד נחפשו להמית את הגדול ער האט גיוואלס שלאגין
 אגרויסען מענטש ולא היה בה כדי להמית הגדול אונ

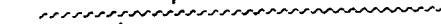
פעורים ופטי' א' משניהם מוחזק בחסידות וידוע שהוא לא זרק הקז אפי' לא הקטיבוני ליה לאידך בחזקה זו: ר"י אומר כונסין אותן לכיפה. מתניתין חסורי מחסרה והכי קתני וסור שנתמר דינו שנתערב בשוורים אחרים

וקולס אוחן דהא על כרחך כלה אסורים בהגדה ופטי' הן חלף מפני זה המעורב בהן הלכך סוקלים את כלם כדי שיתקיים מצות סקילה במחוייב בה. ר"א כונסים אותם לכיפה, ור"ל לסקל (ד) אלא כונסין אותם לחדר והם מחיים כרעב, ואין הלכה כה"י. ר"ש אומר בסייף. שהחנק המור (ה)

כ"ש: (ד) טלה לטריח ב"ד. כ"ש: [ו] לכה כהן וכו' טעמים ט"ל דלכוס ג"כ כשרפה ועודאסק מלכות: כהן יבטל שסקילה ע"מ כו', נ"ב: [ז] לנגדף כו'. שמואל וכן כפי' וכן לא ילכח אלא כשואב ויבטל כהן ישביל כשואב כפי' כהן, כ"ש: (ה) כ"ש לטעמים דט"ל מדי' ע"ד

כונסין אותן לכיפה. כל חיובי מיתות שנתערבו זה בזה נידונין בקלה. הנסקלין בנשרפין. רש"א נידונין בסקילה שהשרפה חמורה, וחכ"א נידונין בשרפה שהסקילה חמורה. אמר להם ר"ש אלו לא היתה שרפה חמורה לא נתנה [ו] לכה כהן שוינתה. אמרו לו אלו לא היתה סקילה חמורה לא נתנה [ז] למגרף ולעע"ג. הנדרגין בנחנקין. רש"א בסייף, וחכ"א בחנק. ד. מי שנתחייב בשתי מיתות ב"ד נידון בחמורה. עבר עבירה שנתחייב שתי מיתות נידון בחמורה. ר"י אומר

וחכמים אומרים בחנק. שהסייף חמור (ו): ד. מי שנתחייב בשתי מיתות. כגון שעבר עבירה קלה ונגמר דינו לעבירה קלה וחזר ועבר עבירה חמורה, סד"א כיון דנגמר דינו לעבירה קלה הוא נכרא קטילה הוא קמ"ל (ז): עבר עבירה שיש בה שתי מיתות. כגון חמורה והיא אשת איש: נידון בחמורה. כשרפה

ותו"ט: ג. רוצח שנתערב בבהמים ארוצח אינו צו מישמ גינורארען צווישין אנדערע מענטשין און מען ווייס גיט ווער עס האט גיהרגת, דהיינו עמליכע מענטשין זענען גישטאנען און איינער פון וויי האט גינורארפן אפילו זאָרער, ער האט גישאסן מיט גביקסן און ער האט גיהרגת אַמענטש, און מען ווייס גיט ווער עס האט גיהרגת ניין פטרין זענען אלע פטור. און אויב אַ אַקס האט גיהרגת אַמענטש, און בית דין האבן גיפסקת מען זאל דעם אַקס הרגין, און דער אַקס איז צו מישמ גינורארין צווישען אנדערע אַקסין און מען דער קענט איהם גיט, דארף מען פאר שטייגען אלע אַקסין, רבי יהודה זאָגט מען זאל וויי גיט פאר שטייגען, נאר כונסין איהן לַגְּמֵרָה מען נעמט ווי אריין אין אַשְׁמָאָל און מען גיט וויי גיט עסקן, און וויי פייגערען פאר הונגער כל חיובי מיתות שנתערבו בה עמליכע מענטשין זענען חייב גינורארין מיתה איינער גער. און ווי זענען צו מישמ גינורארין מען ווייס גיט וועמען עס קוקט די מיתה און וועמען די מיתה נידען געבן הרגת מען אלע מיט איין מיתה. מיט די גרינגסטע מלחול בשרפין די מענטשין וואס מען דארף וויי פאר שטייגען זענען צו מישמ גינורארין מיט דיא מענטשין וואס מען דארף וויי פאר ברענגען, מען ווייס גיט וועמען מען דארף פאר שטייגען און וועמען מען דארף פאר ברענגען רבי שמעון זאָגט נידען געבן מען זאל אלע פאר שטייגען ששרפה מיתה ווארום פאר ברענגען איז אַשְׁוֹעֶרֶע מיתה וויי פארשטייגען ויבטל איהם און די חכמים זאָגן נידען שרפה מען זאל אלע פאר ברענגען שפסקיה מיתה ווארום פאר שטייגען איז אַשְׁוֹעֶרֶע מיתה ווי פארברענגען אפד לַחֲדוּבֵי שְׁמַען האט רבי שמעון זאָגט צו די חכמים אילו לא היתה

שרפה מיתה ווען פאר ברענגען וואלט גיט גינען אַשְׁוֹעֶרֶע מיתה ווי פאר שטייגען לא נגדה לכה כהן שנתה וואלט מען גיזאגט אז אַמאָבְטֶער פון אפיהן איז מונגה זאל מען איר פאר ברענגען, נאר מען וואלט איהר אויך פאר שטייגען אפד לו האבן די חכמים זאָגט צו רבי שמעון אילו לא היתה פסקיה מיתה ווען פאר שטייגען וואלט גיט גינען אַשְׁוֹעֶרֶע מיתה ווי פאר ברענגען לא נגדה לַפְּנֵי וְלַעֲבֹד גללים וואלט מען גיט זאָגט און דער וואס לעקספערע נאט אַרְבַּע ער רינגט, עבודה פוקבים זאל מען אים פאר שטייגען, נאר מען וואלט אים אויף פאר ברענגען תהרגין בנחנקין די מענטשין וואס מען דארף ווי הרגין מיט אַשְׁוֹעֶרֶע זענען צו מישמ גינורארין מיט די מענטשין וואס מען דארף ווי דער ווערגין, רבי שמעון זאָגט בנפיה מען זאל אלע הרגין מיט אַשְׁוֹעֶרֶע, ווארום דער ווארגין צו ווערין איז אַשְׁוֹעֶרֶע מיט ווי צו גיהרגת ווערין דורך אַשְׁוֹעֶרֶע, און די חכמים זאָגן בנפיה מען זאל אלע דער ווערגין, ווארום גיהרגת צו ווערין מיט אַשְׁוֹעֶרֶע איז אַשְׁוֹעֶרֶע מיט ווי דר ווארגין צו ווערין: ד. כ. שנתחייב בשתי מיתות בית דין איינער האט גיזאן אנרינגע עבירה, און בית דין האט אים גיפסקת אנרינגען מיט, דער נאך האט ער גיזאן אַשְׁוֹעֶרֶע עבירה, און בית דין האט איהם גיפסקת אַשְׁוֹעֶרֶע מיט: נידון פסקיה הרגת מען אויב מיט דעם שווערין מיט עבר עבירה שנתחייב בשתי מיתות איינער האט גיזאן אזוי אַשְׁוֹעֶרֶע וואס אויף איר קוקט צוויי ערלייא מיתות, אנרינגע מיתה און אַשְׁוֹעֶרֶע מיתה, דהיינו ער האט מונגה גינען מיט זיינע אַשְׁוֹעֶרֶע און זא איז אַשְׁתֵּי אִישׁ. אויב אַשְׁתֵּי אִישׁ קוקט הנק, זא איז אַשְׁוֹעֶרֶע קוקט צו פאר ברענגען נידון פסקיה ווערם ער געמישט

לס: (ח) ה"ק שנמלכת מעשיה שתיחה חמלה כ"ו. (ט) ואף פ"ג דלחיסור מוסיף עורס ר"י דכחנן בע"מ פ"ג דכריתות סבב על הגומל ונעשה א"ל אף פ"ג דמוסיף לחיסורא לעלמה שתיחה מומרת גסס קודם שנעשה פ"ג ועגו המסר נמי פ"ו דג"ל חרי קטיל לא מיתא קטיל לים. כדון במצורח שהיא כשמותא, נכרתי: (י) דנגרתי כר' קפלה הוא כ"ונוי שפיי וקרובי הוא ללך מפרק קטליה וכוין דקא מוויב לים לנפשיה דלעבדות של כרס מקרבי' ל' לקטליה מליס וכעוזה בקל דלתיב תמותה רשע לטה סרטי"י ע"י ססווקה רשע מתיחסו רפתו אלהא מוחוק

מפני שהיא חמותו ולא באשת איש שהיא כחנק: גידון בויקה הראשונה. כחוהו איסור שהחוק תמלה להורר ולפרוש ממנו הוא גידון אבל לא באיסור הבא עליו אחרון ואע"פ שהוא חמור דקסבר רבי יובי און איסור חל על איסור ואח"כ חמור על הקל ואם באה בת אלהא שתיחה חמלה חמותו (ח) כשהיתה פנויה ואח"כ נישאת גידון כשרפה (ט) ואם היתה אשת איש ואחר כך נישאת חמותו גידון כהנק כמיתה של אשת

אישה שתיחה חמלה, ואין הלכה כר"י: ה' מי שלקה ושנה. שקה שני פעמים על עבירה שחייבים עליה כרת (י) שכל חייבי כריתות לוקין כתימור וישנה אותה עבירה עלמה (יא) פעם שלישית (יב): מבגיסין אותה לכיפה. מקום כשעור קומת אדם ולא יותר (יג) ומאכילין אותו חמלה לחם לר ומיס לחץ עד שיוקטנו בני מעיו והכר מאכילין אותו שעורים שנפוחות במעיו עד שכרסו יבנקעת: שלא בערים. שלא כעדות שהיה מחויב עליה מיתא ומ"מ ידוע לנ"כ שהדבר אמת שבדלוי הרב אלא שהוכחו העדים כדכיקות או שלא היתה עס רתרחא מספקת: ומאכילין אותו לחם צר ומים לחץ. חמלה (טז) ומאכילין אותו שעורים עד שכרסו יבנקעת והיינו רישא ומה שסמך זה גילה

הוא: הנובב את הקבורה. א' חמלי שרת מלשון קשות הכסך (יז): והמקלל בקורסם. המכרך את ה' בע"פ: והבוועל ארמית. נכרית: קנאין פוגעין בו. המקנאים קנאמו של מקום הארנו אותו (טו), והוא שתיחה הארמית בת

צום פאר פרענען, רבי יובי ואגמ' גידון בויקה הראשונה

שפאה עליו עד ווערמ געמקשפט מיט דעם איסור וואס איז אויף איהם גינוארין צוא ערשט, אויב ראובן האט גינעמען אסאךקער פון אאלמנה אדער פון אנדערע, איז די מוקער פון זיין ווייב אסור גינוארין אויף איהם, ווייל זיא איז וויגען אשוויגער, דער נאך האט דיא שוויגער גענומען אמאן, איז צו גיקומען נאך אאייסר פון אאשית איש, דער נאך האט ראובן מיט די שוויגער מונגה גיווען, ווערמ ראובן געמקשפט מיט דעם ערשטען איסור, דארף מען איהם פאר פרענען, אונ אויב ראובן האט גינומען אסאךקער פון אאשית איש, איז נאך די שוויגער אסור גיווען אויף ראובן פון לאנג איידער זיא איז גינוארין זייגע אשוויגער. ווארדס אאשית איש איז נאך אסור אויף די גאנצע וועלט, איצט איז צו גיקומען נאך אאיסור, זיא איז גינוארין זייגע אשוויגער, דער נאך האט ראובן מיט די שוויגער מונגה גיווען, ווערמ ראובן געמקשפט מיט דעם ערשטען איסור, דארף מען איהם דער ווערנין, גיט פאר פרענען: ה' מי שלקה ושנה אייגער האט גיטאהן אעבירה פון פרת אונ קען גיטאהן אים גישלאגן פלקות, דער נאך האט גר גיטאהן די זעלביגע עבירה נאך אקאל, אונ מען האט אים נאך אקאל גישלאגן פלקות, אז ער מומט די זעלביגע עבירה נאך אדרישען קאל בית דין פנסיין איהו לכיפה בית דין הייסן מען זאל אים אריין גריינגען אין אשמוב וזיא איז נאך גרויס וזיא

דער מענקש, אונ מען גיט אים עסין ברויט מיט וואסער, אלע קאל ווייניגער ביו די גידוערים ווערין איינגיצויגין אונ קליין ומאכילין אותו שערין דער נאך גיט מען אים עסין גערשטין ברויט, אונ די גערשטין טין ברויט ווערין אויף גיבלאזן אין דיא גידוערים עד שפריס מתבקעת ביו זיין בויך ווערמ צו שפאלטן היתר נפש שלי בערים אויב אייגער האט גיהרגת אמענקש, אונ עס איז נישא אויף אים עדות, נאר בית דין ווייסט גענויס אז ער האט דעם מענקש גיהרגת מבגיסין אותו לכיפה בית דין הייסן מען קאל איהם אריין גריינגען אין אשמוב וואס זיא איז נאר גרויס וזיא דער מענקש ומאכילין אותו לחם צר ויפס לחץ אונ מען גיט איהם עסין ברויט מיט וואסער, אלע קאהל ווייניגער ביו דיא גידוערים ווערין איינגיצויגען אונ קליין, דער נאך גיט מען איהם עסין גערשטין ברויט, אונ דיא גידוערים ביו ברויט ווערין אויף גיבלאזן אין דיא גידוערים ביו זיין בויך ווערמ צו שפאלטן: ו' הונג אה נתקפה אז אייגער האט גינגת אפלי פון בית המקדש והמקלל בקוסם אדער ער האט גיפלוקט נאט מיט דעם נאמען פון עבודת גלולים והבוועל ארמית אדער ער האט מונגה גיווען מיט א אשה וואס דינט עבודת גלולים, בייא דיא דרייא זאכין איז דער דין קנאין פונען בו דער יוד וזיא עס פרענט אין איהם דער צארין אריין גיטה, גיטה וואס עס איז גיטאהן גינוארין מען ער מיט דעם פנים וואס דעם מענקש ווארע האט גינגת דייא כלי פון בית המקדש וזיא

חקת יום ד

עיקר תו"מ

גובג קמוס כעין ליה קלא ולא יבא לביה לביה דלית לה הקדש ומחו ופרש"י ככלל ל' גבג שמכלועין ומחזיבין וימנ כמבא הו"ב כו' והתקלה בקומס דפזי כמבדך אם טעם . גמלא . זבועג כו' דס"ט לשכתו דבר כרה סוף יכרם ל' ל' ל' ל' : [א] ככ"ד . כלומר להקדש כדון לאו טעם בו מיוב מיתא ברי' טעם' אלא מולא' ל' וכן ממעין עליהם , ס"ט : וכן : [ב] אם סוף סוף כן , רש"י : [ג] מן כו' . דככל מיוב מוספין טעמי' ממיס ומת' מושב : [ד] דכ"ן ל' ל' (כספוסים דקרב) כבוד , כש"י . ר"פ סכר ל' דין וימנ מיומנ כו' , גמלא : (י"ח) וא"ם ומיסוק ל'יס שכלבם לעקדש דככת , וי"ל שטעמא כסמים ולא טעם כשיפור אלא בלש'קלס וביס'ן כלנולא , הו"ס ומחוי"ם . אמאי לא טעמי כתי' סרטי' בגדים :

עובד ע"ז וכשעת מעשה ובפני עשרה מישראל ואם חסר א' מן התנאים הללו חסרו הורנו אבל עונש מפורש על פי נבוא יכרת ה' לאיש אשר יעשה ומלקין אותו ל' תלקיות מד"ס . משום גזר , משום שפחה , משום כותיה , משום זונה (טו) : פרחי בהונה .

בחורים שמתחיל עטר קנסם לפרות בהם : כגוזרין . בקטיות של עטים : רע"א בחבק . נאמר כהן והור הקרב יומת ונאמר להלן והנביא הו"א או הולט ההלום ההוא כהן חקק : והכ"א בירי שמים . נאמר כהן יומת ונאמר להלן כל הקרב הקרב אל משכן ה' יומת מה להלן בירי שמים חף כהן בירי שמים (זו) , והלכה כחכמים . עונש לאהר מיתה אם לא עשה חובבה כראוי ומיתה בירי דמיתה בירי שמים ימיזי נקצרים ואינו הולך ערירי כרת אית בה תרתי ימיזי ככרתים והולך ערירי ומחויב מיתה בירי שמים שאל עסקי מקדש וקדשים הם אחד עשר ואלו הן האוכל טבל וכהן טמא שאכל תרומה טהורה וזר שאכל תרומה וזר טמא (ית) וטבל יוס שטמא ומחוסר כפורים ומחוסר בגדים ושלח קדוש ידים ורגלים ושחייזין ופרועי ראש . קת מהם נאמר מיתה בהם בפירוט וקתם למדוד רבותינו מפי הקבלה בג"ש וכהיקס :

הואו או הולט ההלום ההוא כהן חקק : והכ"א בירי שמים . נאמר כהן יומת ונאמר להלן כל הקרב הקרב אל משכן ה' יומת מה להלן בירי שמים חף כהן בירי שמים (זו) , והלכה כחכמים . עונש לאהר מיתה אם לא עשה חובבה כראוי ומיתה בירי דמיתה בירי שמים ימיזי נקצרים ואינו הולך ערירי כרת אית בה תרתי ימיזי ככרתים והולך ערירי ומחויב מיתה בירי שמים שאל עסקי מקדש וקדשים הם אחד עשר ואלו הן האוכל טבל וכהן טמא שאכל תרומה טהורה וזר שאכל תרומה וזר טמא (ית) וטבל יוס שטמא ומחוסר כפורים ומחוסר בגדים ושלח קדוש ידים ורגלים ושחייזין ופרועי ראש . קת מהם נאמר מיתה בהם בפירוט וקתם למדוד רבותינו מפי הקבלה בג"ש וכהיקס :

איו ג'יוען קטא אין אחיו הכהנים מבייאין אותו לביה דין דארף מען ניט די פהגים זאלין איהם בריינגען צו בית דין אלא פריה כהונה בוציאין אותו תיז לעזרה נאר די יונגע פהגים פירען איהם ארוים פון די עזרה ופסיעין את מוחו בגזירין אונ זיי צו שפאלטין איהם זיין מוח מיט שמיגער קלאץ דו שמשמש במקדש אויב אפרעמערד ואישאל אדער אלרוי האט גיטאן דין עבודה אין בית המקדש , רבי עקיבא נאגם תנא מען דארף איהם רער ווערנין והכמים אייניס אונ די חקמים זאגין בדי ששים נאט לשמראפט איהם ער זאל שמארנין אין דער יונגענד :

וואס ער האט גיפלוכט נאט מיט דעם נאמען פון עבודת ג'גולים , אידער וואס ער האט גזנה ג'יוען מיט די פותיה , אונ נאר אז ער פירעפט איהם ווען ער איז מינה , מען ער איהם הרגנן אפער אז דער נואף האט זיך אפ גישייט פון איהר , עס איז שוין נאך דעם זנות , פאר מען איהם שוין גיט הרגנן , אונ נאר אז צעהן יודין זענען דער בייא ווען ער איז מינה דראמאלס מען ער אים הרגנן , אונ אויב דארט איז גיטאן צעהן יודין , פאר מען איהם גיט הרגנן , אונ דאס איז נאר אז איר מופער איז אויך אפותיות פון שמשש בטימאה אויב אפהן האט גיטאן די עבודה ער האט מקריב ג'יוען אקרנן ווען ער

רש"י

גמרא פנהרין דף פא ע"א

פשיטא . דכחמורה נידון שהרי אף זה נחמייב דהכי טלוק חלדעהי לידון בקלה : ובי אהגורו אהגור . כמה שערד כתי עבירות אלו לא עבר אלא על החמורה היה נידון זה ועכשיו שהוסף לעבור עמה עברה אחרת נידון בקלה : אמר רבא . ודאי אי מקמי דלחא לקען עכדינכו למתווייהו לא אהרנך למשמעין כי חלעריך

סלכס ה' כלה כלי' ההיון דלמג' דמג'וב דכריאל כם נידון בחכורה . פשיטא וכי איתגורו אהגור אלא אמר רבא דכא כמיא עסקינן כנון שעבר עבירה קלה ונבגר דינו על עבירה קלה וחזר ועבר עבירה חמורה סד"א כיון דננמך דינו לעבירה קלה האי נבגרא קמילא הוא קמ"ל . בעא

מיתה , איצט אז ער האט נאך געזינדיגט אונ האט נאך גיטאהן אעכריה וואס איהם קומט מיתה זאל מען איהם שמראפין מיט די גרינגערע מיתה , פאר וואס אלא אמר רבא דכא בפאי עסקנן האט רבא גיזאגט דא שמעקסט גנון שיעבר צעדיח קלה ונגמר דינו על גבירה קלה חזירי ועבר עבירה חמורה פריער האט ער גיטאהן אנרינגע , עכריה , אונ בית דין האבין געפסקת מען זאל איהם הרגנן מיט אנרינגען טויט , נאכדעם האט ער גיטאהן אנרויסע עכריה וואס מען דארף אים הרגנן מיט אישוערין מו"ם פלגא דשקא אפיקא כיון דנגמר דעו (חק לישראל ע"ט) ח"ד 12 35 לעבירה

נידון בחמירה אויב איינער האט גיטאהן צווייא עבירות וואס עס קומט איהם צוויי ערלייא מיתות , דהיינו אויף איין עבירה קומט איהם קמילה ומען זאל איהם געווארפין מיט שטיינער ביו מען וועט איהם הרגנן אויף דיא אנדערע עבירה קומט איהם שרפה ומען זאל איהם פאר- ברענען לשמראפט מען איהם מיט די שווערערע מיתה , פרעגט די נבגרא פשפאי געווייס דארף מען אים שמראפן מיט די שווערערע מיתה ובי איתרי איתרי דארף ער דען פארדינען , אז ער וואלט נאר געהאט דיא איין עכריה פון דיא שווערע מיתה וואלט מען דאך איהם געהקנת מיט דיא שווערע

לו זה לדיק גמורו ע"כ משום דלא עבר הכי נאז לדיק הוא
 אס עבר עבירות אחרות חלל לזו כמשמעותיה מדריש :
 אל ההרים לא אבר . שלא נלמדף לזכות אבותיו מהנן .
 שהוא הסוד : שלא נדנה נקופה של צדקה . שהוא
 דבר נגחי לאלם הננן :

בית ישראל , שרא הלך בקוביה וקופה . ואת אשה
 רעהו לא טמא , שלא דר לאומנות חבירו . ואל
 אשה נדה לא קרב , שלא נהנה מקופה צדקה .
 וכתוב צדוק הוא חיה יחיה . כשהיה ר"ג מגיע
 למקרא היה היה בוכה ואבר מאן דעביד לבלהו
 הוא דחיי , בחדא מינייהו לא חיי . א"ל ר"ע אלא
 מעתה אל הטמא בכל אלה הנן בכלהו אין

בחדא מינייהו לא אלא בא' מכל אלה הנן בא'
 מכל אלה :

גיגעסין אין דעם זכות פון ויגע אלטערין , נאר
 אין זיין אייגענעם זכות ועיני לא גשא אל גילוי בית
 ישראל , ער האט גיט אויפגעוויבן ויגע אויגין צו
 דיא עבנדרה זרות פון דיא יודין . דאס מיינט קען
 שלא קרן בקימא וקופה ער איז גיט גענאגען מיט
 דעם קאפ אויפגעוויבן אין דער הייך ויה אשת
 בעיה לא טמא ער האט גיט קטמא גיטען זיין ספרס
 נויב . דאס מיינט קען שלא רד לאקנות חבירו ער
 האט גיט אוועק גענוקען זיין ספרס פרנקס ויה
 אשה נדה לא קרב ער האט גיט גיגענעם צו א אשה
 וזאס איז אנדה . דאס מיינט קען שלא נהנה מקופה
 של צדקה ער האט קיין קינאה געהאט פון די צדקה
 קאפע וכתוב צדוק הוא חיה יחיה אונ עם שטייט אין
 פסוק ער איז אצדיק אונ ויגט לעבין כשהיה רבן
 גמליאל פני' למקרא היה ווען רבן גמליאל איז געקומען
 צו דעם פסוק היה בוכה האט ער געוויינט ויאמר באן

וזהו הקת דף קפג ע"ב ת"ת דלילות יוד הא ואי הא

אשר אמר יי' למשא אסוף את העם בנין דהאי באר לא אעדי (באר) מנייהו . ואי תימא היך וכלי לא לשאב מניה כלא חלל
 איקו נפיק לתלימסר [לתריסר] נחלין , ונביעו אתמלי ונפיק לכל סטרין וכדון הוו ישראל בשעתא דשארן ובעין מיה
 קיימין עליה ואמרי שירתא ומאי אמרי עלי באר סלקי מימין לאנסקא מיין לכלא ולאשתקאה מן וכן אמרי תושבתחא
 דהאי באר באר חפרוה שריס וגו' . מלה קשוע הוו אמרי וכך הוו מהכא זולפינא (נ"א ת"ת) כל מאן דבעי לאתער
 מלין דלעילא בין עובדא בין במלה . אי ההוה עובדא או ההוה מלה לא אתעביד כדקא יאות לא אתער מידי . כל בני
 עלמא זולין לבי כניסחא לאתער מלה דלמילא . אבל זעירין חיוון דיעשין לאתער אקב"ה קריב לכלא דיעדי למקרי
 ליה ולאתער מלה כדקא יאות אבל אי לא ידעי למקרי ליה לא איהו קריב דכתיב (תהלים קמה) קרוב יי' לכל
 קוראיו וגו' . מאי בנמח דיעדי לאתער מלה דקשוע כדקא יאות וכן בכלא . אוף הכא הוו אמרי ישראל בני מלין מלין
 דקשוע בנין לאתער להאי בירה ולאשתקאה לון ישראל ועד דאמרי בני מלי לאתער . וכן אפי' באינון חרשי עלמא
 דמשמשי בזינון ביסין מד דעבדי עובדוי דקשוע לגבייהו אי לא אמרי מלי דקשוע בנין לאתשכא לון כבני גוויי דבעין
 לא מתערין לגבייהו ופסי' . לעווי כל יומא במלין אחרנין או בעובדא אחר' לא משכין לון לגבייהו לעלמין ולא מתערין
 לקבליהו . ת"מ כתיב (מלכים א' יז) ויקראו בשם הכעל וגו' . מאי עטמא . חל דלא רשו כההוה בענ בהאי . ועוד
 דמלין לא מתכשרין בינייהו וזככי לון קב"ה בשם הה"ד (ס) וזתה הסבות חל לבס אחורנית . וזככי חיוון דליקריא
 דיעדי למקרי לחאריהון כדקא יאות . אמר רבי שמעון הכא בעינא לגלגא מלה . ת"מ כל מאן דיעד לסדרא עובדא
 כדקא יאות ולסדרא מלין כדקא יאות הא ודאי מתערי לקב"ה לאתשכא מלין עלאין דמתכשרין (ס"א) ואי לא לאתכשר
 לגבייהו) ולא אכשר לגבייהו אי הכי כל עלמא ידעי לסדרא עובדא ולסדרא מלין מאי חשיבו דלהון דליקריא דיעדי
 עקרא דמלה ועובדא וידעי כוונתא לבא ורשותא יתיר מלין אחרנין דלא ידעי כל כך . אלא מלין דלא ידעי עקרא
 דעובדא כולי האי אלא סדורא בעלמא ולא יתיר משכין עלייהו משיכו דכתר כתפוי דקב"ה דלא סס באורא דשנינו
 אקרי . וללין דיעדי ומכווני לבא ורשותא מפקי ברכא מאחר דמתשבה ונפקי בכל גושין ושרשין בחרה מישר כדקא
 יאות עד דמתכרבן עלאין ותחלין שמה קדישא עמא מתכרבן על ידיהון . וזתה חולקיהון דהא קב"ה קריב לגבייהון
 זמין לקבלהון כשתח דאקרו ליה הוא זמין לון כשתח דאקרו ליה גבייהו הוא אוקרי לון בעלמא דין ובעלמא
 לחאי הה"ד (תהלים נא) כי בי חשק ואלפסהו אשכנבו כי ידע שמי "

הרכב"ם הלבנת פרה פרק א.
 (א) פרה שגולד בה פסול תפדה. וכן אם סתוו תפדה
 סכפיו עורה. אבל לא להאכיל בשרה לכלבים;
 (ב) נשחטה לשם חילין תפדה ואינה סכמרה. נשחטה
 ע"ג מערכבה אין לה פדיון עולמית; (ג) לקחו פרה
 ומצאו אחרת נאה סכמה הרי זו תפדה שלא כמות;
 (ד) אף כזה הרי"ש כשר לשחטת הפרה, שנאי ונתחמ
 אותה אל אלעזר הכהן ועדין אהרן היה קיים, ומפי
 השמועה למדו זו נעשית באלעזר ושאר כל הפרות

~*~
 (א) פרה שגולד בה פסול תפדה אויב עם אינו גינוראין
 אין די פרה אדוקה אפסול, זאל קען זיא
 אויסקטאהשין אויף געלט, מען זאל געמען געלט ווי
 פיר די פרה אדוקה אין ווערט אונ קען זאל גינוראין
 די פרה אדוקה זאל זיין אויסקטאהשט אויף דעם
 געלט, פאר דעם געלט קויפט מען איין אנדער
 פרה אדוקה אונ די פרה אדוקה איז אפראקטע
 ביהמה ווי זיא איז פריער גינורען וכו' אם ספיה תפדה ספני
 עורה אונ אויב די פרה אדוקה איז גיפייגערט זאל
 קען זיא אויסקטאהשין אויף געלט, מען זאל מעגין
 גינען איר פעל אבל לא להאכיל בשרה לכלבים אבער מען
 קאר ניש געבין איר פלייש צו די הינט זיי זאלין די
 פלייש עמין, גאר די פרה מען באגראבין;
 (ב) נשחטה לשם חילין תפדה ואינה סכמרה אויב די פרה
 אדוקה איז גישאקמין גינוראין טייל קען האט געד
 מינגט זיא איז אפראקטע ביהמה, זאל מען זיא
 אויסקטאהשין אויף געלט, אונ פאר די געלט קויפט
 מען איין אנדער פרה אדוקה. אונ אויב קען האט
 די פרה אדוקה ניש אויסקטאהשט אויף געלט,
 גאר מען האט מיט איר גישאן אזוי ווי מען דארף
 טאן מיט א פרה אדוקה, אונ מען האט איר פאר
 ברענט ווי דער דין אין, אונ מען האט אירע אש
 אויסקעמטשט מיט וואסער וויא דער דין אין אונ
 מען האט געשפריצט אויף אקמא, ווערט ער ניש
 סהור נשחטה על גבי סכמרה אין לה פדיון עולמית אויב
 די פרה אדוקה איז גישאקמין גינוראין אויף דעם
 ארט ווס מען דארף וי פארברענן ווי דר דין אין קען
 קען זיא ניש אויסקטאהשין אויף געלט; (ג) לקחו פרה
 ומצאו אחרת נאה סכמה הרי זו תפדה שלא כמות אויב מען
 האט גיקויפט אפרה אדוקה נאכדעם האט מען
 גיטראפין צו קויפן אשענערע פרה אדוקה, זאל
 מען די ערשטע פרה אדוקה אויסקטאהשין אויף
 געלט, אפילו זיא האט קיין פעלער; (ד) אף כזה
 הרי"ש כשר לשחטת הפרה אפילו אפראקטע פרה קען
 אויף פאר ברענען די פרה אדוקה שנאמר ונארוכ
 עם שמיית אין פסוק ונתחם אותה אל אלעזר הכהן ועדין
 אהרן היה קיים איהר זאלט געבין די פרה אדוקה צו
 אלעזר הכהן, אונ אהרן האט גאר גיגענט, איז
 דאך אלעזר ניש גינורען דער פהן גדול, פון דעקט
 וועגין האט אלעזר גימאכט די פרה אדוקה יאשי
 תשבעה ליהו הערענדיג איין תנא פון דעם אנדערין

בספר חסידים כימי קה קו.
 כל מזה שאין לה דושה חסיד מי טובה וזהו מדרשנה גמי
 שהיא קמת מלוך, ומזה שאין לה כוהמים כדוף אחרים
 למסופח סמטוסו תפקינה ותופרת כמה נדושה לכי שנתמלמו
 מכל וכל:
 לא יגור אש ילא"ם בנקים סמטוסים על הסמטוס ועל הסמטוס
 כי כל פזירם יש תהום ומחשבה ומחשבה לא יקט
 נחשבה כום סמטוס ולכן און סוב לדור אללם כי א"ס שלא יסכס
 פיה וזו סוף עניה לוחם וכל פזירם על החסם ככלו עבר על
 רמבה חומשי פזיר, אם חתמה כל מיכס סמטוס על ספר כנללים
 דספר כנללשים מסמיס דספר שמוס סיני דספר ויקרא ירימו
 כל מצוה שאין לה דושה ואין פי שיקבש אותה הדישה ירי
 דער סמטוס וואס קיינער פארשט זיא ניש צום
 טאן אונ קיינער ווקט זיא ניש צו מקנים זיין,
 זאלקטען זעקן צו מקנים זיין לפי שהיא כמת מצוה נוייל
 די סמטוס איז אזוי ווי אפרה נואם ליגט אויף אפעלד
 אונ ער האט ניש ווער עם זאל איהם באגראבין
 ומצוה שאין לה רדפים כדוף אחריה לעשותה אונ אמצנה
 וואס מען זאגט ניש נאך איר מען זאל זיא מקנים
 זיין, זאלקטען לויפן צו איהר אונ דוא זאלקטען זיא
 סמטוס זיין שהמצוה מספרת ואומרת בפה הדישה אנכי
 שתעלמט סקל וכל נוארום די מצוה זאגט פאר הקביה
 פאר וואס בין איהר עגנער פון אלע מצות וואס
 קיינער וויל מיה ניש מקנים זיין לא יגור אש ירימו
 סמטוס שהצדדים על הסמטוס ועל השבועות דער קענטש
 נואם האט מורא פאר נאט זאל גען וואהגען
 צווישען אזעלכע קענטשין וואס בייא זיי איז דא
 הקמות מיט שבועות פי לכל עבירה יש תננה בתשובה
 נוארום צו אלע עבירות איז דא אהילף, מען טוט
 תשובה איז נאט מוחל די עבירה ויחם ולשבעה לא
 ינקת בתשובה בזה העולם אונ אז מען האלט ניש דעם
 חרם אדער מען איז ניש מקיים אשבעה אפילו ער
 טוט תשובה פון דעסנוועגין ווערט אים ניש געד
 שיינקט די זינד אונ ער ווערט גישאקט אויף די
 וועלט ולכן אין סוב אדום אללם דריבער איז ניש נומ
 מען זאל וואהגען מיט אזעלכע קענטשין צו זאמען
 פי אי אפשר שלא יתנה מהם נוארום עם איז ניש מעגליך
 ער זאל ניש הנאה האבין פון זיי או היא סמנה אותם
 אנדער ער וועט זיין געבין פון דאס זייניגע זיין
 זאלין הנאה האבין פון איהם וכל העובר על החרם
 כאלו עבר על חשבה חילש תורה אונ דער קענטש וואס
 האלט ניש אחרם איז גלייך וויא ער נואלט געד
 זינדיגט געגין דיא נאנצע תורה אם סמנה כל חיבה
 שבעה כל ספר אז דוא וועקט ציילן דעדר לעצמין
 נוארט פון יעדער ספר פון דיא תורה כסגרים דספר
 בראשית דעם ווארט, במצרים, וואס דאס איז דער
 לעצמער ווארט פון ספר בראשית סמטוס דספר
 שבות דעם ווארט, מסעייהם, וואס דאס איז דער
 לעצמער ווארט פון ספר שבות סיני דספר ויקרא דעם
 ווארט, סיני, וואס דאס איז דער לעצמער ווארט
 פון ספר ויקרא ירימו דספר במדבר דעם ווארט, יריחו
 וואס דאס איז דער לעצמער ווארט פון ספר

בין בכהן גדול בין בכהן הדיוט : (ה) והעושה אותה לנפש ד' כלים של כהן הדיוט, בין שעשאה כהן הדיוט בין שעשאה כהן גדול :

דפסר כמדרכי ישראל דמשנס טורח ומטול לום לטושה וטמונה של כל חיה ומינה יעלו למנין חרס והרס בגימ' רמ"ח כענין מיכ"ח של חרס :

האם מען גילערינגט וי נגשית באלעזר ושאר כל הפרות בז בכהן גדול בין בכהן הדיוט נאזר דיא ערשטע פרה אדוקה איז גימאכט גינוארין דורך אלעזר אבער אלע אנדערע פרה אדומות פלענין גימאכט וערין וויא מען האט גינואלמט, דורך אבהן גדול אדער דורך אפראקסין כהן : (ה) והעושה אותה לנפש ד' בגדים של כהן הדיוט דער פהן וואס מאכט די פרה אדוקה דארף ער אנטאן די פיר קליידער פון אפראקסין כהן בין שעשאה כהן הדיוט בין שעשאה כהן גדול סייא אפראקסער כהן מאכט די פרה אדוקה און סייא אבהן גדול מאכט די פרה אדוקה, דארף ער אנה טאן די פיר קליידער וואס אפראקסער כהן מודה אן ווען ער איז מקריב קרבנות אויף דעם מזבח :

ויען צווייא הונדערט אכט און פערציג גלידער :
הקת יום ה תורה
להמשך מח'ת דמי יהוה נפש ייה יהוה יהוה יוד הא ואר הא נשמה יהוה חיה יהוה ה דמילוי הה אל שם ב'ן שבעשיה בניקוד חולם :

בב וכל אשר יגע בו הטמא יטמא והנפש הנגעת תטמא עד הערב :
ר"א וכל אשר יגע. פ"ז לו : והנפש הנגעת. טז :

רשב"ם (כב) והנפש הנגועה, כאותו שנגע במת הטמא עד רש"י
(כב) וכל אשר יגע בו הטמא. הוה שנטמא ז במת יטמא : והנפש הנגעת. זו נטמא חמת : תטמא עד הערב. כלן למדת שהמת אכי בנות הטומאה והנגוע בו אכ הטומאה ומטמא חרס, והו פירושה לפי משמעה והלכותיה. ומ"א העתקתי מיסודו של ר' משה הדרשן, וזהו (ב) ויקחו אליך. משלהש כשם שהם פרוקו כותי הוהב לעגל משלהש כך יביאו זו לכפרה משלהש. פרה אדומה, משל לכן שפחה שטיף פלעין של מלך אמרו תבא אמו ותקנה הלוואה, כך תבא פרה מ ותכפר על העגל. ארובה, ע"ש (ישעיה ח) אס יחדיו כחולע, שהטעם קרוי חרס. תמימה, ע"ש ישראל שהיו תמימים ועשו בו בעלי מיתין, תבא זו ותכפר עליהם ויסורו לחמותם. לא עלה עליה עול, כשם שפרקו מעליהם עול שמים. (ג) אל אלעזר הכהן, כשם שנקבלו על אהרן שהוא כהן לעשות העגל, ולפי שאהרן עשה את העגל לא נעשית עבודה על זול ידו שאין קטיוור נעשה סניגור. (ד) ושרף, ע"ז מייחס הללו כנגד ג' אלפי אים שפלו בעגל. וחרו הוא הנכזה מכל היולנות ואוזב נמון מכולם סימן שהגובה שנתגלה וחספו יספיל את עצמו כלאוזב ותלגעת ויתכפר לו. (ט) למשכרת. כמו שפסע העגל שמור לזרות לפרועיות שאין לך פקודה שאיז בה מסקודת העגל פירוש לתורת אלהים

(כב) וכי אשר אנת אלקע זאכין וואס דער טמא מת וועט זיין אן רירין יסקא זאל טמא זיין ותהפך הנגעת אינז אקענטש אז ער וועט אן רירין דעם קענטש

כ א וַיבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־פְּנֵי־הָעֵדָה
 מִדְּבַר־צֶן בְּהַדְרֵשׁ הָרֵאשֹׁן וַיֵּשֶׁב
 הָעָם בְּקִדְשׁ וְהִתְמַת שֵׁם מְרִים
 רש"ם

הערב, כי הוציאו אבי אבות הטומאה: (א) ותמת שם מרים. בתרש הראשון החרש שלטוף ארבעים שנה,

שחרון חכמים

על משה עגל וכן לחלק שחרון ופסלים דקדושים, וי"ל דחסס מיירי שיהי' כיה מכפר ע"ש. חין יטיח לומר טון קטיעה נעשה סיניגור למ"ט ס"ה מכפר עניו בעון המגל: י' לטי סמנל סיה ט"ו ו"ט ס"ה כמנא כמח כמנא כמנא כמנא כמנא וילמדו לכעל סעור ויאלכו זכתי מוחס: כ כלנו למנן כיון שכתיב בני ישראל פס"ט ס"ה כל ספרד ומפרש שכבר מחו מתי מדבר: ל' פ"י דלחן ס"ט מקומו ספרי בשנה ראשונה לייאוש מרים עשו את סמנל וכסנא סנה כסנו פסל חלומה ופיהה ערים סיהם כסוף מ' סנה לייאוש מלרים: ס' וז"ה וי' קרנן סיהה ספרה חלומה וכלנה לא סיו מקריבין פמנא כלום. וי"ל לא ד"ו ספירש"י לטייל סקלס סכחוב סחלאל ולפר סיהא סקדסיס ליאכר כהנאה ס"ע סיהא סקדקבן: ג' וז"ה נפי' ז"ה סיה לו למסור גני' סכחוב סמנ' וי"ל לכך כמנמנא נפרס לפי סהס דומים לסדודי לפי סמיהס כמו סזה מכפר נס זס מכפר: ס' מדכתיב סלן סס סס וכמיב

ת"א יתמת סס מרים וחקרנ: ספית פ ע"ק קח ע"ו: כו: בעל המורים

(ב) נחשם סלסון. סתך זס לפרסח סרה, סכרלשין סכרסס ספריס. ונס כמו סרשטו חז"ל סמיהס לריקיס סכרסס זמו פריס: פסל סמנא. סנימ' מכפר: וסמנא סס מלריס ומכרל סס סס

רש"י

שנאמר (שמות לב) וכיום ספדו ופקדתי וגו', וכסס סהעגל י מעמל כל העוסקים זו כך פרה סממלה כל העוסקים זה וכסס סממלרו כלספרו סממלר (סס) ויור על פני מרים וגו', כך ולקמו לסמח מעפר סרפת סממלה וגו': (ב) כל העדה. עדה סמלח כ סכבר מחו מתי מדבר וז"ל פשו למיז: ורמזת שם מרים. (מ"ק ק"ל למה נסמכה מיתת מרים ל לפרשת פרה חלומה לומר כך מה סרננות ס מכספין (ס"ו) כמו ספרה חלומה מכפרת) חף מיתת הלדיקיס ס מכפרת: ורמזה שם מרים. (סס) חף סיה כמקיס ממה ס ומפני מה לא חלמר כיה על פי ה' דיקיס לטון סקכנות ונס ספריס לניס קרנן מנמ ולימדנו סהדדי

פרושו לתורת אלהים

דאס עגל אליון גימאכט שיקט ודך גיט ער זאל מאן דיא עבודה פון דער פרה וואס זיא איז סכפר אויף דעם עגל ווארום איז גטייער געשה פייער איין קריגער קאן גיט וערין איין איבער געמער און אזויא ווי קען האט דאס עגל פאר גרענט דרום האט קען דיא פרה אויך געמוזט פאר גרענען און דרום האט קען גיבראכט דיא דרייא מינים עז איר פגענען האלץ יאזוב און אזוב וישני חלפה און ארויטין פאדים אקענין די דריי מויזינד מענמשיין וואס זענען אויס גישטארבן איבער דעם ויגד פון דעם עגל און אטענען בוים איז העקער פון אלע ביימער און אזוב וואקסט גידיגער פון אלע קרייטיכצער דאס איז אסימן אז דער וואס האלט זיך הויך און זינדיגט זאל ער זיך גידערני האלמיין און זאל השוכה אהרן וועט איהם גאט מחלל זיין און אזוי ווי דער חמא פון עגל איז גינוארם צו דיא דורות און עס איז גיט פאר האנדין איין פורעניזות וואס גאט פריינגט אויף די ישראל עס זאל גיט זיין סממח דעם ויגד פון דעם עגל אויף אזוי האט גאט גיהייסן קען זאל בהאלמיין דאס אש פון דער פרה צו דורות וואס וועט זיין און אזוי ווי דאס עגל האט סממא גינווען אלע וואס האבין זיך דער מיט בשעפמיגט אזוי איז דיא פרה אויך סממא אלע וואס בשעפמיגען זיך מיט איהר און אזוי ווי די ישראל זענען קהור גינוארין מיט דעם אש פון דרום עגל ווי עס שטייט איין פרשת כה' תשא אזוי האט קען מיט דעם אש פון דער פרה סממח גינווען דיא סממא: (א) ויבא און

די פרה פון ווער געלר אזוי ווי זיי האבין אראפ גינטיגען פון זיך די אורינגליך און האבין גיגעבין צום עגל אזוי זאלן זיי פריינגען די פרה אדומה פון ווער געלד זיא זאל סכפר זיין אויף דעם עזן פון דעם עגל און דרום האט גאט זיין געהייסן גרענען אפרה עס איז אקשיל צו אקירן פון אשפה וואס האט איין געריכט דאס הויז פון דעם בעל הבית האט קען געהייסן דיא מוסער פון דעם קינד זאל קומען און זאל אפ וואשין אזוי דא האט גאט גינואנט עס זאל קומען דיא פרה און זאל סכפר זיין אויף דעם עגל און דרום האט זיא גימוזט זיין רויט ווארום דיא עבירות זענען געגליבען צו רויט אזוי ווי עס שטייט אס יאריט כחולע וכו' און דרום האט זיא געמוזט זיין גאנץ אן אפעלער ווייל דיא ישראל זענען אויך געווען גאנץ אן אפעלער איידער זייא האבין געמאכט דאס עגל דאס הייסט זייא זענען גינווען צדיקים און גאד דעם ווענען זיי גינווארין בעלי מוסין בעלי עבירות האט גאט גינואנט זאל קומען דיא פרה וואס זיא איז גאנץ אן אפעלער און זאל סכפר זיין אויף זייא וועלן די ישראל ווידער ווערין גאנץ בלויסר צדיקים און אזוי ווי זיי האבין פון זיך אראפ גענומען דעם עול פון השם והקב"ה אזוי האט גימוזט זיין די פרה וואס זיא האט אויף זיך קיין עול פון קיין שום אפרעט זיא האט און אזוי ווי זיי האבין זיך איין געטאמלע צו אהרן דכהן ווי זאל סאכין דאס עגל אזוי האבין זייא געמוזט גרענען דיא פרה צו אלעזר דכהן און פאר וואס גיט צו אהרן ווארום סממח ער האט

וּתְקַבֵּר שֵׁם : י וְלֹא הָיָה מִים
 לַעֲדָה וַיִּקְהָלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־
 אֶהֱרֹן : י וַיִּרְבּ הָעָם עִם־מֹשֶׁה
 וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר וְלוֹ נִגְעֵנוּ בְּגֹעַ
 אֲחֵינוּ לִפְנֵי יְהוָה : י וְלָמָּה הֵבֵאתֶם
 אֶת־קֶהֱל יְהוָה אֶל־הַמִּדְבָּר
 הַזֶּה לְמוֹת שֵׁם אֲנַחְנוּ וּבְעִירָנוּ :

רשב"ם

שהרי מת אהרן אחריה בחושי החמישי בשנת ארבעים
 לצאת בני ישראל ברכותיב במרשת אלה מסעי :

שפתי חכמים

גם נבי אהרן וימס אהרן עם דלי ללו ג'ש אהי עם עם מרי וימני
 דגבי מרים ל'ל אלל ע"כ ג'ש אהי עם עם ספס כבשיק שחרי כמיב
 מל סי ח' אף כמן כבשיק : ע ים מקשיב עם מקשיב רש"י אף
 סיכוי ד'יסיקן עם עם מלסן . וי"ל דרש"י הכי סיכוי ל'ל
 ג'ש לכחוי כבדוי על סי ח' דע"כ ללו ג'ש נגוריה כיה דע"כ
 ל'ל נבי אהרן ע"פ ס' ל' לכווי כבשיק עם נלמד עם עם
 מגשס א"ו ללו ג'ש נגוריה כיה מ"כ לכה נבי אהרן ע"פ ס'
 א"כ נבי מרים נמי לכחוי ע"פ ס' כו' . אכל כגמרא כחב כמירוש
 נלמדו כו"ש מגשס לכן ל'ל דרש"י ו'ל כמו ח'ק אף כיה כבשיק
 ממה ל'ל דליף עם עם מגשס אכל אהרן נלמדו כ' ע"פ ס' ו'ל
 מ'ד כשמה מרים לא סיה נפש עוד מים . ו'ל"ת למע לא סיה
 מים לראות עם נפש לו כבשוכך כתיב לכן נפשס לו זכות :
 צ סיכוי כמו סן לו יסי כדכרך לא מענין שמה כמו לו ישגשו יוסף ולא מענין אולי כמו לו סקשס נלמדי : ק כאלו
 אמר כניסם אהינו , דסס לא כן כגווס כמולל מיכתי ליה אלס הוא מקור ו'סיה' סיכוי כמון שגווס אהינו כמו ויסי כשמוס לכן :

פירוש לתורה אלהים

אלע יודין ועגען גיקושען אין מדבר צין ביהדש
 הראשוו אין דעם . עקשמיין חודש דאם אין דער
 חודש גימן גושב דעם קברש אונ דאם פאלק האט זיך
 גיזאקט אין קרש דחמת אין מרים דארט גישמארר
 בין ותקבר שם אונ ויא איז דארט בגראבין גינוארין :
 (ג) ולא היה פים אונ עם אין גיט גינווען וואקער צו
 דער ערה ווארום דיא פערציג יאהר וואס ויזא
 ועגען גינווען אין דער מדבר איז וייןאך גינאנגען
 אברודען אין ובהם פון מרים אונ אף מרים איז
 גישמארבין האט זיך דער ברוגען אף גיטאהן
 וקתלו על משה אונ זיך ישראל האבין זיך איין

נביאים שופטים יא

הלשך מנה היא צבאות נפש צ צב צבא צבאו רוח יהודה נשמת רנחא ארני נשמת רודר יתנה ויהח
 יחידה רנחא יתנה חיה יתירה דודר אל שם בין שבעיה :

תרגום

א ויירשו את פלגבגול האמרי מארננו ועד הינפך
 ומן המדבר ועד הירדן : ב ועתה יהיה אלהי
 כ ויכען יי אלהא הישראל
 רש"י

מצודה דוד

(6) מארננו גוי . א"כ כההו סיהל לקהו מכיוון אשר כעס סוף
 (6) מארננו עד היבוק . שמה אומר שהו סך הס

בעל המורים
 גוממירא מכתב : סס . גנימ' אסור כגלס סיה : (ג) וירכ .
 טניס כעמדי , וירכ הכס , וארין וירכ כגל . לומר כששו
 מריכס על עסקי כהל ספסק מהס דסיינו סכאל שסי' מושך כחלל
 רש"י

ע שאינו דרך כבוד של מעלה וכאהרן נאמר (כמדבר לג)
 ע"פ ה' כאלה מסעי : (ב) ולא היה מים לעדה . מכלן
 שכל ת' שנה היה להם הנחש פ בזכות מרים : (ג) ולו
 גוענו . הלואי צ שגועוסי : בגווע אחינו . כמיתח
 אחינו בדבר , למד שמיחת לחם מנונה ממה : בגוע .
 עם דבר הוה כמו כמיתח אחינו . ולא יתכן ק לפרשו
 כשמתו אחינו ששם כן היה לו להקד בגווע (כחולס) :
 ללמדו מגשס ל'ל וכלסכן כו' ולא אמר כשפסקו וע"פ ס' שסרי
 ככאל בזכות אהרן או משה , וי"ל בזכות שסמייס נפשה על
 ס על כלל דסיינו מים שנתן סק"ס מים לעמס כעבילה .
 לו ישגשו יוסף ולא מענין אולי כמו לו סקשס נלמדי : ק כאלו
 הוא מקור ו'סיה' סיכוי כמון שגווס אהינו כמו ויסי כשמוס לכן :

געואמילט אויף משה אונ אהרן : (ג) ויבד השם עם
 משה אונ דאם פאלק האט זיך גיקריגט מיט משה
 ויאמרו אונ זיי האבין גינאגט לאמר אזוי צו אנגין ולי
 גיגען הלנואי וואלמיין מיר גישמארבין מיט דעם
 זעלכזען טייט וואס אונזערע קרידער זעגען
 גישמארבין אין דער מדבר איינער מיר זאלין דא
 שמשארבין סחסת דארשט : (ד) ומה אונ ווארום
 הבאתם האט איהר גיבראכט דאם פארואמלינג
 פון נאם צוא דער דאענזער מדבר למה שם
 מיר זאלען דארטין שמשארבין מיט אונזערע פיה :

חריף ית אמונתה סוף קדם
 עמיה ישראל ואת קדמי
 למיתותיה : ג הלא ית
 וחסדניה קמוש מעונה
 יתיה וחסדניה כל חריף
 יי אלהיה סוף קדמי יתיה
 גירת : ד וקען חסד קב את
 מבלק פר צפור מלכא דמואב
 הפיון דן עם ישראל אם
 קדמי אגית ברוח : ה כד
 יתוב ישראל בחשבונו
 וקבפרנהא וקבערעור וקבפרנהא וקבל קרניא רעל מחומי ארנון מלת סמיה שנין וקא ביו לא
 שובתיו קענדא התיא :

רש"י

מסיתון לקחוי : (ב) ואתה תירשנו . ואתה רוח
 לרשת אותה
 (ס) נצבת ישכאל . ר"ל כסיום ישכאל וישבין בחשבונו וגו' וס' ג' מלות שנה (ר"ל קרוב לג' מלות שנה) ופיון בחשבונו שטוס
 סדורות) : ופדוס לא סללסס . מיד ישכאל : דעס סהיא . כפסך סמון סוס :

מצודת דוד

מלא : מעולב ומעמון : (ב) מפני פניו ישכאל . לסיכוס סס
 ולס סיוחור לך וו"ס וחסד היכסנו כחמים : (ג) אשר יוכיכך
 כפוש . כדכך לענא מפל : (ד) כרוב כד . וכי מפס סוס מריס
 סס ישכאל נעבור כמחוס ססיה סס כי יס כס גס מפל מואב :

כתובים תהלים קו

לחמשין מוסוד ומלכת דריא שיון דלת יוד נפש שיון שיון דלת יוד רוח יאהרונהי נשמה דיסוד א אד
 אדנ ארני נפש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו דו וו הו חיה יחידה דיסוד ידנה חיה יחידה דמלכות
 אל שם ב"ן שבעשיה :

א ארום קבר דשי נחשא
 ועברי פרוקא קצי : ב על
 חוקה מלך שקמא דבית
 יהודה אהנפי ואתר חקיהו
 סליה דבית יהודה דקריב למיסב אהתא אסתגין הין שפין דמאורח סרביהו ומעוניהו ססתגין :
 ג כל מיכלא פרחיק נפשיון ומסין עד מעלי מוחא : ד וצלו קדם יו פר עיק לרוח סמענתהו

מצודת דוד

(6) כי שבר . מל כי שבר ווי' ר"ל כוללס ממלכסס כללו סכר
 דלמות כים ססוסר וגדס סכריוס : (ב) איליס . סהסיה
 סהיליס אשר סססס לכך סססס ומעוניהו ססס ססס מעניס
 ססלי ונחלוו : (ג) סססס . כדכך סהולס ססססס ססססס :

פירוש עברי מיישש

(א) כי : שבר דלתות נחשת וקריתי ככול נפש ער האמי צו
 קראבין די קופערקע שרען פון רעס גער
 פיינגקענס און די אייווערקע רינגלען האם ער צו
 שגיטען איבער געהאקט , דיא סענטשיון זאלין
 קעגען פרייא ארויס גיין פון געפיינגקענס , איצט
 שטעטסין די פסוקים פון די קראנקע וואס זענען
 געוונד גינארין און דארפן לויבן נאם : (ב) איליס
 סרדג פשנס ומעוניהו יפענ גרטה סמלה האם
 גיזאגט דער קלוגער זעהט פון ווייסען אז עם
 דארף קופען שלעכטס אויף איהם , איידער דיא
 שלעכטס קוקט האם ער זיך שוין פארהיט , און
 ער גייט באלד צו דיא ערשטע סכה בארעקענען
 פון טאגען דיא שלעכטס קוקט , גיט אסרעפונג
 נאר אשפראפ פון הקב"ה אויף זייגע וינד דריבער
 סוהט ער באלד השוכה אבער רער נאר קוקט
 נאר גיט וואס וועט זיין בו דיא שלעכטס קוקט

אויף איהם און נאכדעם קען ער זיך שוין גיט
 קעסטן . דאס זאגט דער פסוק איליס , די נארען
 זענען געפייניגט גינארין מיט אקראנקייט פון
 זייערע זינד , די זינד וואס זייא האבין גיטאן האט
 געבריינגט אויף זייא די קראנקייט , געווינגליך
 אקראנקייט קוקט גיט מיט איין קאהל , אז זייא
 האבין גיזעהן אטאג און צווייא טאג זייא זענען
 קראנק און דאקטורים קופען און העלפן גיט מיט
 זייערע סעדיציגען האבין זייא גענדארפט באלד
 טאן השוכה , זייא האבין אבער גיט אזוי גיטאן ,
 זייא האבין געווארט ביו דיא קראנקייט האם זיך
 אויף זייא גישטארקט : (ג) כל אוכל תעב נפשם אז
 זיי האבין שוין פארמיאוקה אלע עסיגנווארג ווייס
 ער שציי סת און זייא זענען שוין געקופען ביו צו
 די טויערין פון טויט , זייא האבין שוין געהאלטן
 בייא שטארבין : (ד) ונשק אל' ה נאכדעם האבין זיי

מִפְּאָקוֹתֵיהֶם וְיִשְׁעֵם : הַ יִשְׁלַח דְּבָרָו וְיִרְפָּאֵם וְיַמְלֵט יִרְקָנִין : הַ יִשְׁדַּר פְּחַמְרָא אֶסְוִתִּיהָ וְיִסִּי יְתָהוּן וְיִשְׁוִיב מִשְׁחִיתוֹתָם :

מצודת דוד

ויצטו קדושים המס נמות: (ס) ישלח דברו. לה כדכחם סרפאים כסמם עלפאים כסממנים והקב"ס נדסלם כעלממו: נעמסוסמס מסחמ סקבר ססס קרוב לסס:

פירוש עברי שיימש

נְעַשְׂרִיעֵן צוּ הַקְּבִיָּה בְּצִר לִסָּם וְעֵן עִם אִיוּ וְיִ שׁוֹיֵן כְּאִנְךָ שְׁלֵעֲכֶם גִּינוּעַן . אִיוּ וְיִ הַאֲבִיּוֹן גִּינוּעְהָן דְּאִנְךָ טוֹרִים קִעְנֵעַן גִּיט הַעֲלָפִין וּמִפְּאָקוֹתֵיהֶם יוֹשִׁיעַם כְּאִי מְאֵלֶם הָאֵם הַקְּבִיָּה וְיִ גִּיהָאֲלָפִין אֵן דְּאִקְטָוִירִים אִיוּ אֵן מַעֲרִיצִיעֵן קָאָר פְּלִזְלוּגַּנְג מִיִּם אִיוּן סָאָהֶל הָאֵם אִיוּפְּגִיָּהֶעֳרָם דִּיא קְרָאנְקִיִּים : (ה) יִשְׁלַח דְּבָרָו יִ אֵם גָּאֵם הָאֵם גְּעַשְׂיָקֶם וְיִן וְאִרְטָם , עַר הָאֵם

עיקר תוי"ט

משנה חולין פרק יב

ברטנורא

שלוח הקן. אבל לא במוקדשין. משכח מוקדשין דאלו היו חולין היו חייבים בשלוח הקן כגון שהיה לו טוף והקדישו כשהוא ברחוהו לנדק הבית וברח ומלאו ח"כ רובץ על הקן והכירו ח"כ כגון שהקדיש גזולות של שוכניו למזבח לשולח נדבכו וח"כ כשגדלו אותן גזולות ברחו ויאלו וקטנו במקום אחר למעיקר כל חקדשנהו לנדקיה. הוה וכל הקדש עליהו והשחט למלאן לא מומן הוא ולי הוה חולין הוה מומן נהוג בשאינו מומן. דכתי' כי יקרא פרס למומן; ששקנו בפרס. שמרדו ויאלו מן הבית ואינו חוזרות לבית וכעשו מדבריות ופרס לאו מומן הוא מפני שיכולין לברוח: הרדסאות. שרצן לנדל עם בני אלס ועל סס הכרוס המלך שהיה משחק בנדולן נקראו הרדסאות מל שמו: ב עוף שמא

פרק יב א' שלוחת תמן אז איינער געפינט אפייערע ויץ ארץ איינער קינדער אדער אויף איהער איינער, מוז, ער לאזין דיא מופיער זיא זאל אנועק פליהען, אונ דיא קינדער אדער דיא איינער מען ער געמען פאר זיך נהג בארץ ובחצה לאיך סיי ער געפינט אין ארץ ישראל אונ סיי ער געפינט אין חוץ לארץ, מוז ער דיא מופיער אנועק שיקין, אונ דיא קינדער אדער דיא איינער מען ער געמען פאר זיך בפני הבית ושלא בפני הבית סייא נוען דער בית המקדש אזי גישטאנען, אונ סייא נוען דער בית המקדש אזי גישא, אזי אלץ דער עקלביגער דין בחיזין אלל לא במיקדש דער דין אזי נאר בייא אפראמסע פיגעלע, אקער גיט בייא אקרבן, אזיב איינער האט גיאנאט אויף אקאהב ייא זאל זיין אקרבן, אונ ייא אזי אנועק גיגלויגין אין פעלד דער נאך געפינט איהר דער בעל הבית זיא ויץ אויף איינער, מען איהר דער בעל הבית געמען צוריק אהיים, (ע"ה) חופר בכסוי הדם משליח תמן דער דין פון בלוט צו דעקן, אזי ארבער ווי דער דין פון די פוגייל אנועק שיקען כסוי הדם טעב בבתי ובגוף דיא בלוט צו דעקן מוז מען בייא

אחיה אונ בייא אעוף כסויין ובשאיני כסויין בייא אנועלגע חיות אונ עופות וואס אדענען זיך אין שטוב, אונ ביי אנועלגע חיות אונ עופות וואס מען געפינט זייא אין פעלד ושלח תמן זיני נהג אלא בעוף אדער דיא מופיער אנועק צו שיקין דאס אזי נאר בייא עופות וזיני נהג אלא בשאיני כסויין אונ דאס אנועק שיקין אזי נאר בייא אנועלגע עופות וואס זענען גיט אין שטוב איידי שאיני כסויין וואס הייסט גיט אין שטוב כגון אחיון ותרנגולין שקנני פחדם דהיינו זענדן אונ הינער וואס זענען אנגלאפין פון שטוב אונ האכין גימאכט זייער געקט אין אנאמיין ואדער אין פעלד אונ ווילען גיט כוקען אהיים אז מען געפינט זייא וזען אויף די איינער אדער אויף דיא יונגע קינדער אין נאקטין אדער אין פעלד קאר מען געמען דיא מופיער אהיים, נאר מען מוז איהר אנועק לאזין אלל אס קניט בבית אדער אז זייא האבין גימאכט זייער געקט אין שטוב וכן זיני הרדסאות אונ סארהבין וואס האבין גימאכט זייער געקט אין שטוב פסור משליח אז דער בעל הבית מרעפט דיא עופות וזיען

פסוק מלשלה. דכתיב קן לכור טוף תממע בין טהור בין טמא לפור טהור ולא טמא: עוף טמא רובץ על ביצי עוף טהור. חף ע"ג הניחא דאפרוחים דר טהור הוא פטור דקן לפור בעינן שיהא האם המתקנת טהורה: ועוף טהור הרובץ על ביצי עוף טמא פטור. דלמך קרא וחת הנכיים תקח לך קך ולא ללכדן: קורא. ובערי פורין לו טהור ובלע"ו פריד"ו (6) ודרכו מהזכר רובץ על הביצים כמו הנקף ולא

הלכך, ר"א מחיוב. ג' שלח הזכר וכלל כשאר עופות מודה ר"א שזכר פטור דלא אמר רחמנא ולא ח"ו, ואין הלכה כר"א: ג' בזמן שכנפיה נוגעות בקן חייב אין שם אלא אפרוח אחד או ביצה אחת חייב לשלח, שנאמר קן קן מ"מ. הוי שם אפרוחים [ג] מפריחין או ביצים מזורות פטור משלח שנא' והאם רובצה על האפרוחי' או על הביצים [ד] מה אפרוחים בני קיימא אף ביצים בני קיימא, יצאו מזורות. ובה הביצים צריכין לאמן א"א אפרוחים צריכין לאמן, יצאו מפריחין. שלחה וחזרה שלחה וחזרה אפילו ד' וה' פעמים חייב, שנאמר שלח שלח. אמר הריני נוטל את האם ומשלח את

הבנים

אויף ויערע אייער אדער אויף ויערע וינגע קינדער, מען ער נעמען דיא מוסער פאר זיך אונ דארף זיא גיט אונעק שיקען: ב' עף טמא פטור משיח או מען מרעפט אין פעלר אעוף וואס מען טאר איהר גיט, עסין, ויצט אויף איהרע אייער אדער אויף איהרע וינגע קינדער, דארף מען איר גיט אונעק שיקן, נאר מען מען איהר נעמען פאר זיך עף טמא רובץ על ביצי עף טהור אויב מען מרעפט אעוף קיימא ויצט אויף דיא אייער פון אעוף טהור רובץ על ביצי עף טמא אדער מען מרעפט אעוף טהור ויצט אויף דיא אייער פון אעוף טמא פטור מלשלה דארף מען גיט אונעק שיקן דיא מוסער קרא זכר או מען מרעפט אפרדיו פויגל וואס דער זכר ויצט אויף דיא אייער אזוי וויא אנקבה רבי אליעזר מתיב רבי אליעזר זאגנס מען מוז אים אונעק שיקען תיבסין פופין אונ די תיבסין זאגין מען דארף איהם גיט אונעק שיקען: ג' תיה מיינשט נאר דיא מוסער אזוי גיט וועמען אויף די נעקט, נאר זיא איז גיפלויגן איבער דיא נעקט בזמן שנקבה נוגעת בקן אויב זיא איז גיפלויגן גיבערען אז דיא פליגעל רירען זין דיא נעקט חייב לשלח מוז מען איהר אונעק שיקן אין כנפיה נוגעת בקן אבער אז אויך פליגעל רירען גיט זין דיא נעקט פטור מלשלה דארף מען איהר גיט אונעק שיקן אזי שם אלא אפרוח אחד אויב אין דיא נעקט איז גיט מער דא נאר איין פייגעלע או ביצה אחת אדער איין אזי חייב לשלח פון דעסמוענין מוז ער די מוסער אונעק שיקען שנאמר ווארום עם שמיים אין פסוק. קן קן צווייאה מאהל דער ווארט קן מקל מקום נוי פיל אפרוחים אדער ביצים עם אין דא אין דיא נעקט, אפילו נאר אייגע, כמו, ער אויך אונעק שיקן דיא מוסער די שם אפרוחים מפריחין אויב אין דיא נעקט איז גיגען אפרוחים וקלייגע פייגעלעך וואס קענען פליגען או ביצים מוריה

גמל את הבנים וכו'. כדון דענג את הבנים ה"ל קו זמון: ד לוקה ואינו משלח. אט"ג ללא היתק לעשה אין לוקין עליו הכל היינו טעמא דסכר ר"י שלא מעיקרה משמע (ג) וה"ק קרא לא חקח האם אבל מה יס ענין לעשות כשהוא הן שלא תשלח את האם ואין כאן נתיק לעשה אלא עברת עשה וכו', ואין הלכה כר"י:

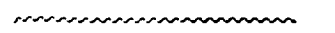
אין לוקין עליה. אם קיים עשה שנה אבל אם לא קיים העשה כגון הלוקה אם מעל הבנים ושם או מהחמת ידו לוקה: ה מצוה שהוא באיבר. שאין בה חסרון כיוס אלא דבר מועט:

עיקר נוסף על מסע ומכנה: (ג) ומסכתא לה שאין לפרש מעיקרה משמע כגון ש"ס לומר והשכר קודם שגזל ולפי לא גזל מה משיב גמ' [כ] אט"ג מכה: כו'. דכתיב שחלה מ"ג וכו' ללא קרא סד"ה סו"ה ונדון הפלוג שכן אט"ג לאשמו כדלעילא דכתיב טעמא דסכר פלוג המים ומלכודת לסור דכתיב: לית עשה דידיה ודחם עשה דשילוח קמ"ל, גמל:

הבנים חייב לשלח, שנא' שלח השלח את האם. גמל הבנים וההזיין לקן ואח"כ חזרה האם עליהן פסוק משלח: ד הגמל אם על הבנים, ר' יהודה אומר לוקה ואינו משלח וכו' אמשלח ואינו לוקה, זה הכלל כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה אין לוקין עליה: ה לא ישול אדם אם על הבנים [כ] אפילו למחר את המצורע. ומה אם מצוה קלה שהוא באיבר תורה למען ייטב לך והארכת ימים, ק"ו על מצות חמורות שבתורה:

גמל את האם ומשלח את הבנים או ער האם גיזאגמ איה ועל געמקען דיא מוטערע אונ ועל אנועק שיקען דיא קינדער חייב לשלח מו ער אנועק שיקען דיא מוטערע שנאמר ווארום עם שמיים אין פסוק שלח השלח את האם דוא זאלקסט אנועק שיקין דיא מוטערע גמל הבנים דחתיך לך: אויב ער האם אנועק געשיקט דיא מוטערע אונ האם גענוקען דיא קינדער אונ האם זייא צוריק אריין געלייגט אין דיא געקסט ואחר כך תורה האם זליקן וער נאך איז דיא מוטערע צוריק גיקוקען אויף דייא מושלח בארף ער שוין גיט אנועק שיקען דיא מוטערע: ד הנוטל אם על הבנים אז ער האם גינומען דיא מוטערע מיט דיא קינדער, רבי יהודה זאגט לוקה זייט משלח עם קוקסט איהם מלקות, אונ ער בארף גיט אנועק שיקען דיא מוטערע ווארום רבי יהודה האלט אזויא מייגט דער פסוק, לא תקח האם על הבנים זאלקסט גיט געמקען דיא מוטערע מיט דיא קינדער, נאר זיידער דוא געמקסט די קינדער. שלח השלח את האם זאלקסט אנועק שיקען דיא מוטערע. אבער אז ער האם שוין גענוקען דיא קינדער העלפט גיט (ואם ער נועט איצט אנועק שיקען די מוטערע, נאר ער האט שוין עובר געווען אויף דעם לאו, לא תקח זאלקסט גיט געמקען אונ ער האם גענוקען, דריבער קוקסט איהם מלקות) חקמים אפרים אונ דיא חקמים זאגן משלח זייט לוקה אפילו ער האם שוין גענוקען זאל ער איצט אנועק שיקען, אונ עם קוקסט איהם גיט קיין מלקות ווארום דיא חקמים האלטען אזויא מייגט דער פסוק, לא תקח האם על הבנים, דוא זאלקסט גיט געמקען דיא מוטערע מיט דיא קינדער, אונ אויב דוא האקסט גענוקען. שלח השלח את האם זאלקסט דיא מוטערע אנועק שיקען, איז אויף

דעם לאו, לא תקח" גיטא מלקות, ווייל ער קען אייביג מקיים זיין דיא מצות עשה, שלח השלח אנועק צוא שיקען זה הכלל דאם איז דער כלל כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה אלע זאכין וואס דיא תורה האט גיזאגט מען זאל זייא גיט פאדן, אונ אז מען האט זייא גיטאדן קען מען נאך איצט פאדן דיא ועלביגע זאך וואס מען האט גיקענט פאדן פריער אייר דער מען האט עובר גיווען דעם לאו איז לוקה עליה אויף דעם לאו קוקסט גיט מלקות, ווארום דיא תורה האט געזאגט אויב דוא וועקסט עובר זיין דעם לאו קוקסט דיר גיט מלקות, דוא זאלקסט נאר פאר ריכטען וואס דיא האקסט קאליעע געמאכט, נאר אויב ער קען שוין גיט פאר ריכטען, דהיינו ער האט גענוקען דיא מוטערע פון דיא פייגעל אונ האט איהר געדשאכטין, אדער זיא איז גיפייגערט, קוקסט אים מלקות: ה לא ישול אדם אם על הבנים אפילו גיט געמקען דיא מוטערע פון איהרע פייגיל אפילו לשחר את המצורע אפילו ער בארף דיא מוטערע צוא סהור סאכין מיט איהר אפצורע אוזויא וויא עם שמיים אין דיא סדרה מצורען קאר ער אויף גיט געמקען וכה אם מצוה קלה שהיא באיבר מאדאך אנרינגען מצוה וואס זיא איז נאר ווערט עמליבע גראשין, אז מען איז איהר מקיים אפיה תורה למען ייטב לך והארכת ימים האם דיא תורה געזאגט עם (ועם דיר גומ זיין אונ וועקסט לאנג לעבין כל חיובך על מצות חמורות שבתורה איז שוין געוויס אז מען איז מקיים אשווערע מצוה, האם דיא תורה געוויס צוא געזאגט אז מען וועט לאנג לעבין, אונ עם וועט גומ זיין אויף עולם הזה אונ אויף עולם הבא:

הַלְכָס ס' כַּלֵּס כַּלֵּי סְמִילֵין דְּהוּד דַּמְלֵכּוֹת דְּכִיּוֹסֵי בַמּוֹכֵן

תניא רבי יעקב ואמר אין לך כל מצוה ומצוה שבתורה שמהן שברה בצרה שאין ההיות המתים תלויה בה. כביכוד אב ואם כתיב למען יאריכוך ימך ולמען ייטב לך, בשילוח הקן כתיב למען ייטב לך והארכת ימים. הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גולות ועלה ושלח את האם ולקח את הבנים ובחזרתו נפל ומת היכן אריכות ימיו של זה והיכן מותו של זה אלא למען יאריכוך ימך בעולם שכולו ארוך ולמען רבי יעקב מדרשה הוא, ודלמא מהדרן בעבירה הוה. ודלמא מהדרן בע"א הוה דכתיב למען תפוש את מחשבת ע"ה ה"ק אם איתא דאיכא שרך מצוה בהאי ודלמא ר' אלעזר שלוחי מצוה אינן נוקוין. בחזרתם

שמתן שברה בצרה. כגון כבוד אב ואם ושלות הקן שלא תוכל להכין מתן שכרם כשעתולים המתים להחיות: לעולם שכלך טוב. שאין בו לא היוק ולא יסורין אלא טובה. וכשילתי פ"ק דקידושין אמרין דרבי יעקב עובדא מוזא בחדא סאמר לו אכיו עלה לבירה והבא לי גולות ועלה ושלח את האם ושלח את הבנים ושלח את האב ואם ושלות הקן וכחזרתו נפל ומת היכן עוכתו של זה והיכן אריכות ימיו, אלא הוה אומר למען ייעב לך לעולם שכלו טוב ולמען יאריכוך ימך בעולם שכלו ארוך:

הלמא לא יתיה הכי סאמקער איז אויז אונזך נאר גימ גינען אונז עס וועט ניט זיין. ווארום דאס לאנגע לעבין אונז דאס גויקס וואס נאמט האט גיזאנט צו געבין פאר די צווייטע מצוה מיינט קען דאס אויף די וועלט. אנטפערט די גמרא רבי יעקב פשט הוא רבי יעקב האט אליין געזעהן וויא דאך נאך האט גימראקטין, פארגענט די גמרא ודלמא מהדרן בעבירה הוה סאמקער האט איהם דער אויפגליק געמראקטין ווייל אראפ גייאנדיג פון דאך האט ער גימראקט וועגן אעבירה צו סאקן, אנטפערט די גמרא מהשבה רעה אין הקב"ה מצוה לפשט או איינער מראקט צו סאן עבירה, איידער ער האט די עבירה גיטאן שומראקט איהם ניט הקב"ה, פארגענט די גמרא ודלמא מהדרן בעבירה ויהי תיה סאמקער האט ער געמראקט צווא דינען עבודה זרה, אונז אז קען מראקט נאר צווא דינען עבודה זרה, שומראקט שוין הקב"ה דמיב לפשט פשוט את בית ישראל בלבם ווארום עס שמיים איז פסק אז צו געקען דיא יודין אויף דיא מראקטין וואס נייא מראקטין אין הארצין, וואס מראקטין ווי אין הארצין ואמר רב אחא בר יעקב האט רב אחא בר יעקב גיזאנט וי מהשבת עבודה זרה דאס מיינט קען ווי מראקטין צו דינען עבודה זרה, אנטפערט די גמרא הכי קאמר אויז האט רבי יעקב גיזאנט אם איתא דאיכא שרך מצוה בהאי עלמא אויב נאמט פאצאלט שרך פאר מצוה ארויף די וועלט תהני ליה עליה דלא ליהי ליהי תהני ליה ודלמא ר' אלעזר שלוחי מצוה אינן נוקוין און פאצאלט שרך מצוה בהאי ודלמא ר' אלעזר שלוחי מצוה אינן נוקוין. בחזרתם

סגיא רבי יעקב ואמר אין לך כל מצוה ומצוה שבתורה שמהן שברה בצרה שאין תחתיה המתים תלויה בה כיר האבין גילערוגט רבי יעקב זאגט יעדער מצוה וואס שמיים אין דיא תורה אונז געבין דיא מצוה שמיים דער שרך וואס קען וועט געבין פאר דיא מצוה. שמיים פאלד אז דער שרך וועט ניט זיין אויף דיא וועלט נאר עס וועט זיין צו עולם האט ווען די מתים וועלן לעבעדיג ווערן בעבירה אב ואם קתיב פתח ימך ולמען ייטב לך ביי די מצוה קען זאל געבין צו פאמקער אונז מופקער כבוד, שמיים דער שרך וועט זיין עס וועלן דערליינגערט ווערן דינען מען אונז עס וועט דיר גוט זיין בשליתת הקן קתיב לפשט ייטב לך והארכת ימים אז קען געפינט אנטפערט מיט פיניגיל, האט דיא תורה גיזאנט קען זאל אנועק שיקען די מופקער פון די פיניגיל, אונז די קינדער זאל קען געקען פאר זיה, דער שרך וועט זיין עס וועט דיר גוט זיין אונז דו וועסט לאנג לעבין הרי שאמר לי אביו עלה לבירה והבא לי גולות אפאמקער האט גיזאנט צו זיין וזהו גימרא ארויף אויף דעם דאך אונז בריינגט פון דאך די יונגע פיניגעלאך ועלה ושלח את האם ולקח את הבנים דער וזהו איז ארויפגעמאנגען אויף דעם דאך אונז האט אנועק געשיקט די מופקער פון די פיניגיל אונז האט גינאקען די קינדער, האט ער גיטאן צוויי מצוה וואס פאר וויא קוקט קען זאל לאנג לעבין אונז עס זאל גוט זיין ובחזרתו נפל ומת אונז ווען ער איז אראפ געמאנגען פון דאך איז ער אראפ געפאלן אונז גישמארקטין היכן אריכות ימיו של זה ותוכן מוכתו של זה וואו איז ויין לאנג לעבין אונז וואו איז וינע גויקס וואס די תורה האט איהם צו גיזאנט צו געבין אלא למען יאריכוך ימך בעולם שכלו ארוך נאר וואס די תורה האט גיזאנט עס וועלן דערליינגערט ווערן דינען יאדערין, דאס מיינט קען אויף די אייביגע וועלט וואס דיא מען זענען נאנץ לאנג ולפען ייטב לך אונז וואס די תורה האט גיזאנט עס וועט דיר גוט זיין בעולם שכלו טוב דאס מיינט קען אויף דיא וועלט וואס די תורה איז אייביג גוט, פארגענט דיא גמרא

שאני. והאמר ר' אלעזר שלוחי מצוה אינו נוהגין לא בהליכתו ולא בחזרתו. מולם רעוע הוה מקום דקביע הויקא שאני דכתיב ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני. אמר רב יוסף אלמלי דרשו אחר לראי קרא כרבי יעקב בר ברתיה לא חמא. מאי הוה איכא דאמרי כי האי מעשה הוה ואיכא דאמרי לישנא דרבי חוצפית המתורגמן הוה דהוה מוסלת באשפה אמר פה שהפיק מרגליות ילחוד עפר והוה לא ידע למען ייטב לך בעולם שכולו טוב ולמען יאריכון יומך בעולם שכולו ארוך :

אמרו: האבין קרין שארין. אונ דער מענטש איז דאך גענאנגען טאהן אמצוה מקנים זיין פבור אב פאר ויאם איז ער געהרגט גינארין. ענטפערט די גמרא בהתקם שאני ווען מען האט שוין די מצוה אפ גיטאהן אונ מען גייט צוריק קען שוין פרעפין אשארין. אונ דער מענטש איז דאך געהרגט גינארין נאכדעם וויא ער האט שוין אפגיטאהן די מצוה. פרעגט די גמרא ויא אמר רבי אלעזר שלוחי מצוה אינו נוהגין לא בהליכתו ולא בחזרתו רבי אלעזר האט דאך גינאנט די מענטשין וואס גייען טאהן אמצוה האבין קרין שארין ניט ווען ויאי גייען טאן די מצוה. אונ ניט ווען ויאי האבין שוין אפ גיטאהן די מצוה אונ גייען צוריק. בלייבט דאך די קשיא פאר וואס איז דער מענטש געהרגט גינארין. ענטפערט ריא גמרא סוף רשע היה עם איז גינען אשליעקערט לייטער קום דקביע הויקא שאני וואו דער שארין איז אנגעוויקע זאך דאך היט מענטש אליין זיך היטען. ונארום הקב"ה היט גאר דעם מענטש וואס גייט טאן אמצוה. וואו דער מענטש האט ניט געוואקט אז ער קען האבין אשארין דורך דער מצוה. אבער וואו דער מענטש ווייס פריער אז ער קען האבין אשארין מוז ער זיך אליין היטען פון דעם שארין. אונ נאט מוהם ניט אנעלבע נסים אשונאקער לייטער זאל ווערין שטארק וואו מען קען אליין נעמען אשטארקען לייטער דכהיב ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני ווארעם עם שמיים אין פסוק ווען צאה האט גינאנט צום נביא שמואל ער זאל גיין צוא דוד אונ זאל אויס ואלבין פאר אפלה. האט שמואל גינאנט צו גאט ווי אזוי קען איך גיין ואלבין דוד פאר אפלה שאול וועט הערין אז איך גיאי ואלבין דוד פאר אפלה וועט ער מיד ברנגן. איז דאך אקשיא אז גאט האט געשיקט שמואל. ווי אזוי האט שמואל מורא פאר שאול גאר נוייל דאס איז גינען אגער

וזהו הקת דף קמ"א ע"א ת"ת ראצילות יוד הא וואו הא

ת"ח כתיב ויחמר יי אל משה אל תירא אותו. תרין אותו אינון שלימין בצוריותא דתרי ווי"ן חד דל ומד (דכריס כב) עד דרום חסיד אותו מ"ס כנין דאינון אות ממש עד דרום חסיד (חסיד ממש) אותו דכעי לפרכא הסוה סוה דהסוה אכדה אוף הכל דין אותו דל עוב לדמדקב באכריס ומאכדי ביחיה כוח וכד חסוד אכריס מה כתיב וכל אנשי ביתו וכו'. דל עוב דלחגור עמיה וקביל הוי את קדישא כיון דמחא עוב דישראל מקרבין נביה אמר סה ודלי אהל אקדימנא זכותא דקאים לון ודל סוי לקבליה. ביה שעתא דחיל משה היך יוכל לאשקרא רשימא דרשימא אכריס אמר ודלי הו ימינא דליי מית דהא ימינא כשיח להאי. אי ימיח הו אלעזר. ימינא דכריסא הו ואל דילי ודלי את לימנחא הו דאכריס לימנחא לוימנחא קב"ה אל תירא אותו לא תחלל להסוה את דיליה ודלי ודלי לימנחא לא אכריס. כי בידך חסיד. שחאלת דליך יעקר ליה מעמלא דהא הוה פנים רשימא דיליה ומחן דפ"ס ימינא דליי את אחסויה לאשקראת מעמלא כ"ס שחאלת דליך דלחיה וידך יעקר ליה מעמלא כנ"א חתקער מעמלא ודלי דלחיה תפיסא מכני נכריית ובעא לטיחא להו לישראל נפל בידיה דמשה ואשתני. כנ"א ירל אטיחו ישראל כניו וכל עמיה וכל דיליה כמה דכתיב

יכו אותו ואת בניו ואת כל עמו וכתוב (דברים ב) ויך אותו ואת בניו. בָּטוּ כְּתִיב חֲסֵר יו"ד וקרינו בניו והא' אוקמוה חזרייה. זכאן לינון ישראל דמשה נביאה הוה בנייהו דבנייה עבדו לון קב"ה כל הני חמוני ואוקמוה. וקב"ה לא גזר קיימיה עם שאר עמין לתאקראש ביה אלא עם ישראל דלינון בניו דאברהם דכתיב בו (בראשית יז) וזין ודעדך חמרין לדרתם ברות עולם. וכתוב (ישעיה נט) ואני זאת בריתי איתם אמר יי' רוחי אשר עלך וגו' לא ימנעו מסך וגו'. כדרי יי' לפולם אמן ואמן:

מוכר יוסף לחק הלכה פסוקה

ספסר חסידים סימן פז פח. כל המונע ס"מ מלהכניס לתוך ארון הקודש כגון הקובל כס"כ לפני הסידל וכן הכולל לכסדים ולדקום את סקבל שיטפו חסלו והסודים אומרים שלא כדון אדם עושם עמידה סוכה שהתקן ותכרזו על נשמתו איש פלוני אל יבא לנקום פלוני בשלום: **זאם מעבד את הסתלה והסודים אומרים שלא כדון סוף וסוף: שמוע אליהם לעמיד דגה ומסתללס ומשפתים ולא יוכה נהיות עמסה: הודמר הכירו חסידים לי ספר ריקנו ביעיני ולא שמעאלו לפי ספסרס ניפנה כיעין שטל' מיעיני דש' דש' דלמנו:**

כל הנינו ספר הורה מלהכניס לתוך ארון הקודש דער מענטש וואס לאזט גיט אריין שטעלין די ספר הורה אין ארון הקודש גנון הקובל בבית הכנסת לפני ההקבל דהיינו ער האט וועגן עפעס צו שרייען אין שול אויף אפענטש וואס האט אים גיטאן אין עולה, אומרעכט האט זיך גישפעלט געבין ארון קודש אונ לאזט גיט אריין שטעלין די ספר הורה אין ארון קודש. ביו מען וועט אים טאן וואס ער וויל וכן הוצה להכריז ולדקום את הקבל ישעיה חפצו ארער ער וויל גייטיין די מענטשין פון שטאט זיי זאלין טאן ווי ער וויל ותסובים אומרים שלא כדון אהר עשה אונ די נבאים פון שטאט זאגין צו אים עם איז גיט וויא דער רין וואס דו ווילסט אונ וואס דוא מוהקטם שיהיה הורה שחצקן והקריו על לשכחו איש פלוני אל יבא למקום פלוני בשלום וועט די הורה שרייען אויף די נשקה אונ וועט זאגין די נשקה פון דעם מענטש זאל גיט קומען בשלום אויף דעם ארם וואס ויא דארף קומען ואם מעבד את הסתלה אונ אויב ער לאזט גיט דאוונען אין שוהל חסודים אומרים שלא כדון היא אונ די נבאים פון שוהל זאגין ער מוהקטם גיט וויא דער רין וואס שיעע אליהם אונ ער וויל זיי גיט פאלגין געמירדלובא מתפללים ומשפתים ולא יוכה לחיות עמסה ווען קשים וועט קומען וועלין די אלקים מענטשין פון די שול דאוונען אונ וועלין ויך כוקען צו גאט אונ ער וועט גיט ווכה זיין צו זיין מיט זיי צו זאנקען האוטר תכרז חושם לי ספר קהני כייטו ולא בשאלו אז איינער זאגט צו זיין ספר דערלאנג מיר אספר, זאל ער געמען דעם ספר פון זיין ספר מיט די רעקטע האנט אונ גיט מיט די לינקע האנט לפי שהיה נהנה ביטון ווייל די הורה איז גיגעבין גיווארין מיט די רעקטע האנט פון הקביה שגאמר מייטו אש דת לטו ווארום עם שמייט אין פסוק גאט האט גיגעבין צו די יודין אפיערדיגע הורה פון זיין רעקטע האנט:

האכין גיזאנט אז דיא פרה אדוקה מוז געמאכט ווערין נאר דורך איעלכע מענטשין וואס האכין זיך

ומובל ואח"כ עוסק בה, כדו לבטל דברי אלו הודים הכלים שמכניסין לתוכן אפר הפרה כולם בטולי יום: (ג) החותך ששופרת של קנה להניח בה אפר הטאת ימא אותה ויבבלנה ואח"כ יניח בה והתחכה והמטבילה מעון מטבילה כמטא מת בז' שלו ולפיכך אינה צריכה הוואת שלישי זבועי אלא מטמאה כדי להראות לצדוקים ומטבילה ונתון בה:

זיך טובל גיווען אונ די ווען איז שוין אונטערדער גאנגען לשיקד הוי בית דין כבתי עמי כפמתי את הבהו השדף את הפרה כשרה וביצא בו ומבל דריבער גווען עם איז גיווען דער אנדערער בית המקדש ונאם דאקאלס זענען גיווען פיל אפקורסים האבין בית דין מטמא גיווען דעם כהן וואס האט געדארפט פארברענען דיא פרה ארוקה, מיט אשרץ ארער מיט איין אנדער טובמאה וואס איז גלייך צו דיא טובמאה פון אשרץ, אונ נאך די טובמאה האט ער זיך טובל גיווען ואחר כך עסק בה אונ פאלד נאך די טבילה האט ער זיך פאשעפטמיגט מיט דיא פרה ארוקה ווען עס איז נאך גיווען טאג איידער דיא ווען איז אונטער געגאנגען כדי לבטל דברי אלו הודים שמורים מהעולה על רוחם לא מן הקבלה וכן כל הכלים שמכניסין לתוכן אפר הפרה כולם בטולי יום: ימא אותה ויבבלנה ואח"כ יניח בה והתחכה והמטבילה מעון מטבילה כמטא מת בז' שלו ולפיכך אינה צריכה הוואת שלישי זבועי אלא מטמאה כדי להראות לצדוקים ומטבילה ונתון בה:

(ג) החותך ששופרת של קנה להניח בה אפר הטאת דער מענטש וואס שניידט אפ אראר שמועקן ער זאל אינווייניג אריין שייקען די אש פון די פרה ארוקה ימא אותה ויבבלנה ואחר כך יניח בה זאל ער זיא פריער מטמא ויין אונ זאל זיא כאלד טובל ויין אונ כאלד נאך דער טבילה זאל ער אינווייניג אריין שייקען דיא אש והתחכה והמטבילה מעון מטבילה דער מענטש וואס שניידט אפ די רער אונ דער מענטש וואס איז טובל די רער דארף ער ארזין זיך אויף טובל ויין מפני שלטמא מטמא מת בשביעי שלו וייל מען האט פארנלייבט די טובמאה צו די טובמאה פון אפענטש וואס איז טמא גיווארין פון אמה, אונ עם איז שוין דער זיבעטער טאג פון די טובמאה וואס פאר נאכט דארף ער זיך טובל ויין לשיקד אינה צריכה הוואת ג'ו דריבער דארף ער נאר טבילה אונ ער דארף ניש מען זאל אויף איהם שפרטיגען די וואקער פון די פרה ארוקה דעם דריטען טאג אונ דעם זיבעטן טאג פון די טובמאה אלא מטמאה כדי להראות לצדוקים ומטבילה ונתון בה מען איז נאר מטמא אונ מען איז כאלד טובל אונ מען שיש אריין אינווייניג די אש פון די פרה ארוקה צו ווייזן די צדוקים אז מען דארף ניש ווארטן מיט די טובמאה אונ טבילה ביז נאכדעם וויא די ווען וועט אונטער גיין:

הורה ש"ת פסוקי שמרת נגד טבילי בין י"ח' ה' ותעשה ממנו צירוף יהיה בנקוד שש' ליל ו' אונקלוס

הוּלַמָּא אַסיקתונא
ממצרים לאיתחאה יתנא
לאהרא בישא הדין
לא אתר כשר לבית
זרע ואף לא תאנין
ונפגין ורמזין ומיא
לית למשתי: ועל
משה ואהרן מן
קדם קהלא לתרע
משכן ומנא ונפלו על

וּלְמָה הֵעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָבִיא
אֵתָנוּ אֶל־מִקְוֹם הַרְעָה זֹאת לֵאמֹר
מִקְוֹם זֶרַע וּתְאֵנָה וּגְפִין וּרְמֹזִים וּמִיָּם
אֵין לִשְׁתוֹת: וַיִּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
מִפְּנֵי הַקְּהָל אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד
וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיִּרְא כְבוֹד־יְיָהוָה

בעל הטורים
(ס) כעלימנו מסר ו"ו עיקר הכתובות הים על משה: והאזכר
פירוש לתורת אלהים
(ט) ולמה אונ ווארום האט איר אונז אויפגיבבאכט
פון מצרים להביא אותנו צוא ברענגען אונז
אל המקום הרע היה צוא דעם שלעקמין ארם אל סקס
דע עם איז נים אזוי איין ארם וואס מען זאל קעגן
זייען התנה אונ פייגין גיין אונ וויין שמאק ויסון אונ
קיר גרומין איז נים פאר האנדין אין דעם ארמטיים

אֲלֵיהֶם: פ שלישי שני כשהן מחוברין ו **וַיִּדְבֹר**
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ה קח את־
הַמַּטֵּה וְהִקְהַל אֶת־הָעֵדָה אִתָּה
וְאַתְּרֵן אֹתוֹ וְדַבַּרְתֶּם אֶרְהֶסְלַע
לְעֵינֵיהֶם וְנָתַן מִיָּמֹו וְהוֹצֵאתָ לָהֶם
מִים מִן־הַסֵּלַע וְהִשְׁקִיתָ אֶת־הָעֵדָה
וְאֶת־בְּעִירָם: ט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־
הַמַּטֵּה מִלְּפָנָי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ:
י וַיִּקְהֵלוּ מֹשֶׁה וְאַתְּרֵן אֶת־הַקְּהָל
אֶרְפָּנֵי הַסֵּלַע וַיֹּאמֶר לָהֶם שְׁמַעוּ־
נָא הַמְּרִים הַמֵּן־הַסֵּלַע הַזֶּה נוֹצִיא

אפיהון ואתגלי יקרא
די להון : ו וצליי יי
עם משה למימר : ה סב
ית חומרא ואכנש ית
כנשתא אתוואהון ואחון
ותמלון עם פי פא
לעיניהון ויתן מויה
ותפיק להון מוא מן
פיפא ותשקיית כנשתא
ות בעיריהון : ט ונסכיב
משה ית חומרא מן קדם
יי כמא די פקדיה :
י וכנשו משה ואהון
ית קהלא לקדם פיפא
ואמר להון שמעו כען
סרבינא המן פיפא

ת"א וסוקית את הסלע ואלו
כמירס. מנמוס טו :

בעל המורים

שפלט וכוון. אלא ככל מקדים גסן כדכתיב איש חסד נפנו
וסחם סמלחו וכפן סקדים סמלס עמיס דמליק עמרה כעו נמה
עמלכו כירכו עמס עמי סמלס : (ח) וסקפל את סמרה. אלו
סמריס סמריס סמרה, וסול לא סמך כן אלא וקסילו עמס
ואסרן את סקפל גדולים וקסיום : (י) פני כסלע. פני כניס'
כסולס, מלמד סכוי כל שישל אל פני סמלס סמ'ס וסיה סמועס
עמזיק את סמרוס : סען. גי' כעס', סמן סכע, סמן סמן
כעו עמס סמך סווי גס כלן נמי היכ סנווי, וסרין סמן סנוין
או מן סוקי. כעו ססיה סמ לכס גס כלן ארין ליה כלי עמיס וסמך
לג' דן סן סמלכ עמנו ארס סלסלסן סמס סיה זסו סמן סמן סמן

רש"י

(ח) ואת בעירם. (במדבר רבה) מכלן שחם הקב"ה
ר על ממוס של ישראל : (י) ויקהלו וגי'. (ס) זה א'
מן המקומות שהתיק מועט ש את המרובה : המן הסלע
הזה נוציא. לפי שלא היו מכירין אותו ת לפי שהלך
הסלע וישב לו בין הסלעים כשסחלק הנזר והיו ישראל
אומרים להם מה לכם מחוזה סלע חוניהו לנו מים לכת
חמר להם המורים סרבינס לשון זויי שוקים מורים לכת
ואס כעיס ליל אלא סמס כו' : ש דקל' וכו אספר להקסיל
רעת וקנים מבעלי חסוספות

(ח) קח את הפסא וכו' : אמר סרד ככור סלע כעו סמלס כעו סלס
קמער לו בקח סמס, וזסו סמססל סל כעלנ דכסיד סס
וססיה ככור אלא ססיה סמער סס ארן פכנס סלסל כען וסלנו

פירוש לתורת אלהים

מן הסלע אינ רוא ואלקס אויס ציען צו זייא וואסער
פון דעם שטיין ודיסקיית את הדגה אנן דו ואלקס אן
סרינקען דיעדה אנן ויעקע בקמות : (ס) וקח משה
אונ משה האם גענומען דעם שפעקין סלע'ן פון
פאר נאם פון אוקל מעד ווארוד נער שפעקין אוי
קסיד דלעגן זיין אוקל : (י) ויקהלו אינ וזיא
נאם האם איהם גיבאקיל : (י) ויקהלו אונ משה מיס
אהרן האבין איין גיבאקילס את הקהל ראם איין

רשב"ם

(ח) קח את המטה. סלפני העדות : ודברתם אל
הסלע. לא צוה הקב"ה לקחת את המטה להכות בו
הסלע כעו פעשה ברפידים, שכתוב שם והכית כצור
ויצאו כסנו מים, אלא המטה צוה לקחת להראות בו
קשויו כרוי שלהם, כדכתיב למשמרת לאות לבני סרי.
אסם ברבור ידבר עם הסלע לתת מיסו והוצאת להם
מים ע"י ברבור עם הסלע : (י) ויאמר להם שמעו נא
המורים. כעו שהמטה הזה שיש בו שקדים מוכיח שהוא
למשמרת לאות לבני מרוי : הכן הסלע הזה מוכיח לכם
שפתי חכמים

ר ואת מליל לנשי' ולעמ קק"ס כשייב נסס על נס ספקשו
סס וסמרי למס נפוס סס אקנט ונכירינו וסכיב להס סק"ס
וססקיית את סמרה וסס כעיס, וי"ל דל' וססקיית וסל על כעמס
כדכתיב כס' מוי סרה וססקיית את סמליס וסל' ויסחו סמרה
כדכתיב כסמין ויסס סמרה דל' סמיה סולל על וסס כדכתיב
נמי סס סרה אדוני וסססס וככס וססקיית ודל' סקסיד על
נמי סס סמרה' : וסיל דקל' וסס כעיס ליל דסס כס' כעלנ
כעסנוס קק"ס למסע על דכר סמיס לא סשייב לו אלא וסס'
הסס אפ"ס שססלל אמרו לסמיס אופי וסס כני וסס אפ"ס
כל סקסל אל פני סמלס : ח לזנו להמן מס מידוס סיס נכס מד
ענין מוי מריבה

(י) סמן סלסל ססס לולס לכס מויס וגי'. כשיי פוי סהלך
ספסלס ונעמן כין כסלעיס וסל סכירי אוחו וכו' ישראל
אומרים סס ל"מ כין : זה לום לכך אמר להם סמנוס לא סמריס.

לְכֶם מַיִם: יי וַיֵּרֶם מֹשֶׁה אֶת־יְיָוָה
וַיִּךְ אֶת־הַפְּלֵעַ בַּמַּטְהוּ פְּעָמָיִם
וַיֵּצְאוּ מַיִם רַבִּים וַתֵּשֶׁת הָעֵדָה
וּבְעֵינָם: יי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה

הַדִּין נִפְיָק לְכוּן מַיָּא:
 יי וַאֲרִיִם מֹשֶׁה ית יִדְיָה
 וּמַחָא ית פִּיפָא
 בַּחוּמְרִיָה תִרְוִן זַמְנִין
 וַתִּפְקֹד מַיָּא סְגִיָּא
 וַיֵּשֶׁת יֵאֵת פְּנִשְׁתָּא
 וּבְעֵינֵיהוֹן: יי וַאֲמַר יי
 בַעֲלֵה הַטּוֹרִים

רש"י

כגון וּלמ"ד אֲשֶׁנּוּ הֵיךְ דְּלִמְכִיז אֶל מִן סִיבִי: (א) וַיִּךְ אֶת
 סִפְטוֹ. כֹּהֵם כִּסְלֵה לְפָנֵי אֲחֵד וּבִקְמֹו כָּל סִפְטֵיִם שְׂמַנְדֵּר שֵׁנָה'
 רש"י

מוריהם המן המלע הזה שלח לקטומו עליו נוזיא לכס מיים:
 (יח) פְּעָמָיִם. לפי שבראשונה לא הוליא חללא א קיפין לפי
 שלח צוה המקום להכותו אלא ודברתם אל המלע והמה
 דברו אל סלע. אחר ולא הוליא אחרו שמה נר"ח להכות
 כבראשונה שגח' (שמות יז) והכית צוור וזמזמן להם אומר

מים. כשעת הרמת ידו במטה ויך בו את המלע פעמים
 אז אמר להם דרך כעם וחמה סבורים אתם שמן המלע
 שפתי חכמים

שאלמו סמן הקלע כו' כיון שאמר הק"ס ונתן מימי ודלי כן
 יסי' ומתכן לפי שלח סיו' כו' וכו' ישלח אומרם לכס מה לכס
 פעמים סלע נוזילו כל' מס חילוק בין זה לזה לכך אמר להם כו':
 א דק"ל לכס סכ' כ' פעמים, ומתכן לפי שבמכה ראשונה הוליא
 טיפין כו', והוכחתי דלם ליפחם שלח סיויא כלום למה סכח אומר
 טעם שנית וזמח לא סיה סוכר ודלי זה סיה סוכר שלח צוה עליו

ענין מרוב

דעת זקנים בענין החוספות
 וזעמי ואח"כ מפלס כל אחד במקומו ומכוייו חד מעשה הוא
 דלס כתיב רכס ויקרס סל במקום מלס ומריכס ונפסלס וזמח
 סבדכס כתיב זמח סלמי זמחס מריכסו מל מי מריכס, זמח סלמי
 כתיב המס מי מריכס קדס מדכר סין וספחס נמי כתיב זמח וספח
 שמדכר סין וספח דכתיב יתן ודכתיב כל ספלט לאו לאספין שלח
 להכותו קלחז' אלח' חל בני שברחל (כז) לטמי ספלט
 כד' שרלו מדכר כתיבס סלמי מוליא להס מיס מולר כתיבס
 וסכ אחרו שמטו לא סמוריס הפן ספלט סיה נוליא לכס מיס
 כלומר למה סריכון עמי וכו' אמי יכלין לא הוליא לכס מיס מן ספלט
 סכח אס לא מ' ס' הקב"ה וא' כ דרך ספלט וקבשס סיה לכס לכס
 מענו ולא דרך מריכס וטלנח ונפי ספלו לכס דכתיבס
 ויחז' הקפיר סקב"ה פניכס וזמח יתן לא לאמנתי ונפי
 ספספ ענכס ממס שזמח נוליא וסיה לכס לזמח יוליא דמספס
 יוליא סקדוס ג"ס. וכן יוספ ספיוס זמחס כעסר וסיוני סיו"ד
 דיוזיא עסר:

כונתי דשנמלא אס סיה ודך טעם ספלטס יתן מיס א"כ ספיר
 אמרו ישלח סל"ג מ' בין פלע אז לוב כמז חילנח המוליאס
 ספירוס און ילכ מ' בין אילן זס, אכל מד"מ מ' בלגני סרק
 אס נמלא אהד טעמס פירוס סול יולא מנדכ ספלטס ולא ספיר
 לומר מ' כ"מ בין אילן זס לוב ספיר מ' ס' טעם אילן סרק סול
 כלי פירוס וס ילכ מנדכ וא' כ"ז זס סול וול' אחר, וא' כ"כ כולן
 כשנמלא זס סיה כס גדול סלע יתן מיס א"כ לא ספיר לומר
 מ' כ"מ בין זס לוב סל' חילח סקירח' גדולה כעזו אס ס' אס
 דכתיבס סין מיס מנש"כ כ' בלחכר סנכח' מל כעזו ולכן כששפאל
 אמרו ספין ג"מ בין ספלטס סדין מ' ס' ספלטס
 סכס א"כ סיה קשס לו מלד וסרס אלו וזמח הפן ספלט סיה
 נוליא לכס מיס סיוני כשנמלא ספלטס זמח סיה סיוני יכילס
 להוליא מיס כר אס הקב"ה נתן לו מ' ס' דיוקא סלע זס
 וול' אחר. אכל אס כו' סיוני להכילי כזס ית"מ טחל משיכאל
 מלכו שדוקא אומר סלע יוכל ליתן מיס ממחמ טעם כו' מיס
 כמ"ס וספן מימי אש"כ סלע אחר, וסיה לו למכס להקדיש
 אס סה"י כעניי ישלח מעל סלע ספיר וליס יתן מיס, עד"מ

ליקוטים על התורה

ויא וַיֵּרֶם מֹשֶׁה אֶת יְיָוָה אֶת הַפְּלֵעַ בַּמַּטְהוּ פְּעָמָיִם וְגו'.
 הקב"ה האם ניואלס איצם זאל דער שפין נעבין
 וואסער דורך היידן גיס דורך שלאנין וייל איצם נעבין די
 יידן נעבן שרין פירציג גיס דער מרדב' און האבן שרין
 גילערניס דיא נאנצע תורה האם הקב"ה ניואלס ויידן דעם
 פח פון ד' תורה צו דיא יידן אז ויאי וועלן אריין קומען אין
 ארץ ישראל און וועלן לערנען תורה וועסן די וואס נאסער
 זיין אונטערפונגען אונסער ויאי און וואס זיין וועלן פארן
 פארלאנגען וועלן ווי אלץ האבן דורך דער האם הקב"ה ניואלס
 צו משה דאס ערשטע וואקסן געבטן דעם שפעקן וואס ליגט
 פאר דאס און אהל מועד, דאס איז דער שפעקן פון אהרן
 וואס איף איהם נעבן געוואקסן דיא מאנדלען אז דיא יידן
 וועלן געהן דעם שפעקן און דעם גס וואס איז גיווארן מיס
 דעם שפעקן אז אספיקעטן שפעקן האם געבטן פון זיך
 וועלן שרין גילויין אז דער שפין וועסן געבן וואסער. אז אויף
 דאס צווייטע וואלס איהר פאזאן איהר וואלס היידן צום שפין
 וואס דער משנח אדער ארץ אז דער שפין וועסן הערין די
 הייד פון די תורה וועסן ג'ר געבין צוא משה וואס ער וויל,
 וועסן משה נאנצן צום שפין ער וויל נעבן דער שפין נעבן
 וואסער און דאס גיוואקסן געוואקסן צו משה. ווען משה
 וואלס אזוי גיטאהן וואלס אזוי גיטאהן נעבן דער שפין נעבן
 און דיא תורה וואלס געוועלניגס גיטאהן און גיטאהן
 אשפין האם גיטעהסן איהרע הייד, און האם באלד געבטן
 וואס משה האם פארלאנגט און הארצין אונטערס נאר גיס
 גיטעהסן איהר זיך דער שפין נאר אין די תורה. און וייל
 משה האם גיס אזוי גיטאהן אז גיס געוועלניגס גיטאהן
 דיא תורה און גיס דער נאמען פון הקב"ה דריבער
 איז אויף איהם נעבן גיטאהן ער זאל שפארבן אין דער
 מרדב'.

פירוש התורה אלהים
 וַאֲמַרְנָנוּן פִּן דִּי יִשְׂרָאֵל אֵל מְנֵי הַמַּלְע פִּר דַּעַם פִּעֻלִין
 (עיון רש"י) ויאמר להם האמת משה צו ויאי גיוואנט שמיני
 הערם צוא איהר ווידער שפעקן געווען פון ספלט אויב
 פון דעם דאזיגן פִּעֻלִין נוציא וועלן מיר אויס ציען
 צוא אייך וואסער: (יא) וַיֵּרֶם אֹנֶן מֹשֶׁה הָאֵם אויף
 גיהויבין יתן האנד ויך אונ האם גישלאנגין דעם
 שפין מיס ויין שפעקן צוויי קאהל גיצאו אונ עס
 איז ארויס גענאנגן מיס רביס פיל וואסער וישתה הגדה
 און דיא עדה ויפירס און וייערע כהמות האבין
 געמארנקען (עיון רש"י): (יב) וַיֹּאמֶר הָאֵם נָאֵם גִּיּוּאָנָם

וְאֶל־אֶהְרֹן יַעַן לֹא־הִאֲמַנְתֶּם בִּי
 לְהַקְדִּישְׁנִי לְעֵינַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֵן
 לֹא תָבִיאוּ אֶת־הַקָּהָל הַזֶּה אֶרֶץ־
 הָאֲרָץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָהֶם: " הַמָּה מִי
 מְרִיבָה אֲשֶׁר־רָבוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־

לְמֹשֶׁה וְלֵאמֹר הַלֵּךְ עִמָּךְ
 לֹא הִסְמַנְתָּן בְּמִימְרֵי
 לְקַדְשׁוֹתַי לְעֵינַי בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל בְּכֵן לֹא תַעֲלוּן
 יַת קַהְלָא הַדִּין לְאַרְעָא
 דִּי יְהִיבִית דְּהוּן: יי אֵינִין
 מִי מְצוּחָא דְנָצוּ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל קָדַם יי וְאַתְקַדְּשׁ

ת"א ימן לא הסמנתי די. שכת כתיב יומה פו: הטסה מי מריבה. כוונת יב סכדרין קל קי: רשב"ם

יבקע לזכים במדבר די (וי) לבן. נתיב מדס נמדה: והוה נוציא לכם מיס. ומספך אמר משה כן שמעה במח שאמר לו הקב"ה קח את המטה ולא האמנן שבדבורו עם הסלע יוציא ממנו מים אלא בהבאת המטה כמו שעשה ברמדים. ומה שאמר לו הקב"ה ודברתם אל הסלע שזו היא דבורי. הסלע הנמרץ בחסות שפתו חכמים

סכ"ב ואל הוליא מתחלה מיס הכנס לא היו לזכין להכותו
 טסס טינס גלגל דרלי סבוליא מתחלה טיפין לכן הכה לזמן פסס
 טיסי, ומה דלס סוליא מיס כטיסור כטסס רלשין לסי גלגל כו'
 ומה סבוליא לומר וסס דכרו כו' כדי לחדיע טעויה של מעס
 ספסס טעוסי ססס דכרו לטלו אחר ולי סוליא טע"ס הכס אלס
 ספלט טעני טעצרו טע"ס כו' וסוסיף עור וזלען לסס כו' דל"כ
 לטס סוליא ספ" טיפין וספ"י כהכלות כרסס נלס סיס לו להוליא
 ספי"י מיסיס חסס אלס סנדנר לסס כו' יקלט קסס טעס סטכס"י
 ספססס טעוסי נגי וליאר אלטו" ספס"ן ונו"י נפי סטעס טעסס כל
 לכלל טעוסי וכן סטעוסי נל סמוליס ירק חל סכטע טע"י סכטע כל
 לכלל טעוסי סטעס אלס כלל טעני סדכרו אל סלג אחר ולי הוליא
 טיסי וטעני סטכסו סוליא לזו ססס לל סיס ללל כהכלס כטו
 סכטסו כלל, וטעמ"י ל" ססס סגדוסי סלוקוסי וס"י ססס סכטסו
 סכטסו כלל, ט"ל ס"ל ססס: ב גלוטו להלן וכו' דין כטור גלוטו
 סכטסו של לריקוסי וטפס"ס דלדרכס טעני סכס סלסס נילג ספס"ס
 כדסיכס נילג כו': ב דק"ל דיטן טעססו טעוסי סטסס אלטענה,
 וטמחר דס"ס דלעלמל כו' כטורס יטן טעססיס או כלכד. כטפ
 נזכסס לזי נזכסס טע"ס טפסס סלסס וכו' ולי טעס"י לטכסיס וס"י
 אכטנו כו' סדכריכס ספסס כטו טעמרין סול סלס לכן לל סכטס
 סכטס דור סעכרד דסס טעוסי סולוסי כטו סכטסוסי וסכר דכרי:
 טעס סלפין כטעוסי לטכ"ס סלטל סכר סלל גלעוסי וס"ס ססס
 סל סס"ס יולו דלל"כ מס לו סלטל או מס לו אחר לגני סק"ס
 סלט טע"ס ספ"ס סלל גלעוסי טליו: ו כטמר טעללו כלי סוס

סלט והכחו: (וי) יען לא האמנתם בו. נלה הכחז
 ב סלוליא טעוסי זה כלכד ב היו כלכסין ללרן כדי סלל
 ולימרו טליסס כטון ד סלר דור המדכר סגזור טליסס סלל
 יכטנו ללרן כד סיה עון משה וסכר, והלל (במדכר יח)
 הלל וזכר וססס קסס מו"ה חלל לסין סכטכר חסך עליו
 הכחזו וכלן סכטעמד ל יסרלל לל סכך עליו הכחזו סטני
 קדוסי ססס: להקדישוני. סלוליא דכרסס אל סלטע והוליא
 סיימיי מקודש לעימי טעדה וזמוריס מה סלטע זה סליו
 מדכר ולינו טומע ולינו לרין לפרססס מקיס דטרו של
 מקוס ק"ו אח: לכן לא תביאו. סכטעוסי כטו (טמולל
 ח ג) לכן טכטעתי לכתי עליו. כטכט ו כטפילס סלל ויכו
 כטפלט ק"ס כד: (וי) מהמ מי מריבה. ססס סכוכריס
 כטמקוס אחר חל חלו רחל אלטנטיני פרטעס טעמוסי על יסרלל
 סכ"ס וס"י וסל כוללס זה סססס לל סיס נכסס ללרן סככר
 מלכיס, וסכסו ס"י כס" סכטלרן כטס סכטכתי כטסוק יוטסיס
 דכרי על סוליון: ד כ"ל סלל סככור לזמר סס"ו כדריכס סף
 דססס אחר סלין ככס ססס לחס כסר כדי סוסיקוס וכלל אכר
 טלעסו סיס סטמחוק סלטע וטכטו סיי ססיס ולי טעני נזכרו.
 וטפססס סל ססס כק סלט כטטו ס"י סילולו משה וסכרן סכל

ענין מי מריבה
 אולי טעם זלח לו כולס או ינו, וס"כ נטסיס חלוט וטכס טסור
 יככרו סוליא חסס וסל דרכס לסס כזה או ידעו כו סול נכין
 וסכס, וסכס כו כן סיה לעכס ככיו לזמר כזיוה סלט סכרלו
 לני לזמר וטון לכס טיסי, סכרי כלעס ל"י כ"מ כין סלט: וס
 לטלר ססיס סל ככולן לל סיי טיסי עלד סכס וסס ל"כ כין
 ססיס כס כזס או כוס, וס"כ זה סלמר יטן לל סלמכטס די

לסקדישוני לעימי בני ישראל כזה סיס קידוש ססס גדול סלמי
 סלל סלמניו סססו כס סיס לו לסכרוסי חולס סזס כס, ו"ס ססס
 מי מריבה סכר דכו כתי טעוסי סולוסי כטו סכטסוסי וסכר דכרי:
 סייכיה חסס ויזנר טעני, אכל כלעס סלט סכרו ולי סלמניו
 כס"ס סיס לו לסקדיס חל"כ יי לעימי בני יסכלל ולסין לסס טיסי
 סכל סלט ססס דכריס.

פירוש לתורת אלהים

צוא משה און צוא אהרן יין וייל איר האם גיט
 געגלייבט אין מיר להקדישוני צוא מאכין הייליגען
 מיר לעיני בני ישראל פאר דיא אויגין פון דיא יודין
 נוארום נען איר וואלט ביידין צו דעם שמיין און
 ער זאל געבין וואסער וואלט דער נאמען פון
 הקב"ה גיהייליגט גינארטן ווארום די יודין וואלטיין
 גינאגט נען דער שמיין וואס ער גען גיט ביידין
 און גיט הערין און דארף גיין פרוקסיה האבין און
 איז מקדים די ביידי פון נאם איז שוין אפאל שפן אז
 מיר בארפיין פונדאי צו פאלגין נאמס באפעק און
 איר האם אבער גיט אזוי גינאמן נאר איר האם גי
 שלאנגן דעם שמיין לבן ררום שנוער איה לא הכיאי אז

איר זאלט גיט ברענגען די יודין אל הארץ צו דעם
 לאנד וואס איה האב ווי גיגעבין: (וי) הפה ויי נענען
 פי מריבה קריגעריגע וואסער איש רבו וואס די יודין
 האבין דרבער גיקריגט אנמקענין נאם רש"י שייבם
 דער פסוק מיינט דאס ונען די מי מריבה וואס די
 גיטוף מאכער פון פרעה האבין גיזעקן אז דער
 העלפער פון וי ישראל נועם גישלאגין ווערין דרקה
 וואסער און מחקת דעם האם פרעה גיבאמין קען
 זאל אריוין ווארפין אלע זכרים אין וואסער אבער
 זייא האבין זיך טויעה גינען ווארום דאס האם
 באטייט אויף דעם וואסער וואס די ישראל האבין
 גיקריגט און משה איז דרבער גישקררפט גינארטן

יהוה ויקדש בם: ׀ ׀ וישלח
 משה מלאכים מקדש אל-מך
 אדום כה אמר אתה ישראל אתה
 ידעת את כרתי התלעה אשר
 מצאתנו: ׀ ׀ וירדו אבותינו מצרימה
 ונשב במצרים ימים רבים וירעו לנו
 מצרים ולאבותינו: ׀ ׀ ונצעק אל-
 יהוה וישמע קולנו וישלח מלאך:

בדון: יד ושלח משה
 אונקלוס מרמקס לות מלאך
 דאדום בדנן אמר אחוה
 ישראל את ידעת יתפל
 עקחא די אשכחנא:
 ונחתו אבהתנא
 למצרים ויתיבנא
 במצרים יומין סגיאין
 ואבאישו לנא מצראי
 ולאבהתנא: ׀ ׀ וצלינא
 קדם יי וקפיל צלותנא
 ושלח מלאכא ואפקנא
 ת"א מסא מבא ויתבן מצרים מ"ד
 פ"ב ככ"ס חוקק"ה

רשב"ם

הרובים אל הסלע. לפי שהיא מדקדק עם הצדיקים
 אפי' כחוט השערה. ולפי שדעתו אני המפרש שמה
 רבינו לא היה כי אם שונג לעבוד על דברי הקב"ה
 לפיכך אני זקוק לפרש לו משה רבינו כמו
 שפרשתי: (יג) וקדש בם, שהוקדש כמים ככל מקום.

ולכך הכה פעמים כסלע כעין חמה וכעין ומספק אם
 יוציא מים וזרי טוב ואם אין אדבר אל הסלע אחרי
 כן. והקב"ה הסכים ע"י משה לצאת ע"י הכאחו ואף
 על פי כן נגנש שהקב"ה כדקדק עם הצדיקים וזו
 שאמר הקב"ה יען לא האמתם בני להקדושתו על ידי

שפתו חכמים

הכח שהיה לו עמדו לפניו כחפלה: ו"ל מה שאמר הקב"ה
 לאכרסם כי גר יהיה צדק וקב"ה הסיל על יעקב וכינו לבדו
 ויזרחו סביבו עבדיו. כלכן מללים נפלא שלטו סגולת לרום
 סגפשו בעד פשו חבד' וכינו וט"כ רבוי לשם להיות לנו דרך
 אלך כדפס"י בסוף ג' נעברה לא באלך ונו' ה' ג"א
 אפי' שלטון ויטו לא משמע רק שפשו להם לפס ובעת
 אשר יביט ויקטו אוחיו ויפגשו ונו' ל"פ ספי' ויקטו הוא כולל
 מלוים כמות ור"כ כלם כולל: ש דאי קאי על אבות שהיו כלכן
 מלכים סוף לו ובהקדים אבותיו לנו והכי ה"ל יחשו לאבותיו
 ואלו ומדמכיו ואלוהיו לכסוף משמע דמלכא אלוהיא היא,
 ומלכא: ׀ ׀ משמטת ספסב מלך ארום נלכס משמטין דמשה
 אפי' לו כן כדכרס בו מדמכיו כסוף סן כדכרס אלא לקחאן
 ופס"י אפי' לו להשיב זה אלא חסם מתמקם בו' אם כן מוכח
 שמשע אפי' לו זה כדכרס (דב' טו) דחל"כ כיון שאמר ונלכס
 אל ה' ונו' ה"ל וישמע ה' וישלח ונו' ויחלו ל"ל אלא כדכרס בו'
 כ' כלונו למךן וסא משה הוליס ועל זה משכס מלכין בו' :

לוקח במים לכך גזרו (שמות ה) כל הכן הילוך היורה
 חשליכוהו: ויקדש בם. שמתו משה ואהרן על ידם
 שסכהק"ה עוסה דין במקודשו הוא יראוי ומתקדש על
 הכריות וכן הוא אומר (תהלים סח) גורא אלהים ממקדשך
 וכן הוא אומר (ויקרא י) בקרובי אקדש: (יד) אחיך
 ישראל. מה ראה להזכיר כאן אחיה אלא אמר לו אחים
 אהנתו בני אברהם שאל' לו (בראשית טו) כי גר יהי' ורעך
 ועל שנינו היה אותו החוב לפרעו: אהה ידעת את כל
 התלואה. לפיכך פירש אבינו מעל אבינו (סס לו) וילך
 אל ארץ מצרי' ועקב אחיו מפני השקר חוב מחולל עליהם
 זו והעילו על יעקב: (טו) וירעו לנו. כסולנו כמות ח' יקות
 ולאבותינו. מכלן שהאבות חשטערים מ בקבר כספורענו'
 בזה על ישראל: (טז) וישמע קולנו. כדכרס שדכרס
 י אבינו (בראשית כז) הקול קול יעקב שלטו זעמין ועניס:
 ואומר (ד"ה ז לו) והיו מלעזבים במלאכי האללים:

מלאך. זה משה ב מכלן שהנביאים קרואים מלאכים

פירוש להורת אלהים

ער האם דעם מלך פון אדום באפוילין מיר זענען
 דיא קינדער פון אברהם וואס הש"ת האט גוזר
 גיווען או די קינדער פון אברהם זאלן ליידן גלות
 און סחוקת דעם האט זיך איינער פאטער געשן אפ
 גישייירט פון אונזער פאטער יעקב און איז אונזער
 גיבאנגען פון דעם לאנד וואו יעקב מיט זיינע קינד'
 דער האבין גיזאמט און האט דעם חוב אויף קינד'
 אליין גילאזט זענען מיר אליין גיווען אין גלות:
 (ס) ויהי אבותינו דרום זענען אונזערע עלמערין גע'
 גידערט אין מצרים גישב בסגרים און מיר האבין זיך
 גיזאמט אין מצרים פיל יארן וירש' לי און די מצרים
 האבין אונז שלעכטס גיטאן וזאביתו און צוא
 אונזערע עלמערין: (ס) ונצעק האבין מיר געשריגען

וגבש בם און דורך דעם איז הקדוש ברוך הוא גע'
 הייליגט גיזארין וזארום דורך דעם איז משה מיט
 אהרן גישאראבין און אז האט מיט אמשפט אן די
 צדיקים ווערט ער גיהייליגט צווישען אלע מענטש'
 שוין וזארום זיך פראכטן זיך ווען גאט שראפט די
 צדיקים אפילו ויזא ויגרינגי גיבא וועט ער
 שוין אונז פונדא שראפין און דורך דעם מווען
 זיזא השוכה הייסט דאס גאמס נאמען ווערט גע'
 הייליגט: (יד) וישלח און משה האט געשיקט מלאכים
 שלוחים מלך פון דער שראפט קדש אל מלך ארום צום
 מלך פון אדום און האט גיהייסן זיך זאלין אים אזוי
 זאגן מה אמר אזויזא זאגט ביין ברוכער ישראל
 אהה דו גייסט דאך וואל את גאר דאס מיריגייט
 אשר מצאתנו וזאם האט אונז גיגרינגט רשי שרייבט

וַיֵּצְאוּנוּ מִמִּצְרַיִם וְהִנֵּה אֲנִיחֵנוּ בְּקֶדֶשׁ
 עִיר קִצֵּה גְבוּלָךְ : נַעֲבֶרְהָ נָא
 בְּאַרְצֶךָ לֹא נַעֲבֹר בַּשָּׂדֶה וּבְכַרְם
 וְלֹא נִשְׁתַּה מִי בְּאֵר דְּרֶךְ הַמַּלְאָךְ נֶגְדְךָ
 לֹא נִשְׁתֶּה יָמִין וְשִׁמְאוֹר עַד אֲשֶׁר--
 נַעֲבֹר בְּקֶדֶךָ : וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲדוֹם לֹא
 תַעֲבֹר בִּיפְתָח־בְּחַרְבִּי אֵצִיא לְקַרְאֲתֶךָ :

ממצרים והיא אנהא
 ברגס קרתא דבסטר
 החומה : י נעיבר בען
 בארצה לא נעיבר
 בחקך ובכרם ולא נשתי
 מי גוב אורה טרפה
 ניזיל לא נסמי לימינא
 ולשמאלא עד דנעיבר
 החומה : י ונמר ליה
 אדומאה לא תעבר
 בתחומי דרמא
 בדקטלין בחרבא
 בעל הטורים

והע"ם שלא דברו אל הסלע : (יו) לא נשתה מי באר.
 שלכם כי המים היו יקרים לאומות באתה הארץ :
 דרך המלך . במסלה מסלת עוברי דרכים . המיוחדת

(טז) ויאלמו חסר י ט"ו מכות הולחנו משם : (יז) נעככה נא
 בלכך . ובסמיון אמר לעככה נא . אלל אמר וזכור מה שאמר עשו
 נכספה ונלכס ולכך אמר אחר יסאל : (יח) פן נחכר אלל לקדמך .

רשב"ם יתרו

ל רזנו לתכן מה לך משה להוכיח לנלך אדום ענין י"ח וגם
 כל הענין דמתיב לפניו : מ מה דנקט רש"י מן ללכול ולא כתיב
 בקרא אלל מים ה"ל דדוקסה לרש"י דלי לא אמר לנלך אדום
 על ענין אכילה מה הכלה כול להס כזו מיקחו מסם מים הכלה
 מועטת ה"ל אלל סף על הכילה אמר משה ליקח מסם , וסח
 דנקט בקרא דוקא מים כמותא נקט סף מים רזנין ליקח מסם
 סף שרין דרר לקטו מים כזו סה"ס מקוין רמיא מיעינו כספך
 שמיני , מהל"ל : ג (גמ"ל) דק"ל כל ככר אמרו לא נשכור
 בשדה ובכרם אלל דע"ל דלמי קלי אסעכס כנגלים ולכן קלי
 אשמיס ללכול : ס דסס ל"כ כמלכ ל"ל סל"ג סן גסס לקדמך
 אהס מתגאים כקול שהורישס אביכס ותמרתס ונעקס אל

רש"י
 (יז) נעברה נא בארצך . אין לך למור על הירוסה
 ל כל ארץ ישראל כסם שלל פרעת הוב , עסה לנו עור
 ס עט לשכור דרך ארץ : לא נשתה מי באר . (במדרש
 רבה) מי בורות היה ז"ל , אלל כך אמר משה לע"ס שיש
 בידיו מן ללכול מן כבחר לשמות לח כשתה ממנו אלל נקטה
 מכם אוכל ומים להלחכס . מכאן ללכמנלי סלע"ס שיש
 בידו ללכול יקנה מן הטעני כדי להנות את אושמינו : דרך
 המלך נלך וגו' . אלל הוסיפס את בהמתנו ולא ינו
 ג ללכין וללכין ללכול : (יח) פן בחרב אצא לקראתך .

פירוש להורת אלהים

מיר האבין סן צו עסין אונ מיר האבין אייך אפרוען
 צו טרינקען פון דעקטוענין וועלין מיר קופין ביי
 אייך עסין אונ טרינקען איהר זאלס לייזין בייא
 אונז געלר . פון דאנען לערנען מיר אז איין אורה
 קומט אין אנאקט הויז אפילו ער האט זייגס צוא
 עסין אונ טרינקען זאל ער קויפן אין דעם גאסט
 הויז פדר ער זאל געבין צו לייזין נדד סימ דעם
 וועג וואס דער קלף אדום וועט אונז ווייזן דורך
 דעם וועג וועלין מיר גיין לא נסה מיר וועלין זיך
 ניס גייגן אויף דער רעכטע זייט אונ ניס אויף
 דער לינקע זייט גז אשר נגבור ביו מיר וועלין דורך
 גיין ביין לאנד : (יח) ויאמר האם דער מלך אדום
 באפוילין צוא משה דורך אשלים לא תעבור בי דוא
 זאלקט ניס גיין דורך מיין לאנד פן בחרב אצא
 לקראתך ווארום סאקער וועל איך ארויס גיין מיט
 אישוערד אקענין אייך . רש"י שרייבט אזוי האט אדום
 באפוילין צו משה איר באריכט זיך מיט דער פרכה
 וואס איינער פאקער האט אייך גיגענטשט אז
 איינער אפילו וועט אן גינגען ווערין פאר הקב"ה
 אונ איך וועל ארויס גיין אקענען אייך מיט דער

צו גאט וישפט קליט אונ גאט האט פארנוקען אונד
 זער קול אזוי וויא אונזער פאקער האט אונז
 גיגענטשט הקול קול עקב דאס הייקט אז מיר וועלין
 שרייען וועט גאט אונז ענטפערען וישלח מלאך אונ
 האט וישקט אמלאך דאס איז משה רבינו ווארום
 די נביאים ווערין גורפען מלאכים ויציאו אונ ער
 האט אונז אויס גיציגין פון מצרים והנה אנחנו בקדש
 מיר ונענן היינט אין דער שקאט קדש עיר דיא
 שקאט וואס איז אין עק פון ביין גרענעץ :
 (יח) נבנה נא בעמין מיר דרך לאמיר גיין דורך ביין
 לאנד . רש"י שרייבט אזוי האט ער צו אייך באפוילין
 דוא גיהערקט ניס קריגען אויף דעם וואס גאט ניס
 אונ דאס לאנד ארץ ישראל פאר איין ירושה
 ווארום אזוי וויא דו האקט ניס גיצאלס דעם חוב
 וואס אייך אונז איז גיווען אזוי גיהערקטו קיין
 חלק ניס האבין אין דער ירושה נאר מיר בעפען
 דרך דוא זאלקט אונז סאחן אקרייגע סוכה אונ
 אהולף דוא זאלקט אונז לאנען גיין דורך
 ביין לאנד לא נעבור מיר וועלין ניס גיין דורך אפעלך
 אדער אזויין נארטין לא נשה אונ מיר וועלין ניס
 טרינקען דאס וואקער פון אונזער ברוען אפילו

אונקלוס

אפוק לקדמותך :
 ויאמרו ליה בני
 ישראל באורח כבישא
 נסב ואם מימך נשתי
 אנא ובקערי ואמן
 דמיתון דחוד לית פתגם
 דביש פרנלי אעיבר :
 נאמר לא תעבר ונפק
 אדומאה לקדמותיה
 בחיל רב ובירא תקיפא :
 כא וסריב אדומאה
 למשבק ית ישראל
 למעבר פתחומיה
 וסמא ישראל
 מלותיה : כב ונפרו
 מרגם ואתו בני ישראל
 קל כנשתא דהור מורא :
 כג ואמר יי דמשה
 ולאחרן דהר מורא על
 תחום ארעא דאדום
 דמימר : כד יתכניש

וַיֹּאמְרוּ אֲלוֹי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּמִסְלָה
 נַעֲלָה וְאִם־מִימֶךָ נִשְׁתֶּה אֲנִי וּמְקַנִּי
 וְנִתְּתִי מִכְרָם בְּקִי אִיזְדָּבֵר בְּרִגְלֵי
 אַעֲבֹרָה : וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲבֹר וַיֵּצֵא
 אֲדוּמָה לְקִרְאָתוֹ בְּעַם כְּבֹד וּבִיד
 חֻזְקָה : וַיִּמְאֵן וְאֲדוּם נָתַן אֶת־
 יִשְׂרָאֵל עֹבֵר בְּגִבְלוֹ וַיִּטּ יִשְׂרָאֵל
 מֵעֲקֵיו : פ חמישי שלשי כשהן מחוברין כב ויסעו
 מִקֶּדֶשׁ וַיָּבֵאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּד
 הַעֲדָה הַר הַהַר : כג וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
 מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן בְּהַר הַהַר עַל־
 גְּבוּל אֶרֶץ־אֲדוּם לֵאמֹר : כד יֵאָסֶף

ת"א ואל מימך נשתה. עקרים מ"ד ס' כס :

בעל השורים

על מרכס בכנס לדיק. כשכיל שגכרו בכסף לדיק ולדו אה אהיס
 כיום מרכס בכיסף ואמרו לו מיה כספא הללחאו, על כן ונפתי
 רש"י

ה' וישמע קולנו ולחי אלא עליכם נמה ס שהורישנו אכי
 (בראשית כז) ועל מרכס תחיה: (יה) ויק איז דבר. אין
 שוס דבר מויק: (כ) ובויר ויק: (הק) ככעמת ע וקנט
 (סס) והידיים וי עשו: (כב) כל העדה. כולס שלמים
 ועומדים להכנס לארץ פ שלא הי' נתן אחר מלותו שגזרה
 גזרה עליהם שכבר כלו מתו מדבר ואלו מלותו שכתוב

ובינה דכתיב אני שלום וכי ארכיז הכס למחמס: (יה) מרכס.
 ג' ואל מימך נשתה ונפתי מרכס. ופטיר כיום מרכס ליד
 שפתי חכמים

למחמס: ע"ל כ"כ ביד חזקה ליל כל סס ככד יב ל יד חזקס :
 ו' ו' ונמס לא תפסס על' זה שפי' תעיל על כל העדה ומה
 לדיק נלקוט כלס שלמים ליכנס לארץ ונס זס לא צרי' לפרס ואלו
 מחולס כו' וי"ל שאל חקסס נמס לדיק לכחוב כל הפדס ולמדרך
 שכל הפדס כלס שומדים נחמים שכבר ממו עמי מדכר וסס תעיל
 כתיב כל סהרס. ותפדש לומר דך סף כפסס בסיי כככסי' ללרן
 שסי: ומ' מרכסס אחר מיתח ח'שי דור סמדכר סוי כלס שלמים

הן (דברים ד) הייס כלכס היוס: דר הדר. הר ע"ג הר
 ומשוה את הכרים שלשה נשאר כהן, הר סויל תורה, והר
 גבול ארץ אדום. מגיד שמפני שנתחברו כלן להתקרב
 לעשו הרשע נפרזו מעשיהם ומסרו הלדיק הזה, וכן הכניא

ענין אסיפת אהרן
 ס' ס' ס' קלס שמו יפדס ויפקטי זה שפסיס כי לקס לו סככוס
 וסככוסס לפלפו ועכו ס' ס' גדול עמנו בלדס וס' ס' ס' לו סככוסס

פירוש לתורת אלהים

דורך גיין: (כ) ויאמר האם אדום גינאנט דוא ואלקס
 גיט גיין דורך מיין לאנר נצא איז דער פלך אדום
 ארויס גינאנען אקענין דיא יודין גסס ככד מיט
 אשוער פאלק יבד חזקה אונ מיט עשארקין פח :
 (כא) וימא האם אדום גיט גינאולט לאיין די יודין
 זאלין גיין דורך זיין גרענעץ ויס אונ ריא ישראל
 האבין אונעק גניינט פון איהם: (כב) ויסיט מלכס אונ
 דיא ישראל האבין גניינין פון קרש ונצא אונ ויזא
 וענען יקוקען היר דרך צוא דעם פארג הור הקר
 ועין רש"י: (כג) ויאמר וי אונ גאמ האמו גינאנט צוא

אשוער דאס איז די דרכה וואס מיין פאקער האם
 סיי' גינעמ'שט על תרבו תחיה דאס איז מייקש מיט
 דער אשוער וועקסו דרך דער גערין: (יס) ויאמרו
 האבין דיא יודין צו איהם גינאנט במסלה מיט דיא
 שפעגען וועלין סיר אויף גיין וואס סיי' נשתה אונ
 אז סיר וועלין פריגעקען דיין וואקער איז ופטי' איה
 אונ מיינע דבמות ונחמי וועל איה געבין וייער
 פאר קופונג פלוקס איה וועל דער פאר פצאלען
 ב' גייערס איז דבר איה וועל דיר מיט גיין וואה גיט
 שארין סאהן בגילי מיט וועל פיס וועל איה נאר

**אֶהְרֵן אֶרְעֻמוֹ כִּי לֹא יבֹא אֶרֶץ
הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַד
אֲשֶׁר-מְרִיתֶם אֶת-פִּי לָמִי מְרִיבָה׃**
כה **קַח אֶת-אֶהְרֵן וְאֶת-אַלְעָזָר בְּנֵי
וְהַעַל אֹתָם הַר הָהָר׃ וְהַפְשַׁט
אֶת-אֶהְרֵן אֶת-בְּגָדָיו וְהַלְבַּשְׁתָּם
אֶת-אַלְעָזָר בְּנֵי וְאֶהְרֵן יֶאֱסֹף וּמַת
עָם׃** כי ויעש משה כאשר צוה יהוה

אֶהְרֵן לְעֵמִיה אֲרִי לֹא
יִיעוֹד לְאַרְעָא דִּי יְהֻבִית
כְּבֵנֵי יִשְׂרָאֵל עַל דִּי
סְרִיבְתוּן עַל מִימְרֵי
לָמִי מִצּוֹתָא׃ כה דְּבַר ית
אֶהְרֵן וְיֵת אֲלַעְזָר בְּרִיָּה
(וְאִסְקִי יְתָהוּן לְהַר מוֹרָא׃
כו וְאִשְׁלַח ית אֶהְרֵן ית
כְּבוֹשׁוֹהֵי וְתַלְפִּישֵׁינְוּוּיָת
אַלְעָזָר בְּרִיָּה וְאֶהְרֵן
יְחַבְּשִׁישׁ וְיַמְוֵת תַּמָּן׃
כו וְעַבַד מֹשֶׁה כַּמָּא דִּי
פְקִיד יִי וְסַלְקוּ לְהוֹר

בעל המוריס

מכרם וסולקו לשמוע מיעמיהם בכמקם: (כס) וסכל: ב' נכס' עמ' עס' כס' וסרל: (כו) וסלכסס: ב' נכס' וסלכסס חס

חומר ליהושפט (ל"ה ב כ) בהתחברך עם חמזיה פרך ה' את מעשיו: (כה) קח את אהרן: בדברי נחומים, חומר לו אשרך שחרצה כחרך נחון לבך מה שאין חמי וכלי לך: (כו) את בגדיו: חס כנדי כהונה גדולה צ' הלכיהו ק' והסתיים מעליו לחס על בנו כפשו: חמר לו הכנס למערה ר' ונכנס, ראה חסה מועלת ונר ללוק חמר לו עלה לחסה ועלה, פשוט דידך ופשוט, קמון סרך וקמן, עלום סיניך ועלם. מיד חמד משה ללוהה מיתה, וזה שנלמר לו (דברים לב) כאשר מת אהרן אחיך מיתה שנחמית לה: (כו) ויעש משה. ש (במדרש רבה) חע"פ שהדבר קשה

שליחותו של מוס. כמב הלא"ם ולא ידעמי נלם לא דרכו על ע"ש

ענין אסיפת אהרן

והדבכס, וס"כ היו כגולוים ביד ימקב, ועכשוו כסולו לבקש ממלך ארום שימון כדום ליק דרך אלולו ללכך כעטן, הלא יפולרו כום חסח סמך ארום, כי יזכור כי לא בללך ילכשו ארץ כעטן, כי גכ לו חלק בלכך, מחמת כי ימקב כמב חס פשו וסכר על מך ארום יקמנ עליהם למעלה, ע"כ מב חס אהרן, וסלכס סכר על ארום יכסח סכרין יקמון מעשיו, כי סלכס אהרן כדחל ונייל חסכס כעטין, פ"מ עהל למשא כל הגדולה כשעסח כדכתיב ודלך וסמה גלט, מחמת כי אהרן הכין כי הגדולה לא עמי גנדול כעטין רק עמי נשעלמו גדלה, ויעזב כי מעלה ימקב גדלם ממעלה עשו, ח"כ כל הגדולה שיין ליעקב, ח"ן לו מה לערערה על יעקב (ועל ענין כום קבך משה רבינו

פירוש לתורת אלהים
וזהו אֲלַעְזָר וַיַּעַל אֹנֵן בְּרַעְנָג וַיֵּא אֲוִיף רַעַם פֶּאָרְגַּי הוֹר הַרְרִי. רש"י שר"פס נאם האם גי'אנאם צו משה נעם איין דיין ברנדער אהרן קיט גוטע רייר אונ פיר איהם צו רעם פארג'ה הור הַרְרִי אונ זאג איהם וואהל ריר וואם דוא זעהקט דיין קרון אונ גדולה ווערט גינעבעקן צו דיין ויהן אונ איף משה בין גיט וזכה דער צו: (כו) ויפשו אונ ציה אפ את אהרן פון אהרן את בגדיו ויניע קלידער והלבישם אונ דוא זאלקם וייא אן קלידען זיין וזהו אֲלַעְזָר וַיַּעַר אֹנֵן זָאָל אַהְרֵן יֶאֱסֹף פֶּאָרְגַּי וְיַעַר אֹנֵן זָאָל דֶּאָרְטַען שְׂמָרְבִּין: (כו) ויעש משה גי'אנאם אֲוִי

ויעלו אל-הר ההר לעיני כל-
העדה: כח ויפשט משה את-אהרן
את-בגדיו וילבש אתם את-אלעזר
בנו וימת אהרן שם בראש ההר
ויחד משה ואלעזר מן-ההר:
כח ויראו כל-העדה כי גוע אהרן
ויבכו את-אהרן שלשים יום

טורא לעיני כל כנשתא:
כח ואשלה משה ית
אהרן ית לבושהי
ואלביש יתהויותאלעזר
כריה ומית אהרן תמן
כריש טורא ונחת משה
ואלעזר מן טורא:
כח וחזו כל כנשתא ארי
מית אהרן ובכו ית
אהרן תלתין יומין כל

ת"א ויכלו כל ספרו כל יום וספרו
ל"ב ג חמשים ס' סוהר ס'
טמור:

בעל התורות

והנבחה דכח סיה כנמשיח: (כח) וימת אהרן שם. צניח

שפתי חכמים

דכח צו משה סיה לומר עשה זה כשחטה משה טיכהו כלל
יסוף בני ישראל להלוק עוד פל סדרת כח לוי ומפי סהכח
סדרות סכמו מעורבס ככחיה מלוה זו לפ ספסס י"ב מלוס
ספ"י לא רלו לדרוש צו כלס, ודוק ל"ל: ה רלוס וסכח וכ"י
לא רלו מיה סל סכח, כ ספס ולמלוס וכל"ל וספסו וכלל
מפי מכה ולעזר ספסו ומסרס כסרלו כ"י וסרלוס מלחי

רש"י

לו לא עכב: (כט) ויראו כל העדה וגו'. (סס) כשראו
משה ואלעזר יורדים ת ואהרן לא יחד אמרו היכן הוא
אהרן, אמר להם מת, אמרו אכפר מי שעמד כנגד המלאך
ועל ראש המנפה ישלחו צו מלאך המות. מיד בקש משה
רחמים והרחיבו. מלאכי השרת להם מוטל במקס, ראו

פירוש לתורת אהרם

גינאנגען ציה אוים דיינע הענד האט ער אוים גע-
צויגן כאך צו דיין מויל האט אהרן צו גימאכט
פארמאך דיינע אויגן האט ער צו גימאכט די אוי-
גן אונ אוי גישקארבין אז משה האט דאס גינעהן
האט ער אויך גענלוקט צו אוי אויך מוים דרום
שמיים כשעה משה האט גיזאלט גישקארבין האט
נאט צוא איהם גיזאנט גיאי אויף דעם בארג אונ
שטארב אוי ווי דיין כרנדער אהרן איז גישקארבין
אזוי איין מיקה וואס רוא האקט דער צוא אליין
גינלוקט: (כס) וירא אהרן גינעהן אלע יודין כי נע
אהרן אז אהרן איז גישקארבין. רש"י שרייבט ווארום זיי
האבין גינעהן אז משה מיט אלעזר זענען אליין
אראפ גינאנגען פון דעם בארג האבין זיי גיפארענט
וואו איז אהרן האט משה גינעמפערט ער איז
גישקארבין האבין דיא ישראל גיזאנט אוי דען
כעגליך אוי איין פנעמטש וואס ער איז באשקאנען
אנמקעגן דעם מלאך הקות ואל דער מלאך הקות
אויף איהם גינעוועלטיגען האט משה נאט גינעמין
האבין די מלאכים זיי גינעווען אז אהרן איז גיש-
קארבין אדער גראי איז טיימטש די יודין זענען

וויא נאט האט איהם גימאכטן אפילו דיא נאך איז
איהם ויער שווער גינעווען צו קאן מחמת עם האט
אויס באנג גימאכט זיין כרנדער אהרן ואל שטארבין
האט ער פארט גיהאלטען נאמס צווי תליל אונ זיי
זענען ארויף גינאנגען צו דעם בארג הור ההר
לעיני פאר די אויגן פון נאר דער עדה: (כח) ויפשט
משה אונ משה האט אראפ גיזענן אהרן די קליידער
ניבט אונ ער האט זיין אן גקלייד זיין וזהן אלעזר
איהרן איז אהרן דארקען גישקארבין אויף דעם
שפיץ פארג גייה אונ משה מיט אלעזר האבין
אראפ גינדרעמט פון דעם בארג. רש"י שרייבט אהרן
איז גינעווען אן גקלייד די קליידער פון דער כהונה
גדולה אונ משה האט איהם זיין אויס גימאכט אונ
האט זיין אן גימאכט זיין וזהן אלעזר פאר זיינע
אויגן כרי אהרן ואל זעהן אז זיין וזהן ווערט אויף
זיין ארט אפהן גדול אונ משה האט גיזאנט צוא
אהרן זיי ארזיין אין תליל איז אהרן גינאנגען האט
אהרן דארקען גינעהן איין אויף גשכרייט בעט אונ
איין ליכט האט גיכרעמט האט משה גיזאנט צו
אהרן זיי ארויף אויף בעט איז אהרן ארויף

ליקוטים על התורה

גין אין קדש'ה קלשים כפפר זיין זיערע גבורות פון דעסמ'
זענען האבין זיין פריער גיש אוי שפארק דעקקענט דיא
סייערקיטס פון אהרן, וויא אהרן איז סייער גינארין נאכדעם
זיי ער איז גישקארבין זאנט דער פסוק אלע יודין האבין גינענן
אהרן איז גישקארבין כד האט גיפעלט פיי אלע יודין, איינס
האבין אלע יודין זענענהייבין וזיינען אויף אהרן'ס שפארבין:

(כס) ויראו כל העדה כי גוע אהרן וגו'. ביי כרנדער מענטש
איז די נאמור ווען ער האט די נאך איז זיא בייא
איהם גום אויז סייער זיין דער נאך זיין די נאך פעלט איהם,
ביי אהרן איז אויף אויז גינענן אפילו די יודין האבין אלע סינים
גינדרעמט האבין צו אהרן ער זאל מאכין שלום צווישן כאן
אונ זייב צווישן אנדערע מענטשן ער זאל זיט כפור אריין

בית ישראל: כא וישמע
 פנענאה מלכא עדרד
 יתיב דרומא ארי אתא
 ישראל אורח מארביא
 ואגח קרבא בישראל
 ושבא מגיה שביא :

כל בית ישראל : ס כא * וישמע
 הכנעני מלך עדרד ישב הנגב פי
 בא ישראל דרך האתרים וילחם
 בישראל וישב ממנו שבי :

בדי השלים יום 1
 ב וקיים ישראל קיים
 קדם וי ואמר אם מספר
 המספר ית עמא דבין
 בידי ואגמרת קרויהו:
 נ וק פי י צלותיה

כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצננו תשלום כל הסדרה ותרגום והספדה :

ב וידר ישראל נדר ליתנה ויאמר
 אם נתן ה' את העם הזה בידי
 והחרמתי את עריהם : וישמע

ח'א וישמע הכנעני . כ"ס ג חפנים ט ספר חוסר ס' אמור וס' וילך : וישק ממנו . גיעין לח : רשכים

האתרים . כמו אפרוח אתמול אודוע הרבה אלפי'ן באין לשמשו בראש התיבה : (ב) והחרמתי . המסתלק ידיו

שפתי חכמים

השבת וזכו שכ' ויראו כל הסוד : א כ"ל למע כתיב צמיחם מעט'ם וירבו בני ישראל וסעל גבי חסכן כל בני ישראל , ומסרם דבסן אף הכששו כזו ונמס לתי כסיס כו' : בוא"ם מגליש לכשי' דלמא כפשוטו דכתיב אחרי' כי כל ישראל וגו' . וי"ל דקסטי לכשי' ל"ל וישמע דלמ סל"ל אלא ויכא ישראל דרך האתרים ויכא סכנענו וילחם וגו' כמו ויכא עמלק וילחם כישראל וכמו ויכא לקדשת ישראל המזדכס ויכא יכסל וילחם כישראל וכן גבי פוג ויכא לקדשת ישראל וגו' למחמס דלרטי אלא שמת חסכן ונסתלקו עניי כבוד . ופי"ל דבוכמסו : דכתיב כס' וילחם מסע' וישמע הכנעני וגו' חסר יתח חסכן וחסס ס"כ לא שמת חלא שמה חסכן ונסתלק' הכינסה מיישכל וחסס סרש' : כאן לערך כו' לפין מכלן נמדך נשמת שז' דכר'יהו מס' , וחס סרש' כס' ד' . וסרש' ס' : ומתקבו ויראו כל העדה וגו' ואמר ל' אהבו קרי ויראו כוליה' . תחת הו"ד וכדכסי' לבי' דלמך סל' כו' יתחם טעם דלכך שטכני סוא נתגלי סבדס לפי שנוע חסכן : ג וסרש' אל תקפי' א"כ סכנס קרלו סבד' דכתיב וישמע סכנעני ואחר כך כתיב וישב הכנעני היינו עמלק ל"פ טיה כו' : ד ס' ויכא חסכן כלומ' כיון סרלו סנסתלקו עניי כבוד ולל סל' לס' כ"א חסין קבוע' שמוס לפיכא : וסולק' נטעם של . ד"ח ל' לפסס טעם קודם לכן סרש' ס' . וסולק' נטעם וכי סמכנעניס ככזו חסו סרש'נן קבוע' לכת' כתיב דרך האתרים וכי סמכנעניס ככזו חסו דרך וסלן דרך כעוסס ח' סל לכל עובדים וסביס לכן פי' ד"ח וכו' ונמו ספי' סרש' ס' כי סכנסה של' הלך לפניסם חלא סתקין ונסתלקו עניי כבוד . כזו סלחם ונעסם של ד"ח קסס וילח' כתיב סלחם' לאון כתיב כיון קלא חלא על אלא על סלחון סבד'ס ל"פ סס סעס סרש' ס' סולקו כ"ל נרש כן מסוס דס"ג חין ישראל עמל'ס' חלא כסמ קלוק' לפי ספי' וסלן חלא מלא' שוס קלוק' לכן חמר סספי' סש' סס חין חלא סכני סכסו שבי . אינע חלא ספסח' ד' חמת : (ג) והחרמתי . אקייס

לכל העולם : (א) וישב הנגב דרך האתרים . החרת מרגלים ככתוב שם עליו זה כנגב . ועמלק וישב כנגב וכנענים אצלם . כי העמלקי והכנעני שם לפניכם : כי רש"י

והאמינו : כל בית ישראל . האנסיס והנסיס א לפי שהיה אהרן רודף שלום ומטיל אהבה בין כנעני מריבה ובין איש לאשתו : כי גוע . אומר אני שהמתרגם דהא מית טועה הוא א"כ מתרגם ויראו וחתחויחו שלא אמרו רז"ל כי זה ..שם בלשון דהא חלא על מדרש סנסתלקו עניי כבוד וכד"ר חביב (כ"ה ג) דה"ר אהבו חל תכתיב ויראו חלא ויראו ועל לבון זה נופל לשון דהא לפי שהוא תחתית טעם למה שלממלה יחמו' למה ויראו חלא לפי שהיא תחתית טעם על תרגום והו' כל כנסתא חין לשון דהא נופל חלא לשון אשר שהוא מנורת שמוס ח' שמינו חס שמתם בלשון אשר כמו (היוב כח) וחס (ד' חס חרוליס ימיו) : (ה) וישמע מזה הארץ : חס (ד' חס חרוליס ימיו) : (ה) וישמע הכנעני . שמת סמת אהרן ב ונסתלקו עניי כבוד וכו' כדפי' בר"ה (ד' ג) ועמלק מעולס רלוס' מרדות לישראל מוזמן ככל עת לפורעניות : וישב הנגב . זה עמלק ג' שח' (במדבר יג) עמלק יושב בדרך הנגב , וסנה חל' לטונו דלכר כל' כנען כזו סיהו ישראל מתפלל'ס להקב"ה לחת כנעניס כידס וחס אינס כנעניס , ראו ישראל לבוסיהס כלבוסי עמלקי'ס וסוסס לשון כנען חמר ונספלל' סתס שח' חס נתן תתן חל' העס הזו כזי' : דרך האתרים . דרך הנגב סהלכו כזו סמרל'ס שח' (סס ג) ויעלו כנגב , ד"ח דרך האתרים דרך התייר סבול ד' סבוסע לפניסם שח' חמר (סס י) דרך שלשת ימים לחור להס מנוחה : וישב כמזנו

פירושו לתורה אלהים

אזן ווייב : (א) וישמע אזן דער כנעני דער מלך פון עדרד ישב הנגב וואס וואנט קעגן דרום זייט האט גיהערט פי בא ישראל אז דיא ישראל זענען גיקומען דורך דעם וועג וואס די סרגלים זענען גיקומען . רש"י שריב'ם פון האט גיהערט אז אהרן איז גיפאנאר בין און די זענען קבוד האבין זיך אפ גיפאן דרום איז ער גיקומען וילחם און האט סל'קתה גיהארטין כיט די ישראל וישב און האט גיפאנען פון די ישראל אעפי'יקענעם : (ב) וידר האבין די ישראל אבד' גי' מאן

גיועקן גיווארין פי נגב אהרן ווייל אהרן איז גישטארבין ווארום דער וואקען וואס פלעגט קמיר זיין איבער די ישראל איז גיווען אין זכות פון אהרן און אז אהרן איז גישטארבין האט זיך דער וואקען אפ גיטאן דרום שטייט אז גאר די עדה איז גיועקן גיווארין וביטו את אהרן כל בית ישראל אלע יודין גיגען און ווייבער האבין גיוויינט אויף אהרן דרייסיג טעג ווייל ער פלעגט שלום מאבין צווישן עקענטשין וואס האבין זיך גיקר'ט און צווישען מאן

אונקלוס

ד' י' ש' ר' א' ל' ו' מ' ס' ר' ית
 פ' נ' ע' נ' א' ה' ו' ג' מ' ר' ית
 ק' ר' ו' ה' ו' ק' ר' א' ש' מ' א'
 ד' א' ת' ר' א' ח' ר' ק' מ' א' : י' ו' ג' מ' ר' ית
 מ' ה' ו' ר' מ' ו' ר' א' ו' ר' ח' א'
 ד' ס' ו' פ' ל' א' ק' פ' א' י' ת' א' ר' ע' א'
 ד' א' ד' ו' מ' : נ' ע' ק' ת' : נ' פ' ש' א'
 ד' ע' ק' A' : פ' א' ו' ר' ח' A' :

יְהוָה בְּקוֹל יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֶת־הַבְּנֵעַנִי
 וַיַּחֲרֶם אֶתְהֶם וְאֶת־עֲרֵיהֶם וַיִּקְרָא
 שֵׁם־הַמָּקוֹם חֲרֻמָּה: פִּי וַיִּסְעוּ מִהַר
 הַהָר הַרְרָה יַם־סוּף לְסַבֵּב אֶת־אֶרֶץ
 אֲדוּם וַתִּקְצַר נַפְשֵׁיהֶם בַּדֶּרֶךְ:

בעל המורים

ובתעם הקצרים ישעו בעמל ישראל שחסלו ותקצר נפשו לעומ שמת
 סכרן בנבול אדום וכן ותקצר נפשו כסם דריש קדמא ופחמדי ג'
 כסופים ביחם אחר שדרכו אופו על סכרן ומרים ותעם שמת
 שלשן

(ד) ותקצר נפש ספס . ומלמד שראו כל הפרנס שיבאו עליהם
 בגנות חלוט ומדן אן וישאן כגלות : ותקצר ד' בעמ' : ותקצר נפש
 הסם , ותקצר נפשו בעמל ישראל , ותקצר נפשו לעומת , ותקצר
 נפשו כסם . כיון שכלו נבולו אדום ותקצר נפש ספס והדבר נס'

שפתי חכמים

ישראל מסס ופן לומר מלתי חתם חתם דלמח שמים ו"ל דמל' שבי
 שפמט פליה אלף חתם . ואל' מל' לרש' דשפמט סיה , וי"ל
 דמל' שבי שפמט חתמס דכדמיס בם' כלל מכורו פרעס היישוב מל
 כמלו מד כדור שפמטח וגו' כך כתיב בספרים וכו' וכו' כשלקט
 כתיב מד כדור השבי ע"כ לר' לפרש דשבי כיינו כדור שפמטס
 אף שבי דרובי סכל עיירי כשפמט , דלכ"כ וישכ ממנו למשים ול
 גיס' לו סף חכמיס : ו דל' כשפמטו סם ח' דר' כתיב מריס
 דמל ספס כד' ל' : ולמד מל סקד' אלף חתמס כו' ולמון חרס
 סוף , ומפרש עוד למיזוס וס דיוחמס כיינו חרס כדכוס ס"ך שייך
 לומר מל כני חרס חרס דכדמיס חתמס וחס פריס , ומפרש
 כשקל' מל כני חרס שפמט למון כריס וסקל' על פריס שפמט
 מריס גבוס : וי"ל סם ודכמיס ויסו מרס סכר דר' ים סוף וגו'
 סל קודס שפמט ואל' סכר סיו סיכנין אר' דרוס דכדמיס למיל
 ויסל' דרוס וגו' ומלל סכר חרס לחטויס ולמס חמר אר'
 שפמט' חורו לחטויס ומפרש חורו חרס : ואל' חרס למס
 ספס' דרוס כמורס , וי"ל כס' נחמס וכן סק' מפרש רש"י למס
 ספס' דרוס כמורס , ווס חוקן דכדו' למי' שלשן חורו למורס
 סיו ודיופן כני לוי חמריס מר ע' מרס וסלרו כמס משפמט
 דכדמיס כס' פמטס וספס' ווס ספס' ווס על סכרן ממשו דמחמט שמת
 סכרן לחטויס מני כדור ממליס לכ' שפמט ואלו סכמניס
 פליס לחמלמס ומי' חורו לחטויס לחטויס ומחמט כחורי
 סלרו כמס משפמט לכר' ספס' דרוס לחטויס וסמט ספס' שפ'
 מיחמו על למס כל זך סך כפס' וסמט שפס' : ככל שיש מסמט
 חורו לחטויס וכן' פמטס פי' סמטס מסמט חורו לחטויס
 מפרש כמקום חמר דסיני לכו' מחמוט מוט חמרוט סוף שנת

ו שלס לנבוה : (ג) ויחרם אתהם . בהריגה : ואת
 עריהם . חרמו גבוה : (ד) ויך ים סוף . כיון שמת
 אהרן ובנות עליהם מלחמה וז' חורו לחטויס דר' ק'
 ים סוף הוא הדרך שחזרו להם כשגזרו עליהם גזרת
 מרגלים שנלמד (דברים א) ובעט המדבריה דרך ים סוף .
 וכן חורו לחטויס (ש"ן פ' פתח) שבע מסעות
 שנלמד (שס י) וכני ישראל וסמו מבחרות כני יעקן
 מוסרס סם מת אהרן . וכי כמורס מת והלך כהר
 הסיני חת אלף סם חורו והחמלו עליו והספידו
 ח כלילו הוא כפטיס , אל ודוקן כמפשות ותמלל שבע
 מסעות מן מוסרס עד הר ההר : לסבב את ארץ
 אדום . שלא נחנס לעבור בלרנו : ותקצר נפש העם
 בדרך . כמורס הדרך שהקשה להם אמרו כעכשו היינו
 קרובים ליכנס לארץ וזמו חוריס לחטויס כך חורו
 כזכתינו ונשתחו שלשים ושמונה שנה עד היום לפיכך
 קצרה נפשם כפטינו ויעקב נפש העם בדרך כפטינו ולא
 יתכן לומר ותקצר נפש העם בדרך כפטינו ולא
 סי' כי כמה קצרה שכל מקום שמתמלל קצור נפש כמקרא
 מפורש סם כמה קצרה כגון (זכריה יא) ותקצר נפש
 כסם וכגון (שופטים י) ותקצר נפשו בעמל ישראל וכל דבר
 עליו וזל דעמו רחבה לקבל אותו הדבר ואין לו מקום כחור

די גבלה עליו (איוב י) וגאה כשחל חזודני כללו על פירוש כל לשון קצור נפש כאלס שהעורח כל עליו
 לכו' נגור סם אותו הלער וכדבר המתעורר נוטל לשון גדול הוא וכדל על האלס כגון (זכריה יא) וגם נפשם בחלה
 די גבלה עליו (איוב י) וגאה כשחל חזודני כללו על פירוש כל לשון קצור נפש כאלס שהעורח כל עליו

דעה וקנים מבעלי התוספות

כתיב וכפסנו קלס בלחם סקלקל לוי דמס כרזה וסועס למועס
 ככלל חלמי סלפי סלמי רוסס ממשות סדכס סלמי (ספול) סועס
 לוי כמכס כפטינו לללוס . אל נמי שלא סיו פ סמי' ספסס סטוב
 סהוא מד ספיו סוכינין כ' וסמחו כ' ריחיס אל רכו כפדוכס . וכן
 שפמט קלס דכרשם כסמלך דכמיס ריחיס סמט סכסס לכו'

(ד) ויסמו מרס סכר לסכוב סל ארן חלוט וגו' . וכתיב ותקצר
 נפש ספס כיון שכלו שחורו לחטויס אל דרך סמכרס סיה
 קס כפטיס כמתי כיו סוכורין ליכנס ערד לכרן ישראל
 ולככול מחטוט חלרן ועכשו חטויס למקום סלפי מי' וסמון
 מליין סס . וכי פועל מלי קס' ד' ים כן סלי סיה למס על כן

פירושו להורות אלהים

סאן לוי כז קאמ ויאמר אונ האמ אזוי גיאותם אם נהו
 ימו אז רד ועקמט נעבין דאם פאלק צו אונר אין די
 העמט אז מיר נועלין ניי איין נעקמען אינרען סלחקה
 וייעבדינו ועל איך פאר וויסמען זייערע שפעט
 מקדוש ויין צוא הקב"ה : (ג) וישמע המ' קאם גיהערט
 דאם קול פון די ישראל וימו אונ ער האמ גיעבין
 דעם כגעני צוא נייא אין דיא העגד וייעבדו אונ ער
 האמ נייא פאר וויסמ אונ זייערע שפעט האבין ויי
 אונר פאר וויסמ הקריא אונ ער המ גירופין דאם ארמ
 כסכה : (ח) וישם פחד יתיר אונ נייא האבין אנועק

פירוש להורות אלהים
 גיאותם אונ האמ אזוי גיאותם אם נהו
 ימו אז רד ועקמט נעבין דאם פאלק צו אונר אין די
 העמט אז מיר נועלין ניי איין נעקמען אינרען סלחקה
 וייעבדינו ועל איך פאר וויסמען זייערע שפעט
 מקדוש ויין צוא הקב"ה : (ג) וישמע המ' קאם גיהערט
 דאם קול פון די ישראל וימו אונ ער האמ גיעבין
 דעם כגעני צוא נייא אין דיא העגד וייעבדו אונ ער
 האמ נייא פאר וויסמ אונ זייערע שפעט האבין ויי
 אונר פאר וויסמ הקריא אונ ער המ גירופין דאם ארמ
 כסכה : (ח) וישם פחד יתיר אונ נייא האבין אנועק

הַיַּדְבָּר הָעֵם בְּאֵלֵהֶם וּבַמִּשָּׁה לְמָה
הַעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְמוֹת בְּמִדְבָּר
כִּי אֵין לָחֶם וְאֵין מַיִם וּנְפִשָׁנוּ קָצָה
בַּלָּחֶם הַקָּלֶקֶל: וַיִּשְׁלַח יְהוָה בְּעַם
אֶת הַנְּחָשִׁים הַשָּׂרְפִים וַיִּנְשְׁכוּ אֶת־
הָעָם וַיָּמָת עִסְדָּב מִיִּשְׂרָאֵל: וַיִּבֹא
הָעָם אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ חֲטֵאנוּ כִּי־
דִּבַּרְנוּ בַיהוָה הוֹבֵךְ הַתְּפִלָּל אֶל־יְהוָה

הַיַּדְבָּר עִמָּא בְּמִימָא
דִּי וְעַם מֹשֶׁה נִצְוֹ לְמָא
אִסְקִתוּנָא מִמִּצְרַיִם
לְמָת בְּמִדְבָּרָא אֶרֶץ
לֵית לְחָמָא וְלֵית מַיִם
וּנְפִשָׁנָא עֵקַת בְּמָנָא
הַדִּין דְּמִכְלִיָּה קָלִיר:
וּנְגִירִי יִי בְּעָמָא יֵת חִינוּ
קָלָן וְנִכְיֵתוּ יֵת עָמָא
וַיָּמָת עִם סְגִי מִיִּשְׂרָאֵל:
וַיֹּאמְרוּ עָמָא לְמֹשֶׁה
וַיֹּאמְרוּ חֲבֹנָא אֶרֶץ
אֲתַרְעָמָנָא קָדָם יִי וְעָמָא
בְּצִינָא צְלִי קָדָם יִי וְעֵדִי

ת"א וידבר העם באלהים: ונספדו קלה. פ"א ה:

בעל הטורים
שלשה בחדש אחד: (ס) קלקל: בני"ג זה רמ"ח שכלכל ברי"ח
לויכוס: (י) סהפסס: ל"ג שפכו מפסס נחש שהולכו לה"כ על
רש"י

ויהו הקדש לשמים: (ה) הקלקל. כמו קלקל בחצים:
שפתי חכמים
מסעות. מ מה סיכש סיחס מדכתיב הקולקל בחו"ס משמע
ל' תקולקל ממש היינו סיחס סיחסו, ומש סיכש נכלע חל'כרס
(נמ"י) זה ל' רש"י (בצ"ו דף ס) בלחם סקולקל סוף ט"ז ופסני
ססיס נכלע בכל ל'כרסין וסני' ל'אין ל'טון קלוסו קלקל כו',
סכ"ג. ט"פ ססוף מל' קלות ט"ז ירקק סלדמס וסמננס ססיי
סרל"ס: ו'ול"מ סולל סכר'י ויח' ססיס לך על סוסי' ססיס
סכסחן סון גור' ס"פ ססיס להס י'ולכ, וי"ל ממש סקולס פון
סחגריס סיו מולויס, מלמ"ח: כ' פירוש ססכרסיס סוף מולל
לכסיס דכסיס בקסל כלומר סמסיס ססורסיס ולל ססס עי

הוא שאין הדעת סובלתו: (ה) באלהים ובמשה.
השוו עבד לקונו (נמ"ו): למה העליתנו. סהיהס
שוים: ונפישנו קצה. אף זה לטון קוור נפש ומאוס:
בלחם הקלקל (ט"ז ה) לפי שהמן נכלע בחיכוס
קלאוהו קולקל אמרו עתיד המן הוה סיחפח מ' כמעטו
י' כלום יש ילוד אשה סמכניס וליטו מולוי: (ו) את
הנחשים השרפים. (כמ"ה) סשורפיס כ' אה האלס
בארס סיטיס: וינשכו את העם. יבא נחש סגלקה

עניני הנחש והשרף

עושב הכל נכנס למס ייכלו מלרסו וסככו אס ארל': וסיס להס
כזה נכר גדול ליכסס עוד מדככר לא' זרוע וסיס לו למשח לכוליכס

(ס) וידבר העם באלהים ובמשה גור' יש להבין סוף אמר סכס
ססחריטו אס סכככני עוד ססול'. אכל סוקסס לסס אס ס'

ליקושים על התורה

(ה) וידבר העם באלהים ובמשה גור'. די וידין האבין גינאמס
סיר גויסיין גימ' מיס וועמסס נזר'ה גייען סיר אזוי
לאנג אין דער סד'ר, צוא הקב"ה האס גויר גיווען אויף אוני
סיר זאלן גיין אזוי לאנג אין דער סד'ר, אָדער משה האס
גייעבין די נזרה, נאר פון וועמען די גזירה איז וענין סיר גימ'
צו פרייען דרייער האבין זיי גייעס אויף ביידע אויף הקב"ה
אז אויף משה צו וואס האס איהר אונז ארויס גענומען פון
מצרים סיר וועלן דאך שטארבין אין דער סד'ר. וואריס
אונזער ברויט איז קיין ברויט אונזער וואסער איז קיין וואסער
סיר ווילען עסין נאס: דליכע ברויט אונז נאס: דליכע וואסער
ווילען סיר ס'קריקע

פירוש לתורת אלהים
כנען האמ דאס ויאי וייער באַנק גימאהן אונ האבין
גינאמס אזוי ועגען אויבוערע עלמערין אויף נאהגס
גיוען בייא ארץ ישראל אונ האבין זיך צוריק אום
גייערס אונ ועגען ארויס גענאנגען אין דער סד'ר
אָכט אונ דרייסיג נאהר אָפּשער וועט אויב אזוי
זיין אונ מחמת העם וועג אזוי זיי גיווען שווער כס
גימ'ט: (ה) וידבר העם באלהים ובמשה המ דאס פאלק
שלעכץ גייערס אויף גאמ אונ אויף משה (עין רש"י)
אונ האבין גינאמס למה העליתני ווארויס גימאס אונ
ארויף גיבראכט פון מצרים למת במדבר סיר זאלין
שטארבין אין דער סד'ר כ' אין לָחֶם ווארויס סיר
קָח אונ אויבוערע לייבער איז פאר אומקערט בלָחֶם

רש"י שרייבט מחמת דר מן איז איינגינאמט גיווארין אין די אָכרים אונ זיי האבין קיין אויפגאנג גיהאמ
האבין זייא אים דרוס גירופין קלגל זייא האבין גינאמס דער סוף וועט זיין אויבוערע גייערס וועלן
פון דעם מן גישונאלין אונ פאר קלאזין ווערין ווארויס ווי איז דען גימאלט אז אמענאמט זאל עסין
אונ זאל קיין אויפגאנג האבין: (ו) וישלח י' בעם האמ גאמ אָן גערייציט אה תחשים די שלאנגען השפס די
כרענדיגע נוס וי פארברעגען דעם מענאמט מיט וייער גיפמ גיפמי אונ זיי האבין גיביסין דאס פאלק
יפה אונ עס איז גישטארבין סיר פאלק פון ישראל: (י) ויבא אונ עם איז געקומען דאס פאלק צוא משה

אונקלוס

וַיִּסַר מֵעֲלֵינוּ אֶת־הַנְּחֹשׁ וַיִּתְּפַלֵּל
 מִשָּׁה בְּעַד הָעָם: " וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶרֶב־
 מִשָּׁה עֲשֵׂה לָךְ שָׂרָף וַיִּשִׂים אֹתוֹ עַל־
 גִּם וְהָיָה כִּרְהֹשׁוֹן: וַרְאָה אֹתוֹ וַחֲיוּ:
 וַיַּעַשׂ מִשָּׁה נְחֹשׁ נְחֹשֶׁת וַיִּשְׁמָהּ
 עַל־הַגִּם וְהָיָה אִם־יִנְשָׁךְ הַנְּחֹשׁ
 אֶת־אִישׁ וְהָבִיט אֶל־נְחֹשׁ הַנְּחֹשֶׁת

מִנָּה ית חוּיָא וְצִלִּי
 מִשָּׁה עַל עֲמָא: ח וַיֹּאמֶר
 " לִמְשָׁה עֲבִיד לָךְ
 קָלִיא וְשׁוּי יִתִּיהָ עַל אֶת
 וְהָיָה כִּל דִּיהֶנְבִּית וְיִחְוִי
 יִתִּיהָ וַיִּתְּקִים: ׀ ׀ וְעַבְד
 מִשָּׁה חוּיָא דִּנְחֹשָׁא
 וְשׁוּיָה עַל אֶת וְהָיָה כִּד
 נְבִית חוּיָא ית נְבִירָא
 וּמִסְתַּכַּל לַחוּיָא דִּנְחֹשָׁא
 ת"א עֲשֵׂה לָךְ שָׂרָף. ר"ס כט ט"ז
 מד: וַיַּעַשׂ מִשָּׁה נְחֹשֶׁת.
 ספר סוֹכֵר ס' תְּרוּסָה:

בעל השו"ס

(ט) והביט, וראה, ויחזו, שימתכל לשמים למעלה: סגן: אם התחייס. לכתוב לכתוב ויחזו תמוס: (ס) וישפטו רש"י

שפתי חכמים

נחש כמו צרף פשוט וכוונת נחש סרף וקרבן דל"כ והספרים
 מנעו ליה וכה דכתיב משה לך שרף ש"מ דמינ נחש סיב ששמו
 סרף י"ל משה לך נחש שרף קהמל וכמוסו וכוונתו כדכתיב סי'
 סה ור"ה: ל' ל' ל' נמי סרף לכוונתו כמוס על חוסו פוקס שסאוס
 סל נמי שהמוס נכונה עמוס סיב קרינו למוס נס: ׀ דל"כ כל
 נ"ל לכוונת וסיה סמיון: נ' הו"ל מִתְחַנֵּשׁ נוֹסוּ וסוֹלֵךְ שֶׁלֹּא עִם
 מִד' (ב'ק ד' נב): ׀ כתיב סרמכ"ן ולא סביכוס: ׀ ססרי סק'
 ד"ה ל' סוֹכֵר אֵלֶּה עִם לָךְ סרף אֵלֶּה כוֹנֵנוּ לוֹמֵר שֶׁלֹּךְ עִם
 אֵלֶּה עִם הָעָם, מ"ל. ונדלס לפרש כיון דסס סמלס של נחש
 שְׁקִרָאוּ הַקְּבִ"ס סוֹל נְחֹשׁ ס"כ לַעֲסֵ קָרְאוּ סִכָּה סרף אֵלֶּה אֲמַר
 אֵלֶּה שֶׁנִּשְׂכַּחַת הַנְּחֹשׁ מִמְחַרַת לְהַמִּית לְכָךְ נֹחַ' כַּאֵן וְרָאָה
 נֶשֶׁךְ הַנְּחֹשׁ אֶת אִישׁ וְהָבִיט וְגו' אֵלֶּה הָיָה מִמְחַר נֶשֶׁךְ
 רִבְיָהִינוּ וְכִי נֹחַשׁ מִמִּית אִו מְחַיָּה אֵלֶּה כּוֹזֵן שְׁחִי וְיִשְׂרָאֵל
 שְׂנֵאִמִּים הָיָה מִתְּרַפְּאִים: אֵס לֹא הָיָה נְחוּקִים (נ"ח ניווקיס): (ס) נחש נחשת. (סס) לא נאמר לו לעשותו
 על נחשת אלא אמר משה הקב"ה קוראו נחש ׀ וחי

עניני הנחש והשרף

דחוק יד דרך אידס, וסנס סמלר לו יתכרך סלל יתלו אחרלו
 עכ"ס ויוליס כחוקך דרך ארלס, ומס עמלמי יוכלת
 ס' סוכרוו לסוכו ארין ארוס, ע"כ אסרו סעכך רב (סס ססס
 ככ"מ) לעס העלממו וול סיו דניס זס לעדס סוכס לנטוס
 כמסס סנס סוֹל דבר לה"כ:
 (ס) וסניע סל נחש סנססמ וחי. למס דוקס כמסס אל הנחש סיס חולס סיוס, פיין רש"י ורמב"ן ז"ל, נוכל לומר כי ישראל
 סכרו סככר ספיוס למדברס כמו ספיוס לפהיד סיכריסו (ס) ארוס רב עמס סוֹל סעככ, ע"כ דברו על עמס
 פירושו לתורת אלהים

וַיִּאמְרוּ אֲנִי הָאֲבִיבִין גִּיּוֹנְדִּינְיִמַּת מִיר הָאֲבִיבִין גִּיּוֹנְדִּינְיִמַּת
 כִּי דִּבְרַת נְוָארוּס מִיר הָאֲבִיבִין גִּיּוֹנְדִּינְיִמַּת שְׁלֵעֲבִיךְ בִּי וְגַד
 אֲוִיף נָאֵם אֲנִי אֲוִיף דִּיר הַתְּפַלֵּל אֵל יְיָ מִרָא הַתְּפַלֵּה צו
 נָאֵם יִיבִי מַעֲלֵיט אֲנִי עַד וְאֵל אִפֹּ מִאָהוּן פּוֹן אֲוִיבִין אֵת
 הַתְּפַלֵּה דְעַם שְׁלָאֲנָג וַיִּתְּפַלֵּל אֲנִי מִשָּׁה הָאֵם כַּתְּפַלֵּל
 גִּיּוֹנְעֵן פֶּאָר רָעַם פֶּאָלְק. רש"י וישיבס פּוֹן רִבְעֵן
 לְעַרְבֵעֵן מִיר אִו אֲיִינְעֵר הָאֵם גְּעַקְרִינְיִמַּת מִיִּם
 דְּעַם אֲנִיִּדְרֵינִי אֲנִי עַד רָעַם אִיהֶם עַד וְאֵל אִיהֶם
 מוֹחַל יִיִן וְאֵל דְּעַר אֲנִיִּדְרֵעֵר גִּיִּם יִיִן קִיִּין אֲבָרֵן
 גִּיִּם מוֹחַל צו יִיִן אֲוִיָּא וְוִיָּא מִשָּׁה הָאֵם גִּיִּקָּאָהוּן
 אָפִילוּ רִיָּא וְיִשְׂרָאֵל הָאֲבִיבִין אֲוִיף גִּיּוֹנְעֵן שְׁלֵעֲבִיכְסִם
 גִּיּוֹנְעֵן הָאֵם עַד וְוִיָּא רָאָךְ מוֹחַל גִּיּוֹנְעֵן אֲנִי הָאֵם
 כַּתְּפַלֵּל גִּיּוֹנְעֵן צו הָשִׁים וְהַבְּרָךְ: (ח) וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מִשָּׁה
 אֲנִי גָאֵם הָאֵם גְּעֹאֲנָם צו מִשָּׁה עֲשֵׂה מֵאָךְ דִּיר
 אֲיִין קָרְעֵנְדִּינְיִמַּת שְׁלָאֲנָג הָשִׁים אֲוִיָּה אֲנִי מוֹרָה אִיהֶם
 אֲוִיף אֲשֵׁמְאָנְג הָיָה אֲנִי עִם נְוָעַם יִיִן קָרְעֵנְדִּינְיִמַּת
 אֲיִסְלִיבְדֵר וְנָאֵם וְנָעַרְס גְּעֵבִינְיִמַּת וְנָאֵם אִיִּתוּ אֲנִי אִו
 עַד נְוָעַם יִיִן עַד דְּעַם שְׁלָאֲנָג וְנָאֵם דְּרֹא וְנָאֵם קַפְסֵם
 סִאֲבִין הָיָה וְנָעַם עַד קְלִיִּיבִין לְעַבְיִין וְנָעַם רִשׁוּי:
 (ס) וַיַּעַשׂ הָאֵם מִשָּׁה גִּיִּמְאָמַת אֲשֵׁלְאֲנָג פּוֹן קוֹפְעֵר
 וַיִּשְׁמָהּ אֲנִי עַד הָאֵם אִיהֶם אֲוִיף גִּיִּקָּאָהוּן אֲוִיף
 אֲשֵׁמְאָנְג הָיָה אֲנִי עִם אִו גִּיּוֹנְעֵן אִם אִו אֲיִין שְׁלָאֲנָג
 הָאֵם אֲמַעְנַקְשׁ אֲבִים גִּיִּקָּאָהוּן וְחִיִּים אֲנִי עַד הָאֵם
 אֲבָלִיק גִּיִּקָּאָהוּן אֵל צוֹם קוֹפְעֵרְנָעַם שְׁלָאֲנָג הָיָה
 אִו עַד גְּעֵבִילִיבְדֵר לְעַבְיִין אֲנִי גְּעֵבִילִיבְדֵר חֲבִיבִים וְנָאֵם
 דְּעַר עַמְעַמְשׁ וְאֵל גִּיִּם סִבְרָאֲנִין אִו דְּעַר שְׁלָאֲנָג
 הָאֵם

וּמְתַקִּים : וַיִּטְּלוּ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וְשָׂרוּ בְּאוֹבוֹת :
 יא וַיִּטְּלוּ מֵאוֹבוֹת וְשָׂרוּ
 בְּמִגְזֵיֹת עֵבְרָאִי
 בְּמִדְבָּרָא דִּי עַל אִפִּי
 מוֹאָב מִמְדִּנַּח שְׁמֵשָׁא :
 יב כִּתְּמִן נָטְלוּ וְשָׂרוּ
 בְּנִחְלָא דְזָרָד :
 יג כִּתְּמִן נָטְלוּ וְשָׂרוּ
 מִעֵבְרָא דְאַרְנוֹן דִּי
 בְּמִדְבָּרָא דְנִפְיָקִמְתַּחוּם
 אֲמֹרָאָה אַרְיִי אַרְנוֹן
 בעל המוריס

פל הכס . בדרך המיסקר את בנו שמשיה הכנסו שמכסו בו
 במקום גבוה כדי שיראה אותו בכל פסס ויוזכר : (יב) משס
 נסמו . ולא אמר ויספנו ממחל וזד בדרך שכמו בכל הסמסות .

רש"י
 אשמו של נחושת רשן טול על לשון : (יא) בעיני
 העברים . לא ידעתי למה נקרא שמש עינים ע ועי לי
 חורבה הוא דבר המלאות במשמש והענין כי יסוד
 לכדה הוא מלשון עינים (ישעיה כח) ויעה ברר :
 העברים . דרך מעשה העובדים שם את הר בנו צ אל
 ארץ כנען שהוא מפסיק בין ארץ מואב לארץ אמורי :
 על פני מואב במורח השמש . במורחה של ארץ
 מואב : (יג) מנבול האמורי . חמוס סוף מר ק שלהס
 וכן (כדים ג) גבול מואב לשון קאה וסוף : מעבר
 מעבר השני לארנון כחוד ארץ האמורי נלפונה של ארץ מואב :
 האמורי והיא של אמוריים והכנסה לגבול מואב עד
 מואב (כי ארנון גבול מואב ולא לא נתנו להם רשות לעבור
 כאלהם ואלהם עשה גבול מואב ואלהם הוא גבול

ארנון . הקימו ארץ מואב כל דרומה ומזרחה עד שכלו
 מעבר השני לארנון כחוד ארץ האמורי נלפונה של ארץ מואב :
 האמורי והיא של אמוריים והכנסה לגבול מואב עד
 מואב (כי ארנון גבול מואב ולא לא נתנו להם רשות לעבור
 כאלהם ואלהם עשה גבול מואב ואלהם הוא גבול

רעת וקנים ומעלי החוספות
 כחלומל נחשט נחשט : (א) ויהו נחשט . יא בללמן
 וכפונש עיני הר סכר ואינוה כמ"ח בללס עמיני ומס סיחה
 מכה נחשט ומשס כלא אחר המכה לאובות : (יב) עמס כסמו .
 פ"י עמי המכדים ויהו כמחל זכר . וכמספי כמיס עממי
 המכדים כלא לדינו נד , וי"ל דמסס מפרס עם המקומות וסכל
 מפרס עם סנסכוס לפי שרולס לנח אל סככל : (ג) ויהו מעבר
 ארנון . ארנון הוא שם סנסכר ונתו מעבר כנסל לנח ארץ סיחון
 כי היו מקיפין את ארץ מואב . שלא יכנס לסם רשות לעבור דרך
 סריו כי אם בגבולו לכדימי וגם כל מלך מואב שלא ולא א"ס
 מעבר לארנון לנח ארץ סיחון : כי ארנון גבול מואב בין מואב
 סיחה כל המלך למלך מואב עמיני לדי סנסכר וסיחון לקח כל עם
 עמסיין בין גבול מואב ובין גבול ארץ סיחון מלך המלמי וסוחס

פירוש תורת אלהים
 נכלו מעורח שמש לנחן מואב וכינאו ארץ מואב למסכר סמכרו
 ובין סמטרי . כלומר סמכר סמסיק בין עני סנסכוסים יא סמכלס
 שהיה מלך מואב לנח ארנון ומלחמה וסלך סיס סמכלס
 ארץ סמכר סמכר סמכר סמכר סמכר סמכר סמכר סמכר סמכר סמכר

האם יקעקעם סמכין לעבין ארער שטמארבין . גיט
 קער דר שטעקין מיט דער ש'לאנג איז גי'ווען אין
 דער הייך אונ דיא מענטשלין וואס האבין יקעקעט
 דרויף האבין יקעקעט אויף דעם הימל אונ האבין
 גי'ווער הארץ קשעבד גי'ווען צו גאט וע'נען זיין
 ג'יהייליגט גי'ווארין אונ אז זיין האבין גיט אזויא
 גיטאהו וע'נען זיין גי'שטמארבין : (א) גיט גני ישראל
 דיא יודין האבין געצויגין גיט אונ האבין גערוהט
 אין אבות : (יא) גיט אונ זיין האבין גיצויג'ען פון
 אבות גיט אונ האבין גערוהט אין עני העברים
 (עני רש"י) בסדרי אין דער מדרבך אשר וואס

אנשקענין מואב מסרח השמש פון כזרח גיט וויא
 ריא וזן גיט אויף : (יב) שמש פון דארטין האבין
 זיין געצויגין גיט אונ האבין גערוהט אין גחל
 זךד : (יג) שמש נפש פון דארטין האבין זיין גיצויגין
 גיט אונ האבין גערוהט מעבר ארנון פון דער אנדער
 דער גיט פון ארנון וואס איז אין דער מדרבך היציא
 וואס ער איז ארויס גינאקענין מביב פון דעם גרער
 געץ פון אמורי כלומר עם האמזי'ה ארויס גיצויגין
 אשטיק פעלד פון דעם גרענעץ פון אמורי אונ
 האמזי'ה גיצויגין אין דעם גבול פון מואב אונ

אַרְנוֹן גְּבֹול מוֹאָב בֵּין מוֹאָב וּבֵין
 הָאֱמֹרִי : י עַל־כֵּן יֵאמֶר בְּסֵפֶר
 מִלְחַמַת יְהוָה אֶת־יְהוָה בְּסוּפָהּ
 וְאֶת־הַנְּחָלִים אֲרֶנוֹן : מו וְאֶשֶׁר
 הַנְּחָלִים אֲשֶׁר נָטָה לְשֵׁבֶת עַר

תחום מואב בין מואב
 ובין אמורי: י על כן
 יתאמר בספר קרבן
 די עבד יי על ימא דסופה
 וגבירן דעל נחלי ארנון:
 מו ושפוח נחלי א
 דמדברין לקביל למית
 ת"א על כן יאמר . כדכתיב דר נס
 ס' הוהכר ס' בשלם : את וסכ .
 קידושין ל' ואשר כמלום . כדכתיב נה

בעל השורים

וכסו הכל על הנחל מתקום למקום : (יד) את על נחל כסופס .
 כמו יבד וכן הוה גביר כמו גביר . ס' כלמי יתן לך כסופס
 כלומר כמתיבות כמו כסופס סופס שמהיה לקטום בין רב , וסו
 שכתוב בצלממות ס' דכתיב רק כסופס ובלל הערים כונונו : זכ
 כסופס . כ' את וכן כסופס , ואירך כסופס ובשפחה דרלו . זכ
 ס' א' כסופס דקדור נעטר גים סוף ויבסו . וכלל נמי אירוי כביעת יס
 סוף : (טו) ואשר כמלום . ס' ס' דס שהיה היה יורד מן הכרובים
 שנסכרו כנחל : לכת . שים כסופס , לשנס אכרס , לשנת ער ,
 שנוכות אכרס : וכו' לוס . ד' א' היט דלמתינו דנמלל כש אסס
 ובהה עמס עשר גטים ולא יגדה שהוה יגול להוהלו , ויפסין לה
 וסיינו לשנת ער שיכב עירוי יגול ליס' אסס אחרס וכנס עקן

רש"י

כמו שאמר יפתח (שופטים יא) וגם אל מלך מואב שלח
 ולא זכה . ומשה רמזה (דברים ב) כל אשר עשו לי בני
 עשו היושבים בשערי והמוצאים היושבים בעיר מה אלו
 לא נתנום לעבור בתוך ארצם אלא הקיפום סביב אף
 מואב כן : (יד) על כן יאמר . על מניה זו ר' ונסיס
 שנעשו כה יאמר כספר מלחמות ה' . כשמהפירים נסיס
 שנעשו לאבותיו יספרו את וכן וגו' : את יהב . כמו
 את יהב כמו שאמר מן יעד ועד כן יאמר מן יהב והב
 והיו יסוד הוא כלומר את אשר יהב להם והרבה נסיס
 גים סוף : ואת הנחלים ארנון . כשם שמפירים כסוי
 יס סוף כך יס לספר כסוי נהלי ארנון שאף כאן געשו
 כסוי גדולים . ומה הם הנסיס (טו) ואשר הנחלים .
 אמוריים שהיו נחבאים שם לפי שהיו ההרים גבוהים
 על ההר מזה ומדבר עם הכרזו בהר מזה והדרך עובר
 לתוך הנחל לעבור נלא מן המערות שבהים שלמעלה
 מהם וההרס כהלים ואכני כלים עטרות והיו אותן
 כנגד אותן כמין קרנות וקדים רעטין לחזן כיון
 דעת וקנים מבעלי התרומות

ירושלמי עייס תהיה . לעיי השדה : (יד) על כן יאמר .
 על אלו הם פסית שמורו לאהוריהם והקיפו את ארץ
 אדום . כדכתיב ונסב את הר שעיר ימים רבים וחזרו
 עד שפגעו בכבוד ששכוב למעלה , או יאמר כפסירת
 דברים שישבוה להקב"ה והוכירו נמי יס סוף ונסיס
 דביעשו כנחל ארנון וכבר וגם או יסיר ישראל . בראותם
 עתה את הכאר כי כותחלה לא אמרו שירר עליו לפי
 שזו נעשה עליה משה ואהרן : את הים אה יהב
 של הקב"ה . כמו השלך על ה' יהבך . וכמו מן יהיה מה
 כדכתיב מקן עשר שים לשנת כלכן כענו שלקת סגר .

שפת הכמים

מואב אינו גבול האמרי אבל מצד הוא גבול לה וזה : ר' ס' על
 הנסיס שנעשו כמתיס זו . וס' כספר סיפור דברים וס' וכן
 יבב שפירשו נפן . וס' כסופס על סוף סוף , וס' וס' כמלום כס'
 קמליס וס' כלתין על כלתין וס' ואשר כס' , וס' ואשר כמלום כס'
 סופס כיסוף על וס' כמלום כלתין , וס' ואשר כס' וגו' שהיה
 על ער נעשה מעקומ : ש (א) וס' מר הים לכל לתור
 למקומו והיו יככלל דואיס את הכרובים כנחל ונסיס לא חזר
 הכל לקמיו רק עד שיככלל עכור . וי"ל דלון חזר מן שמקבל
 סני אדוני שיתור עד שעבר אדוני לך לא ללחזרו עד
 שבערו יסחל . ק"מ) וס' מקשה ולין בקשות הכי העני הולך
 למעס ומפסיל הנפוח ומרים סמוך וא"כ ה"ל לתור עד . ולין
 לתוך סביב כסתק העני כמיתוס של ארנון והלא כד אמר
 נמי (העני דף ט) שחזרו כמות עשר , אך מ"מ לא קיפא
 שהנין הולך לנסיס לך נלשט ימס , והאשר שעת עכס
 עינין לה פסח ההר שילחמו להרוג כל אותם החוללים לך

תרומה של כך אשד שפך הנחלים ששקף שם דס
 והנחל עמוק וקרן ההרים סמוכים זה לזה אשד עומד
 בתוך הנחל אמרו אמוריים כשיכנסו ישראל [לארץ]
 מהם וההרס כהלים ואכני כלים עטרות והיו אותן
 כנגד אותן כמין קרנות וקדים רעטין לחזן כיון
 דעת וקנים מבעלי התרומות
 מיד סיחון , כמו שא"ל עמון ומואב עכרו כמיתוס כלומר נסכו
 וככחו גיסיכל על ידי עמון ואוסס נחלה היה עוסל מלך עמון
 מישראל ויחזר לא לקח ישראל מלחן מואב כי לא עברו ארנון
 (יד) על כן . על שלחן סיחון את מואב יאמר כספר מלחמות ס'
 כמו כדכתי סימס שכותבו בין מלחמות ס'ין לאומס ונחלוס

ארנון ב' ארנון ונארוס ארנון אינו גיועון דער גרעעץ
 פון מואב צווישין מואב און צווישען אמורי און
 דיא ישראל האבין גערהט אויף דעם שטיק פֿעלד
 וואס האט גיקערט צו אמורי און געגען גיט אריין
 גיקופען אין דעם גרעעץ פון מואב ונארוס מואב
 האט אויך גיט גילאָס דיא ישראל גיין דורך זיין
 לאַנד און גאָט האָט אָן גיואָגט קען זאָל מיט
 מואב קיין מלחמה האַלערטן : (יד) גַל בן אַרנון וַעֲרַם
 גִּזְאָגַם אֵין דָּעם סָפֶר וְאִי־אֵיהֶם וַעֲנַעֵן

פירוש לתורת אלהיה

געשרדעבן דיא מלחמה וואס גאט האט גיקאהן
 פאר דיא יודין , אזוי וויא געס איז גיקאהן גיווארין
 גמים ביי דעם ים סוף אזויא איז גיקאהן גיווארין
 גמים בייא דיא מייבין פון ארנון . און וואס געגען
 גיועון דיא נסים : (ס) ואשר הנחלים אשר נטה לשבת
 עד דאם אויסגיטונג פון דיא מייבין וואס האבין
 געצויגט וניה געצויגין צו דיא איינוואואנער פון
 דיא שיקאם , עד געשן גיטל מואב און די נואקער
 איז אַנגעלעקענט געצויגין פיו צום גרענעץ

וּנְשַׁעַן לְגַבּוּל מוֹאָב׃ י' וּמִשֶׁם בָּאָרְהָ
 הוּא הַבְּאֵר אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לְמֹשֶׁה
 אֲסַף אֶת־הָעָם וְאֶתְנֶה לָּהֶם מַיִם׃ ס
 י' אִזְּוִי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה
 הַזֹּאת עָלַי בְּאֵר עֲנֹיָה׃ י" בְּאֵר

ה'א' או' ישיב. ר"ס ל' ס' סוסר פ' וילך : עזר חפרו. ס' ס' סוסר ס' ס' סוסטמן : רש"ב ס'

עכש שנים : ונסען. ב' במס', ונסען לגבול מואב, ונסען על ס' קדוש ויבא אל הארץ. כיון שזו היתה נחלת מואב (והוא הנכסיר שנעשה לפי חשפט על ס' קדוש ויבא אל הארץ) עליו באר עט ל' ס' כשחזרו מן העלמה חזו על הכאר ואמרו שזרס במקום סכרס דמכרס בין מאכרס שס יתט דקוסס ס' : עט. ב' במס'. עלי באר עט ל' ס' עט ל' ס' כדורס. עטל סכרס עט ל' ס' רש"י

היואלת נהקביו פני גבירתה ונתקרבו ללד הר של מואב ונכנסו אותן השדים לתוך אותן נקעים והרגו וזה אשר נטה לשבת ער שהיה נטה מתקומו ונתקרבו ללד נבול מואב ונדבק בו וזכו ונסען לגבול מואב [ס"א אינו] ועברו ישראל על ההרים ולא ידעו הנסים האלו אל' ע"י הכאר הכנסו לשם : (טו) ומישם בארה. מסס בא האשד אל הכאר כיד אמר הקב"ה מי מודיע לבני הנחל והעלתה מסס דם הרגונים וזרותות וזרובים לאחור ששברו חזרו ההרים למקומם והכאר יירדה לתוך אמוליכתן סביב המכה וישראל ראו ואמרו שירה : (יז) עלי באר. מתוך הנחל והעלי מה שאת מעלה

דעת זקנים מבועלי התוספות

לשבת מר לומר שסוס נוסס בתוך אל'ה ושיכחה של מואב דמך סוא מואב כדכתיב והמולטים שיושיבים בער וסיו ככר יושבים מכלל ועאלו לנהלים ומתס נסען הנחל לגבול מואב ויבאו נבולס סוכר סכרל : (טו) ומשם באל'ה. ומאזין נהלים ונכסינחם שיהם סכרל ונכנס סיוולס מן סכרל : (יז) או ישיב ישראל. או סכרל מן סכרל ישיב ישראל מן סכרל למות סס ס' ומקיים בלמס אל'ה משה ל' ס' כדפסרס' : עלי באר עט ל' ס' כך מעוררין וזועקין עט ל' הרשו קול לס' כמז עטו וידעו וישראל כי גלות תלרס נגמר כשלאחז פ"כ סרו משה וישראל וכן ימר סשירות סכרלס ככתיב קרש כלס סיו בנמר איזה דבר וענין גבול. וכן בלאו ה' סכרל סוא מים סכרלן סכרל סוא סכרל סכך ויסעו בין סכרל סכרלס, או יירד לתוך סירדן כדמס חז"ל כדפסרס' ע"כ סעט סרו כסירכ סואח כסוח; חודס ל' סכרל' וליבאר על סוכתו סמסס וסקסס אז עזר ל' סוכרל ס' סמסס, כמס עסקל סוכס מעכריו זמן רב כעט דקיו וסחך כך כלבס קכ"ה עזר סואו וכפסריו וס'ינו נלכך דוד למותו חריו סוא נוסו ל' סואה על כל ססוכה אכר עכס עטו עד סיוס עטיו זס ס' סכרל' כי סיס פירוש לתורת אלהים

פון מואב. רש"י שרייבמ, עם איו גיווען צווייא דויקע פערג אייגער האט גיקערט צו אמורי אונ דער אנדערער צו מואב אונ צוויישן דיא פערג איו גיווען וועג ריאס דיא ישראל האבין כדארפט גיין צו ארץ ישראל אונ אין דיא פערג פון מואב איו גיווען קעלרין אונ אין דעם אנדערן בארג איו גיווען אין דער זייט קלייגע פערגליך אנקומענין די קעלרין האבין זיך אמורים בהאלטין אין דיא קעלרין אונ האבין גיפראכט אז דיא ישראל וועלן גיין דורך דיא צווייא פערג וועלן מיר ארויס גיין פון דיא קעלרין אין דער הייך אויף דיא פערג אונ וועלן שיקען פון אויבין מיט פילין אונ מיט שטיינער אונ מיר וועלן זייא זינגן אקער גאט ב"ה האט איון נס גיטאהן דאס דיא צווייא פערג זענען צו זאמען געקומען אונ דיא שפייען פון דעם בארג זענען אריין

געקומען אין דעם קעלער פון דעם אנדערין בארג זענען דיא אמורים דארטין גיהנת גיווארין אונ זייער ברשם האט זיך גיטאקין אזוי ווי מייקין (עין רש"י): (פו) וישם אונ פון דארטין איו אריין געזאנגען דאס קליים פארה איו דעם ברונען וואס איו געזאנגען מיט ריא ישראל און דער ברבר ווארום גאט האט גיזאגט ווער וועט מדינע גיין צו מיינע קינדער ריא נסים וואס איה האב דא מיט זייא גיטאהן האט גאט אזויא גיטאהן (עין רש"י) אז דיא ישראל האבין דאס גיזעהן הא פאג דאס איו דער ברונען אשר וואס גאט האט גיזאגט צו משה איהו זאמעל איין דאס פאלק אונ איה וועל זייא געבין וואקער : (יז) אז דאמאלס אז דיא ישראל האבין גיזעהן דעם נס ישיב ישראל איו אויף געזאנגען אויף דער דעה פון דיא ישראל זייא זאלן זינגען את השירה הזאת דיא ראינע שירה

חֲפְרוּהָ שָׁרִים כְּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם
בְּמַחֲקָה בְּמִשְׁעַנְתֶּם וּמַמְדָּבָר
מִתְנָה : ים וממתנה נחליאל
ומנחליאל בָּמוֹת : י ומבמות הניא
אֲשֶׁר בְּשָׂדֵה מוֹאָב רֹאשׁ הַפְּסָנָה
וְנִשְׁקָפָה עַל־פְּנֵי הַיְשִׁימוֹן : פ שביעי

רברביא פרוה רישי
 עמאספריא בחומריהון
 וממדברא אתיהיבת
 קהון: ים ומדאתיהיבת
 קהון נחמא עמהון
 נחליאל ומנחליאל סלקא
 עמהון לרקמא :
 וממתא נחליאל די
 בחקרי מואב ריש
 רמתא ומסתביא על
 אפי בית ישיון :

ת א וממכל . נדרים נה : וממתה . טרובין נד נס אבות : ומנחליאל . נדרים עט .

רשבים

לבען חורא . וי"ח תחת יודר כן ובה מן יהב : (יח) שרים .
 משה ואהרן ומסדר חמנה . לפי המשט כל אלו שמות
 שפתי חכמים

בעל המורים

בחדס ופארו שירס : (כ) ומצמוס בניא . קרי כל שות בניא .
 דכסיב

רש"י

ת ומיין שהבאר הודיעה להם שאל' ומשם בחרה (כמ"ר)
 וכי משם היתה א והלא מתחלת ארבעים שנה היתה
 עמהם הלל שירדה לפרסם את הנסים וכן (שנת לה)
 אז יסיר ישראל השירה הזאת נאמרה בסוף ארבעים
 והבאר נחמה להם מתחלת מ' ומה ראה ליכתוב כאן הלל
 הענין הזה נדרש למעלה הימנו : (יח) באר חפרוה .
 זאת היא הבאר אשר חפרוה שרים משה ואהרן :
 במשענתם . במטה : ומסדר . ומה להם :
 (יג) וממתנה נחליאל . כתרומו : (כ) ומבמות
 הניא אשר בשדה מואב . כי שם מת משה ב' ושם
 בעלה ג הבאר . ד"ל כרוה נדיבי העם כל נשיא ונשיא
 כשהיו נחמים טועל מקלו ומושך אל דגלו ומתכוו ומי
 הבאר נחמיסין דרך אותו סימן וכו' לפי חשיית כל
 שבע ושבע : בבחוקק . ע"פ משה שנקרא מחוקק שאל'
 משה בשירה זו ד לפי שלקה ע"י הבאר וכו' שאל
 נוכר שמו של מקה לא נוכר שמו של הקב"ה משל למך שהיו מומיין אותו לספוריה חמר אלס אוהבי שם אזי שם
 ואלס לאו אינו הולך : ראש הפסגה . כתרומו ריש רמתא : פסגה . לשון גובה וכן (מהלים מה) פסגו
 ארמתייה הגביה ארמתייה : ונשקפה . אותה הפסגה ה על פני המקום ששמו ישיון והוא ל' מדבר

דעה זקנים מבעלי התוספות

כי לם לעולא מים : (יט) וממתנה נחליאל . לא סימס כשא
 בחרו שנוכחם במקומו ואינן נמשכות אלם משנתה נכדים וסיס
 נחל והיו רוב הים עילין על סמות : (כ) וממתנה בניא .
 ומתכמות הים יורד אל ססר נכסר גיחא ויעשקה אלל רלס ססנס
 ומשקפה על רלס פני ישיעון כנרלס על פני מתדכר שאל
 קר ישיעון כנדיכוי וכסחו ילל ישיון וכו' סימס נדולס
 שיהיה נכרלס על פני מתדכר סולגיס כססו כסוי רלס עקוס
 להשקת סס ועניסס ולסחקר ולספסון . וכתיבויין סק נילד
 מעבדין מים וממדכר עמסס אלס עמיס סלס פלמו כמדכר סס

לא היום אולם אותו הכהן : ת אשר עתיד כחול מפני שפליים
 לעולם מתקום נמוך לנקום גבוים ומפני שפלי סמיון סמיון בעלות
 עלי לפנות רק להעלות ספירים כדי שיאלו ישרלל ספירס
 עששו ססס מ"ה סוקוף מלת ופעלי כו' א' ח מטי ע"י שיהא
 עילה היא מעלת כחז עלי כמקום בעלי : א ס' שאל וממדכר
 מתנה כמתנה לם עמח כוואס למדכר : ב ס' סגוב ססוככ
 כלן מתחכס נחליאל זכר נס כן סמתללל עוד סלכר סכמות
 ומכמות גיחא ספ"ס סמיון לא היו המסעות סלגס סוככ סככר
 סס ססס כל סמיוס ומפני סגורלס שלל כלה עממס יומר נתן
 ססס כוז וסכר סס עת משה ובעלס . סל"ס : ג וס"ס והלא
 כשאיה מרים ספק ככר כדלעיל . וי"ל דחור לם עממס על
 משה ומשפט מוס ספק : ד וס' חמחר לעיל ס"ל נלסקייי מר
 שבחמיל שירס או יסיר ישראל למה לא נוכריי נ"כ מוס . וי"ל
 סד"ח לוי שחטס כככר כדמכיר לעיל שכהה על סלס מ"ס לא
 כלה להזכיר אותו כשירס זו סקל' על הככר כדפס"י בסוקי .
 אכל בעל דס' כמחוקק דס"יו משק למה לא כתיבויי שירס
 כדריס : דה"ל דקל' על סניס גיחא ל' זכר ונשקפה ל' יקבס

(דברים לב) כי שם חלקת מחוקק פסון ולמה לא נוכר
 נוכר שמו של מקה לא נוכר שמו של הקב"ה משל למך שהיו מומיין אותו לספוריה חמר אלס אוהבי שם אזי שם
 ואלס לאו אינו הולך : ראש הפסגה . כתרומו ריש רמתא : פסגה . לשון גובה וכן (מהלים מה) פסגו
 ארמתייה הגביה ארמתייה : ונשקפה . אותה הפסגה ה על פני המקום ששמו ישיון והוא ל' מדבר

פירוש לתורה אלהים
 סלויס : (יח) בחר חפרוה שרים . כלומר סלס הזה אינו כשאל'
 בחרו שנוכחם אותה עמיס כד"ל ויכרו סמיו יללק בלר
 אלל כלר זו מוכבד ספרוס כריס וכרוס נדיבי עמיס משה
 ואהרן וקני יסכל' : כמחוקק כמסמיתס . כלומר על חסרוס
 כככר כלרוח אלל סחקקוי כסנוס כמסלויס וחס מוכוים סלל
 סקפוד סקפ"ס על סככס סלל סקפוד רלס סיו מסוכריס ענדכ
 ספירס . וי"ל סחוקק זו משה . כד"ל כי שם סוכריס סחוקק
 ססון ומתכננין משה ססכר רלס : ומסוכר סמסס . כלומר
 משיכות נדולס ס"כ כלמוס סככר כי מעדכר סמסס סקיס למאון

פירוש לתורה אלהים
 וואסערין גיזויגין כיו צו דער סתנה פון גיזין שקמו
 כחוקק דורך משה כפינו ויאם ער נערט גערופין
 כחוקק כמסמיתס מיט ויעעע שמועקין ומסדרי
 סתנה אונ פון דער מדבר איז דער גרונען גיגעבין
 גיזוארין פאר אמתנה : ישיא וספתנה אונ פון דער
 צייט אז דער באר איז גיגעבין גיזוארין פאר
 אמתנה נחליאל איז ער מיט דיא ישראל גענידערט
 אין מאהל ומנחליאל אונ פון דעם סאהל כמות איז ער
 מיט ויאי גיגאנען איהר דיא הייד : (כ) וממתנה אונ

פירוש לתורה אלהים
 עלי באר גיאי איהר דוא גרונען אונ גריינג אויף די
 טוישע איקרים אונ דאס בלומ פון דיא אבורים
 ענו לה האבין ויאי געשריגען צו איהר : (יח) באר
 דעם גרונען היידי האבין גיגראבין שרים הארין
 דאס מיניג מען משה מיט אהרן קייה גיאי האבין
 זיא גיגראבין גריבי קיס דיא הארין פון דעם סאלק
 ורש"י שייבס אימיליקער גישיא האט ענגנוקען זיין
 שמועקין אונ האט איהם געפירט איהר ערער דער
 גער פון דם שייבס כיו צו דעם ארם ווא ער האט
 גערוהט אונ דורך דעם סימן האבין זיך דיא

ביועי כשהן מחוברין כא וישעך ישראל
 מלאכים אל סיוחן מלך האמרי
 לאמר: כב אעברה בארצה לא נטה
 בשדה ובכרם לא נשתה מי באר
 בדרך המלך נלך עד אשר נעבר
 גבוק: כ ולא נתן סיוחן את ישראל
 עבר בגבולו ויאסף סיוחן את
 כר עמו ויצא לקראת ישראל

כא ושלח ישראל אנדין
 לות סיוחן מלך א
 דאמורה למימר:
 כב אעבר בארצה לא
 נסתי בחקל ובכרם לא
 נשתה מי גוב באורח
 מלךא ניויל עד די נעבר
 תחוקך: כג ולא שבק
 סיוחנות ישראל למעבר
 בתחומיה וכנש סיוחן
 ית כד עמיה ונפק
 פקדמות ישראל
 למדברא ואתא ליהן

בעל המורים

כדרך שחמך בחדום, שלא רצה לסיימו כל כך ולא שח לו מלא

שפתיה חכמים

שכח לו נקבס: ו הולך למסע על ד"ס הלפס רלפס קסס
 דחא כל ספרס כולה אירי ככסר ורין פסרס ונשקס על
 הסנסה לכן ס' ד"ח, ולסי ד"ח קסס הל"ו ונשקס מן השישין
 מלי על פני, לכן ס' טסס רלפס: ו אלו ס' ס' ס' ס' ס' ס'
 אטס"כ כ בקשו מהם זה מפני שאינו מלא דרך עמי בטמא ואינו
 דיעס לזוהי שחמך סכ בערס סקדיות, כד"ס: ח דל"ב
 וסא לא בקשו מהם אלא לעבור דרך אלס ולא כסן סיוחן סס
 ישראל למצור למס ילא עוד הלחם כגדס: ס קל"ג למס ילא
 לקרסה וכלחם כהס והלא חין לו לרש סחבי פיר סחבון אמר
 מלא יחוסין כ"ו וכן חס היה סיוחן לבדו ככסר כ"ו וסוד כסוב
 ויאסוף אח כל עמו דעשמע כל העס פסר כאלו זלון וס דרך

שהוא שחם. ד"ח ונשקפה הכאר ו על פני הישימון
 שננגה בימה של סכריה והעומד על הישימון מביט
 ורואה (כתיב) ככרה בים והוא הבאר כך דרש רבי
 תחומא: כמא וישלח ישראל מלאכים. ובמקום
 אחר תולה השליחות במשה שנאמר (דברים ב) ושלח
 מלאכים ממדבר קדמות וכן (במדבר כ) וישלח משה
 מלאכים מקדס אל מלך ארום וביפתח הוא אר' (שופטים
 יח) וישלח ישראל מלאכים אל מלך ארום וגו' (הכתובים
 הללו זריכים זה לזה. זה טעם זה פותח שמשה הוא
 ישראל וישראל הם משה לומר לך שגשוי הדור הוא ככל
 אע"פ שלא נמשך לפתוח זה משה בשלום בקשו מהם שלום:
 משלין לו עם ח שהיה שחמך שלא יעברו עליהם גייסות כיון
 כל עמי איני יושב כאן אלא לשמרם מפניכם ואתם אומרים כך:
 מלאה יחושין אף כל כריה יכולה לכבשה ואם היה סיוחן
 ככסר חלש חין כל אדם יכול לכבשו וכ"ס שהיה
 כחשון חמך הקב"ה מה אי מסרית מ על בני כל זמנ' וס

דעין זקנים מבעלי הרומפות

שהכל דשין בו חוכמו מתקיימס ונכס לו כחמס וכוון סנמס
 בו כחמס נחלו לא כלומר כירוסס היה לו וכוון כחלו אל עולם
 הגדולה שחמך ומתחילל כמות וס היס דמון סקד"ס משפיו
 סגד' סמחמס הניא וסס חוד בו סקד"ס עבדי סלמכר כל גיס
 ינעל: (ככ) עד אשר נעבר בגלך. לא סיו שולין לעבדי דרך
 סליו אלא לסבוב גבולו כחמון כמו ססכמו סכן ארום ורין מוסכ
 וכן חובו כחמסם אלא סדכדיס כחמס פשו לו כני עשו וסויסס
 כסמיר והמואסיס סיוסיס כער סטנימוס לסבוב סלסס וגבולס:

פירוש לתורת אלהים

סרינקען מי גאר דאס וואסער פון ברונען גדרה מיט
 דעם פלכות ווען וועלין מיר גיין ביי מיר וועלין
 דורך גיין ביין גרעקען. רש"י שרייבס האמשי ריא
 ישראל זענען גיט גיבאסין גינארין גיין זאלין מיט
 איהם אן הייבין מיט שלום האבין גיין פארם אן
 גיהויבן מיט איהם מיט שלום: (כג) ולא נתן אונ
 סיוחן האמ גיט גינאלטס לאוין די ישראל עבד בגבולו
 גיין זאלין גיין דורך גיין גרעקען. רש"י שרייבס אלע
 סליכס פון פגען האבין צו סיוחן סס גינעבין פאר
 דעם וואס ער האמ גיין אן ישיב ישראל סירס וואס עלי

פון דיא הייך מניא איז ער מיט גיין גינאנקען אין
 מאהל אשר בשרה מאב וואס דער מאהל איז אין
 פעלך פון מאב ראש הפסגה דאס איז ביי דם הויכין
 בארן ונשקפה אונ פון דער הייך כאן מען קוקען
 על גיין אנשקענין דער מרבר אנדער ונשקפה פון דער
 מרבר ועהט מען דעם הויכין בארן: (כא) וישלח אונ
 די ישראל האבין געשיקט שליחים צו סיוחן דער
 מלך פון אמורי לאמר מען זאל איהם אזוי זאגן עיין
 רש"י: (כב) אעברה ארץ וועל דורך גיין ביין לאנד
 לא נטה מיר וועלין ויה גיט גינען בשדה אין פעלך
 זככרס אונ אין וויין גארקען לא נשתה מיר וועלין גיט

הַמִּדְבָּרָה וַיָּבֵא יְהוָה יְהִצֵּה וַיִּלְחֶם
 בְּיִשְׂרָאֵל: כ" וַיִּבְהוּ יִשְׂרָאֵל לְפִי
 חֶרֶב וַיִּירָשׁ אֶת־אֲרָצוֹ מֵאֲרָנֹן עַד־
 יַבֶּק עַד־בְּנֵי עַמּוֹן כִּי עָזוּ גְבוּר בְּנֵי
 עַמּוֹן: כ" וַיִּקַּח יִשְׂרָאֵל אֶת־כָּל־
 הָעָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּכָר־
 עָרֵי הָאֲמֹרִי בְּחֶשְׁבּוֹן וּבְכָר־בְּנֵי־הָאֲמֹרִי:
 כ" כִּי חֶשְׁבּוֹן עִיר סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי
 הָיָה וְהָיָה גִדְתָּם בְּמֶלֶךְ מוֹאָב

ואניח קרבא בישראל:
 כדומחתי ישראל לפתגם
 דחרב וירת ית ארעיה
 מארנונא עד יבקא עד
 בני עמון ארי תקיף
 תחוקא דבני עמון:
 כה וכבש ישראל ית כל
 קרנאי הארץ וייתב
 ישראל בכל קרוי
 אמוראא בחשבון וככל
 בפרנהא: כי ארי חשבון
 קרמא דסיחון מלכא
 דאמוראא היא והוא
 אנח קרבא במלכא
 דמואב קרמאא וגסיב

ת"א כי חשבון עיר סיחון. מילין כ:
 שפת חכמים

לנחת מן העירות ותקבלו כולם למקום אחד ושם נפלו
 ושם הלכו ישראל אל הערים ואין עומד לנגדם כי אין
 עס אים אלה שום: (כד) כי עז. ומה חזקו
 התראתו של הקב"ה שחמרה להם (דברים כ) אל תורם וגו': (כה) בנתיח. כפרים הסמוכים לה: (כו) והוא
 גלחם. למה הוצרך להכתב לפי שגז' (שס) אל תזר את מואב וחשבון משל מואב היתה כתב לנו שסיחון
 דעת וקנים מבעלי ההוספות

(כד) ועד יבק עד בני עמון. יבוק עס סנמל שנאמר ויעבור עס
 מעבר יבק. וכמו שלקח סיחון עס ארץ מואב עד ארץ חשבון כך
 לקח ארץ בני עמון עד יבק והכסה עס מפסיק ביניהם אבל לא
 עמש וילך כי עז ותקו נבול בני עמון פן כהנה וילך מפני

פרוש לתורת אלרים
 גימ קבוען מיט זייא מלחמה האלמין נוארום דאם
 לאנד פון סיחון איז גיווען אויף דער גרענעץ פון
 דעם לאנד גנען אונ דיא ישראעל האבין אים גיזאגט
 לאמיר גיין דורך דיין לאנד האם ער זיי גענעקערט
 איך זייך דאך דא פון דעסנווענין איך זאל זייא
 היפען פון אייך אונ איר זאגט איך זאל אייך לאזין
 גיין דורך מיין לאנד וישפא אונ סיחון האם איין
 גיזאמליט זיין פאלק גיזא אונ איז ארויס גיזאגען
 אונגעקעגן די ישראעל צוא דער ברבר ויא גיזא אונ
 ער איז געקומען צוא דעם ארץ היץ בילחם אונ ער
 האם מלחמה גיהאלטין מיט ישראל. רשי שבייבם
 הקב"ה האם גיזאגט וואם זאל איך ספרים זיין
 מייע קינדער זיי זאלין אימליקע שקאט בווגרער
 מוזין בלענערין דרום האם גאם גיגעבין אין דער
 סחשבה פון דיא מלחמה לייט פון אלע שקעט זיי
 זאלין ארויס גיין פון דיא שקעט מלחמה האלמין
 האבין זייא יוד אלע זיין גיזאמילט אין איין ארם
 צוא מלחמה האלמין מיט דיא ישראל אונ דארטין
 האבין זייא אלע איין ספלה געהאט אונ די ישראל
 גענען שוין פון דארטין געזאנגען פון איין שקאט

רשי
 לנחת מן העירות ותקבלו כולם למקום אחד ושם נפלו
 ושם הלכו ישראל אל הערים ואין עומד לנגדם כי אין
 עס אים אלה שום: (כד) כי עז. ומה חזקו
 התראתו של הקב"ה שחמרה להם (דברים כ) אל תורם וגו': (כה) בנתיח. כפרים הסמוכים לה: (כו) והוא
 גלחם. למה הוצרך להכתב לפי שגז' (שס) אל תזר את מואב וחשבון משל מואב היתה כתב לנו שסיחון
 דעת וקנים מבעלי ההוספות

הַרְאִישׁוֹן וַיִּקַּח אֶת־כַּרְאֲרֵצוֹ מִיָּדוֹ
 עַד־אַרְנָן׃ כִּי עַל־כֵּן יֹאמְרוּ הַמְּשָׁלִים
 בְּאוֹ חֲשָׁבוֹן תִּבְנֶה וְתִכּוֹנֵן עֵיר
 סִיחׁוֹן׃ כִּי כִי־אִשׁ יֵצֵא מִחֲשָׁבוֹן
 לְהִבֶּה מִקָּרִית סִיחׁן אֲכַלְהָ עַר
 מוֹאֵב בְּעַלְי בָּמֹת אַרְנָן׃ כִּי אֵי־יִקַּח

ית כל ארעיה מדיה
 עד ארנון : כי על כן
 יימרו מתלא עולו
 להשבון תתבני
 ותשתכלל קרתא
 דסיחון : כי ארי קידום
 תקיף פאשא נפקת
 מחשבון עבדי קרבא
 פשלהוביתא מקרתא
 דסיחון קמילו עמא
 דשרו בלחית מואב
 פומרוא דפסחין בית

ת"א ויקח את כל ארצו מידו . על כן יאמרו המשלים . בתכלה פס' סוכר פ'
 בלל : כי אם יראה מחשבון . בתכלה פס'

דחלא רמתא דארנון : כט וי לבון מואבאי

בעל השורים

רשכ"ם
 מקומות של בסיעה וחגייה (כז) על כן יאמרו המשלים,
 על מלחמה סיחון ועוד בתנבא תחלה : מושלים, מושלי
 עיר מלוכה . עיר מלוכה

ועל כן לא השיב לו : שוכס כמו שפעה
 על קדמוניו למלחמה : (כז) על כן יאמרו
 נבואות גם בלעם וחבריו : (כה) ער מואב .

שפתי חכמים

יגה סלוי , ל"ס אמר הקב"ה סו' : 'מכנס ומכונן עבד למשכון
 סוכר למעלה ולא לעיר סיחון שמאחר שכנס אוחס וחס סו
 עם ז"ל חסנו ומכונן חלל הכי קמרו בסופלים בואו סיחון וסמו
 לעיר חשבון כי חוללו לס לפי שמתחלה כשכניתי וכוונס עיר
 סיחון בשס סיחון נכניתי כלומר שמוא נגזר מלס לסיח עיר
 סיחון וסיח מכה ומכונן פתיך נקאוס פכ : כ לם קל עיר
 דלז"כ כי אש כלה בחשבון מיבעי ליה : ל אמר זס שלם מחשב
 שפי' ער מכו סוכו על משקל דס שהכריס עמנו דעים וכן
 ער הכריס עמנו : ערים וסיח ער שס סיחן כמכור כל סייחוס
 שזו לא יסכנו : שפי' מדיין נשכרו למואב עיירוס רכוס שסיס
 מולך מליס וגס לא כמכור עיר אחת שזו דל"כ סיס לו לסוכינ
 חיוס עיר כענינת סו' כ"כ עי' לא כלה למקום חלל לפרס וסיס
 חיוס כמכורס סמנסס וליחית ולע חרננו קרסו : פ' כ' סל"ס
 כ"ל סיחן כוס סל"ס פסס ספי' שהכריס לא יסכן ויחן שער שס

לקחה מהס ועל ידו טרה לנשרל : מירוס . מרשטו :
 (כז) על כן . על אוחה מלחמה שנלחס סיחון כמואב :
 יאמרו המשלים . בלעס שנלמר בו (כמדבר כט) וישל
 משלו : המשלים . כלסס וכעור והס אמרו . באו
 חשבון . שלח הוס סיחון יכול לכבשה והלך ושכר את
 בלעס לקללו וזו שומר לו בלק (סס ככ) כי ידעתי
 את אשר תכרך מכוך וגו' : תבנה ותכוון . השכון
 בשס סיחון להיות יערו : (כה) כי אש יצאה
 מוחשבון . משכבשה ב סיחון : אכלה ער מואב .
 שס אוחה המדינה ל קרוי ער בשון עברי ולהיית כלי
 ארמי . ער מואב ער מ של מואב : (כט) אוי לך

דעת זקנים מבעלי ההרוספות

דרשת חז"ל ע"פ ע"ב יאמרו המושלים
 (כז) פל כן יאמרו סמוטלים וגו' . ודרשו חז"ל [ב"ב פה ט"ב]
 מושלים חלו סמוטלים לכוין , בואו חשבון בואו ונשכב
 חשבוננו של מלס , סססד מלוס כנגד סכרס ושכר עיכירס כנגד
 הפסדס , ויש לסכין לך ש"ך סדרס הוס לנפקרל זס ונעין זס
 כהכוב כמורס נמלחמת סיחון כמואב , לך בלענת חכ"ל רל
 כחוב כמורס לך לקחו ויכרל כעמ עירוס ממואב , ווס סיס ע"א
 עלחמת סיחון כמואב , כמאלל חז"ל פמון מואב סוכרו סלכל
 ע"י סיחון . ונקחו נוח עוסר למנין עלחמת סוכ סס סלרס ,
 כמטוב : כעדרס אמר דוד ח"ן חל מתיירלל סמכירוס סמוטרוס
 מפני ססן ומכורס חלל ירל חלכי סמכירוס קלחוס מפני ססן
 קלחוס , כ"ל סלרס ח"ן לכוין לסכמל כ"כ שלל יוס סס חלס
 כי בידלו לא יוס עמס , כי לא יעלס על ממשכמו סמחוס לכו
 לפסוס חלס הכירו לגוס פסס , אך עמס לכוין לסכמל פלמו שלל

מואב כרסלסן וכרסס מירו ולא פס בלק מלך מואב חלל כעין
 רלשון שהיו קודס בלק : (כז) על כן יאמרו המשלים . בני אדם
 הכריזים למשלו מפליס ע"י שלקחם סיחון בואו לכוין בחון חשבון
 כי עמס חסנו ומכונן מלחר סליו עכשו עיר סיחון כי כל זמן
 שהיה למלך מואב לא היה מלך חוק חלל משכבשה סיחון (לח)
 לכלוס נגור כס : (כה) כי אם ייחל . למחר סמכבשה חשבון
 ונלחס נס כשאר סיחון ער ושרון וזכסס עיר אמר כי אם
 ילחס ממשכון כלומר חיל וזכסס מואבס עיר סנקרלס
 קריס מואב : חללס ער מואב . כלומר מנקמו ילא אם וזכסס
 וזכו כמו חלל חס מתיירלל חס חללל חלל אש' שסס ונעמל סכס
 וסלכל חס לכוין כלומר ססס וזכסס חס כמסל שמשלו על
 כבורוס סיחון לסוכינן כמס נגור כמו של עמס סללחו וסכו .
 וכן משלו משל פל בני עמנו ונמוס שנלחס סיחון ואמרו חו לך

פירוש לתורת אלהים

ויערין עיר סיחון די שטאמס סיחון פלומר דיא שטאמ
 חשבון זאל גערופען וערין אויף דעם גאקען פון
 סיחון : (כז) פ' יאש ווארום אפייער אוי ארויס גיגאנגען
 פון חשבון נאך דעם אז סיחון האמ זי איין גיגאקען
 להקי אפלאם אוי ארויס גיגאנגען פקריה פון דער
 שטאמ פון סיחון אפלה זיא האמ פאר גרענט שד
 מואב די קדינה וואס אוי גירופען ער וואס גיהער
 צו מואב בעלי במות ארנון אונ דיא קענטשין פון דיא
 בריך פון ארנון : (כט) אוי לך מואב ווייא אזי צו דיר

האבין עם אנועם גינומען פון סיחון : (כז) על כן יאמרו
 אוי יאמרו האבין גיגאנט דיא בייא שפילער דאס
 אזי בלעס אונ בעור אויף דער מלחמה וואס סיחון
 האמ גיהאמ מיס דעם מלך מואב ווארום סיחון
 האמ גים גיקענט איין געקען דאס לאנד האמ ער
 געדונגען דעם בלעס ער זאל דעם מלך מואב
 שעלעקען ער זאל קענען דאס לאנד אפ געקען
 האבין זיי גיגאנט בואו חשבון קוקמס צו חשבון תבנה
 זי זאל גיבועט וערין וסמוא וגו' זאל אן גיביריש

מוֹאֵב אֲבֵדֶתָ עִם־כְּמוֹשׁ נָתַן בְּנֵיו
 פְּלִיטָם וּבִנְתָיו בַּשְּׁבִית לְמִקְדָּ אֲמָרִי
 סִיחֹן: ל וְנִירָם אֲבָד חֲשֹׁבוֹן עַד־
 דִּיבֹן וְנִשִּׁים עַד־נֶפֶח אֲשֶׁר עַד־
 מִדְּבָא: לא וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ
 הָאֲמָרִי: לב וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגְלֵ אֶת־
 יַעֲזָר וַיִּלְכְּדוּ בְּנֵיתֶיהָ וַיִּירֶשׁ אֶת־

אֲבֵדֶתוֹן עִמָּא דְפִלְחִין
 לְכְמוֹשׁ סָסֵר בְּנֵיו הִי
 צִירִין וּבְנֵיתֶיהָ בְּשִׁבְיָא
 לְמִקְדָּא דְאֲמֹרָאָה
 סִיחֹן: ל וּמְלִכּוּ פִסְקַת
 מִחֲשֹׁבוֹן עַדֵּא שׁוֹלְמָן
 מְדִיבֹן וְעַדֵּיאָו עַד נֹפֶח
 דְּסִמְיָה עַד מִדְּבָא:
 לא וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶע
 אֲמֹרָאָה: לב וַיִּשְׁלַח
 מֹשֶׁה לְאֵלְלָא יֵת יַעֲזָר
 וּבְכִשְׁוּ פִּפְרָהָא וְתִרְיָה

ת"א וירס סכר חשבונו: סס: סנקד על ר' סיוורש קרי

רשב"ם

של כואב נקראת ערו: (ל) ונירם. ונשליך אותם ממקומם, ונחרם אותם, כמו כן נשה יאמר כנשו יאמר מן ירה ניר, ונירם כמו ונרם, וכן יבדלני מן יבדלני להוציאנו כמו

בעל המורים
 המעלים. בנימסרא אלה כמה המושלים בירם: (ל) אשכ עד מירבא. ריש קודם ופאלא אש כי כרסה גלס ויסל רלש שלם: (לב) וירס. לחיב וירס, שלח הולכנו להוריסם אלא כנשו תפלתם:

רש"י

מואב, שקללו את מואב ב סימטרו בירו: כמוש. שם אלהי מואב: נתן. הנותן את בניו של מואב פלטים. וכס ופלטים מחבר וחת כנחתי בשבית ונו': (ל) ונירם אבד. מלכות שלהם: אבד חשבונו עד דיבון. מלכות ועול שהיה למואב כהשבונו אבד משם וכן עד דיבון ס מרנוס של סר עד כלומר סר כיר מדיבון. ליר לשון מלכות ועול וממשתל איש כיר (מלכים א' יא) למען היות כיר לודו עבדי: ונשים. שי' דגושה לשון שממה כיר יאמרו המושלים וכסית אחת: עד נפח. השינוס עד נפח: (לב) וישלח נעשה כראשונים כנחתיס אנו ככה תפלונו של משה דעת וקנים מבעלי הרוככות

שפתי חכמים

סרטי של עינים הוא וסך הוא סמוך ומכה זה חלצה לדמוק ולפסע עד מנ' עיר לא חלחוק לפסע עד מנ' עיר כי יוחק כנון לסרס שסעיר סרטי הוא ס: וך אף שסוח שלח כנחנה מלסרסו מנ' עיר מפני הפטוט הפוטוט טלוו עכ"ל: פ' שמקרה זה רבוק פס חכסס ומכונן כלומר שגנתי סעיר לסיוחן א"כ היה כסלמ ססופה להסמך ביר סיחון: ס רש"י עפרס עד ל' סר כלופר סר כיר מדיבון דליכא לסרס אבד חשבונו. סד דיבון סול כמסמטו סלמד כל ראונו יאוב שסמסכו עד דיבון דלס כן סלמר וירס ססריו סעובת כלסס כלתי קקשר לא לפניו ולא לסחיו אכל לפי מה ססירס רש"י ל' סול סלנו לחיב וירס ססמסכו: אכר וירס סבדיבון ס: פ' מדכסי וילכדו כנחתיס וילכדו ל'

משה לרגל את יעזר. המרגלים לכדוה ע אמרו לא

דרשת חז"ל ע"פ ע"כ יאמרו המושלים

יבוס ביהם, ולא להפקד עלינו אלהי ישראל, כי פסע מעט יהיה הילך הכע המעוטס כניסס וירכסס עוד יותר כחכוק ונחוק עד שריוחו נזונו, וספס שלח להכית ביסס סול סגדל סרלשין, וכל זמן שכיכר סרס לא נכס סגדל סרלשין לא יבול כסוס אוסן אס סלדס נזונו, כי לא רלס אוסס ולא חמד אוסס, אכל אס הילך הכע סרן סגדל סר אשון וסמח עיני סלדס להסחכל כ"סיה, אכל אס סלדס סמח לו סמח כנכר סמס, סול יודע ונלמדו לוס ארץ להכתיב סקכס סולו ועלסתי סולו סדל נדלו לכסס כסרין כנו, וזס סלמד סככס לפסח סמלס רובן, הילך מומד אכל סלדס ככלכ כעודד אכל ססמח ממחין ומכסס ככליון עיסיס אכל כל זמן סספסח סכוס עווד סס סכן, כן כול סילר סרס, וסס היה ענך מואב שומר סגובל יסעס סיסכ ססיוחן מלך סממרי לא יוכל לנזול להכבונו, אי סיסס כל עדימס מואב סמסרת ססיוחן לכל כס, אכל מלך מואב כל עסס כן, ולא סמר אס סגובל, ומי כף כלסכ רלס סיוחן כי סגובל סמסו כל לסמטין וככסס,

מואב אבדה סס כמות עס ססוירדן לפ"ז כ"כ: סיינו בני עמון וכמו סלמר יסמח למךר בני עמון סלל אס סלר וירשך כרסס אלכיר: (כס) נתן בניו פלטים. כלומר ככניס סקססיס ספלטו מן סלכר סככטס סליון דרכס להלחס סככ וסניסס להוליר כשניס לפי שלח סיס יוכל לפילס מיר: נתן. כמו כרדי נתן ריחו: (ל) וירס אבד חשבונו. כלומר כיר יודע שלסס אכר חשכו וכל סלכך פן דיבון שלח ייססוס עיר יוסשו: כיר. לשון יכס

מתי יסמח עי מעס ססמח ולו יוכל לדמוק עמלו ליככס סכיסס, ע"כ ספיקר סול ססלדס שמוכ ססיו ססגדל, וכסיו זס סיס וסס היה ענך מואב שומר סגובל יסעס סיסכ ססיוחן מלך סממרי לא יוכל לנזול להכבונו, אי סיסס כל עדימס מואב סמסרת ססיוחן לכל כס, אכל מלך מואב כל עסס כן, ולא סמר אס סגובל, ומסס סלך הלסס וסלסס עכס עד כי אש ילסס סמסטין להכס

פירוש לתורת אלהים

ויי פאר וויקס עד ביו דעס ארם וואס הייקס נופח אשך וואס איז ביי מירבא: (א) חשב אוג די ישראל האבין זיך באנעצט אין דעם לאנד פון אמורי: (ב) וישלח אונ משה האמ געשיקט מלבי קען ואלאיים שפערו די שפאטס יעור וילכדו האבין די סרגלים אלצין באצוואונגען אלע דערפער רש"י שריבס ויא האבין גיאנגט מיר וועלן געם קאן אויב וויא דיא ערשטע סרגלים זען סיר פאר יאקערין זיך אן די

מואב אבדת דוא האקט פארלארן עם דאם פאלק וואס דינט צו דער ע"ג וואס הייקט כמולש נתן ער האט גיגעבין בניו וייגע ויהן פליסס זאלין אנמלוסין פון דער שווערד ובנתיו אונ ויגע שפעקער זאלין ויין שפית אין דער שביה למה אסוי צו דעם אנה פון אמורי וואס ער הייקט סיוחן: (ל) וירס אבד די קלוקה פון מואב אבד אבד פארלורין גינארין פון חשבונו עד עם איי גינארין אפ גיטארין די מלוקה פון דיבון ונשים אונ די מושלים זאגין מיר האבין

ית אמוראה די תמן :
 לג ואתפניאו וסליקו
 לאורה מתנן ונפק עוג
 ס ל פ א ד ס ת ג נ
 לקדמותהון הוא וכל
 עמיה לאנחא קרבא
 לאדרעי : לי ואמר יי
 למשה לא תדחל מניה
 ארי בידך מסרית יתיה
 ותכל עמיהונית ארעיה
 ותעביד ליה פקא די
 עבדתא למיחון מלקא
 דאמוראה די ית יב
 פחשבון : לה וקחו יתיה
 ת"א ויאמר ס' כל עשה כל מילא .
 דגס 60 :

הַאֲמַרְי אֲשֶׁר־שָׁם : לִי וַיִּפְנֹו וַיַּעֲלוּ
 דֶרֶךְ הַבְּשָׁן וַיֵּצֵא עֹוג מִקֶּדְ הַבְּשָׁן
 לְקִרְאָתָם הוּא וְכִדְ עֲמֹו מִלְחָמָה
 אֲדַרְעִי : ספמיר לד ויאמר יהוה אל-
 משה אר-תירא אתו פי בידך
 נתתי אתו ואת-כל-עמו ואת-ארצו
 ועשית לו כאשר עשית לסיחון מלך
 האמרי אשר יושב בחשבון :
 לה ויכו אתו ואת-בניו ואת-כל-עמו

שפתי חכמים

רביס ולא כפיס וילנד לי ימיר דכסמון דכתיב ויכס לי ימיר
 אלא סמנניס לנדו דת כנומיה : ד וס"ג ספ כסמיה עוג מסיוון
 דגני מיוון לא סמנ ע"א מירא אומי . וס"ד וסלס לא סמניון
 רק לפס סיהנ אכרס יואל דת סה כמי ספס"ג ספ"ג
 לך כס' ויכס ספניס וגו' וי"ל מ"מ כיון שזכור כלס כלה על
 ידו סניל טע סיס משה יכס עמא ספמיר לו אומי זכור ספ"ס
 סנחסיין לנעס כדלמירין כזוכס סקכנות ססקדיב בלג וסס
 וילס עמנו כוס ספ על פי סנחסיין לנעס סויל וסקריכס
 לכידו סקכ"ה :

רשוי

להלס : (לך) אל תירא אותו . (מלס סל) סהיס
 משה ירס להלס עמו סמא סעמוד לו פ זכוח סל אכרס
 סנחמר (כרסית יד) ויכס ספניס הור עוג ספלס מן
 הרפסיס סהכו כדלעומר וסכרו עססחורו כרניס
 סנחמר (דכריס ג) רק עוג מלך סכנן נסחר מיתר
 הרפסיס : (לה) ויכו אותו . משה הרנו כדלסחא ככרכות
 (דף סל) כהרסיה עקר עורח כר חלחא פרסי וכ' :

חבלת פרשת חקת

דעת זקנים בעלי התוספות

יוכס , כמו ונעמן גימיר ניר לוד עכני : (לך) ויאמר ס' אל משה
 אל תירא אותו . פרס"ג לכך סולך לומר אל מירא אומי מס סלס
 סולך לומר כסיוון נמי ססיס יס ס עמוד לו זכוס מס סכניד
 ל"א"ל עסכס לוס . וס"ד וסלס כזוכו לנעס סיסס כדי סיסכ
 אכריס יוקס סת זכס , י"ל כיון דכלס כלס ע"ל סיס לו
 לירא , כמו סמליני ככר סלך כזוכוס ע"כ קכנות ססקדיב בלג
 יסרל . ויסוי סיסס לנ"ג דעוג קכר סליס על סנלס מן
 פלס מן סככול דכסלס סוג מלינו סמך וכזו כדלסחא כס'
 כמו . וסומר ככר כני וסיל כר יוקס סמנו נולך קודס סככול
 מניי נח וככר סיסס עסוככס עמון כני סלסיס

דרשת חז"ל ע"כ ויאמרו המושלים

מקריב סיוון , וסכנון סיהס לו כקלס כסס פיר סיוון פד
 סלכ"ס ער מולך [ער סיס סס פיר סמלוכ סל מולך] ,
 ועמסס "סדכריס" דיימין לזס מלחמח סילך סס מלחמס
 סיוון , פ"כ סכסכיו מו"ל דכני מוסריכס על ספסוק סוס :

זכס וילסס עמנו כזוס וסע"ג סלס נככוו אלא לנעס לקלל סת
 סככול דכעככס כדס עסיק דעוג וסיוון סחי סוי וס"ג סיוון
 וסחמס "סדכריס" דיימין לזס מלחמח סילך סס מלחמס
 וס"ג סכסכיו מו"ל דכני מוסריכס על ספסוק סוס :

ליקוטים על התורה

(לד) ויאמר ה' אל תירא אותו וגו' . או הקב"ה האם גי'אנס
 צו משה דו ואלקס גי'ס מורא האבין פאר עוג איז
 אצי'יכין או משה האם מורא גי'עמאס פאר עוג . פאר גואס
 נוייל עוג איז גי'רעכעס גי'ווארין פון סבול אונד פון גואס אן
 גי'וואנס צוא גי'רעכעס אן לוח איז גי'נפאנגען גי'ווארין אונד
 אכר'הס האם מל'קמח גי'עאלקין מי'ס די מל'כים אונד דורך דיא
 מל'קמח איז גי'עלייגט גי'ווארין דער גא'מען פון גואס אויף דער
 וועלט , או משה האם דאס אלץ גי'עוהה האם פון גואס אונד דער
 סאכר איז ויין זכות גרויס אונד ער וועט איהם גי'ס קעגנען בר'נגן
 דריבער האם גואס גי'וואנס צו משה דו ואלקס מאר איהם קיין
 מורא האבין ער איז אין דיין האנד פונעם איהם בר'נגן :

(לה) ויכרו אותו ואת בניו וגו' . דיא גכרא וואנס אין די סכ'ק
 כרסות ווי עוג האם גי'עטן די פתנה פון די יידין
 איז דרייא סיל דיא ליינג אונד דרייא סיל די כרייס האם ער
 אויסגרי'סען אכארג וואס איז גרויס דרייא סיל אונד כרייס
 דרייא סיל אונד גואס גי'עלייגט אויף ויין קאפ אונד האם
 איהם גי'סראגן צו די פתנה יידין ער זאל דעם בא'רג ווארסין

תפלה פון משה וועט דאס אונז בייא שמיין מיר
 זאלין מיט זיי מל'קמה האלמין אונד מיר זאלין זיי
 פיי קומען : (לה) ויכרו אונד זיי האבין זיך גי'קעמט גי'עלי
 אונד זיי זענען אויף גי'באנגען אויף דעם וועג פון קשן
 ויצא אונד עוג דער סל'ך פון גאר איז ארויס גי'באנגען
 אנטקעגען זיי הא ער וכל עמי גאר ויין פאלק מל'קמה
 צוא האלמין צוא דעם ארם וואס היי'מס א'נר'עי :
 (לד) ויאמר אונד גואס האם גי'וואנס צו משה א'מירא אוי
 ואלקס ריך גי'ס פארקמען פאר אי'ס כ'ביד ווארום
 איך וועל איהם קעבין אין דיין האנד ויאם אונד גאר
 זיין פאלק ויאם א'נר'ען אונד זיין לאנד ויעש'ה לי אונד דוא
 ואלקס סל'ך צו איהם אזוי וויא דוא האקס גי'מאן
 צו סיוון דער סל'ך פון אמורי אשר יושב וואס ער
 איז גי'עעקען אין חשבון : (לה) ויכרו אונד זייא האבין

עַד-בְּרֵתִי הַשְּׂאִיר-לוֹ שְׂרִיד וַיִּירָשׁוּ
 אֶת-אַרְצוֹ : כִּב * וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וַיַּחֲנוּ בְּעַרְבֹת מוֹאָב מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן
 יִרְחוּ : ס ס ס

וַיַּחֲנוּ בְּעַרְבֵי יַם הַיַּבֵּשׁ
 עַד דְּלֹא אֲשַׁתָּאֵר לֵיהּ
 מִשְׁוִיב וַיִּרְיֵהוּ יַת
 אַרְעֵיהּ : * וַנִּמְלֹו בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וַשְׂרוּ בְּמִישְׁרֵי
 דְּמוֹאָב מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן
 לַיַּרְדֵּנָא דִּירְחוּ : ס ס ס

פ"ו. למודע סופן, ימולל סופן, טז סופן: ומסמכין וספחה כגלעדי בשופטים כסופן וס: רשב"ם

לחוציאנו: וגשים, ונפעלו, כן וגרים. ואלו היה מפורש כתרבות היה לו לנקר ונירם וי' חטף: (א) מעבר לירדן ירחו. כלומר כנגד ירדן וכנגד ירחו. לא למטה

פירוש לתורה אלהים

גישל'אנען איהו איהם יאת בני אונ וייע ויהן ויה אה כל עמו אונ נאר ויין פאלק ער ביו בלת השאר לו שריר וי האבין פון אים גים איבער גילאזט קיין איבער בלייבונג הירשו את ארצו אונ ויאת האבין גרשות ויין לאנד: (א) ויסע בני ישראל האבין די קינדער ישראל ניצוינגען בחטי אונ האבין גירדט אין ערבות מואב מעבר לירדן ירחו פון דער ויית ויית פון דעם ירדן וואס דער ירדן גייט פייא ירחו:

פירוש על התורה

פון עג, איז ער געפאלן אונ גערקת גיוראין:

סיפורי יפתח

הפמרת חקת שופטים יא

וַיִּפְתַּח הַגִּלְעָדִי הָיָה גִבּוֹר מִלִּבּוֹ.
 דער גיבן פון יפתח איז אזוי גינען, אין דיא חזקה שפטים אדין או אשה ועם ירשן פלעלער אין ארץ ישראל, אונ ויא דארף נעמען אפאן, סוז דער אפאן זיין פון דעם זעלבניגען שפט וואס דאס ווייב איז. אונ ויא פאר גים נעמען אפאן פון איין אנדער שפט, ינדער שפט זאל בלייבען בייא זיין צו פילונג, ווארום אז א אשה פון שפט ראובן נעמט אפאן פון שפט שפען, אונ ויא האם פלדער גידיען דאך דיא

" וַיִּפְתַּח הַגִּלְעָדִי הָיָה גִבּוֹר מִלִּבּוֹ וְהוּא בֶן-אִשָּׁה
 זוּנָה וַיִּזְקֶה גִלְעָד אֶת-יַפְתָּח : וַיִּתְלַד אֶשְׁת־גִּלְעָד
 לוֹ בָנִים וַיִּגְדְּלוּ בְנֵי-הָאִשָּׁה וַיַּגְרִשׁוּ אֶת-יַפְתָּח
 וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא-תִתְחַל בְּבֵית-אֲבוֹנֵנוּ כִּי בֶן-אִשָּׁה
 אַחֲרַת אֲתָה : וַיַּבְרַח יַפְתָּח מִפְּנֵי אֲחָיו וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ
 מוֹאָב וַיִּתְלַקְמוּ אֶל-יַפְתָּח אֲנָשִׁים רַיָּקִים וַיֵּצְאוּ עִמּוֹ :
 י וַיְהִי מִיָּמָיִם וַיִּלְחַמוּ בְּנֵי-עַמּוֹן עִם-יִשְׂרָאֵל : הַיְהִי
 כַּאֲשֶׁר-נִדְחָמוּ בְּנֵי-עַמּוֹן עִם-יִשְׂרָאֵל וַיִּלְכְּזוּ זֶה־נֶּגְדֵי

פירוש עברי טייטש

וויא האבין צו איהם גינאמט דו זאלסט גים גרשן אין אונער פאטערס הויז ווארום דאס ביים אוהן פון אנאנדער ווייב: (ג) ויברח אונ יפתח איז אנגיד לאפען גינארין פאר וינגע ברידער גיט אונ האט זיך באנעצט אין דעם לאנד וואס מען האט גירופען טוב בהללטי אונ האבין זיך צונויף געקליבען צווא יפתח פערע פענעמשיין אונ וייעגען ארויס גינאנגען מיט איהם: (ד) ויהי אונ עם אין גינען אין עטליכע צייטען האבין דיא קינדער פון עמון מלקחה גע' האלקען מיט די ישראל יתי אונ עם איז גינען אז

(א) ויפתח הגלעדי האט גידיסין יפתח אונ ער איז גינען פון דער שפאט גלעד התי גבור מיל ער איז גינען אשטארקער העלד ויהי גו אשה ויהי אונ ער איז גינען אוהן פון אשה וזנה פלוקר ויין פאטער האט איהם גיבארין פון אזוי אויטיב וואס ער האט ויא גינעמען אן גירושין אונ אן חתובה וילד גלעד האט גיבארין דעם יפתח: (ב) ויתלד אונ דאס דעקבע ווייב וינגע האט גיבארין קינדער צו גלעד גינלו אונ דיא קינדער פון דעם רעכפען ווייב ועגען דערוואקסן גינארין האבין וויא פאר מריבען דעם יפתח ויאזי לו אונ

גלעד לקחת את יפתח מארץ טוב : ויאמרו ליפתח
 לכה והייתה לנו לקצין ונלחמה בבני עמון :
 ויאמר יפתח לוקני גלעד הלא אתם שנאתם
 אותי ותגרשוני מבית אבי ומדוע באתם אלי עתה
 כאשר צר לכם : ויאמרו וקני גלעד אל יפתח
 לכן עתה שבנו אליך והלכת עמנו ונלחמת בבני
 עמון והיית לנו לראש לכל ישרי גלעד : ויאמר
 יפתח אל וקני גלעד אם משיבים אתם אותי להלחם
 בבני עמון ונתן יהוה אותם לפני אנכי אהיה לכם
 לראש : ויאמרו וקני גלעד אל יפתח יהוה
 יהיה שמע בינותינו אם לא כדברך כן נעשה :
 ויניח יפתח עסוקני גלעד וישומו העם אותו
 עליהם לראש ולקצין וידבר יפתח את כל דבריו
 לפני יהוה במצפה : וישלח יפתח מלאכים אל-
 מלך בני עמון לאמר מה לי וקר כי באת אלי
 להלחם בארצי : ויאמר מלך בני עמון אל מלאכי
 יפתח כי לקח ישראל את ארצי בעלותו ממצרים
 מארנו ועד הניב ועד הירדן ועתה השיבה אתה
 בשלום : ויוסף עוד יפתח וישלח מלאכים אל מלך

פעלדער צום סאן פון שכם שפען,
 ויערם דאך דיא נחלה פון דעם
 שכם רובן פארקלענערט און דיא
 נחלה פון דעם שכם שפען פאר-
 גרעסערט, און די אשה וואס האט
 גענומען זאפאן פון איין אנדער
 שכם האט פון נא גערופן ונה.
 בייא יפתח איז אייך אזוי גייען
 דער פאטער פון יפתח האט
 גענומען אויב פון איין אנדער
 שכם וואס נא האט גיהאט אירישה
 פעלדער פון איהר שכם און נא
 האט גיבארטן דעם יפתח, און
 זיין מופתע האט פון גירופן ונה.
 גאנדיעם האט דער פאטער פון
 יפתח גענומען נאך אויב פון
 דעם ונלביען שכם, און דיא
 אנדערע ווייב האט אייך געהאט
 קינדער האבן די קינדער פון דיא
 אנדערע ווייב גיזאנט צו יפתח
 איהר דרא צו זיין מופט און צו
 איהר ורושה, ווארט מיט דעם
 דין היקטו בייא אוינער פאטער
 וויא אזנה, און פון אוינער
 פאטערס פארקענין וועסטו נים
 גישן, און דריבער האבן וויא
 דעם יפתח פארקריבען פון ויער
 פאטערס היין וובשו :

(זו סמלתי טייך קען לסמוך ל)
 נדרר יפתח נדר וגו'. דער סדרש
 זאנב פיר פנענשין האבין

פירוש ע"ט

מיר פרעג איך אייך אזוי אהיה וועט איהר מיר
 נא סאכען פאר איין ראש פלומר פאטער נארט
 איהר מיר : (א) ויאמר האבין די וקני גלעד גיזאנט
 צו יפתח : ויהי שומע נאט זאל זיין דער הערער
 צווישען אויב פלומר נאט זאל זיין דער עדות אויב
 מיר וועלן נים מאהן אזוי וויא זיינע ביידי יפתח.
 (יא) ונה יפתח און יפתח איז גיזאנען מיט די וקני
 גלעד וישומו און דאס פאלך האבין איהם גיזאהן
 איבער וויא פאר איין עלצטען און פאר אהאר :
 (יב) גירב יפתח את כל דבריו האט יפתח גירעט אלע
 זיינע ביידי פאר נאט אין דער שטאט מצפה פלומר
 ער האט דארטין איבער גירעט מיט זייא אלע
 תנאים וואס זייא האבין צווישין זיך גיהאט :
 (יג) וישלח יפתח מלאכים אל מלך בני עמון און יפתח המ
 געשיקט שלוחים צום מלך פון בני עמון מען זאל
 אזוי זאגן פה לי ונה וואס האקטו צו מיר אז די
 ביקט געקומען צו מיר סלחקה האלפין אין סיין
 לאנד : (יד) ויאמר מלך האט דער מלך פון דיא בני
 עמון גיזאל : צו דיא שלוחים פון יפתח כי ווייל
 דיא ישאל האבין אזועק גענומען מיין לאנד
 ווען זייא וענען ארויס געזאנען פון מצרים פון

די בני עמון האבין סלחקה געהאלטען מיט דיא
 ישראל ונלבי וענען גיזאנען די עלצטע פון גלעד
 צו געמען יפתח פון דעם לאנד טוב : (ה) ויאמר און
 די עלצטע פון גלעד האבין גיזאנט צו יפתח גיי
 און דרא וועקט זיין צו אויב אהאר ונלחמה און מיר
 וועלן סלחקה האלפען מיט דיא בני עמון ויאמר
 און יפתח האט גיזאנט צו די עלצטע פון גלעד
 הלא פאר וואר אפס שונאם איהר האט דאך מיר
 פיינט גיהאט ותגרשוני און איהר האט מיר פאר
 טריבען פון מיין פאטערס היין ויעדע און ווארום
 ענטט איר היינט צו מיר גיבן או אייך איז ענג :
 (ו) ויאמרו און די עלצטע פון גלעד האבין גיזאנט
 צו יפתח לכו ררום עמה שבני האבין מיר זיך אצונד
 צו דיר ווידער גקערט און טוהען דיר כבוד זן
 והלכת עמנו און אז די וועקט גיין מיט אונז און די
 וועקט סלחקה האלפען מיט דיא בני עמון ויהיה
 וועקטו זיין צו אויב איין עלצטער איבער אלע
 פענמטשין פון גלעד : (ז) ויאמר יפתח און יפתח האט
 גיזאנט צו דיא וקני גלעד פלומר ער האט זייא
 גיפריעט אים שכיבים אהם אויב איהר וועט מיר
 ווידער גקערען סלחקה צו האלפען מיט דיא בני
 עמון ונה : און נאט וועט זייא געבין צו

הפסרת חקת

סיפורי יפתח

בני עמון : ^ט ויאמר לו כה אמר יפתח לא--לקח
 ישראל את--ארץ מואב ואת--ארץ בני עמון :
^י כי פעלותם ממצרים ילך ישראל במדבר עד--
 ים-סוף ויבא קדשה : ^{יא} וישלח ישראל מלאכים ו
 אל-מלך אדום לאמר אעברה-נא בארצה ולא
 שמע מלך אדום וגם אל-מלך מואב שלח ולא
 אבה וישב ישראל בקדש : ^{יב} וילך במדבר ויסב
 את-ארץ אדום ואת-ארץ מואב ויבא ממזרח
 שמש לארץ מואב ויחנן בעבר ארנון ולא-באו
 בגבול מואב כי ארנון גבול מואב : ^{יג} וישלח
 ישראל מלאכים אל-סחון מלך-האמרי מן-השבון
 ויאמר לו ישראל נעברה-נא בארצה עד-מקומי :
^{יד} ולא-האמין סחון את-ישראל עבר בגבול ויאסף
 סחון את-כל-עמו ויחננו ביהצה וילחם עס--
 ישראל : ^{טו} ויתן יהוה אלהי-ישראל את-סחון
 ואת-כל-עמו ביד ישראל ויפוס ויירש ישראל
 את כל-ארץ האמרי וישב הארץ ההיא :
 ככ ויירשו את כל-גבול האמרי מארנון ועד-היבק

גים גום געמין , צו דריי סענסן
 האם הקב"ה גענעקערט גוט און
 האם גיטאון ווי זיי האבן גיוואלט
 נאר דעם סענסן האם הקב"ה גיט
 גום גענעקערט, אלעז דער קעניש
 פון אקדש האם גיזאגט אין זיין
 תפלה דיא גערה וואס איך וועל צו
 איר זאגן וי זאל מיר געבן אביסל
 וועקער צום סענסן און ווי גוט
 וואסן צום מיר סענסן און זייער
 קעמלען וועל איך איר געבן סענסן
 קען דיא גערה וועט זיין דאס ווייב
 פון זיך, אלעז האם דאך גע-
 דארפט מורא האבן סענסן איז
 די גערה גיט פון אקדש'ס מישקה
 נאר זייער פון דיא זאקער, וועט
 ער דאך האבן פאלש געסען
 און אקדש'ען געניארט פון דעס-
 וועגן האם איהם הקב"ה געשיקט
 רבקה'ן ער זאל האבן גיטאפין
 דער צווייטער איז גלב, גלב האם
 גיזאגט דער מענטש וואס וועט אין
 געסען דיא שפאס קרית ספר וועל
 איך איהם געבן זיין סאקער פאר
 אויב, האם ער דאך געדארפט
 מורא האבן סאקער וועט קענען
 אפגען אדער אפמור וואס האם
 גייערס די וועקער און ער וועט
 זיין געסען די שפאס קרית ספר,
 וועט איהם גלב געבן זיין סאקער

פירוש עברי מיימט

סחון שפס צו מורח זייט פון מואב און זיי האבן
 גערוהט אויף גענער זייט פון ארנון ולא באו און זיי
 זענען גיט גיקוקען צו ארנון דעם גרענעץ פון
 מואב ווארום ארנון איז דער גרענעץ פון מואב :
 (ים) וישלח ישראל און דיא יודין האבן געשיקט
 שלוחים צו סחון דער מלך פון אמורי און פון
 חשבון ויאמר לו אונ דאס איהם אזוי וזאגט איך
 קעט דיר מיר זאלין דורך גיין ביין לאנד ער קומט
 ביי מיין ארט פלוסר ביי קענען : (ס) ולא האמין סחון
 און סחון האם גיט גיטרויעט דיא ישראל
 זאלין גיין דורך זיין גרענעץ, האם סחון
 איין געזאמלעט נאר זיין פאלק און זיי האבן
 גערוהט אין דעם ארט וואס קען האם גערופן
 יהץ און סחון האם מלחמה גיטאלטין מיט דיא
 ישראל : (כא) ויהוה האם גאט גיגעבן סחון מיט
 נאר זיין פאלק אין דיא הענד פון די ישראל גיט
 און דאס פאלק ישראל האם זיי געשלאגן און
 ישראל האם גירשט נאר דאס לאנד פון אמורי
 וואס ער איז גיזעסין אין דעם דאוונען לאנד :
 (כב) וירשו און דיא ישראל האבן גירשט דאס
 גאנצע לאנד פון אמורי פון דער שפאס ארנון
 ביי ובוק און פון דער מדבר ביי דעם ירדן :
 ועתה

ארנון ביי דיא שפאס ובוק און ביי דעם ירדן
 ועתה און אצונד גיב מיר דיא שפעט בשלום
 וועל איך מיט דיר גיין מלחמה האלטיין : (יד) וישלח
 עד אונ ויפתח האם גיטקערט און האם נאך גישיקט
 שלוחים צום מלך פון בני עמון : (טו) ויאמר לו אונ קט
 צו איהם דורך דיא שלוחים אזויא גיזאגט אזויא
 האם ויפתח גיזאגט לא לקח דיא ישראל האבן גיט
 גענוקען דס לאנד פון מואב און גיט דס לאנד פון
 עמון : (ס) כי ווארום אז דיא ישראל זענען אויף
 געזאגנען פון מצרים זענען זייא געזאגנען ביי
 דעם ים סוף ויבא גבשה און זענען גיקוקט אין דיא
 שפאס קדש : (יז) וישלח האבין די ישראל געשיקט
 שלוחים צום מלך אדום אזוי צו זאגן אעברה איך
 געט דיר איך וועל גיין דורך ביין לאנד ביי אין
 ארץ ישראל ולא שמע אונ דער מלך אדום האם
 זייא גיט גיזאגט ולא שמע אונ האם גיט געלאזט
 גיין דיא יודין דורך זיין לאנד וגם אונ צום מלך
 מואב האבין דיא ישראל אויף געשיקט ער זאל
 זיי לאזן גיין דורך זיין לאנד האם ער זיי אויף
 גיט גיזאגט לאזן וישב זענען דיא ישראל גיזעסין
 אין קדש : (יח) וילך זענען דיא יודין געזאגנען אין
 דער מדבר ויבא און האם ארום גערינגילט דאס
 לאנד אדום און דאס לאנד מואב און איין גיקוקען

ומן המדבר ועד הירדן: כי ועתה יהוה אלהי ישראל הוריש את האמרי מפני עמו ישראל ואתה תירשנו: כי הלא את אשר יורשה כמוש אלהיך אותו תירש ואת כל אשר תוריש יהוה אלהינו מפנינו אותו יירש: כי ועתה הטוב טוב אתה מבלק בן צפור מלך מואב הרב רב עמי ישראל אכזבלתם נלחם בם: כי בשבת ישראל בהשפון ובבנותיה ובערעור ובבנותיה ובכל הערים אשר על ידי ארנון שלש מאות שנה ומדוע לא הצלתם בעת ההיא: כי ואנכי לא חטאתי לך ואתה עשה אתי רעה להלחם בי ישפט יהוה השפט היום בין בני ישראל ובין בני עמון: כי ולא שמע מלך בני עמון ארתי דברי יפתח אשר שלח אליו: כי ותהי עלי יפתח רוח יהוה ויעבר את מצפה גלעד וממצפה גלעד עבר בני עמון: כי ויבד יפתח נדר ליהוה ויאמר אם נתון תתן את בני עמון בידי: כי ותהי הוציא אשר יצא מדלתי ביתי לקראתי בשובי בשלום מבני עמון ותהי ליהוה ותעליתיהו עולה: כי ויעבר יפתח אל בני עמון להלחם בם ויתנם יהוה בידי: כי ויבס מערוער

פאר אנויב געוויס גיט, וואס וועט זיין מיט דעם נדר, פון דעספונעגן האט איהם הקב"ה געשיקט זיין ברוינער ענגיל און ער האט זיין געטעסן די שטאט קרית ספר און האט געטעסן זיין ברוינער קלבים פאקטער פאר אנויב, דער דריטער איז געווען דער מלך שאול, ער האט געזאגט ווער עס וועט הרגען גלית וועל איך איהם געבן מיין פאקטער פאר אנויב, וואס וואלט געווען אז אונזער שנייד געבט אדער אפמאך וואס האבן געהערט די רייז פון שאול און ער וואלט גיברענג גלית וואלט איהם איך שאל געגעבן זיין פאקטער פאר אנויב, געוויס גיט, וואס וואלט געווען מיט זיין נדר, פון דעספונעגן האט איהם הקב"ה געשיקט ברוינער ער האט געהערט דעם גלית און האט געטעסן די פאקטער פון שאול פאר אנויב, דר פערטער איז יפתח, ער האט גיטאן אגדר דער ערשטער וואס וועט ארויס גיין פון זיין שטוב איהם אנטקעגן זען ער וועט קענען צוריק פון דיא מלחמה וועט ער איהם פקריב זיין פאר אקרבן עולה, האט אים הקב"ה געשיקט זיין פאקטער זאל זיין דיא ערשטער, און ווייל יפתח איז געווען צום הרגען און האט גיט געוואסט דעם זון און ער קען מתיר זיין אגדר, ברוינער האט ער פארלארן זיין פאקטער, אפילו דער מענטש איז אפצוריק אויב ער קען גיט לערנן

פירוש עברי מיימזש

שפרימין כוים מיר יפוח יי השופט גאט וואס ער איז אריקטער זאל ריכטען היינט צווישן דיא ישראל און צווישן דיא בני עמון: (כח) ולא שפע דער מלך בני עמון האט גיט געהערט דיא רייז פון יפתח וואס ער האט גישיקט צו איהם: (כט) ותהי על יפתח איז עס איז גינוארין אויף יפתח איין רוח גבורה פון גאט ויעבור און ער איז גינאגד גען דורך דיא שטאט גלעד און מנשה און ער איז גענאנגען דיא שטאט מצפה פון גלעד און פון דארט איז ער דורך גענאנגען צו דיא בני עמון: (ל) ויבד האט יפתח אגדר גיטאן צו גאט און האט אזוי גינאגט אז דוא וועסט געבן דיא בני עמון אין סיניע הענט: (לא) ותהי און עס וועט זיין הוציא דער אויס גייער וואס וועט ארויס גיין פון דער מיר פון מיין הויז אנטקעגן מיר אז איך וועל מיך אום קערין בשלום פון דיא בני עמון זאל דאס זיין צו גאט און איך וועל דאס און גענאנגען פאר א עולה: (לב) ויעבר און יפתח איז גענאנגען צו דיא בני עמון ער זאל מלחמה

(כג) ועתה און אצונד דער גאט פון דיא ישראל האט פאר טריבען דעם אמורי פאר זיין פאלק ישראל און דוא ווילסט היינט דאס לאנד ירשנן: (כד) הלא פאר וואר את אשר יורשה וואס זיין גאט כמוש האט דך גימאכט ירשנן דאס זאקטמו ירשנן ואת כל אשר תוריש יי אלהינו און וואס אונזער גאט וועט מאכין ירשנן פאר אונד דאס וועלן מיר ירשנן: (כה) ועתה און אצונד ביסטו דען קעסער פון בלק דער וזהו פון צפור וואס ער איז געווען דער מלך פון מואב האט ער זיך דען גיקרנט מיט דיא ישראל האט ער גען מיט זיין מלחמה גיהאלטין: (כו) בשבת ישראל אז די ישראל געגען געטעסן אין דער שטאט השבון און אין איהרע דערפער און אין דער שטאט ערעור און אין איהרע דערפער און אין אלע שטעט וואס איז ביי דער שטאט ארנון זענן זיי דארטין געזעסן דריי הונדערט יאהר און ווארום האט איהר אין דער מעלכיגער צייט גיט גיעטעט דאס לאנד: (כז) ואנכי און איך יפתח האב צו דיר גיט גינדינט און דוא מלך צמון סוחם מיט מיר שלעכטן וואס דו ווילסט

הפטרת חקת

סיפורי יפתח

ועד-בואה מלית עשורים עיר ועל אבל פרמים מכה גדולה מאד ויכנעו בני עמון מפני בני ישראל:

הַיְהוָה אִין אִים נִים גּוֹם. דִּי סֹאכְסַר
פּוֹן יִפְתָּח הָאֵם גִּיזְאָם צוּא אִיהֶר
בְּאַשְׁמֵר שְׁמַיִם דַּעַן אִין דִּיא תוֹרַת
סָעַן זָאל מְקַרְבִּי וַיִּין מַעֲנִשְׁטֵין פֶּאָר
קַרְטֵת, עֵם שְׁמַיִם דְּאָךְ בְּהַמּוֹת
עֲלוֹת וְאֵלֶיךָ וַיִּין, קִרְבַּנְתּוּ אֲבָדֵר נִים
עַר הָאֵם גְּעֵאמֶס צוֹעֵלֶךָ קִינְדֵרֵךְ הָאֵם עַר דַּעַן מְקַרְבִּי גִינוּעַן אִין קִינְד פֶּאָר אֲבָרְבָן, אֹנ גִּיזְאָם אִיהֶר בֵּיד נִים גִּיזְאָלֵם
נִעֲרִין עַר הָאֵם גִּיזְאָם אִיהֶר הָאֵם גִּיזְאָם אִיהֶר כִּיז אִיהֶר וַיִּין. אֹנ דְּאָרֶשׁ אִין גִּינוּעַן פְּנַחֵם וְנָאָם מִן הָאֵם בֵּי אִיהֶם
נִעֲקֵםסֵם מִרְעִין דַּעַן וַיִּין קָעַן זָאל אֶסְרוֹן סִים דַּם גִּרְדֵר נָאָר פְּנַחֵם הָאֵם גִּיזְאָם אִיהֶר בֵּין אֶסְרוֹן גִּדּוֹל דְּאָרְךָ יִפְתָּח קִינְעֵן צִי
מִיר, יִפְתָּח הָאֵם גִּיזְאָם אִיהֶר בֵּין אִיזֵם אֹוִי וַיִּוא אֶסְלֵךְ דְּאָרְךָ פְּנַחֵם קִימֵעַן צוּא מִיר, דְּרַעֲוִיִל אִין דִּיא סֹאכְסַר פּוֹן נִפְתּוֹ
פֶּאָרְלֵךְ גִּינוּאָרְךָ אֹנ בֵּידֵךְ נִעֲנַעַן גְּעֵשְׁרָאָם גִּינוּאָרְךָ, יִפְתָּח אִין גְּעֵשְׁרָאָם גִּינוּאָרְךָ עֵם אִין פּוֹן אִיהֶם גְּעֵפֶלֶן
שְׁמִיקֵךְ פְּלִישׁ נִעֲנַעַן עַר הָאֵם נָאָךְ גִּילְעֵם, אֹנ פְּנַחֵם אִין גְּעֵשְׁרָאָם גִּינוּאָרְךָ דִּיא שְׂכִינְתָּ הָאֵם זֶךְ אֲפֻסְקִיָּהוּ פּוֹן אִיהֶם:

פירוש ע"מ

הַאֲלֵמִין מִיֵּם וַיִּיא וַיִּפְתָּח אֹנ גִּיזְאָם וַיִּי גִינְעִין
צו אִיהֶם אִין דִּיא הָעֵנֶד; (לג) וַיִּים אֹנ עַר הָאֵם וַיִּי
גְעֵשְׁלֵאָנִין פּוֹן דְּעַר שְׁמַטֵּם עֲרוּעַר בֵּין מִעַן קוֹמֵם
צו מְנִית צוּאָנְצִיג שְׁמַעֵם אֹנ בֵּין דַּעַם אֲרַם אֶבֶל

אחר קריאת פרשת השבוע היום מקרא ואחד הרגום
והפטרה ומומזר ה' מלך גאות לבוש או מומזר שיר

ברטנורא יום ו משנה אהלות סי"ג עיקר תוי"ט

העושה מאור. חלון המשי לאורה. בתחלה. משום דכתיב למתני סיפא שירי המאור חתף רישא בתחלה. מקרא
גדול של לשכה. הוא כפוגדיון האעלקי וכסעל נירובית ויסנו כמלא נקב של עול אם יש בחלון כשיעור
הזה מביא את העומחה ללד אחר: שירי המאור. אם נשאר מן החלון שלל כספס: חדרוהו מיס. שלל נעשה חמור
ע"י חלל של ע"י מרות המים: או שרצים. כגון החולד והעכבר: או שאכלתו מלחת. שהארץ מלמה ומתבקעת
מחליה: מלא אנורף.
העושה מאור בתחלה שיעורו מלא מקרח גדול [6] כן. מפני שיש כמה גווי
של לשכה. שירי המאור רום אצבעיים
על רוחב אנורף. אלו [6] הן שירי המאור.
חלון שמתמה ולא הספיק לגומרה. חדרוהו מיס
או שרצים או שאכלתו מלחת שיעורו מלא אנורף.
חשב עליו לתשמיש שיעורו בפורת טפח. למאור

ירק י א העושה מאור בתחלה או איינער מאכט
אנייגעס פֿענסקער די ליכטיגקייט
זאל אריין גיין אין שטוב שיעור מלא פֿקח גדול של
לשכה אויב די לאך פון פֿענסקער איז גרויס ווי דער
גרויסער ענגער פון בית המקדש, קען דורך גיין
אטמאָפֿאָה פון איין שטוב אין די אנדערע שטוב
דורך דעם פֿענסקער שיעור האָר אויב אפֿענסקער
איז פֿאָר מאַכט גינאָרין אונ עם איז געבליבען
אָפֿן רום אַנצטייט צוויי פינגער די הייך על רוחב הגדול
און די ברייט וויא די ברייט פון ערשטין גליד פון
גראַבין פינגער, קען אויך דורך גיין אטמאָפֿאָה פון
איין שטוב אין די אנדערע, דורך דעם פֿענסקער
זאל מן שיעור האָר דאָס מיינט די משנה עם איז
געבליבען פון פֿענסקער חלון שספֿיק קען האָט
פֿאָר מאַכט אפֿענסקער ולא הספיק לטפֿוּה אונ קען
האָט ניש צייט גיהאָט צוואַ ענדִיגען דאָס פֿאָר
מאָבונג, איז דער ווייל געבליבען אַלאַך אויף
צווייא פינגער די הייך אונ די ברייט איז וויא די
ליכטיגקייט זאל אריין גיין דורך דעם פֿענסקער
שיעורו

אלמתי שם חפזו: למאור. להכניס אורה: הסריגות. מחילה קמין שזכה מסורגת שעושים בחלומות של אורות: והרפפות. מחילה מסורגת שעושים בחלומות של בני הקין שיושבים סס להתקרה: מצטרפים כמלא מקדח. ואזיר שנין הסריגים אע"פ שאין במקום אחד כמלא מקדח מצטרפין בין כולם לכמלא מקדח: להביא את הטומאה ולהוציא את הטומאה. לכו אפלוגמא דב"ש וכו' קאי אלא

אשיעוריה דרישא קאי וכו' מלא מקדח ומלא אגרוף ופוחח טפח לחתוך כל השיעורים הללו בין להביא את הטומאה לבית ובין להוציא את הטומאה מן הבית ור"ש פליג וסבר כולן שזעורן כפוחח טפח ולית ליה שיעור מלא מקדח ומלא אגרוף ויביט חלון העשוי לחמור כנגד החלון ויחטבל אזיר של הלון: שעורה בפותח טפח. כחלון העשוי להשיש: נהן את התקרה באמצע החלון. שגמאל החלון הגוי למעלה מן התקרה ומלי למטה: חלון התחתון בפותח טפח. כדן חלון העשוי להשיש דהא אין כלן אזיר: והעליון מלא מקדח. דלמעלה מן התקרה הוא לאזיר: ג החור שברלת. בחלמט. כגון ששיר סמון לאסקופט: או מלמעלה: שיר הגניפה. מנה: ולא מירקה. לא גמרה: או שפתחתו הרוח. כלומר או שמירק את הסגירה אלא שכתה הרוח ופתחו: שעורו מלא אגרוף. דכיון דנפתח ממילא הוי כמורכוז מים או שלים וכך סיפא לא פליג ר"ע שמוס דהור כשחלמט עשה הארס שמתכוין ולא מפני שרף לחור אלא קלרים היו הדפין שנטשה מן הדלת ועלתה דעתו להניח הנכב בחלמט יותר מלהניח למטה או למעלה ודמי לעשה במתכוין אבל כשהניחו מלמעלה או מלמעלה אין זה

כל האזיר אדם שיש: (ג) וכלל דל"ג חלל להוציא אלא ס"ג וכו' וכו'. ומסו"ט: [ג] התקרה. פ"ו תקרה ביתא שטר כנה חולט ל"ו ס"ט: (ג) וקשה דלמא יעשה משולם, והר"ש כ' שמוס חור כדנת להדפין בו את הכר וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' קמט וכו' כ"ט להשיש קנה של

כלל, ואין הלכה כר"ע. ב חלון העשוי לאזיר. להכניס בו חזיר העולם ויביט חלון העשוי לחמור כנגד החלון ויחטבל אזיר של הלון: שעורה בפותח טפח. כחלון העשוי להשיש: נהן את התקרה באמצע החלון. שגמאל החלון הגוי למעלה מן התקרה ומלי למטה: חלון התחתון בפותח טפח. כדן חלון העשוי להשיש דהא אין כלן אזיר: והעליון מלא מקדח. דלמעלה מן התקרה הוא לאזיר: ג החור שברלת. בחלמט. כגון ששיר סמון לאסקופט: או מלמעלה: שיר הגניפה. מנה: ולא מירקה. לא גמרה: או שפתחתו הרוח. כלומר או שמירק את הסגירה אלא שכתה הרוח ופתחו: שעורו מלא אגרוף. דכיון דנפתח ממילא הוי כמורכוז מים או שלים וכך סיפא לא פליג ר"ע שמוס דהור כשחלמט עשה הארס שמתכוין ולא מפני שרף לחור אלא קלרים היו הדפין שנטשה מן הדלת ועלתה דעתו להניח הנכב בחלמט יותר מלהניח למטה או למעלה ודמי לעשה במתכוין אבל כשהניחו מלמעלה או מלמעלה אין זה

פרישען לופט אין שטוב שיערה מלא מקדח דארף דער פֿענקטער זיין גרויס ווי די לאך פון אַענגער. קען דאס בריינגען די שומקאה פון איין אָרט אין אַנדערן. אָרט נָהן בית וצדק ליה אויב ער האט ניבאָהט אַ שטוב אויסוויינג ביי דעם פֿענקטער. קען שוין גיט אַריין קומען דער לופט אין שטוב שיערה בפותח טפח דארף דער פֿענקטער זיין גרויס ווי אַמפּח נחו את התקרה באמצע החלון אויב מען האט ניגעבין דעם געלעק פון די שטוב וואס מען האט ניבאָהט אין מיטען דעם פֿענקטער. איז אהאלקער פֿענקטער אונטער דעם געלעק און אהאלקער פֿענקטער איבער דעם געלעק ויחמטן בפתח טפח דער אונטערשטער האלקער פֿענקטער דער פֿענקטער זיין גרויס ווי אַמפּח והעליון און דער אייגערשטער האלקער פֿענקטער מלא מקדח דארף זיין גרויס ווי אַענגער פּויערם אויס: ג החור שברלת אויב אין די מיר איז דא אלאך שיעור מלא אגרוף דארף די לאך זיין גרויס ווי אפויסט ודאס איז ווי אקאפ פון אגרויסין קענטשן דבר רבי עקיבא איז וזאנט רבי עקיבא רבי טרפון וזאנט בפתח טפח די לאך דארף זיין גרויס ווי אַמפּח שיר בה התיר אויב דער מייסקער וואס האט ניבאָהט די מיר האט גילאוי אַזויא ווי אַפּענסטער אין די מיר, דהיינו די ברעטער זענען נייען קורץ אין געבליי בען אלאך מלפּטן אונטען בייא די שוועל או שוועלן אָדער הויבין בייא דעם געלעק וואס איבער דיא שוועל תיפּה אָדער ער האט צו ניבאָהט די מיר ולא מירקה אונטער האט גיט נוס צו ניבאָהט איז גע-

שיעור מלא מקדח אויב דער פֿענקטער איז גרויס ווי די לאך וואס מען קען מאכין מיט אַענגער. קען דורך גיין די שומקאה פון איין שטוב אין די אַנדערע שטוב דורך דעם פֿענקטער הסריגות די איינענען קראמין וואס אין פֿענקטער והפּחות און די פאר פלאקטענע פֿענקטער וואס זענען ניבאָהט דיא לופט וזאל אַריין גיין אין שטוב אום זומער, אַפּילו זענער לאך באזונדער איז גיט גרויס ווי די לאך פון אַענגער, פון דעקטוועגן מצטרפין כמלא מקדח דעקענען זיך צו זאמען אַלע לעקער, אויב אַלע צו זאמען זענען גרויס וואס אַענגער, גיט דורך דיא שומקאה דורך דעם פֿענקטער פון איין שטוב אין די אַנדערע שטוב כדברי בית שמאי אזוי זאנמט בית שמאי בית הלל זאנמט די שומקאה אַזיך כמלא מקדח עם מו זיין אויף איין אָרט איין לאך גרויס ווי אַענגער, גיט מען זאל צווא זאמען דעקענען פון עטליכע לעקער להביא את השומקאה ולהוציא את השומקאה די אַלע פֿענקטער וואס מען האט גייעכניט וקלא מקדח גזול, און רוס אַצבעים, און קלא אגרוף, און פּוחח טפח איז אַריין צו בריינגען די שומקאה אין שטוב און ארויס צו זיהען די שומקאה פון שטוב. נכי שמעון זאנט להביא את השומקאה ולהוציא את השומקאה אריין צו בריינגען די שומקאה אין שטוב און ארויס צו זיהען די שומקאה פון שטוב בפתח טפח איז אַלץ דער שיעור אויב דער פֿענקטער איז גרויס אַמפּח (עין ברע"ב ובתי"ם): ב חלון העשוי לאזיר אַפּענסטער וואס איז ניבאָהט גיט אַריין אַריין צו בריינגען דעם

כעושה דיהם אלה מחמת שהסורים קררים ולא נחמלא
הקב: ד' העושה מקום. עקב נקב מפולס (ג) ככותל
ל: יניה סס קנה של אורנים: ולאספתו. מרז כלשון יון
קירין אספתו ויה אורנים כלי תבנית מרז: שעורו בכל
שרוא. להניח את העומאה
לגד האחר: לזון את עיניו.
להסתכל מסל לשרות הרבים
או להניח: ולתשמיש.
להניע סס חלניו (ד):
ה' אלו ממעטין את
המפח. חלון שיעורו
כפוחה טפח וכה אחד מכל
הני דהשיב הכה אחד מונה טו
וממעט את האור המבטב
הולץ חלון העומאה עורבה
לגד אחר: ע"רובע עצמות. אסיש כבית רובע עצמות

גדו להניחו: [ג] כ"ט. כשיעור השמים שכולם למפוח
בו. מהכ"ט: (ד) חון מרז: יד הסוכרים למפוח, כ"ט:
[ג] ט"ו. ט"ו פל כח כמו פל: יד מפזר: יד (א) וסס כן
[ה] הדבר נמי פחות מעלס כשעור: ושמא סדר חילא נחמשת
יכדי שכן וכללה. ועכ"ל סס כחב להמפעטין דלס לית כחלס
כשיעור למפוח כלסו חמשתין

אנרוף: ד' העושה מקום לקנה ולאספתו ולרז
שעורו [ג] כל שהוא כדברי ב"ש. בה"א בפותח
מפח. ולזון את עיניו ולדבר עם חבירו ולתשמיש
בפותח מפח: ה' אלו ממעטין את המפח פחות
מכיות בשר ממעט [ד] ע"ר רובע עצמות, ופחות
מעצם כשעורה ממעט ע"י כיות בשר. פחות
מכיות מן המת פחות מכיות מן הנבלה פחות
מבערשה מן השרץ פחות ככביצה אוכלים.
התבואה שבחלון וככיי שיש בה ממש. ונבלת
העוף המהור [ה] שלא חשב עליה ונבלת העוף
מנשבו. סוס: [ס] שלם כ"ו.

המטמא צולת: ופחות מכיות מהמת מונח בחלון ממעט ודוקא פחות מכיות דללו כיות הוא עלמו מטמא כהאל
ודוקא ע"י רובע עצמות אבל חי איכא בבית כיות כשר מן המת אין פחות מכיות זה ממעט לדרכה כשר מלטרף עם
כשר ויהיטו טעמא נמי דדוקא כשר ממעט ע"י עצמות ולא עצמות ע"י עצמות דעצמות אעלמות מלטרפי: פחות מצעם
כשעורה. אבל עלם כשעורה לא ממעט מאוס דממטא כמגע וכמטא: פחות מכיות מן המת. השתא דהר הניח
א"ע"ו דהנא ליה רישא ללשמתין דממעטי ע"א כל המטמאין כהאל כנון רבועית דס ומלא תרודו רבוב וכל חותן כשחיון
כפ"כ (ה): פחות מכיות מן הנבלה וכו'. כל הני דהשיב מכלאן וחילך ממעטי כין ע"י עצמות כין ע"י כשר ופחות
מכיות אוכלים שאין אוכל פחות מכיות ממטא חרירים ולא מקבל קומתא מן התורה (ו) הלך ממעטת וחולץ כפי
העומאה: והתבואה. שהשיטה רחוק (ז) כי הכולל ומתפשט. ענפיה וסכרו את החלון דמחזר לקרקע יד: וככיי
שיש בה ממש. קורי עכבים נקראים כיות חלי טעמתי נקראים כיות קורי עכבים ומלא כמותו קקיה ופעמים שהוא חל מלך
והוא ככיי שאין בו ממש ופעמים שהוא כפין אריגת כנד והוא ככיי שיש בו ממש: ונבלת עוף מהור שלא הישב

בליבוען אביסקל האפין או ששתתו תיחא אדער דער
ווינט האט אביסקל גינעפונט דרא מיר שיעורו פלא
אגידו דארף דרא לאך זיין גרויס נוי אפויקט ודאס
אין וויא אקאפ פון אגרויסען קענטשן: ד' היטיה
פיקס קנח אויב קען האט גימאכט אלאך אין דרא
נואנט ער זאל דורך די לאך געבין דעם וועבער
האלץ צו זיין חבר ויאספתי אונ ער זאל געבין צו
זיין חבר דעם האלץ וואס אין גימאכט אזוי וויא
אשווערד וואס דאס דארף קען אויך צום נועקען
ילך אדער ער זאל געבין זיין חבר אליקט דורך די
לאך שיעורו קל שתיא אויב דרא לאך אין אזוי גרויס
אז ער קען דארט ניצען וואס ער דארף, און שוין
דורך גיין אמוקאה דורך איהר דבריי ביה שמיא אזוי
זאגין בית שמיא, בית הלל זאגין כשיח טפח דרא
לאך דארף זיין גרויס וויא אטפח לזון את עיני אויב
די לאך אין גימאכט קען זאל דורך איהר קוקען
אין גאס יליבר עם חברי אדער צו רעדן מיט זיין
חבר דורך איהר ולימשיש אדער צום בניצען אריין
צו לייגן עפעס אין די לאך בפיחת טפח דארף די
לאך זיין גרויס אטפח: ה' אלו מפעטין את הפסח אויב
אייגע פון די זאגין וואס דאס אין נייערקינט, ליגט
אין אפעקסער וואס אין גרויס וויא אטפח מאכט
זיין ווייניגער דעם טפח אז דרא מוקאה זאל גיט
קענען דורך גיין פחות מפינת בשר אויב פלייש פון
אמת וואס אין קלענער וויא אייליבירט ליגט אין
אפעקסער וואס אין גרויס נוי אטפח סמנש מאכט
די פלייש קלענער דעם פעקסער די מוקאה זאל

גים קענען דורך גיין על ידי רובע עצמות אויב דרא
מוקאה אין ווייל אין שטוב ליגט אפעקטיל קב
בייגער פון אמת וואס זיין ווענען קטמא אלץ
וואס אין שטוב אין דרא ופחות מפינת כשעורה אונ אויב
אביינדערל קלענער וויא אנערשם ליגט אין דעם
פעקסער וואס אין גרויס אטפח סמנש מאכט דער
ביינדערל קלענער דעם פעקסער די מוקאה זאל
גים קענען דורך גיין על ידי כיות בשר אויב דרא
מוקאה אין ווייל אין שטוב ליגט פלייש פון אמת
גרויס וויא אייליבירט וואס זאל אין קטמא אלץ
וואס אין שטוב פחות מפינת מן חמט אויב אין פעקס
סער ליגט אשטיקעל פלייש פון אמת קלענער נוי
אייליבירט אונ אין שטוב ליגט אקוואמיריל בלוט
פון אמת אדער אלעפיל פארפוינג פון אמת,
פאר שפעלט דאס דרא מוקאה זאל גיט קענען
דורך גיין, אונ אויב עם ליגט אין פעקסער פחות
מפינת מן הנבלה אשטיקיל פלייש פון אגבלה קלענער
וויא אייליבירט, אדער עם ליגט פחות מפינת
פון חשר אשטיקיל פלייש פון אשרץ קלענער וויא
א ארבעס, אדער עם ליגט פחות מפינת אוכלים אכילת
נוארך ווייניגער וויא אין גרויס אדער חמטא
שחילו תבואה וואס אין פאר ויענט גיווארין נייט
פון די וואנט אונ זיין ווענען ארויף גיוואקסין פון
זיין פאר שפעלען דעם פעקסער וככיי שיש בה
ממש אדער שפנינועבאכץ וואס אין גראב גיוועקט
פאר שפעלען דעם פעקסער ונבלת העוף מהור שלא

עליה. שכלת עוף טהור אינה מטמאה עד שיחשוב עליה לאחילה וזו הטמאה טומאת אכולים כבבילה ואינה לריכה בכשר: נבלת עוף טמא מטמאה עליה ולא הכשירה. לנבלת שוף טמא לריכה מהשנה ולריכה הכשר כלומר שיכא עליה מים או אחד משנה משקין ואם חסר מהשנה או הכשר טהורה וממעתה וחוללת כשתי הטומאה: ו ולא הבואה שבחלון. שהשריפה בחלון ממש משום דדעתו לפנותה שיא מקלקלת את הכותל

וכל דבר שדעתו לפנותו אינו ממש בחלון ולעיל חיירי שהשריפה רחוק מן הכותל להשתחף אינו דעתו לפנותה: השתיו והערב המנוגעים. דשתי וערב מטמא כנענים ודבר טמא אינו מטמא: ולא לבנה מבית הפרס. הלבנה העשוי מעפר בית הפרס ר"מ סבר שהיא טמאה כמו שעפר בית הפרס קמח הלכך אינה ממעטת

המטא שחשב עליה ולא הכשירה או הכשירה ולא חשב עליה: ו אלו שאינן מומעין אין העצם ממעט ע"י עצמות ולא בשר ע"י בשר ולא כותל מן [ו] המת ולא כותל מן הנבלה ולא בערשה כו' שבהלינות ולא כביצה [ו] אובלים ולא הבואה העוף הטהור שחשב עליה ולא נבלת העוף הטמא שחשב עליה והכשיר' ולא השתי והערב המנוגע' ולא לבנה מבית הפרס דברי ר"מ והכ"א הלבנה ממעטת מפני שעפרה טהור. זה הכלל הטהור ממעט והמטא אינו ממעט:

דעוקאים: [ו] העם. קשה ספיקא דכללו טומאה שבתיה איסור גופיה מביא הטומאה לנים שכללו וז"ל כגון שהמים זונה כ"ח וטומיה ללד כה"כ שהטומאה נכנסו וכו"ח גופיה לא מטמא ליה ואינו מעטעט וסד"ח להכתיב ימטס כו' וטמיה"ט: [ז] אובלים. קשה אמרי לא הני כרישט כהדי מתטמין כרישט שלא הכשרו וכשישט לתי און ממעטין אובלין שהוכשרו כמו דתי כנכלט עוף טמא שהכשירה ושמע דבר שטוס הוה וכנכלט עוף טמא אלטרין לאשפעטין דלא טיי כנכלת עוף טהור דלא כפי"ט חז"ל לכו"ס כמו גוש: כפי"ט הכשר, פטר"ס: (ח) וכו' וט"כ חז"ל לכו"ס כמו גוש: וטעור הגוש כפיכה גדולה של

בחלון ורצק ככרי לא טמאוי אלא גוש ככרייתו הכלל מביא הפרס ולא העפר אפי' לאחר שנכלו (ח) והלכה כהכמים סקלים שהיו כחומס המרוטין:

קשב עליה אונ אנפייגעקער עוף וואס קען האט איהר גי'קענט עסקין אונ ער האט גיט גי'טראכט קען זאל עסקין די נבלה, אונ די נבלה ליגט אין דעם פענקסער, אדער ונבלת העוף המטא שחשב עליה אנפייגעקער עוף וואס קען האט איר גיט גי'קענט עסקין אונ ער האט גי'טראכט קען זאל דיא נבלה עסקין ולא הכשירה נאר זיא איז גיט אנגי'קריים גי'טרארין צו קמא ווערין, קען האט אויף איהר גיט ארויף גי'טראסין וואקער אונ גיט אנדערע מושקאה או הכשירה אדער זיא איז אנגי'קריים גי'טרארין טמא צו ווערין קען האט אויף איהר ארויף גי'טראסין וואקער אדער אנדערע מושקאה, נאר ולא הישב עליה ער האט גיט גי'טראכט קען זאל די נבלה עסקין, די אלע זאכין אויב זיי ליגען אין פענקסער וואס ער איז גרויס אטמא, מאכין זיי איהם קלענער די מוירקאה וואס ליגט אין שטוב וועלעך מושקאה עם אין זאל גיט קענען דורך גיין: ו אל שאין ספעטין אונ די זאכין מאכין גיט ווייניגער דעם פענקסער אין הגעט ספעט על די העצמות אויב אין פענקסער ליגט אריין פון אמת און אין שטוב ליגען בייגער פון אמת. ווערמ גיט דער פענקסער ווייניגער דורך דעם גיין ולא ביש על די דש אונ אויב אין פענקסער ליגט פלייש פון אמת און אין שטוב ליגט פלייש פון אמת ווערמ גיט דער פענקסער ווייניגער דורך דיא פלייש ולא נזית מן חסת אונ אויב אין פענקסער ליגט פלייש פון אמת נרויס וויא אזילי'קירט ולא נזית מן הנבלה אונ אויב אין פענקסער ליגט אשמי' קול פלייש פון אנבלה גרויס וויא אזילי'קירט ולא בערשה און שרץ אונ אויב אין פענקסער ליגט אשמי'קול פון אשרץ גרויס וויא אדערקע ולא כביצה אובלים אונ אויב אין פענקסער ליגט עס גי'טרארין גרויס ווי זאציי ולא טמאה שבהלינות אונ אויב הבואה

איז איינגי'טרארצילט גי'טרארין אין פענקסער וואס קען וועט זייא פון דארט אויס רייסין זייל זייא מאכין קאלע די וואנט) ולא כפי' שאין בה מפש אדער דער פענקסער איז פארצויגן קיט שפי'וועכאקן גאנץ דין וואס עם וועט זיך איבער רייסין ולא נבלת העוף הטהור שחשב עליה אונ אויב אין פענקסער ליגט אשמי'קער עוף ונאעל'קער וואס קען האט איהם גי'קענט עסקין אונ ער האט גי'טראכט קען זאל די נבלה עסקין ולא נבלת העוף המטא שחשב עליה והכשירה אונ אויב אין פענקסער וואס קען האט איהם גיט גי'קענט עוף ונאעל'קער וואס קען האט איהם גיט גי'קענט עסקין אונ ער האט גי'טראכט קען זאל עסקין די נבלה אונ עם איז ארויף גי'טראסין גי'טרארין אויף די נבלה וואקער אדער אנדערע מושקאה ולא השתי הערב הסתענים אונ אויב אין פענקסער ליגט דיא פערדים פון וועבונג דיא לאנגע פערדים אדער דיא קורצע פערדים, אונ אויף די פערדים איז דא אגע ולא לבנה כבית הפרס אונ אויב אין פענקסער ליגט אציגיל וואס ער איז גי'טראכט פון ערד פון אוי אפעלר וואס אין איהר איז צו אקערט גי'טרארין אקער די אלע זאכין מאכין גיט ווייניגער דעם פענקסער דברי רבי מאיר אויז זאנט רבי מאיר הקמים אפרים אונ דיא הקמים זאגין הלבנה ספעט דער ציגיל מאכט זא ווייניגער ספי' שפחה טהור וזייל די ערד איז טהור ית הבל דאם איז דער קלל הטהור ספעט די זאף וואס איז טהור אונ עם ליגט אין פענקסער מאכט עם ווייניגער דעם פענקסער די מושקאה זאל גיט קענען אריין קוקען אין דיא אנדערע שטוב המטא איז ספעט אונ וואס עם איז קמא אונ עם ליגט אין פענקסער מאכט עם גיט ווייניגער דעם פענקסער:

ומצא כס דמות יונה : וא"מ
 ודלמא לרבנן ואלא כ"מ
 יו"ל דה"כ ס"ל לר' יוחנן
 לבימר לבנן מלא כה דיוס
 יונה כו : ע"י י"ל דלא מבעיא
 ליה חלל לנ"ע דבכדי קל
 מוטבו ולך דעמי וואדס
 דעמי כהמה נמי קרוי ולך לו
 לא חבל לבנן שפוט' ע"י דשני
 דלא מיקריי ולך חלל אדם דעמי
 חשה וימתיי כחיה ע"י יוחנן
 דלמך ססוד אפי' לבנן וכ"ל לר' מאיר :

בעא מניה רב אדא בר אהבה מאבוי לר"מ דאמר
 בהמה במעי אשה ולך מעליא הוא אדם
 במעי בהמה מאי למאי נפקא מיניה לאשתריוי
 באבילה והפשוט ליה מהא דר"י דא"ר יוחנן
 השוחט את הבהמה ומצא בה דמות יונה אמרה
 באבילה. הכי השתא התם לא פרוטת איבא ולא
 פרסה איבא הכא נהי דפרסות ליבא פרסה מיהא
 איבא :

אדם במעי בהמה. שחטה
 ומלא בה דמות חלס
 מהו ו"ל אמרינן כי היכי
 דלזיל ר' מאיר כתר חמיה
 ה"כ ויל כתר חמיה ושרי
 גאבילה : עוף אינו לו
 פרסה. חבל אדם נהי
 דפרסות ליבא חלון פרסותיו
 סדוקות חלון לו שני עקבים
 כמו לכהמה : פרסה מיהא איבא. וכתיב כל מפרסת
 פרסה ככהמה תחבלי דלס נמלא חוך משי כהמה קלוס כ"ו שלא יבא
 לר"ש דלמר קלוס כן פרה חסור מודה הוא דלס נשחטה אמו ונמלא
 במעיה דמותה וככי מפרס כפרק כהמה המקשה :

דלמך ססוד אפי' לבנן וכ"ל לר' מאיר :

קאר מען ויא גימ עסין. או מען גיפנימ אפענקש
 אין דיא בהקה קאר מען דאך איהם גיוויס גימ
 עסין. זאגט דיא גקרא הכי השמא עם איז גימ
 גלייף איינס צו דאם אנדערע דהם לא פרסה איבא
 ולא פרסה איבא דיא קאהב וואס מען האט געפונען
 אין דיא בהקה איז גימ גלייף צו דיא בהקה.
 ווארום ויא האט גימ גישפאלטענע קלאהען אונ
 האט גימ נאנצע קלאהען דהא אפער דא דעם
 קעגנש וואס מען האט געפונען אין דיא בהקה
 נהי דפרסות ליבא אמת ער האט גימ גישפאלטענע
 קלאהען פרסה מידי איבא אפער קלאהען ואפארעשר
 ווען האט ער, און אין דיא חורזה שפוימ כל
 ספרסת פרסה כהקה תאכלו. איבא מען נועם
 געפינען אין אבהקה אפילו אנעלבע וואס האט
 נאנצע קלאהען זאל מען אויך מענין עסין. קען
 דאך זיין אז מען האט געפונען אין אבהקה אזוי
 וויא אקנד זאל מען איהם אויך מענין עסין :

קאר מען ויא גימ עסין. או מען גיפנימ אפענקש
 אין דיא בהקה קאר מען דאך איהם גיוויס גימ
 עסין. זאגט דיא גקרא הכי השמא עם איז גימ
 גלייף איינס צו דאם אנדערע דהם לא פרסה איבא
 ולא פרסה איבא דיא קאהב וואס מען האט געפונען
 אין דיא בהקה איז גימ גלייף צו דיא בהקה.
 ווארום ויא האט גימ גישפאלטענע קלאהען אונ
 האט גימ נאנצע קלאהען דהא אפער דא דעם
 קעגנש וואס מען האט געפונען אין דיא בהקה
 נהי דפרסות ליבא אמת ער האט גימ גישפאלטענע
 קלאהען פרסה מידי איבא אפער קלאהען ואפארעשר
 ווען האט ער, און אין דיא חורזה שפוימ כל
 ספרסת פרסה כהקה תאכלו. איבא מען נועם
 געפינען אין אבהקה אפילו אנעלבע וואס האט
 נאנצע קלאהען זאל מען אויך מענין עסין. קען
 דאך זיין אז מען האט געפונען אין אבהקה אזוי
 וויא אקנד זאל מען איהם אויך מענין עסין :

זוהר ויקהל דף רג ע"א

כד עאל שכתא אלעריכו ר' חנין עמל קדישא לאסחאה גרמייהו ממשושא דחול. מאי טעמא. בנין דכחול רוחא חרשא
 זולא ושקיעא זכרא כל עמא. וכד בעי רב גס לנפקא מן הכהו רוחא ולאעלא כרוחא חרשא קדישא עלאה כעי
 לאסחאה גרמיה למשרי עליה הכהו רוחא עלאה קדישא. ת"ח רזא עלאה דמלה כל חינון שית יומין (קיימא מלה דכלא)
 אחסדהו כרוז דחד נקודה קדישא וכלהו יומין אחסדהו כיה. ואית יומין אחרנין דקיימין לכר כספרא אסרה. ואית
 יומין אחרנין דקיימין לנו מענולא קדישא ואחסדהו כקודה קדישא. וישראל קדישא וכל חינון דמתפקין כקודה כל
 יומא דשכתא אחסדהו כל חינון שית יומין כחינון שית יומין דלגוהו דאחסדהו כהיא נקודה אחסדהו כהיא בנין לנטרא
 לון. וכל חינון שית יומין (ד"ף בחינון) שית יומין דלגוהו) דשכתא כהיא נקודה עמירא חייה. כיון דעאל שכתא כדון
 סלקא כהיא נקודה ואחסדהו ואחסדהו לעילא וכלכו עמירין כגוה :

הלכה פסוקה יוסף לחק מוסר

הרכיב"ם הלכות שבת פ"ק ט.
 (א) החלבון את הצמר או את הפשתן או את השני וכן כל כיצא בהם כמה שירדן להתלבן חיוב.
 (א) החלבון את הצמר או את הפשתן או את השני וכן כל כיצא בהם כמה שירדן להתלבן חיוב או איינער האט
 געוואשן אום שבת וואר אדער פלאקס אדער רויטע קאדים. אדער אנדערע זאכן וואס איז דער שטייגער מען זאל וויא וואשן אינער חיוב אקרבן אדער קרת אדער בית דין הרגנן איהם
 חכמה

פרום אסור לאסר לגלות. בשבת 61 ידבר אדם מלאכיו שמתו
 או שהן בלתי כדו שלא יאסרו וסבור בשבת לזכר דברים בעלים
 דכתיב מלא סוף ודבר דבר. וכן מילנו כינושגמי אמרי דר'
 ישמעאל סוף קא משמע מובא אמר לה סתוקי דמילי אסירי.
 וטעם דכ' אמר' זכוקה סתוקי מלאכה טעם בשבת מלא מעמי סתים
 תרוד ורגיל ונעמד לדבר:

הצמא לסיקת עיס לא יבקר וסוף כ' יסוף מעט מלא סוף
 מעט וסוף כ' מעבד יתוסף. ולא יסוף מעט יופן להמליטו
 מלא אס כן סוף מעט טעם אסתיים

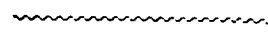
וכמה שיעורו כדי לסיק ממנו חוט א' אורכו כמלאו
 רוחב הסיט כפול שהוא אורך ד' ספחים: (ב) המכבס
 בגדים הרי הוא תולדות מלבן וחייב. והמוחט את הצנר
 עד שיוציא המים ה"ו מכבס וחייב. שהסחיטה מבגד
 כיבוס היא כמו שההכה מוצרי הבשיל. ואין סחיטה
 בשער וה"ה לעור שאין חייבין על סחיטתו:

סוף ולא יסוף מעט יומות בלעג:

ובמה שיעורו ווי נרוים זאל זיין דאס שמיקעל נואל
 אדער דאס שמיקעל פלאקס נואם, ער נואשט, ער
 זאל אויף דעם חייב זיין כדי לטות ספני וספני אחר
 אורכו כפול רוחב הסיט כפול מען זאל קענען פון דעם
 ביקור וואל אדער פון דעם ביקור פלאקס אויס-
 שפינגען אשטיקיל פארים נואם, ער זאל זיין לאנג
 ווי נויטיג עס איז פון גראבין פינגער ביו צום ערש-
 טין פינגער, דאס איז סאפיל נויטיג ווי עס איז פון
 איין פינגער צום אנדערן שווא אורף ארבעה ספחים
 דאס איז לאנג פיר ספחים: (ג) המכבס בגדים או ער
 נואשט קליידער אום שבת דבר הוא תולדות מלבן חייב
 איז דאס גלייך וויא מען מאכט נויים נואל אדער
 פלאקס אום שבת אום מען איז חייב המוחט את הצנר
 עד שיוציא המים שבו זה מכבס וחייב או ער קנועטשט
 אויס אום שבת אאקע קלייד עס זאל ארויס די
 נואסער פון אינגויניג, דאס הייסט אויך ניוואשין
 אונ ער איז חייב שסחיטה מצרכי כבוים הוא נוארום דאס
 אויסקנועטשין דיא נואסער פון אנענואשענע זאך
 דאס הייסט אויך ניוואשין כמו שההנה מצרכי הבישיל
 אזוי ווי אויסקנישען דאס גיקעכץ נואם קאכט ויך
 אין טאפ גיהער צום קאכין ויא סחיטה בשער או מען
 קנועטשט אויס די נואסער פון די האר אום שבת
 איז מען גיט חייב, נוארום דיא נואסער איז גיט
 איינגיוואפט אין די האר גאר צווישען די האר וויא
 הדיו לשט שאין חייבין על סחיטתו איז מען קנועטשט אויס
 נואסער פון אפעל אום שבת איז מען אויך גיט חייב
 אויף דעם אויסקנועטשין, ווייל די נואסער איז גיט
 איינגעוואפט אין די פעל:

יש ויזעו פים זענען ווי מארארשטייגנע זיילין
 (אונ ווי עס שטייט נויטיגער אין דיא פסוקים) דאס
 קאר מען גיט זען ביי אאשה, דאס הייסט אעררה
 ובל שררה לכמות אמיר לאשה לללות אונ אלע ארבער
 פון דעם מענטש ווס איז דערשטייגער מען זאל זיי
 בארעקן קאר גיט אאשה זייא אויברעקן בשבת
 אל יבר אדם סאורתיו שמתו או שמתו בצער שבת קאר גיט
 אקענטשט שבעטסין פון זינגע נומע פריינד נואם
 זענען גישטארבין אדער פון זייער צער נואם זייא
 האפין כדי שלא יפסד ער זאל ויך גיט מצער זיין
 אום שבת ואמר בשבת לזכר דברים במלים מען קאר
 גיט גריידין אום שבת לזייריגע רייד דכתיב מצדא חפצה
 דבר דבר נוארום עס שטייט אין פסוק דוא זאלקט
 גיט נזקען צו זעפינגען שבת זינגע גישעפטין אונ
 גיט צו ריידן פראקסער רייד וכו' מצינו בירושלמי אונ
 אזוי זעפינגען מיר אין ירושלמי אמה דר' ישמעאל הית
 קא משמעו שבת דיא אומער פון רבי ישמעאל האם
 אקארד גינגען צו פיר אום שבת אסר לה שאמי דמילי
 אסירי האם רבי ישמעאל גינאנט צו די מוסר שנוייג
 ריידן אום שבת קאר מען גיט ואמר רבי אמי ברוח
 התירו שאלת שלים בשבת נאך האם רבי אמי גינאנט
 מיט גרויס שווערקיטיט איז אנגעקומען ביו מען
 האם געקענט מהיר זיין אייגער זאל געבין שלום
 דעם אנדערן אום שבת אלא ספני שהתה סרוד ורגיל
 ולמר לזכר נאר ווייל די מויל איז באשעפטניג אונ
 צעוואהנט צו ריידן, דריבער האם מען מהיר גיווען
 צוא געבין שלום אום שבת הצמא לסיקת עיס דער
 קענטשט נואם איז דארשטיג צוא טרינגען נואסער
 לא יבר ואמר כדי ישפוך מים זאל ער גיט זאגן די ברכה
 אונ נאכדעם אפגיסקען אביסיל נואסער פון די בלי
 ער אפגיסקען אביסיל נואסער פון די בלי נאכדעם
 פון דין וואס דיא פלי אונ די אייגעריגע געבין זיין פלמיד צו
 טרינגען שטא אספנים הוא ולא ישחה סוף ויסות בצמא
 אונ ער וועט ויך מואקין צוא טרינגען פון דיא
 אביסיל פון די נואסער וועט ער ויך שעמען פאר דעם רבי,
 ווארום דער רבי וועט דאך זען או ער
 מואקט ויך פון אים צו טרינגען דריבער וועט ער
 דארשט אלא אן אשף סוף גאר דער רבי אליון זאל
 וועט ער געבין די בלי נואסער צו זיין פלמיד ער זאל טרינגען:

אלא שופך סוף ואמר בך מברך וישחה נאר פריער זאל
 וועט ער זאגן די ברכה אונ וועט טרינגען ווא ישחה
 פון די בלי אונ די אייגעריגע געבין זיין פלמיד צו
 טרינגען שטא אספנים הוא ולא ישחה סוף ויסות בצמא
 אונ ער וועט ויך מואקין צוא טרינגען פון דיא
 אביסיל פון די נואסער וועט ער ויך שעמען פאר דעם רבי,
 ווארום דער רבי וועט דאך זען או ער
 מואקט ויך פון אים צו טרינגען דריבער וועט ער
 דארשט אלא אן אשף סוף גאר דער רבי אליון זאל
 וועט ער געבין די בלי נואסער צו זיין פלמיד ער זאל טרינגען:

אור צדיקים

(עא) יוהר שלא לשלב אצבעות ימין באצבעות שמאל כי מורה גודל לרעה ח"ו :

(עב) לא יוציא מסיו דבר שהוא נגד השטן וראה מה אירע לח"ח פלימו עיין במס' קידושין :

(עג) לא יוכיר אדם שם לילית וסמאל בניתו. בסרס בלילה ואפי' בלשון לע"ז כגון טיבל או דייאביל בלשון פוליש :

(עד) יוהר אדם מאוד שלא ירוק מידו שום דבר בחמתו כי הוא תקרובות לע"ז ולס"מ. לשון הזוהר שאומרים הקליפות דא קורבנא דאקריב לן פלניא דין וכו' :

(עה) לא יקלל אדם את עצמו, כי יש הרבה מלאכי חבלה שעונין אמן על קללה זו ומעלין אוהה למעלה לנחש העליון כמ"ש העתידים עורר לויתן ועיין בזהר פ' פנחס :

(עו) לא יפחיד לקטן לומר כלב קחהו או חתול קחהו. כי הקליפות נקראים כלב וחתול כל שמייהו לרע :

(עז) לא יקרא לחבירו בשם שטן כי הוא נעשה ח"ו מרכבה לשטן :

(עח) אפי' למי שעושה מצוה בשביל שיכבדוהו בני אדם :

(עט) אין לך דבר שעומד בסני התשובה אלא החנופה שאינם גוערים לרשעים וסבורים שהותר הרצועה ח"ו :

(ס) לא יקלל בשם ח"ו אסילו בלשון לע"ז :

(סא) לא יפתח אדם פיו לשטן :

(סב) ירהיק מן השקר וידביק באמת כי מאריכין לו ימיו ושנותיו :

(סג) כל השומע מחבירו מוכיר ש"ש לבטלה ראוי לנדוהו ויתירהו כי אם לא כן הוא עצמו בנדוי :

(סד) לא יושיט אדם את ידו לוקנו ליטבע כי שבועה חמורה היא כאילו נטבע בייג תיקוני דדיקנא עילאה, ולא ישבע במלת אמת שהוא

חוחמו של הקב"ה, ולא בחיי אביו ואמו כי עבירה גדולה היא, וכן אחרי מותם לא ישבע, ולא ישבע בזה הלשון כה אזכה לחיי עוה"ב שאעשה כך

וכך, ולא ישבע בחיי נפשו כי הנפש חלק אלוה וכןשבע בשמו :

(סה) לא ישליך אדם חשבון ישן מחשבונותיו כי כמה פעמים מתברר ע"י חשבון ישן כמה דברים וכן ראוי לכתוב כל דבר חשבון קטן או

גדול למען לא יחשוד בכשרים, שמעתי מגדולי הדור שראו לחמיו של הגאון מוהר"ר אברהם שעטטיל ד"ל שהיה מלוח על משכנות ולפעמים היו מחזירין

לו המעות אחר יום אחד מ"מ היה כותב הלואה ומוחק שלא ישכח אח"כ זמן הפרעון ויחזור ההלואה ויבא לידי קטטה ומריבה עם חבירו :

(סו) לא יצא מבושם לשוק ולא במנעלים מטולאים ולא יגהק בסני חבירו :

(סז) לא יקטט עצמו במלבושים נאים אלא בשבת וי"ט שאו גם השכינה מושטת מלבושי חול מהגלוח ולבושת כגדי מלכות ומסעם זה ראוי

להתרחק מכל זענונים בחול :

בשורה טובה

חק לישראל אין בעזונדערע פרשיות

מיר האָבען געדרוקט דעם באַרימטען

חק לישראל

מיט אלע מפרשים אויף עברי מייטש, תנ"ך, משניות, גמרא, מוסר, הלכה, אלעס איבערזעצט אויף אַ לייכטע אידישע שפראך, מיט שיינע לייכטיגע און קלאַרען דרוק

צום באַקומען אַ יעדער פרשה אין אַ באַזונדערן באַנד, מיט ווייכע דעקלעך, שטאַרק געבונדען, צו ערמעגליכען מיט זיך צו פירען אויפן וועג צו דער אַרבעט אַזוי, כדי צו קענען מקיים זיין בשבתך וביתך ובלכתך בדרך צו באַקומען פאַר אַ שטוינענד ביליגען פּרייז 75 סענט אַ ספר

אויך וועט זיין צו באַקומען איה"ש
אויף גאַנץ תורה אין צען פּראַכטפולע דע לוקס בענדער פאַר אַ ביליגען פּרייז ביי

EMUNAH PUBLISHING COMPANY

171 TAYLOR ST., BROOKLYN, N. Y. 11211

Tel. 388 - 8812

מכתב המלצה מהגה"צ אב"ד משארמאש שליט"א

מלפנים זאת ישראל בדורות הקודמים וכימי אבותינו זי"ע, אשר כל אור"א בין ת"ח בין איש המוני השתלחו להשלים חוקם בכל יום ויום בסי' חק לישראל חק ולא יעבור, וכן נהגו הצדיקים הקדושים מדור דור כידוע, ומקור חוצבו ממקום קדוש עליון, יסודו ותקנו איש האלקי קודש הקדשים מין רבינו הארז"ל, ללמוד בכל יום ויום בסדר הזה תורה נביאים וכתובים, משנה, תלמוד, זוה"ק, כמבואר בשער המצות פ' ואתחנן (דף מ"ו) עיי"ש. ואחריו קם הגה"ק איש האלקים מרן החיד"א זללה"ה, והוסיף מילואים לסדר הנ"ל, ללמוד בכל יום עיניו מוסר ודינים מלוקטים מארבעה חלקי השו"ע והרמב"ם ז"ל כדי לצאת גם ידי חובת לימוד הלכה, ע"ד אמרם ז"ל כל השונה הלכות בכל יום כו', ועיין בשו"ע (סי' רל"ח) דאם לא השלים חק הקבוע לו ביום, ישלימו בלילה מיד. ועיין בפתחי תשובה (י"ד סי' רמ"ו) בשם משנת חכמים ודעתו נוטה דאם לא השלים בלילה מחוייב להשלים אף ליומא אחרת, וצריך ללמוד דבר זה קודם שאר לימודו עיי"ש. בעוה"ד בסיבת החורבן והגלות שאירע לעם ישראל בימינו אלה הרבה ממנהגי ישראל הטובים והישירים גדלחו ונטשטשו, ולמיעוט מצאותם כמעט שנשכחו מלב ההמון, וככה אירע גם בלימוד החק לישראל, שהי חק קבוע לכל בר ישראל מגדול ועד קטן להשלים חקו מידי יום ביומו כל ימי חייהם עד עולם, ועכשיו בעוה"ד נתמעטו לומדי' ועוסקי' וכמעט לא נמצאו, מי יתן איפוא להחזיר עטרה ליושנה שיקבעו כאור"א שיעור קבוע ללמוד בכל יום ויום כפי הסדר שיסדה רבינו הארז"ל עפי"י הסוד, וגם לקבוע שיעורין ברבים כמנהג אבותינו חק בדור הקדום.

ע"כ באו ונחזיק טיבותא לגברא דמרא סיעא הרה"ח מוה"ר שלי' יודא גראַסס נ"י, אשר טוב עשה בעמיו והדפיס ספר חק לישראל בדפוס גאה ומשובח, באותיות מאירות עינים, גם חילק כל פרשה בכרך לבדנה, למען להקל ללומדי' להוליכם בחיקם בשבתך וביתך ובלכתך בדרך באלה מסעי, והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו, ולא ימוש ספר התורה הזה מפיו, ועי"ז יהי באפשרות גם להטרודים על המחיי' ועל הכלכלה להשלים חקם בסי' החק לישראל מידי יום ביומו. ואקו' בעזר השם שיתרבה גבולנו בתלמידים ויתרחב גבול הקדושה להגדיל תורה ולהאדירה. ומתאמרא משמי' דההקד"צ משינאווע זללה"ה, אשר לימוד החק לישראל מסוגל לפרנסה בנקל ובהרחבה, ונרמו במאמר ז"ל (ביצה סי' ע"א) דהאי חק לישנא דמוזנא הוא, עכדה"ק ודפת"ה. ובזכות התוה"ק יוסיף הקב"ה ויגאלנו גאולת עולם במהרה דיון אכיה"ה.

הכ"ד הכותב לכבוד התוה"ק ולומדי'

נפתלי חירצקא העניי

אבדק"ק שארמאש יצ"ה ברוקלין, נ. י.